

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΣ
ΕΡΑΝΙΣΤΗΣ

Η ΤΟΙ

ΣΥΛΛΟΓΗ ΔΙΑΤΡΙΒΩΝ ΠΡΩΤΟΤΥΠΩΝ
ΚΑΙ ΜΕΤΑΦΡΑΖΟΜΕΝΩΝ ΕΚ ΤΩΝ ΑΡΙΣΤΩΝ
ΠΕΡΙΟΔΙΚΩΝ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΩΝ.

Π α ρ ᾶ

ΤΩΝ Κ. Κ. ΦΙΛΙΠΠΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ, Τ. ΒΕΛΑΙΟΥ, Π. ΑΡΙΤΥΡΟΠΟΥΛΟΥ, Α. Ρ. ΡΑΓΚΑΒΗ,
Κ. ΛΕΒΑΔΙΩΣ, ΚΑΙ Κ. ΠΑΠΑΡΡΗΓΟΠΟΥΛΟΥ.

Τ Ο Μ Ο Σ Β.

ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ Α΄. ΤΟΥ Α΄. ΕΤΟΥΣ.

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

1840.

ΕΠΙΛΟΓΗ

ΕΠΙΛΟΓΗ

ΕΠΙΛΟΓΗ

ΕΠΙΛΟΓΗ

ΕΚ ΤΗΣ ΤΥΠΟΓΡΑΦΙΑΣ ΕΜ. ΑΝΤΩΝΑΔΟΥ.

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΣ
ΦΡΑΝΚΙΣΤΗΣ

Θ Ε Ο Λ Ο Γ Ι Α .

Προσλαλιά πρὸς τοὺς ἰδίους ὁμιλητὰς τοῦ ἐν τῇ
Πανεπιστημείῳ Ὁδωνος Καθηγητοῦ τῆς Θεο-
λογίας Ἀρχιμανδρίτου Κυρίου Μισαήλ Ἀποσο-
λίδου, κατὰ τὴν ἑναρξιν τῆς νέας περιόδου τῶν
Θεολογικῶν μαθημάτων.

Χαίρων καὶ ἀγαλλόμενος βλέπω σήμερον ὑμᾶς, φίλοι
ὁμιληταί ! συνελθόντας περὶ ἐμὲ, καὶ εἰς τὸν ἱερὸν καὶ θεο-
φιλή τῆς θεολογίας ἀγῶνα ἀποδουμένους, εἰς ὃν ἐτάχθην
κἀγὼ ἀλείπτῃς ὑμῶν καὶ χειραγωγός· Ὁ μὲν ἀγὼν, ὦ φί-
λοι, εἶναι ἀναντιρρήτως Θεοφιλῆς, καὶ μάλιστα εἰς ὃν ἤδη
ἔχετε ἱερὸν χαρακτήρα, προσήκων. Ἐπειδὴ ποῖον ἄλλο
ἔργον, ἢ τίς ἄλλη ἐνασχόλησις δύναται νὰ ἦναι ἀρμοδιω-
τέρα εἰς τὸν λειτουργὸν τοῦ Θεοῦ, τὸν προωρισμένον νὰ
λάμπῃ ἐν τῷ νοητῷ τῆς ἐκκλησίας στερεώματι, ὡς φαεινὸς
λύχνος, ὥστε νὰ φωτίζῃ τοὺς πιστοὺς, εἰμὴ ἢ περὶ τὰ
θεῖα λόγια σπουδῇ, τῶν ὁποίων ἡ γνῶσις φωτίζει καὶ
συνετίζει καὶ αὐτὰ τὰ νήπια, κατὰ τὸν Προφητάνακτα;
Καὶ τὸ ἔπαθλον δὲ τοῦ ἀγῶνος εἶναι μέγα καὶ ἀνεκτίμητον,

ἤγουν ἢ ὅσον ἔνεστιν ἀκριβῆς καὶ βάσιμος γνώσις τῶν περὶ τοῦ θεοῦ καὶ τῶν θείων πραγμάτων, καὶ ὁ διὰ τῆς γνώσεως ταύτης εἰς τὴν εὐσέβειαν στηριγμὸς, ἐξ ἧς προάγεται ἡ αἰώνιος σωτηρία· ἀλλ' ὅμως δὲν εἶναι δίκαιον νὰ σᾶς κρύψω καὶ τὸ βαρὺ ἐνταυτῷ καὶ πολύμοχθον τοίτου τοῦ ἀγῶνος, καὶ τὸ ἐπισφαλὲς δὲ προσέτι, τοῦλάχιστον εἰς τοὺς μὴ μετὰ σταθερότητος καὶ προσοχῆς ἐκτενοῦς προσερχομένους, μὴδ' ἀπιστεῖν ἑαυτοῖς προπαρασκευασμένους καὶ "λογισμοὺς καθαιρεῖν, κατὰ τὸν Ἀπόστολον, καὶ πᾶν ὕψωμα ἐπαιρόμενον κατὰ τῆς γνώσεως τοῦ θεοῦ, καὶ αἰχμαλωτίζειν εἰς τὴν ὑπακοὴν τοῦ Χριστοῦ." [Β'. Κορινθ. ι. 5.]. Προλέγω δὲ ταῦτα, οὐχ ἵνα ἐκπλήξω ὑμᾶς, καὶ ὀκηροτέρους ἐξ αὐτῆς βαλβίδος ποιήσω, ἀλλ' ἵνα διεγείρω μᾶλλον τὴν προσοχὴν ὑμῶν καὶ τὴν προθυμίαν πρὸς ἀκινδυνωτέραν τοῦ δρόμου διάνυσιν διότι, καθὼς ὁ ναυτιλλόμενος προγινώσκων τοὺς κατὰ τὸν διάπλουν αὐτοῦ σκοπέλους, ἀσφαλέστερον τὸ πέλαγος διαπλέει, καὶ εἰς τὸν λιμένα ἀκινδύνως καταίρει, καὶ πᾶς ἀθλητῆς, τὴν τοῦ ἀντιπάλου ἰσχὺν κατανοήσας, γίνεται τοσοῦτον προσεκτικώτερος, καὶ ἄρμωδιωτέραν καὶ ἀσφαλεσέραν ἴσταται στάσιν, ὅσῳ πλειοτέρας εὐφημίας καὶ δόξαν ἐκ τῆς νίκης του προσδοκᾷ, οὕτω καὶ ὑμεῖς, φίλοι ὁμιληταί! προδιδαχθέντες καὶ τοῦ ἀγῶνος τὸ μέγεθος, καὶ ὅσας ὀφείλετε νὰ ὑπερνικήσητε δυσχερείας, ἔτι δὲ καὶ αὐτὸ τὸ τῶν ἐκ τοῦ ἀγῶνος τούτου προσκτηθησομένων γνώσεων ἀναγκαῖον, πέπεισμαι ὅτι, ἀντὶ νὰ ἀποδειλιάσητε, θέλετε ἐπαυξήσει μᾶλλον τὴν προθυμίαν καὶ καρτερίαν πρὸς τὴν σύντονον σπουδὴν τῆς ὑψηλῆς ταύτης, καὶ πρὸς τὴν τοῦ ὄντος θεωρίαν καὶ γνώσιν χειραγωγούσης ἐπιστήμης, γινώσκοντες, ὅτι τὸ μὲν πρὸς τοὺς πόνους ὀκνεῖν καὶ ἀποδειλιάειν εἶναι ψυχῆς ἀγενοῦς καὶ νωθρᾶς, καὶ ἀπειροκάλου τεκμήριον, τὸ δὲ προθύμως εἰς τοὺς ἀγῶνας ἀποδύεσθαι τῶν πόνων καταφρονούντας τὸ τῆς ψυχῆς εὐγενὲς καὶ μεγαλουργὸν καὶ φιλόκαλον χαρακτηρίζει.

Καὶ ἡ μὲν ὑπόθεσις τῶν θεολογικῶν σπουδῶν εἶναι ὑψηλὴ καὶ μεγάλη, εἶναι τὰ μεγαλεῖα τοῦ Θεοῦ τὰ ἐν τῇ φύσει,

τὰ ἐν τῇ προνοίᾳ, καὶ τὰ ἐν τῇ χάριτι ἐκδηλούμενα, καὶ ὁ ἄνθρωπος δὲ, καὶ ἡ πρὸς τὸ ὑψιστον Ὀν σχέσις αὐτοῦ, καὶ τὸ τέλος εἰς ὃ προωρίσθη, καὶ ἡ ὁδὸς ἣ φέρουσα αὐτὸν εἰς αὐτό. Τὰ ὑψηλὰ ταῦτα ἀντικείμενα ἀναδεχομένη ἡ θεολογία ἀγωνίζεται νὰ διατρανώσῃ, ὅσον ἔνεστι, φωταγωγομένη ἀπὸ τὴν θεόσδοτον λαμπάδα τῆς θείας ἀποκαλύψεως. Καὶ πρῶτον μὲν ἐκδιδάσκει τὴν ἀναρχον καὶ ἀίδιον ὑπαρξιν τοῦ ὑπερτάτου Ὀντος, τοῦ ἐνὸς καὶ μόνου Θεοῦ, διαγράφουσα τὰς ἀπείρους αὐτοῦ τελειότητας, καὶ ἐκθέτουσα τὸ οὐρανόθεν ἡμῖν ἀποκεκαλυμμένον ὑψιστον μυσῆριον τῆς ἐν τρισὶν ὑποστάσεσι προσκυνουμένης ἐνιαίας θεότητος· εἶτα δὲ καὶ τὴν τοῦ σύμπαντος κόσμου ἐκ τοῦ μὴ ἄντος εἰς τὸ εἶναι παραγωγὴν ὑπὸ τῆς ὑψίστου ταύτης θελήσεως ἐρμηνεύει, καὶ τὴν διακόσμησιν δὲ καὶ συναρμολογίαν, καὶ τὴν διατήρησιν αὐτῶν, ὡς μαρτύρια τρανώς ἐξαγγέλλοντα καὶ τῆς δυνάμεως τὸ ἀπεριόριστον, καὶ τῆς σοφίας τὸ βάθος καὶ τὸν πλοῦτον, καὶ τῆς προνοίας καὶ ἀγαθότητος τὸ ἄφατον καὶ ἀπεριγραπτον ἐξηγεῖ· μετὰ δὲ ταῦτα μεταβαίνουσα εἰς τὰ κατὰ τὸν ἄνθρωπον ἐρμηνεύει τὰ περὶ τῆς θείας αὐτοῦ ἀρχῆς, καὶ τὰ τῆς παραπτώσεως, ἐξελθόντος μὲν ἐκ τῶν τοῦ δημιουργοῦ χειρῶν τελείου καὶ μακαριωτάτου πλάσματος, καὶ τῇ θεῷ εἰκόνι τετιμημένου, ἐκπεσόντος δ' ἔπειτα ἐκ τῆς κατὰ τὴν κλίμακα τῶν ὄντων ὀρισθείσης αὐτῷ τάξεως, δεικνύει δ' ἐπομένως καὶ τὴν κατάραν καὶ τὸν θάνατον διὰ τῆς ἀμαρτίας εἰς τὸν κόσμον εἰσαχθέντα, ἀλλ' ἐνταυτῷ καὶ τὰς θείας ἐπαγγελίας περὶ τῆς τοῦ Σωτῆρος ἀποστολῆς καὶ αὐτὸν δὲ τὸν Σωτῆρα καταβαίνοντα ἐξ οὐρανοῦ ἀνερμηνεύτως μετὰ πεντήκοντα αἰῶνων προσδοκίαν, καὶ ἐπιφανέντα εἰς τὸν κόσμον κατὰ τῶν ὑπὸ τῶν ἀρχαίων προφητειῶν προοδηλωμένον χρόνον καὶ τρόπον, εἰς δὲ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἠνωμένα τὴν ἐσχάτην ταπείνωσιν καὶ τὸ ὑπέρτατον ὕψος, τὴν θεότητα καὶ τὴν ἀνθρωπότητα. Ἐξετάζει καὶ ἐρμηνεύει ὡσαύτως καὶ τὰ ἔργα τῆς πρὸς ἡμᾶς ἀπείρου εὐσπλαγχνίας αὐτοῦ, τὴν ζωὴν καὶ τὴν διδασχὴν, τὸν σαυρὸν καὶ τὴν ταφὴν, τὴν ἀνάστασιν καὶ τὴν εἰς οὐρανοὺς ἀνοδον,

καὶ τὴν ἐν δεξιᾷ τοῦ Θεοῦ καὶ πατρὸς αὐτοῦ ἀποκατάστα-
σιν· διακηρύττει τὴν δευτέραν αὐτοῦ ἔνδοξον καὶ θεοπρ πῆ
παρουσίαν κατὰ τὸν ὑπ' αὐτοῦ ὠρισμένον καιρὸν τῆς τῶν
πάντων τελείας ἀποκαταστάσεως, ἀλλὰ καὶ τὴν σύστασιν
προσέτι τῆς ἐκκλησίας του, τῆς μυστικῆς ταύτης Κιβωτοῦ,
ἐν ἣ ἀπόκειται τεταμιευμένη ἄσπιλος καὶ ἀκήρατος ἅπασα
ἡ θεία καὶ σωτήριος τῆς πίστεως διδασκαλία, καὶ τὰ πρὸς
υἰοθεσίαν καὶ ἁγιασμόν τῶν πιστῶν θεοπαράδοτα μυστήρια.
Ἔτι δὲ δεικνύει τοὺς Ἀποστόλους, τοὺς ἰσχυροὺς τούτους
τῆς οἰκουμένης ἀπάσης μεταρρυθμιστὰς, μεταξὺ τῶν πτω-
χῶν καὶ μικρῶν καὶ ἀσόφων ἐκλεγομένους· παρατηρεῖ τὴν
πάλην αὐτῶν καὶ τὴν διὰ τῶν διωγμῶν πρόοδον τῆς ἐκκλη-
σίας καὶ τὴν ἔνδοξον αὐτῆς ἰέσην τὴν κατὰ τῆς δυνάμεως
τοῦ ἄρχοντος τοῦ κόσμου τούτου. Θειρεῖ, ὀδηγουμένη ὑπὸ
τῆς ἄψευδους μαρτυρίας τῆς ἱερᾶς Ἱστορίας, τὴν γαλήνην
καὶ χαρὰν τῶν ἁγίων μαρτύρων, καὶ τὸ αἷμα αὐτῶν γινόμε-
νον εἰς τὸν τῆς ἐκκλησίας ἀγρὸν ὡς δρόσον οὐράνιον καὶ
ζωογόνον. Οὐδ' αὐτὰ δὲ τὰ οἰονεῖ ἐπεισόδια τῆς θεολογίας
ἀφίνει ἀνεξέταστα, ἡγουν τὴν τῶν γραφῶν μεγαλειότητα
καὶ τὸν θαυμάσιον καὶ προφητικὸν αὐτῶν χαρακτήρα, τὴν
πραεῖαν καὶ ἀγνήν τοῦ Εὐαγγελίου διδασκαλίαν, τὸ οὕτως
ἅμα μὲν ὑψηλὸν, ἅμα δὲ καὶ ἀπλοῦν τῶν τῆς πίστεως ἀλη-
θειῶν, ἃς τινες συλλαμβάνουσι μὲν καὶ οἱ παῖδες αὐτοὶ καὶ
οἱ ἀπλούστατοι τῶν ἀνθρώπων, οὐκ ἰσχύει δὲ νὰ ἐξαρευ-
νήσῃ οὔτε τοῦ Πλάτωνος, οὔτε τοῦ Ἀριστοτέλους ἢ ὑψί-
νοια, οὐδ' αὐτοὶ οἱ ἀγγελικοὶ νόες. Εἰδικώτερον δὲ ἐρευνᾷ
πρὸς τούτους καὶ τὰς ἐπαγγελίας τῆς χίριτος. καὶ τὴν διὰ
τοῦ αἵματος τοῦ Χριστοῦ ἄφεσιν τῶν ἁμαρτιῶν, καὶ τὴν
ἰπολύτρωσιν τῶν τέκνων τοῦ ἀδάμ, ἔτι δὲ τὰς ἄψευδεῖς
ἐλπίδας τῆς μελλούσης ζωῆς καὶ τῆς ἀθανασίας αἴρουσα
ὀπωσοῦν τὰς μεγαλοπρεπεῖς τοῦ μέλλοντος σκηνὰς ἡγουν
τὴν τῶν νεκρῶν ἀνάστασιν καὶ τὴν κρίσιν, τὸν οὐρανὸν καὶ
τὸν ἄδην.

Ταῦτα πάντα ὑπόθεσιν ἔχουσα ἢ ὑψηλὴ τῆς Θεολογίας
ἐπιστήμη, καὶ διερευνῶσα συστηματικῶς πλουτεῖ μέγα καὶ

ἀνεξάντλητον τὸ πρὸς σωτηρίαν συμφέρον εἰς πάντα ἄνθρωπον ὡς περὶ τὰ σπουδαιότατα καὶ ἀναγκαιότατα φωτίζουσα αὐτὸν καὶ συνετιζουσα, καὶ δεικνύουσα τὴν ὁδὸν, τὴν διὰ τῆς σκιᾶς καὶ τοῦ θανάτου ἄγουσαν εἰς τὴν ζωὴν τὴν αἰώνιον.

Ἐὰν λοιπὸν εἰς πάντα ἄνθρωπον ἦναι οὐσιωδῶς ὠφέλιμος τῶν τοιούτων γνώσεων ἢ σπουδῆ, εἰς τὸν ἱερέα τοῦ Θεοῦ θέλετε συνομολογήσει καὶ ὑμεῖς, ὅτι εἶναι ἀπαραιτήτως ἀναγκαῖα. Διὰ τί; Διότι, καθὼς διὰ τῆς δημιουργίας ἔφησεν ὁ Θεὸς ἐπὶ τοῦ στερεώματος τοὺς φωστήρας εἰς φαῦσιν ἐπὶ τῆς γῆς, οὕτω διὰ τῆς σωτηρίου οἰκονομίας ἔστησε κατὰ τὸν οὐρανοβάμονα Παῦλον, τινὰς φωστήρας πνευματικούς ἐν τῷ κόσμῳ, ἡγουν τάξιν φωστήρων ἐπέχοντας, εἰς φαῦσιν ἐπὶ τοῦ στερεώματος τῆς ἐκκλησίας, καὶ καθὼς οἱ ἐγκόσμοι ἐκεῖνοι φωστήρες, δὲν εἶναι τὸ πρωτόγονον φῶς, ἀλλ' ἔγιναν ὡς σκευὴ δεκτικὰ τοῦ φωτὸς τοῦ πρωτογόνου, οὕτω καὶ εἰς τὴν ἐκκλησίαν ὡς ὁ μέγας διδάσκει Βασίλειος " ἄλλο ἐστὶ τὸ φῶς τοῦ κόσμου τὸ ἀληθινόν, οὐ κατὰ μέθεξιν οἱ ἅγιοι φωστήρες ἐγένοντο τῶν ψυχῶν, καὶ ἐπαίδευσαν τοὺς σκότους αὐτὰς τῆς ἀγνοίας ῥυόμενοι." Καὶ δι' αὐτὸ τοῦτο λοιπὸν καὶ οἱ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱεραρχίας φωστήρες διατάχθησαν, ἵνα μεταδιδῶσιν εἰς τοὺς αὐτοῖς ἐμπιστευθέντας λαοὺς τὰς αὐγὰς καὶ ἐπιλάμψεις τοῦ ὑπερκοσμίου φωτὸς τοῦ ὁποίου διὰ τῆς χάριτος αὐτοὶ μετέλαβον [Εὐγένιος Φιλόθ. Ἄδολ. μ. Α'. §. 5.]. Οὗτοι εἰσὶν οἱ ποιμένες καὶ διδάσκαλοι, οὓς ἔθετο ὁ θεὸς ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ πρὸς καταρτισμὸν τῶν ἀγίων, πρὸς τὴν οἰκοδομὴν τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ. Οὗτοι εἶναι καὶ πρέπει νὰ ἦναι πάντοτε τὸ φῶς καὶ τὸ ἄλας τοῦ Κόσμου, καθὼς τοὺς ὠνόμασεν ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς, εἰπὼν " ὑμεῖς ἐστὲ τὸ φῶς τοῦ κόσμου." Ἐρευνήσατε ἀράγε ποτὲ πόσα καὶ ὅποια καθήκοντα μᾶς ἐπιβάλλονται, ὅταν διὰ τῆς χειροτονίας ἐγκατατασσώμεθα εἰς τὸν ἱερόν κλῆρον; ἢ διὰ νὰ εἶπω ὀρθότερον, Ἐσκέφθητέ ποτε πόσα καὶ ὅποια χρῆμα προσῆψεν εἰς τὸ ἕξιωμα τοῦτο ὁ Σωτὴρ ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς, ὅτε τὸ συνέ-

ρησεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν του; Δύο ἀναμφιβόλως εἶναι τὰ
 οὐσιωδέστερα ἠνωμένα ὄμως καὶ ἀχώριστα ἀπ' ἀλλήλων
 ἢ μὲν, τὸ τὰ θεῖα μυστήρια ἐπιτελεῖν πρὸς τὸν ἀγιασμὸν
 τῶν πιστῶν καὶ τὴν μετάδοσιν τῆς θείας χάριτος, καὶ τὴν
 τῆς ἐκκλησίας μετὰ τοῦ νυμφίου αὐτῆς μυστικὴν ἔνωσιν,
 ἕτερον δὲ τὸ ποιμαίνειν καὶ διδάσκειν τοὺς ἀδελφοὺς ἡμῶν
 τὰς σωτηριώδεις ἀληθείας πρὸς στηριγμὸν καὶ φωτισμὸν
 αὐτῶν εἰς τὴν εὐσέβειαν, διὰ τὸ νὰ μορφώνηται ὁ Χριστὸς ἐν
 αὐτοῖς. Τὰ δύο ταῦτα καθήκοντα εἰσὶν ἀχώριστα ἀπ' ἀλλή-
 λων, εἰσὶν ἔργα καὶ καθήκοντα ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ ἀνδρὸς
 τοῦ ἱερέως, καὶ μόνη ἡ ἀμαθία ὑπερίσχυσε πρὸς ψυχικὴν
 βλάβην τῶν πιστῶν, τὴν διαιρέσιν καὶ τὴν χωρίσιν τὰ ἀδιαι-
 ρετα καὶ ἀχώριστα, καὶ τὴν τυπινώσιν οὕτω τὸ ὑψηλὸν
 καὶ θεῖον τῆς ἱερωσύνης ἀξίωμα, ὥστε καὶ ὁ πρὸς πᾶν ἄλλο
 ὀπωσοῦν λόγου ἀξιὸν ἔργον ἀνεπιτήδειος ἄνθρωπος νομίζει
 σήμερον, ὅτι δύναται τὸ ἀναλάβη τὸ ἀξίωμα τοῦτο ἄνευ
 τινὸς ἐτέρας προπαρασκευῆς· ἡ ἀμαθία ἐπέφερε τελείαν
 λήθην τῆς θεοπνεύστου παραγγελίας τοῦ Ἀποστόλου Παύ-
 λου, ἣν παρήγγελλε τοσοῦτον σπουδαίως εἰς τὸν μαθητὴν
 αὐτοῦ Τιμόθεον, τὸ "Χεῖρας ταχέως μηδενὶ ἐπιτίθει"
 καὶ "ἀ ἤκουσας παρ' ἐμοῦ διὰ πολλῶν μαρτύρων, ταῦτα
 παράθου πιστοῖς ἀνθρώποις, οἳ τινες ἱκανοὶ ἔσονται
 καὶ ἐτέρους διδάξαι." Ἀλλ' ὅσον ἂν λησμονήσω-
 μεν τὰς παραγγελίας ταύτας δὲν δυνάμεθα ὅμως τὸ ἀρνη-
 θῶμεν καὶ ὅτι, ὅτε ὁ Σωτὴρ ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς συνέ-
 στησε τὸ ἀποστολικὸν καὶ ἱερὸν τοῦτο ἀξίωμα, συνῆψεν
 εἰς αὐτὸ ἀχωρίστως τὰ δύο ταῦτα χρέη εἰπὼν "Πορευθέν-
 τες μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ
 ὄνομα τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος,
 διδάσκοντες αὐτοὺς τηρεῖν πάντα ὅσα ἐνετειλάμην ὑμῖν."
 Μαθητεύσατε, ἰδοὺ τὸ πρῶτον χρέος τοῦ διδάσκειν, ὅπερ
 καὶ προηγείται τῇ τάξει τοῦ δευτέρου, ὡς οὐσιώδεις καὶ ἀ-
 παραίτητον. "Ἡ γὰρ πίστις ἐξ ἀκοῆς, ἡ δὲ ἀκοὴ διὰ ῥή-
 ματος Θεοῦ· πῶς δὲ πιστεύσουσιν, ὃ οὐκ ἤκουσαν; πῶς δὲ ἀ-
 κούσουσι χωρὶς κηρύσσοντος; [Ῥωμ. ἰ. 14.] βαπτίζοντες κτλ.

ιδού τὸ δεύτερον, ἤτοι ἡ τῶν θείων μυστηρίων ἱεουργία. Αὐτὸς ἄρα ὁ συστήσας ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ αὐτοῦ τὴν ἱερωσύνην, συνῆψε πρὸς αὐτὴν οὐ μόνον τὴν τῶν μυστηρίων ἱεουργίαν, ἀλλ' ἅμα καὶ τὴν τοῦ λόγου διδασκαλίαν. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Ἀπόστολος Παῦλος ἀποδίδων τὰ τοῦ ἱερέως χαρακτηριστικὰ προσίθησι πάντοτε ὡς οὐσιωδέζατον καὶ τὸ διδακτικὸν εἶναι " Δεῖ τὸν ἐπίσκοπον ἀνεπίληπτον εἶναι, νηφάλιον, σώφρονα, κόσμιον, διδασκατικὸν [Α΄ Τιμοθ. δ'. 2] καὶ πάλιν. " Δεῖ τὸν ἐπίσκοπον ἀνέγκλητον εἶναι ὡς θεοῦ οἰκονόμον. . . . ἀντεχόμενον τοῦ κατὰ τὴν διδαχὴν πιστοῦ λόγου, ἵνα δυνατὸς ᾖ καὶ παρακαλεῖν ἐν τῇ διδασκαλίᾳ τῇ ὑγιαινούσῃ καὶ τοὺς ἀντιλέγοντας ἐλέγχχειν. [πρὸς Τίτ. α'. 9]. Ἐκ τῶν εἰρημένων γίνεται δῆλον ὅτι ὁ ἱερεὺς ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο οὔτε πρέπει νὰ ᾗναι, εἰμὴ ὅ,τι ὁ λύχνος ἐπὶ τὴν λυχνίαν κατὰ τὸν λόγον τοῦ Κυρίου, διὰ νὰ λάμπῃ πᾶσι τοῖς ἐν τῇ οἰκίᾳ, τούτ' ἔστιν εἶναι εἰς τὴν ἐκκλησίαν, διὰ νὰ προάγῃ τὸν σκοπὸν τῆς ἐκκλησίας, διδάσκων καὶ φωτίζων τὸν νοῦν τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ Χριστιανῶν διὰ τῆς ἐκ τοῦ θείου λόγου ἐξαντλουμέλης γνώσεως περὶ τε τοῦ Θεοῦ καὶ περὶ τῶν ἰδίων αὐτῶν καθηκόντων, καὶ οὕτω νὰ προύγῃ τὴν λογικὴν τοῦ θεοῦ λατρείαν· εἶναι εἰς τὴν ἐκκλησίαν, διὰ νὰ κάμῃ ἀγαπητὰς εἰς τοὺς Χριστιανοὺς τὰς τῆς πίστεως σετηριώδεις ἀληθείας, νουθετῶν αὐτοὺς καὶ ὑποτρέπων μὲν ἀπὸ τῶν ἐπικρατούντων ἐλαττωμάτων καὶ τῶν κακιῶν, προτρέπων δὲ εἰς τὴν τοῦ βίου καθαρότητα καὶ διὰ λόγον καὶ διὰ τοῦ ἰδίου παραδείγματος, " γινόμενος τύπος τῶν πιστῶν ἐν λόγῳ, ἐν ἀναστροφῇ, ἐν ἀγάπῃ, ἐν πίστει, ἐν ἀγνείᾳ, " εἶναι εἰς τὴν ἐκκλησίαν, διὰ νὰ παρίσταται προθύμως εἰς τὰ μέλη τῆς ἐκκλησίας κατὰ πάσας τὰς τοῦ βίου περιπετείας, μὲ τὴν ἐκ τῆς πίστεως ὁδηγίαν καὶ παραμυθίαν· εἶναι, ἐνὶ λόγῳ, εἰς τὴν ἐκκλησίαν, διὰ νὰ μορφόνῃ εἰς μὲν τὴν κοινωνίαν πολιτῶν δικαίους, καὶ φιλανθρώπους, εἰς δὲ τὸν [οὐρανὸν κοινωνοὺς τῆς μελλούσης μακαριότητος. Καὶ πρὸς ταῦτα πάντα δὲν ἔχει κανὲν ἄλλο ὄργανον, εἰμὴ τὴν γνώσιν καὶ τὴν παιδεί-

αν, τὴν περὶ τὸν θεῖον λόγον τριβὴν. Ἡ ἐντολὴ Κυρίστου τηλαυγῆς φωτίζουσα ὀφθαλμούς. ”

Ἄλλὰ περὶ μὲν τῆς ἀνάγκης τοῦ νὰ σπουδάξῃ ὁ ἱερεὺς ἐνδεδεχῶς τὰ θεῖα λόγια, οὐδεὶς, ὡς νομίζω, ὑπάρχει τοσοῦτον δύσκολος, ὥστε νὰ ἀμφιβάλλῃ, ἢ καὶ νὰ ἀντιλέγῃ εἰς τοῦτο, ὅταν ἐξετάσῃ τὴν οὐσίαν, καὶ ἀποβλέψῃ εἰς τὸν σκοπὸν τῆς Θεοσυστάτου ἱεραρχίας· τὴν δὲ τῶν ἄλλων ἐπιστημῶν σπουδὴν πολλοὶ ἴσως νομίζουσι περιττὴν εἰς τὸν λειτουργὸν τοῦ Θεοῦ. Ἄλλὰ πρὸς τοὺς οὕτω φρονούντας λέγομεν, ὅτι αἱ ἐπιστῆμαι ὡς διάκονοι καὶ ὑπουργοὶ τῆς ἱερῆς Θεολογίας, οὐδαμῶς ἀποκλείονται τῆς τοῦ ἱερέως ἀναγκαίας μελέτης καὶ γυμνάσεως, τοῦναντίον δὲ πρὸς εὐκολωτέραν καὶ εὐστοχωτέραν τῆς ὑψηλῆς ταύτης γνώσεως ἀπόκτησιν, ἀνάγκη πᾶσά νὰ προγυμνάζεται τὸν νοῦν εἰς τὴν σπουδὴν τῆς θύραθεν παιδείας κατὰ τὸν μέγαν τῆς ἐκκλησίας Πατέρα Βασίλειον. “ Καὶ ἡμῖν δὴ οὖν ἀγῶνα προκείσθαι πάντων ἀγῶνων μέγιστον νομίζειν χρεῶν, ὑπὲρ οὗ πάντα ποιητέον εἰς δύναμιν, καὶ ἐπὶ τὴν τούτου παρασκευὴν, καὶ ποιηταῖς καὶ λογοποιοῖς, καὶ ῥήτορσι, καὶ πᾶσιν ἀνθρώποις ὀμιλητέον, ὅθεν ἂν μέλλῃ πρὸς τὴν τῆς ψυχῆς ἐπιμέλειαν ὠφέλειά τις ἔσσεισθαι. ” Ὡσπερ οὖν οἱ δευσοποιοὶ παρασκευάσαντες πρότερον θεραπείαις τισὶν ὅ,τι ποτ’ ἂν ἦ τὸ δεξόμενον τὴν βαφὴν, οὕτω τὸ ἄνθος ἐπάγουσι, τὸν αὐτὸν δὴ καὶ ἡμεῖς τρόπον, εἰ μέλλοι ἀνέκπλυτος ἡμῖν ἡ τοῦ καλοῦ παραμένειν δόξα, τοῖς ἔξω δὴ τούτοις προτελεσθέντες, τηρικαῦτα τῶν ἱερῶν καὶ ἀπορρήτων ἐπακουσόμεθα παιδευμάτων, καὶ οἶον ἐν ὕδατι τὸν ἥλιον ὄρᾶν ἐθισθέντες, οὕτως αὐτῷ προσβαλοῦμεν τῷ φωτὶ τὰς ὄψεις. “ Ἐπιβεβαιοῖ δὲ ὁ Θεοπέσιος οὗτος πατήρ τὴν γνώμην του ταύτην διὰ τοῦ παραδείγματος τοῦ Θεόπτου Μωϋσέως, καὶ Δανιὴλ τοῦ προφήτου λεγῶν οὕτω. “ Λέγεται τοίνυν καὶ Μωϋσῆς ἐκεῖνος ὁ πάντων οὐ μέγιστος ἐστὶν ἐπὶ σοφίᾳ παρὰ πᾶσιν ἀνθρώποις ὄνομα, τοῖς αἰγυπτίοις μαθήμασιν ἐγγυμνασάμενος τὴν διάνοιαν, οὕτω προσελθεῖν τῇ θεωρίᾳ τοῦ ὄντος. Παραπλησίως δὲ τούτῳ καὶ τοῖς κάτω χρόνοις τὸν σοφὸν Δανιὴλ ἐπὶ Βα-

βυλῶνος φασὶ τὴν σοφίαν Χαλδαίων καταμαθόντα, τότε τῶν θεῶν ἄψασθαι παιδευμάτων. (λόγ. Βασιλ. παραίν. πρὸς τοὺς νέους.) Ἡμεῖς δὲ δυνάμεθα νὰ ἐπικυρώσωμεν τὴν γνώμην ταύτην καὶ ἐκ τοῦ παραδείγματος προσέτι αὐτῶν τῶν ἐνδόξων πατέρων τῆς ἐκκλησίας μας ἐπίμελῶς τε καὶ πολυχρονίως εἰς τὴν τῆς θύραθεν φιλοσοφίας κτήσιν ἀσχο- ληθέντων. Ἡ ἀλήθεια, φίλοι ὁμιληταί! ἔχει πολλὰς θυγατέρας, αἵτινες συζῶσιν αἱ πᾶσαι ἐν ἀρμονίᾳ, καίτοι τόπον ἴδιον καὶ καθέδραν ἰδίαν ἔχουσαι ἐκάστη· καὶ καθὼς τὰς πολιτείας, ἢ πρὸς τὰς γειτνιαζούσας χώρας ἐπιμιξία, καὶ ἢ μετὰ τῶν ἄλλων τόπων ἐμπορεία καὶ ἀνταλλαγή τῶν προϊόντων φέρει ταύτας εἰς ἀκμὴν, οὕτω καὶ εἰς τὸ τῆς ἀληθείας βασιλεῖον πᾶσα ἐπιστήμη καὶ τοι ἔχουσα ἴδιόν τινα κύκλον γνώσεων, καὶ προϊόντα ἴδια, καὶ εἰδικὰς ἀληθείας, παρέχει ὁμως εἰς τὰς ἄλλας τὰ ἴδια προϊόντα, καὶ λαμβάνει παρ' αὐτῶν πρὸς ἀνταλλαγὴν ἄλλα, καὶ δι' αὐτῶν ἀποκτᾷ τελειότητα, πλοῦτον, ἰσχὺν ἐσωτερικὴν, καὶ κύλλος οἶον ἢ μὲν φυσικὴ δανείζει τὰς ἀνακαλύψεις αὐτῆς εἰς τὸν ἰατρὸν, ἢ δὲ ἱστορία εἰς τὸν πολιτικόν, καὶ πάλιν ἢ φιλολογία καλλωπίζουσα τὰς ξηρὰς ἐπιστήμας εὐκολύνει τὴν διάδοσιν αὐτῶν· καὶ μόνη ἄρα ἢ θρησκεία ἢ ἄλλως εἰς ἐνέργειαν βάλλουσα τὸν φίλον καὶ εἰδήμωνα τῆς ἐπιστήμης, ὥστε νὰ ἐφαρμόξῃ τὰς γνώσεις του εἰς κοινὴν ὠφέλειαν, εἶναι δυνατὸν νὰ μὴν ὠφελῆται ἐξ αὐτῶν; Οὐδαμῶς. Τοῖς γὰρ ἐπιμελῶς ἐξ ἐκάστου [λέγει πάλιν ὁ αὐτὸς πατὴρ σοφώτατα] τὴν ὠφέλειαν ἀθροίζουσιν, ὥσπερ τοῖς μεγάλοις τῶν ποταμῶν, πολλαὶ γίνεσθαι πολλαχόθεν αἱ προσθήκαι πεφύκασι· τὸ γὰρ καὶ σμικρὸν ἐπὶ σμικρῷ κατατίθεσθαι, κατὰ τὸν Ἡσίοδον, οὐ μᾶλλον εἰς ἀργυρίου προσθήκην ἢ καὶ εἰς ἡντιναοῦν ἐπιστήμην, ὀρθῶς ἠγείσθαι ἔχειν τῷ ποιητῇ προσῆκεν."

Ἡ σπουδὴ τῆς φύσεως, ἢ σπουδὴ τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῆς κοινωνίας πλατύνει πάσας τὰς δυνάμεις καὶ τοῦ νοῦς καὶ τῆς καρδίας· διότι εἶναι φανέρωσις τοῦ Θεοῦ εἰς τὰ ἔργα αὐτοῦ, καὶ διὰ τοῦτο ἔχει πολλὴν καὶ πολλαπλῆν-συνιάφειαν

πρὸς τὴν κυρίως λεγομένην θεολογίαν· Αὐτὸς ὁ μακάριος Παῦλος μαρτυρεῖ, ὅτι ἡ τῆς φύσεως παρατήρησις ὀδηγεῖ τὸ πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὴν ἀποκάλυψιν καὶ τὴν γνῶσιν τῆς τοῦ θεοῦ ὑπάρξεως καὶ τῶν ἀπείρων αὐτοῦ τελειοτήτων. "Τὰ γὰρ ἀόρατα αὐτοῦ [τοῦ θεοῦ] ἀπὸ κτίσεως κόσμου τοῖς ποιήμασι νοούμενα καθορᾶται ἢτε αἰδῖος αὐτοῦ δυνάμις καὶ θειότης." [Ῥωμ. Α' 20]. Διότι ἡ διὰ τῆς ἐπιστήμης ταύτης προσήλωσις τοῦ νοὸς εἰς τὴν θαιμάσιον διευθέτησιν τῶν κτισμάτων, εἰς τὸν σύνδεσμον καὶ τὰς δυνάμεις, εἰς τὸ τέλος καὶ τὴν ὠφέλειαν ἐκάστου, ἢ ὀρθότερα κατανόησις τοῦ ἀπεράντου μεγέθους τοῦ σύμπαντος κόσμου καὶ ἡ ἀκριβῆς ἐξερεύνησις τῆς ἀμεταβλήτου κανονικότητος τῶν αὐτοῦ κινήσεων, ἢ ἡσυχος ἐποπτεία τῶν ἀναλλοιώτων νόμων, τοὺς ὁποίους ἔχει καὶ φυλάττει εἰς τὸν δρόμον τῆς ὅλης ἢ φύσεως, ἢ κατόπτευσις τῶν φυσικῶν αἰτιῶν, καὶ τῶν παραδόξων φαινομένων, καὶ ἐν ἐνὶ λόγῳ, ὅλαι αἱ πολῦτιμοι ἀνακαλύψεις αἱ γενόμεναι ἀπὸ τὴν ὑψίνοιαν τοῦ Νεύθωνος καὶ τοῦ Εὐλλέρου, καὶ τῶν ἄλλων μεγάλων ἀνδρῶν ἐπροξένησαν μεγάλην ὠφέλειαν εἰς τὴν θρησκείαν, ὀπλίζουσαι μὲν τὸν ἄνθρωπον κατὰ τῆς ἀπάτης τῶν αἰσθήσεων, περιορίζουσαι δὲ καὶ ἀπελαύνουσαι τὴν δεισιδαιμονίαν, καὶ ἀνακαλύπτουσαι τὰς τῶν γοήτων ἀνθρώπων ἀπάτας, καὶ τὰ τεχνίσματα, δι' ὧν ἐξαπατῶσι τοὺς ἀπλουστέρους· τὴν δὲ μεγαλωσύνην τοῦ δημιουργοῦ ἐπαισθητοτέραν καὶ ψηλαφητοτέραν οἰοεὶ παριστάνουσαι εἰς τὰ ὄμματα τῶν συνετῶν ἀνθρώπων, γεννῶσιν εἰς τὰς καρδίας τὴν σταθεροτάτην πεποιθήσιν καὶ ἐλπίδα πρὸς τὴν αὐτοῦ ἀγαθότητα, ἀποδεικνύουσαι αὐτὸν μόνον προσκνητὸν, αὐτὸν μόνον ἀγαπητὸν, καὶ ἄξιον τῆς παρὰ τῶν λογικῶν ὄντων λατρείας. "Ὁ γὰρ τρανωτέραν τὴν τῶν κτισμάτων ἐσχικῶς γνῶσιν, τρανωτέρον τε κατανοεῖ, καὶ διὰ θαύματος ποιεῖται πλείονος τὸν ταῦτα δημιουργήσαντα." λέγει Κοσμάς ὁ ὑμνωδός, (βίβ' Ἰωάν. Δαμασκηνοῦ.)

Τοῦτ' αὐτὸ δυνάμεθα καὶ περὶ τῆς ἰσορίας νὰ εἴπωμεν. Ἡ γενικὴ καὶ ἐναργὴς ἔποψις τῶν τοῦ παρελθόντος χρόνου

συμβεβηκότων, τῶν μεγάλων μεταβολῶν τῶν τε μοναρχιῶν καὶ τῶν πολιτειῶν, τοῦ δρόμου τῆς Θεογνωσίας, τῶν θλίψεων καὶ διωγμῶν τῶν μαρτύρων, καὶ τῶν ὁμολογητῶν τῆς πίσεως, ἡ Θεωρία τῆς θραυσίτου καὶ ὑπὲρ πᾶσαν ἀνθρωπίνην δύναμιν γενομένης διαδόσεως τῆς θείας αὐτῆς διδασκαλίας, καὶ τῶν ἐξαισίων ἀποτελεσμάτων, ὅσα πρὸς τὴν πρόοδον τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος, καὶ πρὸς τὴν ἀνάπλασιν ἐν γένει καὶ ἠθοποίησιν τῆς ἀνθρωπότητος ἐνήργησεν, ἡ παρατήρησις τῆς διηνεκοῦς μεταβολῆς τοῦ φωτὸς καὶ τοῦ σκότους, οὐ μόνον γίνεται σχολεῖον, ἐν ᾧ συνετίξεται ὁ ἄνθρωπος νὰ διάγῃ σωφρόνως καὶ δικαίως τὸν ἑαυτοῦ βίον ἐν τῇ τοῦ ὁμοφύλου κοινωνίᾳ, καὶ νὰ ὑποφέρῃ ἀγογγύσως τὰς τοῦ βίου περιπετείας καὶ δυσχερείας, ἀλλὰ καὶ ἀνακαλύπτει πανταχοῦ εἰς τὰ ὄμματα τοῦ Θεοῦ ἴχνη ἐναργῆ τῆς ἀδιαλείπτως πανταχοῦ κυβερνώσης τὰ πάντα ὑψίστης καὶ σοφωτάτης προνοίας, ἣτις ὑπὸ πᾶσαν ἀνύψωσιν καὶ ταπεινώσιν, ὑπὸ πᾶσαν περιπλοκὴν καὶ διάλυσιν, ὑπὸ τὴν πίεσιν καὶ τὴν ἀδθις ἀναγεννωμένην ἐλευθερίαν τῆς ἀνθρωπότητος, ὑπὸ τὴν ἐκ τῶν πολέμων καταστροφὴν, καὶ τὴν ἐκ τῆς εἰρήνης ἐπανόρθωσιν προάγει πάντοτε τὸ ἔργον αὐτῆς κατὰ τι σχέδιον σταθερὸν, ἐνεργοῦσα ἡσύχως, ὅπου φαίνεται ζῴσις καὶ ἡρεμία, καὶ ἀφίνουσα μετὰ τὸ σκότος, τὸ φῶς νὰ ἀνατείλῃ πάλιν λαμπρότερον. Πρὸς δὲ τούτοις βεβαιώνει πολυτρόπως καὶ τὴν τῆς θείας γραφῆς διήγησιν, καὶ τὸ τῶν Θεοπνεύσων συγγραφέων αὐτῆς ἀξιόπιστον, ὡς συμφωνούντων πάντογε μετὰ τῆς ἀληθοῦς ἰστορίας.

Καὶ αὐτὴ δὲ ἡ κυρίως λεγομένη φιλοσοφία, ἡγουν ἡ γνῶσις τῶν καθολικῶν ἀρχῶν καὶ νόμων πάσης ἀνθρωπίνης γνώσεως, εἶναι χρησιμωτάτη εἰς τὴν Θεολογίαν, ἐπειδὴ ἂν μὴ περιστέλληται δι' αὐτῆς τὸ κράτος τῶν αἰσθήσεων, καὶ ἂν μὴ θήγηται δι' αὐτῆς ἡ διάνοια εἰς τὰς περὶ τῆς ἀληθείας σκέψεις καὶ κρίσεις τῆς, τότε ἡ μὲν φαντασία δὲν ἔχει πλέον φραγμὸν, ὁ δὲ φανητισμὸς εὐρίσκει ζῴδιον εὐρὺ ἀνεωγμένον, καὶ ἡ διάνοια τοῦ Θεοῦ λόγου διασρέφεται

καὶ παρανοεῖται. Εἰς τὰ τῆς ἀληθείας, ὅς τις ἔμαθε νὰ ἔχῃ τάξιν καὶ εὐκρίνειαν εἰς τοὺς συλλογισμούς του, οὗτος δύναται καὶ νὰ ὀμιλῇ ὡς συνετὸς καθαρώτατα.

Καὶ αὐτὰ δὲ τὰ ἄνθη τὰ ἐν τῇ χώρᾳ τῶν ὠραίων τεχνῶν τῆς τε ῥητορικῆς καὶ ποιητικῆς βλαζάνοντα εἶναι εἰσαγωγήματα εἰς τὸ τῆς Θεολογίας κράτος. Καὶ κατὰ τοῦτο ἔλεγεν ὁ μέγας Βασίλειος, ὅτι " Καὶ ποιηταῖς καὶ λογοποιοῖς καὶ ῥήτορσι, καὶ πᾶσιν ἀνθρώποις ὀμιλητέον, ὅθεν ἂν μέλλῃ πρὸς τὴν τῆς ψυχῆς ἐπιμέλειαν ὠφέλειά τις ἔσσεσθαι ". Τίς δὲν αἰσθάνεται τὴν δύναμιν τῆς ἀληθοῦς εὐγλωττίας; καὶ ποῦ ἀλλαχοῦ δύναται νὰ εὕρῃ ὕλην ἀφθονωτέραν ἢ εὐγλωττία καὶ ἡ καλλιπέεια, παρὰ εἰς τὸ φύσει ἀληθές, καὶ μέγα, καὶ ὑψηλόν, εἰς τὸ φύσει ἐπιτήδειον νὰ διεγείρῃ τὸ αἶσθημα τοῦ σεβασμοῦ καὶ τῆς ἀγάπης, δηλαδὴ εἰς τὸν Θεὸν, καὶ εἰς τὰ ποιήματα αὐτοῦ, καὶ προσέτι εἰς τὰ ἔργα τῆς πρὸς τὸν ἄνθρωπον ἀφάτου εὐσπλαγχνίας του; Εἰς τίνα δὲν μεταδίδεται τοῦ ποιητοῦ ὁ ἐνθουσιασμός; ἡ ποία ψυχὴ δὲν συνανυψοῦται, καὶ δὲν συμμετεωρίζεται μετὰ τοῦ εὐσεβοῦς ὑμνοῦ τοῦ ἐξυμνοῦντος τὰ μεγαλεῖα τοῦ Θεοῦ, καὶ ἀναπτερουμένου ἀπὸ τὴν ὑψηλὴν ιδέαν αὐτοῦ καὶ τῆς ἡμετέρας πρὸς αὐτὸν συναφείας; Τίς δὲν ἐπιθυμεῖ νὰ διαδώσῃ ὅσας κατέχει ὠφελίμους γνώσεις, καὶ νὰ μετοχετεύσῃ ἀπὸ καρδίας εἰς καρδίαν τὴν εὐγενῆ καὶ ζωηρὰν τῆς ἑαυτοῦ καρδίας συγκίνησιν; ἀλλὰ τίς ἄλλος δύναται νὰ κατορθώσῃ τοῦτο εὐσχωρότερον παρὰ τὸν γεγυμνασμένον εἰς τὸ νὰ κάμῃ τὴν διδασκαλίαν του εὐάρεσον, καὶ νὰ παριστάνῃ τὴν σπουδαίαν καὶ σοβαρὰν ἀλήθειαν τερπνὴν καὶ θελξικάρδιον;

Ὡς τοιαύτη λοιπὸν ἡ θύραθεν παιδεία εἶναι φυσικὴ τῆς ἀγίας ἡμῶν πίσεως σύμμαχος. Διότι καὶ ἡ πίσις καὶ ἡ ἐπισήμη τείνουσιν ἐπὶ τὸ αὐτὸ τέλος, τὴν ἀποκάλυψιν καὶ τὴν δῆλωσιν τῆς ἀληθείας, μᾶλλον δὲ ἡ ἐπισήμη εἶναι ὑποτελής τῆς πίσεως, διότι πᾶσαι αἱ ἀλήθειαι ἀναλυόμεναι εἰς τὴν ἐσχάτην αὐτῶν ἀνάλυσιν, ἀνευρίσκονται ὡς μέρη καὶ τεμάχια τῆς θρησκευτικῆς ἀληθείας, ἥτις ὡς πρώτη

καὶ καθολικὴ κυριεύει καὶ περιλαμβάνει πάσας τὰς ἄλλας, αἵτινες πηγάζουσιν ἐξ αὐτῆς, καὶ πάλιν ἐπανακάμπτουσιν εἰς αὐτὴν, καθὼς αἱ ἀκτῖνες τοῦ κύκλου εἰς τὸ κέντρον των, καθὼς πάντα τῆς ὑδρογείου σφαίρας τὰ ὕδατα, καὶ τοὶ μακροὺς τινὰς περιρρέοντα ἔλιγμους, καὶ πολλάκις κατὰ τὸ φαινόμενον ἀποχωροῦντας ἀπὸ τοῦ Ὠκεανοῦ, τείνουσι πάντοτε εἰς αὐτὸν, καὶ εἰς αὐτὸν τελευταῖον κατασταλάζουσιν.

Ἡ ἐπισήμη λοιπὸν εἶναι ἀναγκαία, διότι ἀνυψώνει τὸ πνεῦμα, πλατύνει τὰς ἰδέας, μεγεθύνει τὸν σοχασμὸν, καὶ αὐξάνει διὰ τούτου τὴν ἠθικὴν ἐπιρροὴν τῶν τῆς θρησκείας λειτουργῶν. Εἶναι ἀναγκαία, διότι χορηγεῖ ὄπλα ἰσχυρὰ τὰ ὅποια προγυμναζόμενοι πρέπει νὰ τρέπωμεν κατὰ τῆς πλάνης καὶ τῆς κακίας, ὑπερμαχόμενοι εἰς τὴν προαγωγὴν τοῦ κράτους τῆς ἀληθείας καὶ δικαιοσύνης. Ἡ ἐπισήμη εἶναι ἀναγκαία, διότι θέλει ἐπιδαφιλεύσει τὸ σέβας, τὴν ἐμπιστοσύνην, καὶ τὴν ὑπόληψιν τῶν ὁμογενῶν, τῆς ὁποίας ἔχετε χρεῖαν ἀναγκαία, διότι αὐτὴ θέλει δίδει τὸ κύρος καὶ εἰς τὸν λόγον καὶ εἰς τὸ παράδειγμά σας, καὶ θέλει κάμνει σεβασὰ εἰς τὸν κόσμον καὶ τὰ ἐλάχιστα ἔργα τῆς διακονίας σας. Καὶ τίς δύναται νὰ παρυσήσῃ τὴν μεγάλην ἐπιρροὴν τῶν μακαρίων ἀνδρῶν, ὅσοι ἤνωσαν τὴν ἔκτασιν καὶ τὸ βάθος τῆς παιδείας μετὰ τοῦ ζήλου καὶ τῆς ἀπλότητος τῆς πίστεως, καὶ διὰ τοῦτο τιμῶνται καὶ ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας καὶ ὑπὸ τοῦ κόσμου παντός; Οἱ ἀρχαῖοι πατέρες τῆς ἐκκλησίας μας Ἀθανάσιοι, Βασίλειοι, Γρηγόριοι, Χρυσόστομοι, Ἀγούστινοι, Ἱερόνυμοι, καὶ ὅλος ὁ θεῖος χορὸς τῶν παμφαῶν τῆς ἐκκλησίας ἀστέρων, καὶ τὰ τῶν νεωτέρων προσέτι εὐσεβῶν διδασκάλων παραδείγματα, οἷον Εὐγενίου, Θεοτόκου, Σαμουήλ, Μελετίου, Πεζάρου, καὶ τῶν λοιπῶν, εἶναι ἡ σαφεστάτη καὶ δεινοτάτη τοῦ λόγου μου ἐπικύρωσις.

Ἐκ τῶν εἰρημένων δηλοῦται τρανώτατα ἡ ἀνάγκη, ἣν ἔχει ὁ ἱερεὺς τοῦ θεοῦ νὰ ἐπιμελῆται πασῶν τῶν ἀνθρωπίνων γνώσεων, ἀλλὰ τελευταῖον ἢ τῆς θεολογίας εἰδικὴ γνώ-

σις εἶναι εἰς αὐτὸν ἢ πασῶν ἀναγκαιοτάτη, καὶ ἀπαραιτή-
 τος. Θεολογίαν δὲ λέγων, δὲν ἐνοῶ μόνον τὴν Δογματικὴν
 καὶ τὴν Ἠθικὴν, ἀλλὰ καὶ τὰς ἀρχαίας γλώσσας Λατινι-
 κὴν, καὶ Ἑβραϊκὴν, καὶ τὴν ἐρμηνείαν τῆς γραφῆς, καὶ τὴν
 ἐκκλησιαστικὴν ἱστορίαν, καὶ τῶν ἱερῶν Συνόδων τὰς ἀπο-
 φάνσεις, καὶ πᾶν ἐν ἐνὶ λόγῳ ὅ,τι συντελεῖ εἰς τὴν ὀρθὴν
 κατανόησιν τῶν θεοπνεύστων γραφῶν. Αὕτη ἡ γνῶσις εἶναι
 ἰδίως καὶ ἐξαιρέτως ἀναγκαία εἰς τὸν λειτουργὸν τοῦ ὑψί-
 στοῦ διὰ τὰ καταλαμβάνη ὅλην τὴν ἀλήθειαν τοῦ θεοῦ,
 τῆς ὁποίας ὀφείλει νὰ ἦναι αὐτὸς ὁ διδάσκαλος καὶ ὁ φύλαξ,
 διὰ τὰ προφυλάττει, τὸ καθ' ἑαυτὸν, τὸν λαὸν τοῦ θεοῦ
 ἀπὸ τὴν ἐξ ἀγνοίας ἀπάτην, καὶ ἀπὸ τὴν πλάνην τῆς δεισι-
 δαιμονίας καὶ τῆς πολυκεφάλου ὕδρας τῶν αἱρέσεων, καὶ
 ἀπὸ παντὸς ἄλλου ἐναντίου εἰς τὴν ὑγιαίνουσαν διδασκαλί-
 αν. Κατὰ ταύτην τὴν γνῶσιν, λέγει ὁ χρυσορρήμων Ἰωάν-
 νης ὁ τῆς ἐκκλησίας ἡμῶν Δημοσθένης εἰς τὸν περὶ Ἱερω-
 σύνης δ' αὐτοῦ λόγον [οὔτινος τὴν μετ' ἐπιστασίας ἀνάγ-
 νωσιν καὶ σπουδαίαν μελέτην συνίστημι θερμῶς εἰς τὴν
 ὑμετέραν ἀγάπην] κατὰ ταύτας λέγω τὰς γνώσεις πρέπει
 νὰ ὑπερέχη ὁ ἱερεὺς τῶν ἄλλων Χριστιανῶν, ὅσον ὁ λο-
 γικὸς ἄνθρωπος τῶν ἀλόγων ζώων "Ὁ σ ο ν π ρ ὸ ς τ ἂ
 ἄ λ σ γ α τ ῶ ν λ ο γ ι κ ῶ ν ἄ ν θ ρ ῶ π ω ν ἢ δ ι α φ ο ρ ἂ,
 τ ο σ ο ὔ τ ο ν τ ε ὑ π ο ι μ ἔ ν ο ς, καὶ τῶν ποιμαινο-
 μένων ἔστω τὸ μέσον, ἵνα μὴ καὶ πλέον τι
 εἴπω." Διὰ τί; Διότι ὁ ἱερεὺς δὲν ἔχει ἄλλο ὄπλον θεμι-
 τὸν καὶ τὸν πλανηθέντα νὰ ἐπιστρέψῃ, καὶ τὸν πιστὸν νὰ
 στηρίξῃ καὶ οἰκοδομήσῃ, εἰμὴ τὸν λόγον τῆς πειθοῦς ὡς
 ἀπηγορευμένης πύσης βίας πρὸς τοῦτο. "Μάλιστα μὲν
 γὰρ Χριστιανοῖς οὐκ ἐφεῖται πρὸς βίαν ἐπανορθοῦν τὰ τῶν
 ἁμαρτανόντων πταίσματα, ἀλλὰ πείθοντα δεῖ ποιεῖν ἀμεί-
 νω τὸν τοιοῦτον· οὐ γὰρ ἐλκύσαι πρὸς βίαν ἐστὶν οὐδ'
 ἀναγκάσαι φόβῳ, πείσαντα δὲ πάλιν εἰς τὴν ἀλήθειαν
 ἀγαγεῖν, ὅθεν ἐξέπεσε τὴν ἀρχήν. Πρὸς ἅπαντα δὲ ταῦτα
 ἕτερον μὲν οὐδὲν, ἢ δὲ τοῦ λόγου βοήθεια δέδοται μόνη
 κἂν τις ταύτης ἀπεστερημένος ἢ τῆς δυνάμεως, οὐδὲν ἀμει-

των τῶν χειμαζομένων πλοίων διηνεκῶς αἱ ψυχαὶ τῶν ὑπ' αὐτῷ τεταγμένων ἀνδρῶν διακείσονται. Διὸ χρὴ τὸν ἱερέα πάντα ποιεῖν ὑπὲρ τοῦ ταύτην κτήσασθαι τὴν ἰσχύν. ” Ἴδου πῶς ἔλεγεν, ἰδου πῶς ἐφρόνει ὁ μέγας οὗτος τῆς ἐκκλησίας φωστήρ.

Ἄλλὰ μήπως ἡ καθόλου ἐκκλησία ἐδόξασέ ποτε ἢ ἐθέσπισεν ἄλλως πως; Ἴδου πῶς ἀποφαίνεται καὶ νομοθετεῖ ἡ τὴν καθόλου ἐκκλησίαν παριστάνουσα δευτέρα οἰκουμένη σὺν ὁδοῦ διὰ τοῦ δευτέρου αὐτῆς κανόνος, ἀπαγορεύουσα ῥητῶς τὴν εἰς τὸν τῆς ἱερωσύνης βαθμὸν προχειρίσιν παντὸς μὴ γεγυμνασμένου εἰς τὴν τῶν θείων γραφῶν ἐπιστήμην. Αὕτη παροδοῦσα τὸ τοῦ Προφητάνακτος “ Ἐν τοῖς δικαιώμασί σου μελετήσω, οὐκ ἐπιλήσομαι τῶν λόγων σου ” προστίθησι “ Πάντας μὲν Χριστιανούς τοῦτο φυλάσσειν σωτήριον, κατ' ἐξαίρετον δὲ τοὺς τὴν ἱερατικὴν ἀμπεχομένους ἀξίαν. Ὅθεν ὁρίζομεν πάντα τὸν προάγεσθαι μέλλοντα εἰς τὸν τῆς ἐπισκοπῆς βαθμὸν πάντως τὸν ψαλτῆρα γινώσκειν [ἤγουν κατανοεῖν τὰς ὑψηλὰς τῶν Θεοπνεύστων ψαλμῶν ἐννοίας] ἵνα ὡς ἐκ τούτου καὶ πάντα τὸν κατ' αὐτὸν κληρὸν οὕτω νοθετεῖ μνεῖσθαι ἀνακρίνεσθαι δὲ ἀσφαλῶς ὑπὸ τοῦ μητροπολίτου, εἰ προθύμως ἔχοι ἀναγινώσκειν ἐρευνητικῶς, καὶ οὐ παροδευτικῶς τοὺς τε ἱεροὺς κανόνας καὶ τὸ ἅγιον Εὐαγγέλιον, τὴν τε τοῦ Θεοῦ Ἀποστόλου βίβλον, καὶ πᾶσαν τὴν θείαν γραφὴν, καὶ κατὰ τὰ θεῖα ἐντάλματα ἀναστρέφεισθαι καὶ διδάσκειν τὸν κατ' αὐτὸν λαὸν οὐσία γὰρ τῆς καθ' ἡμᾶς ἱεραρχίας ἐστὶ τὰ Θεοπαράδοτα λόγια, ἤγουν ἢ τῶν θείων γραφῶν ἀληθινὴ ἐπιστήμη, καθὼς ὁ μέγας ἀπεφῆνατο Διονύσιος· εἰ δ' ἀμφισβητοῖη, καὶ μὴ ἀσμενίζοι οὕτω ποιεῖν τε καὶ διδάσκειν, μὴ χειροτονεῖσθαι. ” Ἐφη γὰρ προφητικῶς ὁ Θεὸς, Σὺ ἐπίγνωσιν ἀπόσω, κἀγὼ ἀπόσωμαί σε τοῦ μὴ ἱερατεύειν μοι. ” Πάλιν δὲ ἡ καθόλου ἐκκλησία θεσπίζουσα οὕτω, δὲν ἔπραξεν ἄλλο, εἰμὴ ὅτι παραγγέλλει αὐτὸς ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ. Οὕτως ἐντέλλεται καὶ ὁ κορυφαῖος τῶν Ἀποστόλων Πέτρος τὸ “ Ἐτοιμοὶ ἐστέ πρὸς ἀπολογίαὺν παντὶ τῷ αἰ-

τοῦντι ὑμᾶς λόγον περὶ τῆς ἐν ἡμῖν ἐλπίδος” καὶ ὁ μέγας τῶν ἐθνῶν διδάσκαλος τὸ “Ὁ λόγος τοῦ Χριστοῦ ἐνοικεῖτω ἐν ὑμῖν πλουσίως ἐν πάσῃ σοφίᾳ.”

Ἴδου, φίλοι ὁμιληταί! εἰς ποίας ἀκραδάντους βάσεις στηρίζεται ἡ ἀνάγκη τοῦ νὰ ἐκπαιδεύηται ὁ ἱερεὺς τακτικῶς καὶ ἐπιμελῶς τὴν περὶ τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν θείων πραγμάτων ἐπιστήμην καὶ πρὶν προαχθῆ εἰς τὸ τῆς ἱερωσύνης θείον ἀξίωμα. Καὶ ἐπ’ ἀληθείας, ὅταν ἀφ’ ἐνὸς μέρους συλλογίζηται τις τὰς περὶ τούτου γνώμας τῶν πατέρων, τοὺς κανόνας τῶν οἰκουμενικῶν συνόδων, αὐτοῦ τοῦ θείου λόγου τὴν πολλαχῶς ἐπαναλαμβανομένην ἐντολὴν περὶ τῆς ἰδιαίτερας ἐκπαιδεύσεως τοῦ ἱεροῦ κλήρου, ὅταν ἐξετάσῃ τὴν οὐσίαν καὶ τὸν σκοπὸν τῆς συστάσεως αὐτοῦ, ὅταν μάθῃ τὴν κατὰ τοῦτο πρᾶξιν τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας· ἀπ’ ἄλλου δὲ παρατηρῆ τὴν ἐπικρατοῦσαν σήμερον ἀμεριμνησίαν περὶ τούτου, τὸ πάντῃ ἀπαράσκειον τῶν πλείστων, ὅσοι εἰς τὸν ἱερὸν κλῆρον ἐγκαταλέγονται, ἢ πρέπει νὰ θρηνηθῇ διὰ τὴν ἀναισθησίαν καὶ τὴν πώρωσιν τῆς καρδίας μας, θεωρῶν τοιαύτην πρακτικὴν ἀντίφασιν μεταξὺ τῶν κατὰ τοῦτο γινομένων καὶ τῶν πιστευομένων, ἢ πρέπει νὰ ὁμολογῆ, ὅτι ἐξέλιπε παντελῶς καὶ ἀπὸ τοῦ νοῦ καὶ ἀπὸ τῆς καρδίας ἡμῶν πᾶν σέβας πρὸς τὴν θεοπαράδοτον θρησκείαν, πᾶσα μέριμνα περὶ τῆς αἰωνίου ἡμῶν σωτηρίας, καὶ πᾶσα ἰδέα τοῦ χρέους καὶ τῶν καθηκόντων ἡμῶν!

Ὡ φίλοι ὁμιληταί! δοξάζετε τὴν θείαν Πρόνοιαν, ἣτις ἀφ’ οὗ ηὐδόκησε νὰ σᾶς καλέσῃ εἰς τὸ θεῖον τῆς ἱερωσύνης ἀξίωμα, ὥκονόμησεν οὕτω καὶ τὰ καθ’ ὑμᾶς, ὥστε νὰ δύνησθε νὰ ἐνασχοληθῆτε εἰς τὴν ἀπόκτησιν τῆς ἐπιστημονικῆς γνώσεως τοῦ θείου λόγου, καὶ ζητεῖτε μετὰ προθυμίας τὴν γνῶσιν ταύτην. Τοῦτο εἶναι χρέος σας, εἶναι ἀνάγκη, τὴν ὅποιαν ἐὰν θελήσητε νὰ ἀποφύγητε, βάλλετε τὸ μέγιστον κώλυμα εἰς τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ ὑψηλοῦ σκοποῦ τοῦ ἱεροῦ ἡμῶν ἐπαγγέλματος, καὶ κινδυνεύετε δὲ νὰ ἀποπλανηθῆτε καὶ ἀπὸ τοῦ, εἰς ὃ ἐκλήθητε ἔργου· ἀλλὰ ζητεῖτε ἐνταυτῷ καὶ τὴν μετὰ τοῦ Χριστοῦ ἐν τῷ Θεῷ κεκρυμμέ-

νην ζωὴν τὴν χαρακτηρίζουσιν τοὺς μαθητὰς τοῦ Εὐαγγελίου, καὶ ἔξαιρέτως τοὺς κήρυκας αὐτοῦ. " Ἀπεθάνετε γὰρ, καὶ ἡ ζωὴ ὑμῶν κέκρυπται σὺν τῷ Χριστῷ ἐν τῷ Θεῷ. " [Κολασ γ' 3.] Ἀνοίγετε τὴν καρδίαν σας, καθὼς καὶ τὸ πνεῦμα σας, ἀνοίγετε ὅλην σας τὴν ψυχὴν εἰς τὴν ἀλήθειαν τῆς πίστεως, γινέσθω ἐν αὐτῇ ζῶσα καὶ ἐνεργός. Ἀκροάζεσθε καὶ μελετᾶτε μετὰ τῆς δεούσης προσοχῆς καὶ τοῦ φόβου τὰ ῥήματα τῆς αἰωνίου ζωῆς, γινώσκοντες καὶ μηδέποτε ἐπιλανθανόμενοι καὶ τούτου, ὅτι εἶναι κίνδυνος ὄχι μικρός, ἐὰν παρεκτραπέντες ἐκ νωθρότητος καὶ ἀπερισκεψίας, ἀντὶ τῆς ὀρθῆς καὶ ἀληθοῦς δόξης, συλλάβητε σρεβλὴν τινα καὶ ἀντίθεον. Κατὰ πᾶσαν γνῶσιν καὶ ἐπισήμην ἢ ἀπάτη τοῦ νοῦς καὶ ἢ ἀπὸ τῆς ἀληθείας ἀποπλάνησις εἶναι βλαβερὰ, καὶ μόνῃ ἢ ἀλήθεια ἢ γνησία καὶ ἀκίβδηλος εἶναι πάντοτε καὶ πανταχοῦ ὠφέλιμος· διότι μόνῃ ἢ ἀλήθεια εἶναι τὸ φῶς τοῦ νοῦς, πλὴν, εἰς τὴν προκειμένην ἐπιστήμην τῆς θεολογίας, ἢ ἀπὸ τῆς ὀρθῆς δόξης καὶ τῆς ἀληθείας παρεκτροπὴ συνεπάγεται καὶ τὸν μέγιστον κίνδυνον, ἡγουν τὴν ἀπώλειαν τῶν ψυχῶν. Διὰ τοῦτο κατὰ τὴν παραγγελίαν τοῦ Ἀποστόλου Παύλου " Οὐ δεῖ ὑπερφρονεῖν, παρ' ὃ δεῖ φρονεῖν, ἀλλὰ φρονεῖν εἰς τὸ σωφρονεῖν. " Διὰ ταῦτα πρέπει νὰ ἐμμένωμεν αἰείποτε εἰς τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ τὸν φωτίζοντα καὶ συνετίζοντα νηπίους, καὶ ὡς τέκνα πιστὰ τῆς μιᾶς ἁγίας καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας, ἐν ἣ ἀπόκειται ἡ ἀκίβδηλος τῶν ὀρθῶν δογμάτων διδασκαλία, νὰ ἀντεχώμεθα τῶν ἀνέκαθεν αὐτῇ δεδογμένων καὶ διατηρουμένων ἐν ἀκεραιότητι, προσέχοντες μὴ ἐκκλίνωμεν μήτε πρὸς δεξιὰ μήτε πρὸς ἄριστερά, ἀλλὰ τὴν εὐθεῖαν τέμνοντες, ἣν ὁ γραπτὸς τοῦ Θεοῦ λόγος, ἢ παράδοσις τῆς Ἐκκλησίας, οἱ θεῖοι πατέρες καὶ συνοδικῶς καὶ ἰδίᾳ ἡμῖν διαγράφουσι, μορφώσωμεν ἐν ἡμῖν αὐτοῖς τὸν Χριστόν.

Ἐὰν μὴ βάλλωμεν ἐξ ἀρχῆς τὸν θεμέλιον τοῦτον, τρέχομεν τὸν μέγιστον κίνδυνον νὰ ἀποπλανηθῶμεν εἰς βλαβερὰς καὶ ἀντιθέους δόξας, αἵτινες ἀντὶ σωτηρίας φέρουσι

τὴν τῶν ψυχῶν ἀπώλειαν. Ἡ πόθεν ἄλλοθεν νομίζετε, ὅτι διεσχίσθη εἰς τσαῦτα μέρη ἢ μία τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία, καὶ μεμέρισται ὁ Χριστὸς, καὶ ἀπεπλανήθησαν τσοῦτοι εἰς τσαῦτας ἀντιθέους καὶ ἄλλοκότους αἵρέσεις, εἰμὴ, διότι μὴ ἔχοντες τὴν βάσιν ταύτην, μηδὲ θέλοντες νὰ ἐμμένωσιν εἰς τὸ ἀπ' ἀρχῆς κῦρος τῆς Ἐκκλησίας, παρεδόθησαν εἰς τοὺς ἰδίους αὐτῶν διαλογισμοὺς, μεθ' ὧν ἀνέμιξαν καὶ ἐμύλυναν τὴν καθαρότητα τοῦ θείου λόγου ἐπιλαθόμενοι παντελῶς ὅτι " Δογισμοὶ θνητῶν ψευδεῖς, καὶ ἐπισφαλεῖς αἱ ἐπίνοιαι αὐτῶν;" Δὲν ἀνεφύη ἐκ τούτου ἡ πολυκέφαλος τῶν αἵρέσεων ὕδρα παλαιῶν τε καὶ νεωτέρων, δι' ὧν οἱ εἰς ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν πιστεύοντες σωτῆρα Χριστὸν, καὶ μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ἐλπίδα τῆς σωτηρίας ἔχοντες ὡς τελικὸν σκοπὸν, διαφωνοῦσιν οὕτω πρὸς ἀλλήλους, ὥστε δικαίως δύναται τις νὰ ἀμφιβάλῃ, ἐὰν ἀληθῶς πάντες οἱ καλούμενοι Χριστιανοὶ ἀκολουθῶσιν αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ τὴν οὐράνιον διδασκαλίαν; Ἴδου, ἀδελφοὶ, ὁ μέγας κίνδυνος, τὸν ὁποῖον ὑπεσχέτην ἀρχόμενος τοῦ λόγου νὰ σᾶς ὑποδείξω.

Ταῦτα δὲ λέγων περὶ τῆς δεούσης προσοχῆς, καὶ τῆς εἰς τὰ τῆ Ἐκκλησίας δεδομένα ἀτενοῦς προσκολήσεως, ἀπέχω πολὺ τοῦ νὰ ἀπαγορεύσω τὴν τοῦ λογικοῦ χρῆσιν εἰς τὴν ἔρευναν καὶ δοκιμασίαν τῶν τῆς πίστεως ἀληθειῶν διότι τοιαύτη ἀταγόρευσις ἤθελεν εἶναι ἡ μέγιστη ἀθαιρεσία, μᾶλλον δὲ, ἐὰν ζητῶμεν νὰ ἀποκαταστήσωμεν ἄχρηστον καὶ ἀργὴν τὴν τῶν ἀλόγων ζῶων διακρίνουσαν ἡμᾶς λογικὴν τῆς ψυχῆς ἡμῶν δύναμιν, εἶναι δυναστικοτάτη ἐξουθένησις τοῦ ἐαυτοῦ μας. Διότι πᾶς τις αἰσθάνεται πόσον ἀνυψοῦται ἐκ τῆς ἰκανότητος τοῦ σκέπτεσθαι περὶ τῆς ἀληθείας, καὶ περιποιεῖσθαι αὐτὴν διὰ λόγων ἰσχυρῶν, καὶ μεταδιδόναι ταύτην καὶ εἰς τοὺς ἄλλους. Δὲν ἀπαγορεύεται λοιπὸν ἡ ὀρθὴ τοῦ λογικοῦ χρῆσις εἰς τὰ τῆς πίστεως· διότι τὸ λογικὸν εἶναι ὁ ὀφθαλμὸς τῆς ψυχῆς διὰ τοῦ ὁποῖου θεωρεῖ τὴν μεγαλωσύνην τοῦ Θεοῦ εἰς τὰ ἔργα του, καὶ αὐτὸ μόνον κατανοεῖ τὴν γλῶσσαν τῆς φύσεως. Διὰ τοῦτο καὶ ἡ ἀληθὴς θρησκεία οὔτε τὸ ἐφοβήθη ποτέ, οὔτε εἶναι δυνατόν

νά τὸ φοβηθῆ. Τοῦτο συμβαίνει μόνον εἰς τὰς ψευδεῖς θρησκείας, αἵτινες καὶ δικαίως φοβοῦνται τὴν λογικὴν ἔρευναν, διότι ἡ βᾶσις των εἶναι σαθρά. Ἄλλ' ἡ Θεόθεν ἀποκαλυφθεῖσα εἰς ἡμᾶς σωτήριος θρησκεία, ὡς δεμελιωμένη ἐπὶ τὴν πέτραν τῆς ἀληθείας, δὲν φοβεῖται τὴν λογικὴν ἔρευναν, ἐὰν μόνον ἀληθῶς γίνηται τοιαύτη.

Μίαν ἀκόμη, ἀλλ' ἐπίσης οὐσιώδη καὶ ἀναγκαίαν παρατήρησιν ὀφείλω νὰ σᾶς ὑποβάλω πρὶν τελειώσω διότι εἶναι ἀξία μάλιστα τῆς προσοχῆς σας καὶ ἐγὼ ἤθελόν παραβῆ ἐν ἐκ τῶν βαρυτέρων καθηκόντων μου, ἐὰν τὴν ἀπεσιώπων. Ὅσον ἂν ἦναι ἀναγκαῖα καὶ ἀπαραίτητος εἰς τὸν ἱερέα ἢ τῆς θεολογίας σπουδῆ, οὐδέποτε πρέπει νὰ νομίση, ὅτι κατώρθωσε τὸ πᾶν, ὅταν διὰ τῆς φιλοπονίας του ἀποκτήσῃ τὰς ἀναγκαίας ταύτας γνώσεις. Παντελῶς! Διότι εἶναι δυνατόν νὰ γένη τις ἐπιτήδειος κριτικὸς, βαθὺς ἠθικολόγος, καὶ μέγας θεολόγος, χωρὶς νὰ ἦναι ἀκόμη χριστιανὸς τέλειος, ἤγουν ἡ ἀλήθεια τῆς χριστιανικῆς πίστεως δύναται νὰ εἰσχωρήσῃ εἰς τὸν νοῦν τοῦ ἀνθρώπου, καὶ νὰ γένη, ἴν' οὕτως εἶπω, ἰδιοκτησία αὐτοῦ, χωρὶς ἀκόμη νὰ καταβῆ εἰς τὴν καρδίαν του, καὶ νὰ γένη εἰς αὐτὸν αἴσθημα. Ἀλλὰ τί δύναται νὰ ὠφελήσῃ τὸν ἄνθρωπον ἢ τοιαύτη γνώσις μόνη ἢ φυσιοῦσα, ἀνευ τῆς ἀγάπης τῆς οἰκοδομοῦσης; ὁ σκοπὸς τῆς ἀγίας ἡμῶν πίστεως εἶναι ἡ σωτηρία, ἡ δικαίωσις, καὶ ἡ πνευματικὴ ἀναγέννησις τοῦ ἀνθρώπου, ἐὰν λοιπὸν μένη τοῦ νοῦς μόνου ἰδιοκτησία ὡς καὶ πᾶσα ἄλλη ἐπιστημονικὴ γνώσις, ἐὰν μὴ καταβαίη ἕως εἰς τὴν συνείδησιν καὶ εἰς τὴν καρδίαν, ὥστε νὰ τὴν μετασχηματίξῃ καὶ νὰ τὴν μορφώσῃ κατὰ Χριστὸν, ἀποπλανᾶται πολὺ ἀπὸ τοῦ σκοποῦ, καὶ οὐδὲν ἄλλο κατορθώνει, εἰμὴ τὸ νὰ πολλαπλασιάσῃ τὴν τοῦ ἀνθρώπου εὐθύνην ἐνώπιον τῆς Θεῖας δικαιοσύνης ὡς πλανωμένου καὶ ἀσεβοῦντος ἐν γνώσει. Ἐξετάζετε λοιπὸν κατὰ βάθος πρὸς τε τὴν ἰδίαν ὑμῶν σωτηρίαν, καὶ πρὸς τὴν οἰκοδομὴν τῆς Ἐκκλησίας, τὰς ψυχὰς σας καὶ τὸ Εὐαγγέλιον, παρατηρεῖτε τὴν γινομένην εἰς αὐτὰς ὑπὸ τῆς ἀληθείας ἐντύπωσιν, ἀρά γε ἔ-

φθασεν ἕως εἰς τὴν συνείδησιν καὶ εἰς τὴν καρδίαν σας; ἄρα γε ἴσχυσε νὰ σᾶς καταπέισῃ περὶ τῆς ἁμαρτίας καὶ περὶ τῆς δικαιοσύνης καὶ περὶ τῆς κρίσεως; σᾶς ἔπεισε νὰ ζητῆτε ὑπὲρ πάντων ἄλλο τὴν διὰ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν ἀπολύτρωσιν ὡς τὸ ἄκρον ἀγαθόν; Κατακυριεύει ἄρα γε ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον τῆς τε ἐσωτερικῆς καὶ τῆς ἐξωτερικῆς ὑμῶν ζωῆς, ὥστε νὰ ὑποτάσῃ αὐτὴν ἐντελῶς εἰς τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ; ἐν ἐνὶ λόγῳ κατορθώνει εἰς ἕκαστον ἐξ ὑμῶν, ἐκεῖνο τὸ ὅποῖον ἠσθάνετο ὁ Δαβὶδ ὅτε ἔλεγεν " Ἀπὸ τῶν ἐντολῶν σου οὐκ ἔβλαψα, διὰ τοῦτο ἐμίσησα πᾶσαν ὁδὸν ἀδικίας ", ἢ περιορίζεται μόνον εἰς τὸ γνωστικόν σας; Ἐὰν μὲν μόνον ἕως αὐτοῦ, εἶναι ἄκαρπος καὶ ἀνωφελής. Πρὸς τοῦτο κρίνω ἀναγκαιότερον νὰ τρέψω τὴν ὑμετέραν προσοχὴν, ὅσῳ πλείοτερον ὑπόκεισθε παντὸς μᾶλλον εἰς τὴν ὀλεθρίαν ταύτην ἀπάτην ὡς φοιτηταὶ τῆς Θεολογίας· διότι ἐνταῦθα ὑποβάλλεται διηνεκῶς εἰς τὸν νοῦν σας ἡ ἁγία πίστις ἡμῶν, καὶ εἶναι αὐτὴ ἡ ὕλη τῆς σπουδῆς σας· τοῦτο ἀναμφιβόλως εἶναι μὲν μέγα πλεονέκτημα πρὸς τὴν θρησκευτικὴν καὶ ἠθικὴν ὑμῶν μόρφωσιν, ἐὰν γινώσκητε νὰ ὠφεληθῆτε ἐξ αὐτοῦ, διότι ἔχετε προκειμένην πάντοτε ἐνώπιόν σας τὴν τροφὴν τῆς πνευματικῆς ζωῆς· ἀλλ' ὅμως καὶ κίνδυνος ὄχι μικρὸς ὑποκρύπτεται ὑπὸ τὸ πλεονέκτημα τοῦτο, ἐὰν μὴ παραδίδῃ τις ὅλην αὐτοῦ τὴν ψυχὴν εἰς τὴν Εὐαγγελικὴν ἀλήθειαν, ἐὰν μὴ ἀνοίγῃ εἰς αὐτὴν καὶ τὴν συνείδησιν καὶ τὴν καρδίαν, ἐν ᾧ τὴν δέχεται εἰς τὸν νοῦν, διότι χάνει κατ' ὀλίγον τὴν σωτήριον αὐτῆς ἀρετὴν, καὶ μένει ἄχρηστον τὸ ὄπλον τοῦτο ἀμβλυνόμενον εἰς τὰς χεῖρας τοῦ νοθροῦ. Τοιαύτη εἶναι ἡ τάξις εἰς τὴν βασιλειαν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. " Βλέπετε οὖν πῶς ἀκούετε, [παραγγέλλει ὁ Σωτὴρ ἡμῶν] ὅς γὰρ ἂν ἔχη, δοθήσεται αὐτῷ, καὶ ὅς ἂν μὴ ἔχη, καὶ ὃ δοκεῖ ἔχειν, ἀρθήσεται ἐπ' αὐτοῦ. " [Λουκ. ἡ. 18.] Ἡ τοιαύτη ἀναισθησία πηγάζει μὲν ἐκ τῆς ἀμελείας καὶ ἀβλαβείας, εἶναι δὲ πολλάκις καὶ ποιῆ ταύτης δικαία. Τὸ δὲ ἐπαυξάνον πρὸς ὑμᾶς τοῦτον τὸν κίνδυνον εἶναι, ὅτι ἡ ἀλήθεια τῆς ἁγίας ἡμῶν πίστεως

προτείνεται ἐνταῦθα μᾶλλον ὡς ὑπόθεσις σπουδῆς, ἢ ὡς μέσον σωτηρίας, καὶ ἀρχὴ τοῦ ἁγιασμοῦ· ὁ σκοπὸς σας ἐνταῦθα εἶναι νὰ τὴν μάθητε μᾶλλον διὰ νὰ τὴν διδάξητε, ἢ διὰ νὰ τραφήτε ἐξ αὐτῆς ὑμεῖς οἱ ἴδιοι. Ἀλλὰ κατὰ τοῦτον τὸν τρόπον λαμβάνει μὲν εἰς τὸν νοῦν τὸν προσήκοντα τόπον μεταξὺ τῶν ἄλλων ἀληθειῶν, οὐχὶ δὲ καὶ εἰς τὴν ψυχὴν τὴν πρέπουσαν κυριότητα, ἣ γοῦν γίνεται μᾶλλον ἰδέα ἢ αἴσθημα· ἡ δὲ τοιαύτη γνῶσις ἀποτελεῖ μὲν τὸν θεολόγον, οὐχὶ δὲ καὶ τὸν τέλειον Χριστιανόν. Ἐπομένως ὅτι ἡ τοιαύτη γνῶσις εἶναι παντάπασιν ἄχρηστος, κηρύττει τοῦτο τρανώτατα ὁ Ἀπόστολος Παῦλος. “Ἐὰν [λέγει] ἔχω προφητείαν, καὶ εἶδῶ τὰ μυστήρια πάντα, καὶ πᾶσαν τὴν γνῶσιν, ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω, οὐδὲν εἰμί.”

Τοιοῦτοι εἶναι, ἀδελφοί, οἱ σκόπελοι τοὺς ὁποίους θέλετε ἀπαντήσῃ εἰς τὸν διάπλουν τῶν θεολογικῶν σας σπουδῶν! Τοὺς ἠκούσατε, τοὺς γινώσκετε ἤδη. Γρηγορεῖτε λοιπὸν καὶ προσεύχεσθε, ἵνα μὴ πέσητε, καὶ χωρὶς νὰ τὸ γνωρίζετε, εἰς τοιοῦτον φοβερὸν πειρασμόν. Ζητεῖτε πρὸ πάντων· καὶ ὑπὲρ πάντα τὴν γνῶσιν καὶ πίστιν ἐκείνην, ἣτις ἐκτείνει τὸ κράτος τῆς καθ’ ὅλον τὸν ἄνθρωπον, ἀνυψήσουσα ἡμᾶς εἰς τὸν Θεὸν, καὶ ἐνόησουσα μετ’ αὐτοῦ, καὶ μεταβάλλουσα εἰς πρᾶξιν πᾶσαν διδασκαλίαν τοῦ θείου λόγου· Ζητεῖτε τὴν γνῶσιν, ἣτις γίνεται φῶς καὶ τροφή καὶ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου, ἀνοίγουσα καὶ τὸ πνεῦμα καὶ τὴν καρδίαν, καὶ τὴν συνείδησιν, καὶ καθιερώνει ὀλοκλήρους ἡμᾶς εἰς τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ καὶ εἰς τὴν σωτηρίαν τῶν ἀδελφῶν ἡμῶν, καὶ διὰ νὰ λαμβάνητε ταύτην καθαρωτέραν, προσέρχεσθε διὰ τῆς θερμῆς προσευχῆς εἰς τὸν Χριστόν, ὅστις εἶναι τὸ φῶς τοῦ κόσμου τὸ ἀληθινόν, καὶ ἐν τῷ φωτὶ αὐτοῦ ὀφόμεθα φῶς, ὅστις εἶναι ἡ ζωὴ ἡμῶν, καὶ δι’ αὐτοῦ μόνου δυνάμεθα νὰ ἀναζήσωμεν αὐτὴν τὴν πνευματικὴν ζωὴν. Μένετε ἐν αὐτῷ, ἵνα καὶ αὐτὸς ἐν ὑμῖν μένη. Ὅτε ἀπεκατέστησε τὸν Πέτρον εἰς τὴν Ἀποστολικὴν αὐτοῦ ἀξίαν, δὲν τὸν ἠρώτησεν ἂν ἦναι σοφὸς καὶ εὐγλωττος, ἀλλὰ τὸν ἠρώτησε τρις “Ἀγαπᾶς με Πέτρε;” καὶ ὅτε

ἀπεκρίθη τὸ " Κύριε σὺ πάντα οἶδας, σὺ γινώσκεις ὅτι φιλῶ σε " τότε εἶπεν εἰς αὐτόν. Ποίμαινε τὰ πρόβατά μου. Ἡ ἀγάπη τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Χριστοῦ, ἡ ἀγάπη τῶν ψυχῶν, ἡ ἀγάπη ἢ ἐκ πίστεως εἶναι ὁ μέγας χαρακτήρ τῶν διακόνων τοῦ Εὐαγγελίου. Αὐτὸ ἀπαιτεῖ τὸ δῶρον τῆς καρδίας, ἀπαιτεῖ νὰ δοκιμάζη τρόπον τινὰ ὁ ἴδιος τὴν ἐντύπωσιν τῆς ἀληθείας, καὶ νὰ γινώσκη πρακτικῶς αὐτὴν τὴν ἀλήθειαν, διὰ τὰ δύνηται νὰ λέγη μετὰ τοῦ ἐπιστηθίου μαθητοῦ " Ὁ ἐωράκαμεν τοῖς ὀφθαλμοῖς ἡμῶν, ὃ ἔθεασάμεθα, καὶ αἱ χεῖρες ἡμῶν ἐψηλάφησαν περὶ τοῦ λόγου τῆς ζωῆς, τοῦτο ἀπαγγέλλομεν ὑμῖν. " (Ἰωάν. ἀ. Ἐπισ. Α').

Ταῦτα μελέτα, ἐν τούτοις ἴσθι, λέγω καὶ ἐγὼ εἰς ἕκασον ἐξ ὑμῶν, μεταχειριζόμενος τὸ τοῦ Ἀποστόλου " Ἴνα σου ἡ προκοπὴ φανερὰ ᾗ ἐν πᾶσι. Ἐπεχε σεαυτῷ καὶ τῇ διδασκαλίᾳ, ἐπίμενε τούτοις, τοῦτο γὰρ ποιῶν, καὶ σεαυτὸν σώσεις, καὶ τοὺς ἀκούοντάς σου, "

Αὐτὸς δὲ ὁ Θεὸς ὁ εἰπὼν ἐκ σκότους φῶς λάμψαι, λαμψάτω ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν πρὸς φωτισμὸν τῆς γνώσεως τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ ἐν προσώπῳ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἵνα ἔχωμεν τὸν θησαυρὸν τοῦτον ἐν ὀστρακίνοις σκεύεσιν, ἵνα ἡ ὑπερβολὴ τῆς δυνάμεως ᾗ τοῦ Θεοῦ, καὶ μὴ ἐξ ὑμῶν. Ἴνα δοξασθῇ ὁ πατὴρ ἐν τῷ υἱῷ, καὶ ἵνα πιστεύωσι πάντες, ὅτι Ἰησοῦς ἐστὶν ὁ Χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ, καὶ ἵνα πιστεύοντες, ζῶν ἔχωσιν ἐν τῷ ὀνόματι αὐτοῦ!

ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ.

Περὶ δημοσιεύσεως καὶ συντάξεως νόμων εἰς τὴν Ἀγγλίαν.

Εἰς Ἀγγλίαν δὲν ὑπάρχει νόμος περὶ δημοσιεύσεως τῶν νόμων, Κατὰ τὸ δικαστικὸν σύστημα τῆς Ἀγγλίας, ἐπικρατοῦσι μὲν δύο εἶδη νόμων. α. οἱ ἐκπηγάζοντες ἀπὸ τὸ Νομοθετικὸν σῶμα, ὀνομαζόμενοι statute lawe β. οἱ περιλαμβάνοντες τὰς ἀποφάσεις τῶν ἀνωτάτων δικαστηρίων καλούμενοι the common lawe ἢ κοινὸς νόμος· ἀλλὰ μῆτε τὸ κοινοβούλιον, μῆτε τὰ ἀνώτατα δικαστήρια δὲν νομίζουν χρέος των, τὴν δημοσίευσιν τῶν πράξεών των· καὶ τόσοσὸν ὀλίγον ἐφρόντισαν μέχρι τοῦδε περὶ τούτου, ὥστε δὲν ὑπάρχει κυβερνητικὸν ὄργανον γνωστοποιοῦν αὐτὰς ἐπισήμως καὶ ὡς πρόσταγμα κυριαρχικόν. Ὁ λαὸς συλλέγει μὲν τινα κομμάτια νομοθεσίας ἄσχετα καὶ ἀσυνάρτητα πρὸς ἄλληλα, λαμβάνει γνῶσιν τινῶν τεμαχίων κατακερματισμένων τοῦ ἰδίου του ἔργου, ἀλλὰ τοῦτο δὲν ὀφείλει εἰς τὴν φροντίδα τῆς κυβερνήσεως ἢ τῶν Βουλῶν· ἀλλὰ εἰς τὰς ἀνεπισήμους προσπαθείας ἰδιωτῶν τινῶν· καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον, εἰς τὴν κερδοσκοπίαν καὶ εἰς τὰς ἐμπορικὰς ἐπιχειρήσεις.

Πρὸς ἀπόδειξιν τῆς διαβεβαιώσεώς μας, ἃς ἐπεξεργασθῶμεν πρῶτον τὸ Νομοθετικὸν σῶμα. Μεταξὺ τῶν νομοδιδασκάλων Ἀγγλῶν εἶναι παραδεδεγμένον ἀξίωμα παράλογον μὲν, ἐμφαίνον δμως τὴν φρονοῦν αὐτοὶ περὶ τῆς ὑπεριόριζου δυνάμεως τοῦ Νομοθετικοῦ. "Τὸ Ἀγγλικὸν κοινοβούλιον δύναται τὰ πάντα, ἐκτὸς τοῦ νὰ μεταβάλλῃ ἄνδρα, εἰς γυναῖκα καὶ γυναῖκα εἰς ἄνδρα." Ἀλλὰ τὸ Ἀγγλικὸν κοινοβούλιον ἐνδεδυμένον μὲ τὴν παντοδυναμίαν του δὲν ἦτον πώποτε λογικόν, διότι δὲν παρέλαβε πώποτε σύμβουλον τὸν ὀρθὸν λόγον. Ἐπειδὴ ἡ γνωστοποίησις τῶν νόμων εἶναι ὁ πρῶτος ἀναγκαῖος ὅρος τῆς ἰσχύος των, τὸ κοινοβούλιον ὀφείλει νὰ εὔρη τὰ προσφορώτερα μέσα τῆς κοινο-

ποιήσεως καὶ πώποτε, νομίζομεν, δὲν ἠσχολήθη περὶ τούτου. Ὁ σοφὸς συγγραφεὺς τῶν Σχολείων ὁμίλων περὶ δημοσιεύσεως, ὡς ἀναγκαιοτάτης διὰ τὸ κύρος τῶν νόμων, ἀποφαίνεται σπουδαιότατα, ὅτι ἡ ἐπίσημος δημοσίευσίς θεσπίσματος τοῦ κοινοβουλίου, δὲν εἶναι ἀναγκαῖα διὰ τὴν παράβησιν αὐτὸ ἰσχύει νόμου· καὶ εἶναι ἀξιοπαρατήρητον ὅτι ὡς λόγον τῆς γνώμης του προβάλλει, τὸ ὅτι " ἐν ἀντίτυπον ,, ἐκάστου θεσπίσματος τυπώνεται συνήθως εἰς τὴν βασιλικὴν τυπογραφίαν πρὸς γνώσιν ὅλοκληροῦ τοῦ λαοῦ." Ἄλλὰ τὸ ἐξαιρετικὸν προνόμιον τῆς δημοσιεύσεως τῶν νόμων οἱ ὅποιοι δὲν ἤμποροῦν νὰ μένουν ἄγνωστοι εἰς τὸν λαὸν χωρὶς νὰ τὸν ἐκθέσωσιν εἰς σπουδαιοτάτους κινδύνους, εἶναι προνόμιον ἀπὸ τὸ ὅποιον, καθὼς ἐφ' ὅλων τῶν μονοπωλίων ὠφελεῖται ὁ κάτοχος, ἐμποδίζων τὴν ἠθικὴν διάπλασιν τοῦ πένητος καὶ λεηλατῶν τοῦ πλουσίου τὸ πουργεῖον. Ὁ προνομιούχος ἐκδότης τῶν νομοθετικῶν δογμάτων, δὲν εἶναι μῆτε ὑπάλληλος τῆς κυβερνήσεως, μῆτε λειτουργὸς τῶν Βουλῶν καὶ ἴσως μῆτε ἐξετέλεσε πώποτε χρέη γραμματέως εἰρηνοδικείου· ἀλλ' ἀγαθὸς τις βιομήχανος, ὁ ὅποιος πωλεῖ μὲ ὠφέλειαν 1,000 C/3 τὴν φιλανθρωπικὴν φροντίδα τοῦ νὰ διασπείρῃ εἰς τὸν λαὸν, κλάδον σπουδαιότατον τῶν χρησίμων γνώσεων. Ὁ μόνος του σκοπὸς εἶναι τὸ κέρδος· διὰ τοῦτο ὑποβάλλει τὰς ἐργασίας του εἰς τὰς περιπετείας τῆς ἀγοραπωλησίας καὶ ἐνῶ ἔχει δι' ἐπισήμου διορισμοῦ τὴν ἐπιχείρησιν τῆς τυπώσεως καὶ τῆς πωλήσεως τῶν νόμων, διαταγμάτων, ἀποφάσεων, ἐδίκτων, κανονισμῶν καὶ δεσπισμάτων τῶν τριῶν Ἡνωμένων Βασιλείων, εἶναι ἐλεύθερος πάσης ἐπιβλέψεως, πάσης ἐξετάσεως καὶ πάσης εὐθύνης. Καὶ ἐν τούτοις ἀνερευνῶν τις, δὲν εὐρίσκει διαφορὰν οὐσιώδη μεταξὺ τοῦ προνομίου τούτου καὶ τοῦ δικαιώματος τοῦ ἐκδίδειν χαρτονόμισμα!

Τὸ δὲ παραδοξότατον τῆς μισθωτῆς ταύτης δημοσιεύσεως εἶναι, ὅτι διὰ τῆς τυπώσεως ἐν τῇ βασιλικῇ τυπογραφίᾳ, δὲν βεβαιοῦται ἡ ἐπίσημος ἀκρίβεια τοῦ τυπωνομένου νό-

μου. Οί δικασταὶ ἐπιτρέπουν μὲν τὴν ἀνάγνωσιν αὐτοῦ, ὡς ἄκριβος πρόκειται νὰ λάβουν γνῶσιν τοῦ περιεχομένου ἐντὸς θεμελιώδους τινος νόμου· ἀλλὰ δὲν ὑπάρχει νόμος διατάττων τὴν ἀποδοχὴν τῆς συλλογῆς ταύτης, διότι δὲν θεωρεῖται ὡς ἀκριβὴς καὶ ἐπαγγελματικὴ οἱ δικασταὶ λοιπὸν, ἐξ ἰδίας των ἐξουσίας, ἀποδέχονται τὰ κείμενα ταῦτα καὶ διὰ λόγον τῷ ὄντι ἀξιοπαρατήρητον, ἐκτεθέντα ἀπὸ ἀνδρα ἐπίσημον τὸν πρῶτον Λόρδον, Βαρόνον Ζιλβέρτ. " Τὸ βιβλίον τῶν νόμων statute book τυπωνόμενον, λέγει, ὁ διάσημος οὗτος νομοδιδάσκαλος, ἡμπορεῖ νὰ βεβαιώσῃ τὸ κῦρος τῶν γενικῶν πράξεων τοῦ κοινοβουλίου: οἱ τυπωμένοι νόμοι δὲν εἶναι μὲν ἀντίγραφα ἀκριβῆ καὶ ἐπίσημα τῶν πρακτικῶν τοῦ κοινοβουλίου· ἀλλ' ἐπειδὴ, καθεὶς ὑποτίθεται ὅτι γνωρίζει τὸν νόμον, ἐπιτρέπεται τὸ νὰ ἐπικαλεῖται τις τὴν μαρτυρίαν τῶν ἐκδομένων νόμων, διότι περιέχουν ὅ,τι λογιζέται ὡς ἐντυπωμένον ἤδη εἰς τὸν νοῦν ἐκάστου."

Κατὰ τὸν περίφημον τοῦτον συγγραφέα, οἱ ὄρκωτοὶ καὶ δικασταὶ, συμφώνως μὲ τοὺς ὄρκους των καὶ μὲ τὰ τεκμήρια τοῦ νόμου, ἦσαν ἠναγκασμένοι νὰ σπουδάζωσι, τοὺς νόμους καὶ τὰ δόγματα τοῦ κοινοβουλίου, μ' ὄλον ὅτι οἱ διάδικοι δὲν δύνανται νὰ κάμουν παράθεσιν αὐτῶν, καθ' ἃς περιπτώσεις ἐπικαλοῦνται τὴν ἐφαρμογὴν των. Πρὸ τῆς καταργήσεως τῆς ἀγωγῆς κακοδικείου ἐναντίον τῶν ὄρκωτῶν διὰ ψευδῆ ἔτημυγορίαν, ἐδίνατό τις, παραδ. χάριν, ἐνάγων ἐπὶ τούτῳ ὄρκωτους, νὰ ἐπικαλεσθῇ μαρτυρίαν τινος νόμου ἐναντίον των, καὶ ἐὰν ὁ νόμος δὲν ἀνεφέρθη, κατὰ τὴν διαδικασίαν τῆς δίκης, τὴν ὁποίαν οἱ ὄρκωτοὶ κατηγοροῦνται ὡς δικάσαντες ἀδίκως· διότι, τὰ μέλη τοῦ ὄρκωτικοῦ σώματος, ὄφειλον νὰ γνωρίζωσι καὶ νὰ ἐννοῶσιν ὅλα τὰ μέρη τοῦ νόμου ὑπὸ τὸν ὁποῖον ζῶσιν. Ὁ Κ. Ἀρχβὸλδ ἐκφράζεται ἀποτομότερον ἀποδεχόμενος τὴν αὐτὴν δοξασίαν.

“Οταν εἰς δίκην τινὰ ἐπιδεικνύεται τυπω-
 μένον ἀντίτυπον νόμου, δὲν ἐπιδεικνύεται
 ὡς ἐπίσημον, ἀλλὰ διὰ τὴν βοήθησιν τὴν ἐνθύμησιν τοῦ
 δικαστηρίου καὶ τῶν ὀρκωτῶν.

Ἡ ἀμάθεια καὶ ἡ διαφθορὰ τῶν ὀρκωτῶν Ἀγγλων τῆς
 τελευταίας ταξέως καὶ τῶν χωρίων εἶναι παροιμιώδης· ἀλλὰ
 τὸ ἐξῆς διήγημα ἀνάγεται εἰς τοὺς ὀρκωτοὺς τοῦ Οὐέσμιν-
 σερ: Ἐδικάζετο ἀσήμαντος δίκη, [1] καθ’ ἣν οἱ ὀρκωτοὶ νο-
 μίζοντες ὅτι δὲν πρόκειται παρὰ περὶ ἐπιδικάσεως ἐξόδων εἰς
 τὸν δικογράφον τοῦ ἐνάγοντος· καὶ ἀποφασίσαντες νὰ ψεύσουν
 τὰς ἐλπίδας τοῦ δικογράφου, ἠρώτησαν τὸν πρόεδρον τοῦ
 δικαστηρίου Πατερτῶν, εἰς ποίαν ποσότητα θέλουν ἀναβῆ τὰ
 ἔξοδα, εἰς ἐπιδικάσειν αὐτὰ εἰς τὸν δικογράφον. Ὁ ἐμβρι-
 θῆς καὶ ἀδέκαστος Πατερτῶν, ἀπεκρίθη ὅτι ἦτον εὐκταῖον ν’
 ἀγνοῆ τούτο τὸ ὀρκωτικὸν σῶμα. Μετὰ ταῦτα οἱ ὀρκωτοὶ
 ἐπεψήφισαν τρία σελίνια εἰς τὸν ἐνάγοντα· ἀλλ’ ὁ πρόεδρος
 κατεδίκασε τὸν ἐναγόμενον, εἰς τὴν ἀπόδοσιν ὄλων τῶν
 ἐξόδων.

Ὁ νόμος ὑποθέτει ὅτι εἶναι γνωστὸς εἰς τοὺς ὀρκωτοὺς· ἀλλ’
 οἱ ὀρκωτοὶ οἱ δότες ὅτι οὐ δὲν οἶδασι, ἀπευθύνον-
 ται εἰς τὸν δικαστὴν, ὄργανον τοῦ νόμου, ἀποκρινόμενον ὅτι
 εἶναι εὐκταῖον ν’ ἀγνοοῦν ὅτι ὁ νόμος τεκμαίρεται ὅτι ἤξεύ-
 ρουν. Ὁ εὐφύεστερος ποιητῆς δὲν δύναται νὰ ἐπισωρεύσῃ
 τὴν μωρίαν εἰς τὸ γελοιωδέστερον κωμῶδημα. [2]

(1) Εἶναι γνωστὸν ὅτι εἰς τὴν Ἀγγλίαν καθὼς καὶ εἰς τὰς ὁμο-
 σπόνδους τῆς Ἀμερικῆς πολιτείας τὸ ὀρκωτικὸν σῶμα δικάζει καὶ
 ἐπὶ πολιτικῶν δικῶν· ἡ ἐπέκτασις αὕτη τῶν ὀρκωτικῶν χρεῶν ἀπε-
 κρούσθη πάντοτε εἰς τὴν Γαλλίαν. (Μεταφρ.)

(2) Δὲν μᾶς φαίνεται βᾶσιμος ἡ μομφὴ τοῦ Ἀγγλοῦ συγγραφέως.
 Εἰς Ἀγγλίαν οἱ ὀρκωτοὶ δικάζοντες περὶ τοῦ πραγματικοῦ μέρους δὲν
 ἔχουν νὰ θεωρήσωσι τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἀποφάσεώς των· Ἐὰν οἱ
 ὀρκωτοὶ ἠρώτων· ἢ εἰς ἀποζημιώσεις καταδίκη, ἐπιφέρει τὴν ἐπιδίκασιν
 τῶν ἐξόδων, ἢ θελον ἐρωτήσῃ πρᾶγμα τὸ ὅποιον πᾶς Ἀγγλος ἤξεύρει
 ἢ ὀφείλει νὰ ἤξεύρῃ· ἀλλὰ ἐρωτῶντες περὶ τοῦ ποσοῦ τῶν ἐξόδων

Ἄλλὰ τί νὰ εἰπῆ τις περὶ τοῦ βαρβάρου συστήματος τοῦ μνηολογεῖν τοὺς νόμους μέχρι τοῦ 1793; Κατὰ νομικόν τι πλάσμα, ἡ σύνοδος ὅλη τοῦ κοινοβουλίου, εἰς μίαν μόνην ἡμέραν περιορίζετο καὶ αὐτὴ ἡ ἡμέρα ἦτον ἡ πρώτη τῆς συνόδου· ἐπομένως νόμοι ἐκδοθέντες τὴν τελευταίαν ἡμέραν τῆς συνόδου, ἐφηρμόζοντο ὡσὰν ἐξεδόθησαν περὶ τὴν πρώτην ἡμέραν· ἡ τερατώδης αὕτη ὀπισθενέργεια κατηργήθη ἀπὸ νόμον ἐκδοθέντα περὶ τὸ 33 ἔτος τῆς βασιλείας Γεωργίου Γ'.

Ἄς ὁμιλήσωμεν περὶ τῶν ἀποφάσεων τῶν δικαστηρίων συγκροτουσῶν τὸν κοινὸν νόμον. Εἶναι γνωστὸν ὅτι ἡ Ἀγγλικὴ νομολογία, στηρίζεται ἐπὶ τοῦ δικαίωματος τῶν δικαστηρίων τοῦ ἐρμηνεύειν τοὺς νόμους καὶ ἀναπληρῶναι τὴν σιωπὴν των. Ἡ συνήθεια τοῦ ἐκδίδειν τὰς δικαστικὰς ἀποφάσεις ἀνατρέχει εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Ἐδουάρδου II καὶ αὐτοῦ τοῦ Ἐρρίκου VIII, διατηρηθεῖσα ἀπὸ τοὺς πρωτονοταρίους ἢ πρώτους γραμματεῖς τῶν δικαστηρίων ἐκδίδοντας κατ' ἔτος τὸ the Bear Book ἢ Ἐφετηρίδα τῶν δικαστικῶν πράξεων. Αἱ συνηγορίαι, τὰ ἐπιχειρήματα τῶν δικηγόρων καὶ αἱ ἀποφάσεις τῶν δικαστηρίων, συνετάττοντο εἰς τὴν βάρβαρον διάλεκτον τῶν Νορμάνδων, ἀπὸ τῆς Νορμανδικῆς κατακτήσεως μέχρι Ἐδουάρδου III, ὅστις ἐθέσπισεν, ὅτι εἰς τὸ ἐξῆς ὅλ' αἱ ὑπερασπίσεις, αἰτήσεις, ἀπολογίαι, ἀνταπολογίαι, συζητήσεις καὶ ἀποφάσεις νὰ προφέρωνται μὲν Ἀγγλιστὶ [1], ἀλλὰ νὰ γράφονται καὶ νὰ καταγράφονται [enregistrer] εἰς Λατινικὴν γλῶσσαν. Αἱ συνηγορίαι ἦσαν τότε προφορικαὶ, ἀλλ' ἐγένετο δεκτὴ ἡ Λατινικὴ φωνὴ ἀφότου εἰσήχ-

ἐξέταζον περὶ πράγματος τὸ ὁποῖον δὲν ἔπρεπε νὰ ἐπενεργήσῃ ἐπὶ τὴν ἐτημυγορίαν. Ὁ δικαστὴς λοιπὸν εὐστόχως ἀπεκρίνατο. συγ.

(1) Τὰ αἷτια τῆς μεταρρυθμίσεως δὲν φαίνονται φιλοσοφικά. “Ὁ „ Ἐδουάρδ III, λέγει ὁ Βλακστὼν, νικήσας τοὺς Γάλλους ἐνόμισεν „ ἄτοπον νὰ μεταχειρίζωνται οἱ νικηταὶ Ἀγγλοὶ τὴν „ γλῶσσαν τόπου κατακτηθέντος.” συγ.

θησαν οἱ γραπτοὶ λόγοι καὶ διτηρήθη ἢ βάρβαρος διάλεκτος τοῦ παρακμάσαντος Λατινισμοῦ μέχρι Γεωργίου τοῦ Β. ἀλλ' οἱ δικηγόροι, συνηθισμένοι εἰς τὴν γλώσσαν τῆς ἀρχαίας νομοθεσίας, ἔγραφον τὰς σημειώσεις των εἰς τὸ Γαλλικὸν Νορμανδικὸν ἐπομένως ὅτε ἐξεδίδοντο αἱ σημειώσεις αὗται ἐντὸς τῶν πρακτικῶν, ἐφαίνοντο γριφώδεις εἰς τὸ δημόσιον, ἐξ αἰτίας τῆς βαρβάρου διαλέκτου τῶν συγγραφέων καὶ τῆς φρικώδους συγχίσεως τῶν Τοθικῶν γραμμάτων τὰ ὅποια μαῦρα γράμματα ὠνομάζοντο. Ὅχι μόνον ὁ λαὸς δὲν ὠφελείτο ἀπὸ τὰς δημοσιεύσεις ταύτας, ἀλλ' οἱ φοιτηταὶ ἀπηλπισμένοι ἔρριπτον συχνὰ τὸν Πλωδὸν καὶ τὸν Λιττλετὸν τοὺς δύο χρησμοὺς τῆς Ἀγγλικῆς νομολογίας. Ὁ Χαρρὶ Σπελμὰν, συγγραφεὺς τοῦ Γλωσσαρίου, γράφων, ἐπὶ τῶν λαμπρῶν ἡμερῶν τῆς Ἐλισάβετ, ὁμολογεῖ ὅτι ἐκινδύνευσε νὰ χάσῃ τὴν γενναιότητά του ὅταν ἔφθασεν εἰς τὸ κατώφλιον τοῦ σχολείου. "Ὅταν

„ παρητήρησα, λέγει, τὴν ἀλλόκοτον φωνὴν τῶν νόμων, τὴν

„ χονδροειδῆ ἀταξίαν καὶ τὸν ἄπειρον σωρὸν τὸν ὁποῖον ὡς

„ Ἀτλας κατεδικάσθην νὰ φέρω αἰωνίως ἐπὶ τῶν ὤμων μου,

„ ὁμολογῶ ὅτι ἐφοβήθη ἡ καρδιά μου."

Ἀπὸ τοῦ Χαρρὶ Η' μέχρι τῆς σήμερον, πολλοὶ συγχρό-ασχολοῦνται εἰς τὴν ἔκδοσιν τῶν δικαστικῶν συζητήσεων οὔτινες, ὡς λέγει, ὁ Βλακστωνέ, ποτὲ μὲν ἀπὸ ἀρέλειαν, ποτὲ δὲ ἀπὸ ταχύτητα καὶ ἄλλοτε ἀπὸ ἀπάτην ἢ ἀμάθειαν ἐδημοσίευσαν συχνὰ ἐκθέσεις ἀτελεστάτας καὶ ἐνίοτε ἀντιφατικές. Ὁ βασιλεὺς Ἰάκωβος Α'. πειθόμενος εἰς τὰς προτροπὰς τοῦ Βάκωνος διώρισε, μὲ ἀδρὸν μισθοῦς, δύο εἰσηγητὰς ἔργον ἔχοντας τὴν ἐπίσημον ἔκδοσιν τῶν ἀνωτάτων δικαστηρίων· ἀλλ' ἐγκαταλείφθη ταχέως τὸ σχέδιον τοῦτο· αἱ ἀρχαῖαι ἔξεις τῆς δημοσιεύσεως ἐπανῆλθον καὶ σήμερον καθὼς ἐπὶ Βλάκστωνος, τῶν ἐκθέσεων αὐτῶν τὸ κῦρος ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς γνώμης τὴν ὅποιαν οἱ δικηγόροι ἔχουν περὶ τῆς ἰκανότητος καὶ τοῦ χαρακτῆρος τῶν συντακτικῶν καθημέραν πληθυνομένων· διὰ τοῦτο, κάθε πρῶτὸ βλέπει τις, ἐκδιδομένας τρεῖς ἢ τέσσαρας ἐκθέσεις τῶν αὐτῶν

δικῶν χθές δικασθεισῶν εἰς τὸ αὐτὸ δικαστήριον. Διὰ τὴν ἐκτιμῆσιν τῆς ἐργασίας ταύτης, ἐπὶ μόνῳ σκοπῷ κέρδους ἐπιχειρουμένην, ἀρκεῖ νὰ προσβλέψῃ εἰς τὰς Δέσεις τὰς ὁποίας οἱ βιομήχανοι οὗτοι κατέχουν εἰς τοὺς δικαστικούς περιβόλους· καὶ τότε θέλει ἐννοήσῃ τι σπουδαῖον δυστύχημα γεννᾶται ἐκ τῆς πληθύος των· πρὸς τούτοις ἐπειδὴ πληρῶνονται κατὰ γραμμὴν, πρέπει νὰ παραλείψωσιν ἐν μέρος τῶν κερδῶν των, κολοβουμένων, κατὰ μέγα μέρος, ἀπὸ τοὺς ἐκδότας, ἀληθεῖς μεταπράττας τῆς ἀλλοτρίου διανοίας, διὰ νὰ συντάξωσι τὰς ἐκθέσεις ταύτας, κατὰ τὸν ὅρισμὸν τοῦ διατάγματος τοῦ βασιλέως Ἰακώβου, δηλαδή μὲ συντομίαν καὶ μὲ καθαριότητα λόγου; Ἄλλ' ἐλπίζομεν τὴν ἰατρείαν τοῦ δεινοῦ διότι δὲν εἶναι δυσίατον. Διὰ τὴν νὰ μὴν εὐρίσκωνται παρ' ἐκάστῳ δικαστηρίῳ προσηρητημένοι ἐπίσημοι συντάκται; Διὰ τὴν νὰ μὴν ὑποχρεοῦνται οἱ δικασταὶ νὰ ἐπιτηροῦν τὴν ἀλήθειαν καὶ τὴν ἀκρίβειαν τῆς συντάξεως; Διὰ τὸ κοινὸν νὰ μὴ δέχεται τὰ διδάγματα παρ' αὐτοῦ τοῦ δικαστηρίου, ἀλλὰ νὰ διοχετεύωνται ταῦτα ἀπὸ τὸν ἀκάθαρτον ὄχετον τοῦ μονοπωλίου." Ἔως ποτε ὁ λαὸς ὡς πρὸς τὴν σπουδὴν τῶν νόμων, ἔσεται ὑποκείμενος εἰς ῥυπαροὺς κερδοσκόπους; Δύναται τις νὰ ὑποτάσσεται εἰς νόμον τὸν ὁποῖον ἀγνοεῖ καὶ νὰ τὸν γνωρίζῃ οὕτω δημοσιευόμενον; Πρὸς τούτοις εἰς Ἀγγλίαν κἀνὲν δικαστήριον δὲν ἔχει βιβλίον δι' οὗ ἤμποροῦν νὰ διαλυθῶσιν αἱ περὶ τῶν ἰδίων ἐθίμων του ἀμφιβολαίαι. Εἰς τοιαύτην περίσασιν, οἱ δικασταὶ δυσπιστοῦντες εἰς τὰς ἐνυπαρχούσας ἰδιωτικὰς συλλογὰς, ἐπικαλοῦνται τῶν δικηγόρων τὰς ἐπισημονικὰς παραδόσεις.

Παρὰ τὴν δημοσίευσιν, εἶναι ἀναγκαῖα ἡ σαφήνεια περὶ τὴν σύνταξιν τῶν νόμων, διότι πῶς θέλει ἐκτελεσθῆ νόμος μὴ ἐννοούμενος. Εἰς τὰ δικαστικὰ ἔγγραφα πρέπει νὰ μεταχειρίζεται τις μέθοδον ἀπλήν καὶ γλώσσαν ἀκριβῆ καὶ καθαρὰν τὰ δὲ ἄλλα πλεονεκτήματα τοῦ γράφειν, ἔξαρτῶνται ἀπὸ τοῦ συγγραφέως τὴν ἰκανότητα καὶ τὴν φιλοκαλίαν· διότι δὲν πρέπει τις νὰ ἐλπίζῃ ν' ἀνθολογῇ ἐπὶ σκοπέ-

λων ἀδιακόπως τρικυμιαζομένων αἱ συγγραφαὶ αὐταὶ δὲν εἶναι δεκτικαὶ στολισμοῦ, καταξηραινόμεναι ἀπὸ τὸν συλλογισμόν, καθὼς αἰχμαίνεται ἀπὸ τὸν ἥλιον ἢ ὑπὸ τὸν ἰσημερινὸν γῆ· ἀλλὰ ἀνάγκη νὰ βραχύνεται ἢ δύσβατος αὕτη ἑδὸς, διὰ τῆς κυριολεξίας, βραχυλογίας καὶ καθαριότητος.

Ἡ σύνταξις τῶν νόμων εἶναι ἔργον σπουδαιότατον χρήζουσα μεθόδου καὶ ἀκριβείας τοῦ γράφειν καὶ τὸ Ἀγγλικὸν κοινοβούλιον ὀφείλει νὰ μεταρρυθμίση ὀλοτελῶς τὰς ἔξεις του πρὸς τοῦτο. Ὁ Μοντεσκιουὸς ὁμολῶν περὶ τῆς συντάξεως τῶν νόμων λέγει : “ Τὸ ὕφος πρέπει νὰ ᾔηται σύντομον. Ἡ δωδεκάδελτος εἶναι παράδειγμα συντομίας καὶ τὰ παιδία τὴν ἀπεςήθιζον ὡς ἔπη ἀναγκαῖα, ut carmen necessarium, λέγει ὁ Κικέρων. ” Προσθέτει εἰς τὸ αὐτὸ κεφάλαιον. “ Τὸ ὕφος τῶν νόμων πρέπει νὰ ᾔηται ἀπλοῦν, διότι ἡ ἀπλὴ ἔκφρασις κατανοεῖται εὐκολώτερον παρὰ ἡ μεταφορικὴ· καὶ εἶναι ἄφενκτον αἱ λέξεις τῶν νόμων νὰ ἐκλαμβάνωνται κατὰ τὴν αὐτὴν ἔννοιαν, ἀφ’ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους. “ Ὅταν εἰς ἓνα νόμον προσδιωρίσθησαν ἅπαξ αἱ ἰδέαι τῶν πραγμάτων, δὲν πρέπει νὰ ἐπανερχόμεθα εἰς ἐκφράσεις ἀορίστους. ” Ὁ Μοντεσκιουὸς ἀναφέρει ὡς παράδειγμα τῆς ἀτοπίας τῶν τοιούτων ἐκφράσεων, τὸ ἐγκληματικὸν διάταγμα τοῦ Λουδοβίκου Δ΄, ὅπου ἀφοῦ ἀπαριθμοῦνται ὅλαι αἱ βασιλικαὶ περιπτώσεις (1) προστίθενται αἱ ἐξῆς λέξεις : καὶ ὅσαι κατὰ πάντα καιρὸν ἐδικάσθησαν ἀπὸ τοὺς βασιλικοὺς δικαστάς. διὰ τῶν λέξεων τούτων μεταπίπτει ἡ νομοθεσία εἰς τὴν ἀθαιρεσίαν ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἐξῆλθε διὰ τῆς ἀπαριθμήσεως. Οἱ γνωρίζοντες τὴν Βρετανικὴν νομοθεσίαν, ἡμποροῦν ν’ ἀριθμήσωσιν ὀλοκλήρους ἑκατοστάδας, τοιούτων ἀμφιλογιῶν.

(1) Cas royaux ἀνόμαζον τὰ ὑπαγόμενα ἀδικήματα εἰς τὴν βασιλικὴν δικαιοδοσίαν καὶ ὄχι εἰς τὴν τοπικὴν τῶν Τιμαριωτῶν δικαιοσύνην, *resseφφ.*

Αἱ ἀρχαὶ αὗται εἶναι τόσον ἀκαταμάχηται, ὥστε κατενόηθησαν καὶ ἀπὸ αὐτὴν τὴν δεσποτικὴν Ῥωσσίαν, τῆς ὁποίας ἡ αὐτοκρατορίσσα Αἰκατερίνη ἐθεμελίωσεν ἐπὶ τοιούτων βάσεων τὴν περίφημον ὁδηγίαν εἰς τὴν διορισθεῖσαν ἐπιτροπὴν ἐπὶ τῆς συντάξεως τοῦ νέου κώδικος [1] Τὰ ἐπόμενα ἀποσπάσματα ἀναδεικνύουν τὴν ἀντίθεσιν μεταξὺ λογικῆς θεωρίας καὶ τοῦ νομοθετικοῦ τῆς Ἀγγλίας συστήματος.

“ Οἱ νόμοι ἐγένοντο ἐν γένει δι’ ὅλους· διότι ὅλοι ἀναγκαζόμενοι νὰ ὑποτάσσωνται εἰς αὐτοὺς, ὀφείλουν καὶ ὅλοι νὰ τοὺς γνωρίζουν.

“ Οἱ νόμοι δὲν πρέπει νὰ ἦναι πλήρεις ὅσων λεπτολογιών γεννᾷ τὸ πνεῦμα.

“ Οταν ὁ νομοθέτης ἀποφασίσῃ νὰ αἰτιολογήσῃ νόμον τινα, ἡ αἰτιολογία πρέπει νὰ ἦναι ἀξία τοῦ νόμου.

“ Πᾶς νόμος πρέπει νὰ ἐκφράζεται μὲ τρόπον πρὸς ὅλους καταληπτὸν καὶ συντομώτατα. Ἄλλὰ τοῦτο μάλιστα ἀπαιτεῖ ἀναντιρρήτως νὰ τίθενται τινὲς διασαφήσεις καὶ ἐξηγήσεις εἰς τοὺς δικαστὰς, [2] διὰ νὰ κατανοώσιν εὐκολώτερον τὴν ἔννοιαν καὶ τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ νόμου.

(1) Ἡ ὁδηγία αὕτη εἶναι μεταφρασμένη παρὰ τοῦ σοφοῦ Εὐγενίου τοῦ Βουλγάρου. Συσταίνομεν τὴν μετατύπωσιν τῆς μεταφράσεως ταύτης ὡς κατὰ πολλοὺς λόγους χρήσιμον· μεταφ.

(2) Ὁ κανὼν αὐτὸς εἶναι ἀπαράδεκτος. Ἡ ἐρμηνεία ἀρχίζει τὸ ἔργον τῆς ἀφοῦ τελειώσει ὁ νομοθέτης τὸ ἰδικόν του· Ὁ νόμος πρέπει νὰ ἦναι σύντομος καὶ εὐκρινής, ἀλλὰ δὲν πρέπει νὰ ζητῆ νὰ ἐρμηνεύῃ τὴν ἰδίαν του ἔννοιαν, διότι ἡ ἐρμηνεία θέλει εἶναι ἀναγκαίως ἀτελής. Ἡ ἐντελεστέρα νομοθεσία δὲν ἔμπορεῖ νὰ στερηθῇ ἐρμηνευτῶν καὶ νομολογίας· διότι ἡ κοινωνικὴ δραστηριότης ἀναπλάττουσα μύρια νέα συμβεβηκότα τὰ ὁποῖα ὀφείλουν νὰ ὑπαχθῶν εἰς ὑπάρχοντα κανόνα, γεννᾷ ἐπεκτάσεις ἐφαρμογῆς καὶ ἐρμηνείας διαφόρους. Ὁ Ναπολέων ὅταν ἴδεν ἐκδοθέντα τὰ πρῶτα σχόλια ἐπεφώνησεν *on a déja gate' mes codes*· ἀλλὰ ἡ παντοδύναμός του θέλησις δὲν ἔμπορεῖ νὰ ἰσχύσῃ ἐναντίον τῶν νομικῶν ἀναγκῶν τῆς ἐποχῆς. Καθεὶς γνωρίζει ὅτι ἡ Γαλλικὴ νομολογία καὶ ἡ

“ Ἄλλ' ὡς πρὸς τὰς διασαφήσεις ταύτας χρειάζεται πολ-
 „ λή προσοχή, ἐπειδὴ πολλάκις θέλοντες νὰ διασαφήσουν
 „ τὴν ὕλην τὴν σκοτίζουν περισσότερο· ἔχομεν πολλὰ
 „ τοιαῦτα παραδείγματα.

“ Βέλτιον τὸ νὰ μὴ θέτῃ τις ἐξαιρέσεις, προσδιορισμοὺς
 „ καὶ τροποποιήσεις εἰς τοὺς νόμους ὅταν ᾖναι περιτταί,
 „ διότι τοιαῦται λεπτολογίαι φέρουν περιπλοκάς.

“ Ὅσοι εἶναι ἀναμφισβήτητος τῶν παρατηρήσεων τούτων
 ἢ ἀλήθεια, τόσον βέβαιον ὅτι παραμελοῦνται αὐταὶ ἀπὸ
 τοὺς νομοθέτας Ἕγγλους· ἐκ μόνῃς τῆς ἀναγνώσεως τῶν
 Ἕγγλικῶν νόμων πείθεται τις, ὅτι ἡ γλῶσσά των εἶναι
 βάρβαρος, ἢ διάθεσις πολύπλοκος, τὰ καθέκαστα μέρη τε-
 ρατώδη καὶ αἱ περιπλοκαὶ ἀμέτρητοι. “ Ὅλοι οἱ νόμοι ἀτονί-
 ζονται διὰ τῶν ἐξαιρέσεων, τὰ θεμελιώδη θεσπίσματα κα-
 λύονται δι' εἰδικῶν δογμάτων καὶ οἱ νόμοι ἀντιφάσκουν
 πρὸς ἀλλήλους.

Δίδομεν ἐν παράδειγμα λαμβανόμενον τυχαίως μεταξὺ
 πολλῶν. Πᾶς Ἕγγλος συμμετέχων ἀμέσως ἢ ἐμμέσως τῶν
 ἐκλογῶν γνωρίζει τὸν φιλελεύθερον νόμον Wynn [1]
 σκοπεύοντα νὰ ῥυθμίσῃ τὴν διαδικασίαν τῶν ἀμφισβητου-
 μένων ἐκλογῶν τῶν ἀντιπροσώπων. Δίδομεν μόνον ἐν μέρος
 τοῦ αὐτοῦ τμήματος, ἐν ᾧ βεβαιοῦται πρῶτον ἡ ἀνάγκη
 τῆς ἐνισχύσεως, διόρθώσεως καὶ ἀπλοποιήσεως τῶν ὑπαρ-
 χόντων νόμων καὶ ὕστερον ἐξακολουθεῖ τοιοῦτω τρόπῳ.
 [Μὴ λησμονῆτε ὅτι ὁ νόμος αὐτὸς ἐγράφη τὸ ἔνατον ἔτος
 τῆς βασιλείας Γκιλλώμ τοῦ Δ΄.]

“ Τὸ μέρος τοῦτο τοῦ νόμου περιέχει μακρὰν ἀπαρίθμη-
 „ σιν τῶν προὔπαρχόντων νόμων καταλυομένων ἀπὸ τὸν
 „ παρόντα. Οἱ νόμοι αὐτοὶ ὀνοματιζόμενοι μὲ τὰ ὀνόματα

ἐργασία τῶν Σχολιαστῶν ἀντὶ νὰ σκοτίσῃ καὶ νὰ διαστρέψῃ τοὺς
 κώδικας ἐκ τοῦναντίου τοὺς διεσάρασε καὶ ἐτόίμασεν ἀρίστην ὕλην
 πρὸς νέαν τῶν κωδίκων ἀναρρύθμησιν. μεταφ.

(1) Ὁ νόμος φέρει τ' ὄνομα τοῦ προτείναντος αὐτὸν ἀντιπροσώπου.
 μεταφ.

„ τὰ ὅποια οἱ Ἄγγλοι συνηθίζουν νὰ ὀνομάζουν τὰς πρά-
 „ ξεις τοῦ κοινοβουλίου καὶ μὲ τὰς ἡμερομηνίας ἀποτε-
 „ λούν μακρὸν ὄρμαθὸν δυσνοήτων ἐνοιῶν καὶ βαρβάρων
 „ λέξεων· παραλείπομεν διὰ τὸ σχοινοτενὲς τοῦ ἄρθρου.

Πρέπει νὰ ὀπλισθῆ τις μὲ ὑπομονὴν διὰ ν' ἀναγνώσῃ
 νόμον μὲ τρόπον τόσον τραγελαφικὸν συγγεγραμμένον,
 ὅστις, παραλειπομένης τῆς ποιήσεως, ὁμοιάζει τὸν Δόρυθον
 τῆς Μιλτονικῆς κολάσεως. “ Παράδοξος καὶ παγκόσμιος
 „ θόρυβος ἤχων βωβῶν καὶ φωνῶν συγκεχυμένων, ἀναδύων
 „ ἀπὸ τὰ ἄδυτα τοῦ σκότους. ”

Τὶ νὰ ἐλπίσῃ τις ἄλλο, ὅταν ἡ εὐγένεια καὶ τὰ πλού-
 τη ἀνοίγουν τὰς θύρας τοῦ κοινοβουλίου; Ἴδου τὶ λέγει
 ὁ Βλακζὼν περὶ τούτου.

Εἶναι ἀξιοθαύμαστον τῷ ὄντι, ὅτι ὅλαι αἱ χειροτεχνίαι,
 ὅλα τὰ ἐπαγγέλματα, αἱ τέχναι καὶ ἐπιστήμαι ἀπαιτοῦν
 μέθοδόν τινα· μόνη δὲ ἡ ἐπιστήμη τῶν νόμων, ἡ εὐγενεζέρα
 καὶ δυσκολωτέρα ὄλων, ἐξαιρεῖται τοῦ γενικοῦ τούτου κανό-
 νος· “ Ἐκαστον ἔργον βιομηχανικὸν ἢ ἐμπορικὸν ἀπαιτεῖ
 προηγουμένην μαθήτευσιν, ὁ θεολόγος, ὁ ἱατρὸς καὶ ὁ δι-
 κηγόρος παρασκευάζονται διὰ μακρὰς ἀναγνώσεως καὶ
 ἐμβριθῶν σπουδῶν· ἀλλ' ἀρκεῖ νὰ ἔχῃ τις μεγάλην περιου-
 σίαν διὰ νὰ φρονῆ ὅτι πέ φ υ κ ε νομοθέτης. ”

Οἱ πλούσιοι ἔχουν λόγους ἰσχυροὺς διὰ νὰ σκέπτονται
 κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον. Διότι τῷ ὄντι χωρὶς εὐγένειαν, δὲν
 ὑπάρχει δικαίωμα· ἄνευ πλούτου, κἀμμία ἐλπίς ἐπιτυχίας.
 Μῆτε τὰ πλεονεκτήματα, μῆτε ἡ ἐπιστήμη, μῆτε ἡ μεγαλο-
 φυΐα, μῆτε αὐτὴ ἡ ἀρετὴ δὲν ἀναπληροῦν τὴν στέρησιν
 τοῦ πλούτου· Τὶ ὠφελεῖ νὰ ἔχῃ τις τὴν ὀξύνοϊαν τοῦ Ἀρι-
 στοτέλους, τὴν σοφίαν τοῦ Πλάτωνος καὶ τὴν φιλοσοφικὴν
 εὐγλωττίαν τοῦ Κικέρωνος; τὶ ὠφελεῖ νὰ συνεινώγῃ ἐν ἑαυτῷ,
 ὡς ὁ Βάκων, τὸν νοῦν τῆς μεγαλοφυοῦς αὐτῆς τριάδος
 τῶν ἀρχαίων, νὰ συμπεριλαμβάνῃ διὰ τῆς ἀπεράντου δια-
 νοίας του τὴν ἕκτασιν ὄλων τῶν ἰδεολογικῶν συνδυασμῶν,
 διὰ τῆς φαντασίας του νὰ μαντεύῃ τὰς ὑψηλοτέρας ἐνοι-
 ας καὶ νὰ στολίζεται μὲ τὰς ἀμέτρους καὶ ἀπεριορίστους

γνώσεις τοῦ Βούρκε, ἐντὸς τοῦ νομοθετικοῦ σώματος δὲν θέλει εἰσδύσει πώποτε, διότι εἶναι ἐνδεής, διότι δὲν ἔχει τὴν παρὰ τοῦ νόμου ἀπαιτουμένην ἐπωνυμίαν τοῦ ἰδιοκτῆτου, διότι plebiserit, δηλαδὴ κοιλιεται μεταξὺ τοῦ πλήθους τῶν ἀνθρώπων τοὺς ὁποίους μετροῦν πλὴν δὲν ὀνομάζου. Ἄλλ' ἐὰν ἡ τύχη καταστήσῃ αὐτὸν κάτοχον γῆς ἐλευθέρας πάσης ὑποχρεώσεως φερούσης 600 λιρῶν εἰσόδημα, ὁ ἀσπάλαξ γίνεται ἀετὸς καὶ τὸ ἐσπέρας κοιμηθεὶς δύστηνος εἴλωσ, τὸ πρῶτ' ἐξυπνᾷ εὐγενῆς νομοθέτης· ἡ ἰκανότης του ἀναπτεροῦται καὶ ἡ περὶ τὸ νομοθετεῖν δεξιότης του εἶναι ἀναμφισβήτητος. Ἡ προσαφὴ τῆς γῆς ἀναρρῶνύει τὴν ὑπαρξίν του, καθὼς ἐκρατεοῦτο ὁ Ἀκταῖος κατὰ τὴν μυθολογίαν.

Ἐὰν δὲ ἐπεξεργασθῆς τὰ ἀτοπήματα τὰ ὁποῖα προάγει τὸ εἰς μόνους τοὺς γαιοκτῆτας διδόμενον δικαίωμα τοῦ νομοθετεῖν εὐρίσκει πρὸς τοῖς ἄλλοις τὴν ῥοπήν τοῦ νὰ βοηθῶσι διὰ τοῦ νόμου τὰ συμφέροντά των [1] καὶ νὰ

(1) Ὁ συγγραφεὺς ἐνταῦθα ὑπαινίττεται τοὺς περὶ δημοτριακῶν καρπῶν νόμους. Τὰ ἐπιβαλλόμενα τέλη εἰς τὴν εἰσαγωγὴν τῶν δημοτριακῶν καρπῶν συντηροῦνται ἀπὸ τὰς Βουλὰς συγκροτουμένας ἀπὸ γαιοκτῆτας φροντίζοντας νὰ μὴν ἐκπέσῃ ἡ τιμὴ τῶν προϊόντων τῆς γῆς διὰ τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἐμπορίου τῶν γεννημάτων. Εἶναι γνωστὸν ὅτι τοῦ ζητήματος τούτου ἐδράττοντο μέχρι τοῦδε ὄλ' οἱ ταραξίαι καὶ τὸ διέσειον ὡς φόβητρον ἐναντίον τῆς ἀριστοκρατίας. Ἄλλ' ἡ κατὰ τοῦ συστήματος τούτου προσβολὴ εἶναι σπουδαιότερα τώρα διότι δὲν ἐγγράφεται μόνον εἰς τὴν σημαίαν τῶν δημοκρατῶν ἀλλὰ καὶ πολλοὶ μετριόφρονες πεποίθασιν ὅτι οἱ ἰδιοκτῆται εἰς τὴν Ἀγγλίαν εἰσπράττον φόρον βίαιον ἐπὶ τῆς τροφῆς ἐκάστου πολίτου.

Περὶ τὰ 1839 εἰς τῶν ὑπουργῶν τῆς Βασιλίσσης ὁ K. Spring Rice ἦτον ὁ δραστηριώτερος θιασώτης τῆς δοξασίας ταύτης, ὅταν ὁ K. Βιλλιέρ ἔκαμε τὴν πρότασιν τῆς καταργήσεως τῶν τελῶν ἐντὸς τῆς δημοτικῆς βουλῆς. Τὸ ζήτημα καθημέραν προοδεύει καὶ χάρις εἰς τὴν πεισμονὴν μὲ τὴν ὁποίαν οἱ Ἀγγλοὶ καταδιώκουσι τὴν ἐπιτυχίαν κοινωικοῦ τινὸς συμφέροντος, κατ' ἔτος προτεινόμενον εἰς τὸ κοινοβούλιον, θέλει γίνῃ δεκτὸν τέλος πάντων καὶ ἡ γηραῖά Ἀγγλική

ἀποκρούσωσι πάντα νεωτερισμόν. Κανείς δὲ ἀγνοεῖ ὅποσον ἐναντιώθησαν εἰς τὴν κατάλυσιν τῶν ὑποκαταστάσεων διὰ τῆς ὁποίας ἡ γῆ ἔπαυε τοῦ νὰ ᾖναι ἀνεκποίητος [1]. Οἱ Ἄγγλοι ὀφείλουσιν τὸ ἐκποιητὸν τῶν γαιοκτησιῶν ἀφευκτον πρὸς τὴν εὐδαιμονίαν ἐκάστου ἔθνους πολιτισμένου εἰς τὴν ἀπόφασιν δικαστηρίων τὰ ὅποια ἐπὶ Ἐδουάρδου Δ'. ἀπεφάθησαν κατὰ τὴν περίφημον δίκην τοῦ Γαλταούμ ὅτι ἡ γῆ δύναται ν' ἀπαλλωτριωθῆ καὶ ἀληθῶς κατέλυσαν τὸν νόμον κηρυττόμενον παρὰ τῶν νομοθετῶν αἰώνιον καὶ ἀμετάτρεπτον. Ἐὰν ἀμφιβάλῃ τις περὶ τῆς καθ' ὅλα ἀμαθείας τῶν μεγάλων γαιοκτητῶν τῆς Βρετανίας (ἐκτὸς ὀλίγων τινῶν ἐξαιρέσεων) καὶ ἰδίως ὡς πρὸς τὴν νομοθεσίαν δὲν ἔχει

κοινωνία στηριζομένη ἐπὶ τῆς γῆς τῆς μόνης Φεουδαλικῆς βάσεως θέλει πάθῃ νέον κλονισμόν. μεταφρ.

(1) Αἱ ὑποκαταστάσεις αὗται δὲν ἔχουν τι κοινὸν μὲ τὰς ὑποκαταστάσεις τοῦ καθ' ἡμᾶς δικαίου, τῶν ὁποίων κύριος χαρακτῆρ εἶναι ἡ ἐγκατάστασις κληρονόμου, ἐν περιπτώσει καθ' ἣν ὁ κατὰ πρῶτον ἐγκατασταθεὶς δὲν θελήσῃ ἢ δὲν δυνηθῆ νὰ γίνῃ κληρονόμος. Ἡ φύσις δὲ τῶν ὑποκαταστάσεων ἐν τῇ Ἀγγλίᾳ καὶ τῶν εἰς Γαλλίαν καταργηθεισῶν εἶναι τὸ νὰ διαφυλάττῃ ὁ ἄμεσος κληρονόμος τὸ κτῆμα καὶ νὰ μεταδίδῃ εἰς τὰς ἐπερχομένας γενεὰς ἄθικτον, ἀνεκποίητον, ὥστε ἡ οἰκογενειακὴ λαμπρότης, αἱ ἐνθυμήσεις καὶ αἱ παραδόσεις νὰ μεταδίδωνται ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν μαζῇ μὲ τὸ κτῆμα ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἀναπαύονται. Εἰς Ἀγγλίαν τὴν σήμερον δὲν ὑπάρχουν κατὰ νόμον ὑποκαταστάσεις αἰώνιοι, δυνάμει τῶν ὁποίων, τὰ κτήματα ἀθανατίζοντα, εἰς τὰς χεῖρας τῆς αὐτῆς οἰκογενείας χωρὶς νὰ δύναται ν' ἀποσπάσῃ ταῦτα ἡ θέλησις τοῦ ἰδιοκτήτου. Ἡ μακροτέρα ὑποκατάστασις ἀποθνήσκει κατὰ τὸν δεύτερον βαθμὸν ἐὰν δὲν ἀνανεωθῆ καὶ μάλιστα δυνάμει μερικῶν διατυπώσεων δικαστικῶν ἢμπορεῖ καὶ κατὰ τὸν πρῶτον βαθμὸν ν' ἀπαλλοτριωθῆ τὸ κτῆμα. Ἀλλὰ ἐνῶ ὁ νόμος ἀφήνει τὴν ἀνθρώπινον θέλησιν ἐλεύθερον νὰ διαθέτῃ τὰ κτήματα σχεδὸν ὅπως θέλῃ τὰ ἦθη, τὸ σέβας πρὸς τὴν γῆν τὸ ὁποῖον ἐν τῇ Ἀγγλίᾳ ἀνυψοῦται εἰς βαθμὸν λατρείας, διατηρεῖ τὰ κτήματα ἀνεκποίητα καὶ τὰ μεταβιβάζει εἰς τὰς ἀπωτέρας γενεὰς τῆς αὐτῆς οἰκογενείας. Τὸ ἀριστοκρατικὸν αἶσθημα ἔχει ἰσχυρότατον ἀρρώγῶν τοὺς νόμους καὶ τὰς ἐξείεις περὶ τοῦ κληρονομεῖν. μεταφρ.

παρὰ νὰ ἀκούσῃ τὸν συνήγορόν των, ὁ ὁποῖος δὲν ἐδυνήθη ν' ἀρνηθῇ τὴν πάνδημον ἀλήθειαν τοῦ ὅτι ἐπὶ τῆς ἐποχῆς του, οἱ εὐγενεῖς τῆς Ἀγγλίας ἦσαν πλεονάμετοχοι τῶν νόμων καὶ τοῦ πολιτεύματος τῆς πατρίδος των παρὰ οἱ εὐγενεῖς τῆς ἐπιλοίπου Εὐρώπης. Βεβαιοὶ λοιπὸν συμβεβηκὸς ἀναντίρρητον, ὁμολογῶν ὅτι οἱ πλούσιοι καὶ εὐγενεῖς γαίοκτῆται τῆς Ἀγγλίας, ἀρχίζουν νὰ πράττουν τὰ δημόσια πράγματα χωρὶς νὰ παιδευθῶσι τοὺς νόμους τῆς πατρίδος των καὶ χωρὶς νὰ ἔχωσι πώποτε σχεδὸν ἀφορμὴν τοῦ νὰ τοὺς διδασθῶσιν. Αὐτὴ λοιπὸν ἡ τάξις τῶν πολιτῶν, διάσημος διὰ τὴν ἄγνοίαν τῶν ἀστυκῶν καὶ πολιτικῶν νόμων, κατεκράτησε τὸ δικαίωμα τοῦ νομοθετεῖν καὶ τοῦ μεταπλάττειν τὸ πολίτευμα καθ' ὅλους σχεδὸν τοὺς αἰῶνας· καὶ συχνὰ ὠκειοποιήθη τὸ δικαίωμα τοῦτο, ἀποκλείουσα ὅλους τοὺς ἄλλους.

“ Εἶναι ἀναμφισβήτητον, λέγει ὁ Βλαζὼν, τὰ δεινὰ „ τὰ προκύψαντα ἀπὸ τὴν ἀπερίσκεπτον μεταβολὴν τῶν „ νόμων καὶ εἶναι ἄξιον προσοχῆς νὰ ἐξετάσῃ μέχρι τίνος „ ἤμπορεῖ τις ν' ἀποδώσῃ αὐτὰ εἰς τὴν ἀτελῆ τῶν βουλευτῶν „ μας ἀγωγὴν. Πῶς δύναται νὰ ἐρμηνεύσῃ τις κείμενον νόμου „ τὸ ὅπλον παντάπασιν ἀγνοεῖ; ”

Ἄλλ' ἐὰν πέπρωται νὰ κατέχωσιν αἰωνίως τὸ νομοθετικὸν σκῆπτρον, διατὶ δὲν ἐκπαιδεύονται; διατὶ τοῦλάχιστον δὲν θεραπεύουσιν ὅπως οὖν τὴν φιλοτιμίαν τῶν ἀποξενουμένων τῆς νομοθετικῆς ἐξουσίας, καθὼς οἱ ἐνδοξότεροι νομοθέται ἔθετον ὑπὸ τὴν προστασίαν ἀνωτάτης τίνος δυνάμεως τοὺς νόμους των καίτοι περιφρουρούμενοι ἀπὸ τὸν σεβασμὸν τῶν συμπολιτῶν των. Ὁ Μίνως ἀπέδιδεν εἰς τὸν πατέρα του Δία τοὺς νόμους του. Ὁ Λυκούργος ἐβεβαίωεν ὅτι οἱ θεσμοὶ του ἦσαν ἀπαντήσεις τοῦ Ἀπόλλωνος. Ὁ Νουμάς ἐνεπνέετο ἀπὸ τὴν νύμφην Ἐγχερίαν, περὶ τὴν δημιουργίαν τῶν νόμων· καὶ αὐτὸς ὁ Μουχαμέτ, δυσπιστῶν πρὸς τὴν εὐγλωττίαν του καὶ πρὸς τοὺς θριάμβους του

ἐκήρυττεν ὅτι τὸ κουράνι ἐκηρύχθη ἀπὸ τὸν Ἄγγελον Γαβριήλ. Μόνοι οἱ νομοθέται Ἄγγλοι καυχῶνται ὅτι εἶναι οἱ μόνοι νομοθέται τῆς πατρίδος των καὶ κατὰ τοῦτο εὐγνωμονοῦσι πρὸς αὐτοὺς οἱ Θεοὶ καὶ ὁ Ἄγγελος Γαβριήλ· διότι δύναται τις νὰ κηρύξῃ ψεύσῃν ἐκεῖνον, ὅστις ἤθελε τολμήσει ν' ἀποδώσῃ εἰς τὸν ἡλιθιότερον τῶν ἀρχαίων Θεῶν τὰ νομοθετικὰ ταῦτα ἔργα.

Τὸ ἀφορητότερον ἐν τούτοις δυστύχημα εἶναι, ἡ πεισμονὴ τοῦ κοινωβουλίου, τοῦ νὰ ἐπισωρεύῃ νόμον ἐπὶ νόμον, χωρὶς νὰ σκέπτεται περὶ σπουδαίας τινος μεταρρυθμίσεως, ἐνῶ δὲν ὑπάρχει εἰς τὴν ὑφήλιον ἄλλο νομοθετικὸν σύστημα ἔχον περισσοτέραν ἀνάγκην ἀναμορφώσεως. Ἀφ' οὗτου ἤρξατο, καὶ ἤρξατο ἐπὶ τῆς κατακτίσεως τῶν Νορμάνδων, τὰ συμβεβηβικότα, ἦθη καὶ ἔθιμα, ἀχώνευτον ἄθροισμα ἠθῶν καὶ δοξασιῶν ἀσχέτων καὶ ἀσυναρτήτων κατέχουσι τὸν κυριώτερον τόπον τοῦ κώδικός μας, ἀσυμβίβαστον ἐξ αἰτίας τούτου, μὲ τοῦ πολιτισμοῦ τὰς προόδους. Ὁ Φεουδαλισμὸς ἀποθανὼν ἐν τῇ Εὐρώπῃ, ἀφότου αἱ κοινότητες συνέστησαν, ἐφίπταται, ὡς σκιά δηλητήριος, ἐπὶ τὴν σημερινὴν τῆς Ἀγγλίας νομοθεσίαν. Ἐνῶ παντοῦ οἱ νόμοι ὀμιλοῦν τῶν συμφερόντων τὴν μαθηματικὴν γλώσσαν, οἱ Βρεταννικοὶ νόμοι τὴν μεταφυσικὴν τῶν σχολείων φωνὴν μεταχειρίζονται. Διὰ τοῦτο καὶ ἡ φύσις καὶ ὁ κοινὸς νοῦς κατεξανίσταται κατ' ἐκεῖνον, ὅστις ἤθελε τολμήσει νὰ ὑπερασπισθῇ κἀνὲν τῶν ἐθίμων, τὰ ὁποῖα ἰσχύουν ἐνώπιον τῶν δικαστηρίων, ὡς ὁ νόμος αὐτός.

Πρέπει νὰ θεωρῆται ὡς νόμιμος κανὼν ἢ ν' ἀπορρίπτεται ἢ ἀληθὴς ἢ θεωρουμένη ὡς ἀληθὴς δοξασία ἀγνώστου τινος δικαστοῦ ; Μ' ὅλον τοῦτο ἡ γνώμη αὕτη ἰσχυσεν ὡς νόμος στηριζομένη ἀπὸ τὴν βοήθειαν εὐμενοῦς τινος εἰσηγητοῦ.

Ἀπὸ τῆς εἰσαγωγῆς τοῦ Φεουδαλισμοῦ, ὡς κανὼν καθιερώθη τὸ ὅτι, ἐὰν μονογενὴς τις υἱὸς ἀγοράσῃ κτῆμα en fief simple καὶ ἀποθάνῃ ὑστερον ἄτεκνος, ζῶντος τοῦ πατρός του, τὸ κτῆμα τοῦτο δὲν ἠμπορεῖ νὰ κλη-

ρονομηθῆ παρα τοῦ πατρὸς, ἐπειδὴ τὸ κτήμα, ὃν βαρὺ πρᾶγμα, ὀφείλει νὰ συμμορφωθῆ μὲ τοὺς νόμους τῆς βαρύτητος, ἐπομένως δὲν ἤμπορεῖ νὰ λάβῃ διεύθυνσιν ἀντικειμένην πρὸς τὸ κέντρον τῆς γῆς: Descendit itaque jus, quasi ponderosum quid deorsum cadens et nunquam reascendit. Τὸ Λατινικὸν κείμενον εἶναι ἄξιον τοῦ παρανόμου καὶ τερατώδους συλλογισμοῦ τοῦ Λόρδου Κόκκ ἐπικρατήσαντος, ὁκτῶ ὀλοκλήρους αἰώνας.

Ἄλλ' ἡ ἐφαρμογὴ τῶν νόμων τῆς βαρύτητος ἐπὶ τῶν νομικῶν, δὲν εἶναι τόσοσ γελοία, ὅσον ἡ διαλεκτικὴ τοῦ Δύερ, ὅστις, διπλὴν τινα ταυτότητα μεταβάλλων εἰς ἀμφίστομον μάχαιραν, διαχειρίζεται αὐτὴν θυμαστῶς πως, τὸ ἴδιον ἄτομον ἀδιακόπως μετασχηματίζων καὶ ποτὲ μὲν ἐπίδεικνύων κατὰ μίαν μορφήν, ποτὲ δὲ κατ' ἄλλην. Τὸν συλλογισμόν τοῦτον προσφέρω εἰς τὸν δημόσιον θυμασμόν.

Ἐπὶ τῆς Ἐλισάβετ ἀπεφασίσθη μετὰ πανδήμου συζητήσεως, ὅτι αὐτοκτονομένου μισθωτοῦ τινος, ὅλ' αἰκινηταί του ἰδιοκτησίαι δημεύονται ὑπὲρ τοῦ ζέμματος. Ὁ Κ. Χάλε, ὢν ἐξ ἀδιαίρετου μισθωτῆς κτήματός τινος μετὰ τῆς συζύγου του, ζητήσας τὴν σωτηρίαν του εἰς τὸ ὕδωρ ἐκηρύχθη διὰ δικαστικῆς ἀποφάσεως *felo de Se* δηλ. αὐτόχειρ. Ἄλλ' ἐπειδὴ δὲν ἐπιζῆ ὑπὲρ τῆς χήρας τὸ συνάλλαγμα τῆς μισθώσεως, τὸ μέρος της συρόμενον ἀπὸ τὸ μέρος τοῦ αὐτοκτονουμένου δημεύεται ὑπὲρ τοῦ στέμματος. “Ἡ αὐτοχειρία, λέγει ὁ Λόρδος μέγας δικαστῆς Dyer, εἶναι πράξις, ἡ ὅποια πράξις, εἶναι πάντοτε πράξις ζῶντος ἀνθρώπου καὶ πράξις γενομένη ἐν πλήρει καταστάσει ζωῆς. Ὁ Κ. Χάλε ἀπέθανεν, ἀλλὰ πῶς ἀπέθανεν; δύναται τις ν' ἀποκριθῆ — πνιγείς, — ἀποδέχομαι τοῦτο· ἀλλὰ τίς τὸν ἐπνιξεν; — ὁ Κ. Χάλε. — καὶ πότε ἐπνίγη; — ὅταν ἔξη ἀκόμη. — λοιπὸν ὁ Κ. Χάλε ζῶν ἐθανάτωσε τὸν Κ. Χάλε τεθνεώτα· ἡ πράξις λοιπὸν τοῦ ζῶντος ἐπέφερε τὸν θάνατον τοῦ πνιγμένου· ἀλλὰ πῶς δύναται τις νὰ τιμωρήσῃ τὸν Χάλε διαφυγόντα τὴν ποινὴν διὰ τοῦ θανάτου.

του; Δημεύων ὑπὲρ τοῦ στέμματος τὰ ἐπὶ τῶν πραγμάτων δικαιώματα τὰ ὅποια εἶχεν ἐνῶ ἔζη, ἀπ' ἐκείνης τῆς στιγμής ἀφ' ἧς ἐτέλεσε τὴν πράξιν ἢ ὅποια ἐπέφερε τὸν θάνατόν του! Κριτικός τις παρατηρεῖ, ὅτι ὁ Σαϊκσπὴρ ἐγνώριζε τὸ ἐπιχείρημα τοῦ Dyer, διότι ὁ συλλογισμὸς τοῦ νεκροθάπτου, εὐρισκόμενος ἐν τῇ τραγωδίᾳ τοῦ Χαμλέτ δὲν εἶναι παρά παρωδία τοῦ δικαστικοῦ ἐπιχειρήματος. Ἐὰν ὁ κριτικὸς ἀληθεύῃ, εἰς τὸν δικαστὴν ὀφείλεται ἡ δάφνη τῆς νίκης, διότι ἐνίκησε κατὰ κράτος τὸν ποιητήν· ἀλλὰ τοιαῦτα παραδείγματα ἦσαν τόσον πολυπληθῆ τότε, ὥστε ἤθελεν εἶναι ἄδικον τὸ ν' ἀποδώσῃ τις τὴν δόξαν εἰς μόνον τὸν Dyer.

Εἰς τὴν ἀποχὴν περιοδικῆς τῶν νόμων μεταρρυθμίσεως, χωρὶς τῆς ὁποίας τὸ ὠραιότερον σύνταγμα θέλει γηράσει πρόωρα, εἰς τὴν ἀκινήσιαν αὐτὴν ἢ ὅποια καθιστᾷ τὰς λαμπροτέρας θεωρίας ὀπισθοδρομικὰς πρὸς τὰς ὀργώσας ἀνάγκας τῆς κοινωνίας, πρέπει ν' ἀποδώσωμεν τὴν εἰσαγωγὴν γελοίων ψευδῶν, τὰ ὅποια ἐκόσμησαν μὲ τ' ὄνομα νομικῶν πλασμάτων. Πρὶν ἐνάξῃ τις ὀφειλέτην ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου τῆς οἰκονομίας, ὤφειλεν αὐτὸς ὁ ἴδιος νὰ κηρυχθῆ ὀφειλέτης τοῦ δημοσίου καὶ μ' ὄλον ὅτι τὸ ψεῦδος τοῦτο ἦτον ἡ μόνη βᾶσις τῆς ἀρμοδιότητος τοῦ δικαστηρίου τούτου, ὁ νόμος δὲν ἀπεδέχετο τὴν ἐναντίαν ἀπόδειξιν. Ἐπίσης διὰ νὰ ἐνάξῃ τις ἐνώπιον τοῦ Βασιλικοῦ δικαστηρίου ὀφειλέτην, ὤφειλε νὰ τῷ προσάψῃ πρῶτον ὅτι προσέβαλεν αὐτὸν βιαίως καὶ τεχναζόμενος τὴν αἰσχρὰν αὐτὴν συκοφαντίαν, εἶχε δικαίωμα νὰ καταναγκάσῃ αὐτὸν εἰς πληρωμὴν δυνάμει νέου τινος πλάσματος. Τὰ πλάσματα αὐτὰ πληθυνθέντα ἐπ' ἄπειρον ἦσαν τὰ συνήθη διαδικαστικὰ μέσα, μέσα παράλογα, περιέχοντα ψευδεῖς ὑποθέσεις, διηγήματα ἀνύπαρκτα, αἰνίγματα χωρὶς λύσιν τὰ ὅποια ἐπροστατεύθησαν μὲ τερατώδεις τι ἀξίωμα ὅτι "ἡ ἐπιείκεια συνίσταται εἰς τὸ πλάσμα τοῦ νόμου," ἐκ τούτου ἐγεννήθη τὸ σύστημα τῆς διεξαγωγῆς τῶν ὑποθέσεων, καθ' ὃ κἀνεὶς δὲν ἤξευρε τί ὤφειλε νὰ ὑποσηρίξῃ

ἢ νὰ ἀντικρούη, διότι τὸ μικρότερον σφάλμα ἐδύνατο νὰ ἀντισταθμίση καὶ νὰ ἀνατρέψη ὅλας τὰς περιστάσεις δίκης τινος.

Τὸ ἔργον μας ἔσεται ἀτελὲς ἐὰν ἱστοροῦντες τὴν ἀσθένειαν, δὲν γνωμοδοτήσωμεν περὶ τῆς ἰάσεως. Πολλὰ μερικὰ μεταρρυθμίσεις ἐξήλειψαν ἤδη πλείστα ἐλλείμματα τῆς Ἀγγλικῆς νομοθεσίας· ἀλλ' ἡ μεταρρύθμισις πρέπει νὰ ἦναι γενικὴ, καὶ ἡ ἐνέργειά της πρέπει νὰ διατηρῆ πάντοτε τὸν νόμον ἰσχύοντι ἀντὶ νὰ γαλβανίξῃ τις πτώμα καὶ νὰ ἐνδύῃ μὲν νεκρὰν σάρκα τὰ σκωληκόβροτα ὅσα σκελετοῦ, καλλίτερον νὰ πλάττῃ τις ἄνδρα εὐρῶστον καὶ ἰσχυρόν. Τὶ ὠφελοῦν αἱ γνώσεις ὁμοιάζουσαι μᾶλλον μὲ τοῦ ἀγύρτου τὰς γοητείας, παρὰ μὲ τοῦ φιλοσόφου τὴν ἐπιστήμην, διότι τὸ μυστηριώδες αὐτὸ γλωσσάριον εἶναι ἀπεχθὲς πρὸς τοὺς κανόνας τῆς γραμματικῆς, τοῦ κοινοῦ νοοῦ, τῆς φιλοκαλίας καὶ τοῦ εὐπρεποῦς καὶ τῆς ἐπιεικειᾶς.

Πρὸς ἐπανόρθωσιν τῶν δεινῶν τούτων ἐπικαλούμεθα τὴν σύστασιν νομοθετικῆς καὶ νομολογικῆς ἐπιτροπῆς, ἐχούσης ἔργον τὸ νὰ διδῇ εἰς τὸ κοινοβούλιον πληροφορίας καὶ συμβουλὰς λυσιτελεῖς εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν καθηκόντων του. Ἡ ἐπιτροπὴ αὕτη θέλει μορφωθῆ ἀπὸ ἀρχαίους δικαστάς. Καταργουμένης τῆς δικαστικῆς ἀρμοδιότητος τῆς βουλῆς τῶν Λόρδων [ὡς εἶναι τοῦτο ἄφευκτον] οἱ ἀπαλλαχθῆσόμενοι δικασταὶ ἀπὸ τὰ χρέη ταῦτα, θέλουν ἐνασχολήσῃ τὴν πείραν καὶ τὰς γνώσεις των εἰς τὰ ὅποια ὀφείλουν τὴν εὐγενῆ των ἀνάπαυσιν, *otium cum dignitate* συντελοῦντες εἰς τῶν νόμων τὴν βελτίωσιν, πρὸς αὐτὰς θέλουν προστεθῆ τινὲς ἀνώτατοι ὑπουργηματῖαι, ἐνόσω διαφυλάττουν τὰ ὑπουργηματῶν, ὁ Λόρδος Καγγελλάριος π. χ., ὁ πρόεδρος τῆς δημοτικῆς βουλῆς, ὁ Γραμματεὺς τῶν ἐσωτερικῶν καὶ οἱ εἰσαγγελεῖς, δικηγόροι τινες ἐπίσημοι διὰ τὰς νομικὰς γνώσεις των καὶ διὰ τὴν τέχνην τοῦ γράφειν. Ἡ ἐπιτροπὴ ἠθέλεν εἶναι τελεία εἰν εἰσῆγοντο δύο ἢ τρεῖς ἀντιπρόσωποι ἀπὸ ἕκαστον κόμ-

μὰ τῆς Βουλῆς, πρὸς διευκόλυνσιν τῶν σχέσεων μεταξὺ τῆς βουλῆς, καὶ τῆς ἐπιτροπῆς καὶ τινες ὑπάλληλοι διὰ τὴν ὑλικὴν ἐργασίαν.

Ἡ ἐπιτροπὴ ὤφειλεν εὐθύς ἐξ ἀρχῆς νὰ δώσῃ ἐν ὁποδευγμα διὰ νὰ χρησιμεύσῃ ὡς τύπος συντάξεως, δι' ὅλας τὰς κοινοβουλευτικὰς πράξεις· ἔπειτα νὰ συντάξῃ τελείαν καὶ μεθοδικὴν συλλογὴν τῶν ὑπαρχόντων δικαστικῶν ἀποφάσεων καὶ νόμων.

Δύω ὠφελήματα ἤθελον προκύψει, ὑποβαλλομένων ὅλων τῶν προβουλευμάτων, πρὸ τῆς νομοθετικῆς συζητήσεως, εἰς τὴν ἐπιθεώρησιν τῆς ἐπιτροπῆς· ἅ. θέλει βεβαιωθῆ καθ' ὀλοκληρίαν τὸ ἐλάττωμα τὸ ὁποῖον πρόκειται νὰ ἐξαλειφθῆ· β'. τὸ ἴαμα θέλει ἐπιβληθῆ πλεον ἐγκαίρως καὶ ἱαματικώτερον.

Τελευταῖον θέλει ἀναλάβει ἄλλην σπουδαιοτάτην ἐργασίαν, τὴν ἐκκαθάρισιν τοῦ βιβλίου τῶν νόμων δημοσιευομένης νέας ἐκδόσεως, ἀφ' ἧς θέλουν ἀφαιρεθῆ ὅλ' οἱ καταργηθέντες ἢ οἱ πεσόντες εἰς ἀχρηστίαν νόμοι. Ἐπίσης θέλει συντάξῃ δικαστικὴν συλλογὴν μὴ περιέχουσαν τὰς καταργηθείσας ἀποφάσεις δι' ἄλλων προγενεστέρων καὶ τὰ ἔθιμα ἀκυρωθέντα ἀπὸ νόμους κοινοβουλευτικούς.

Ἀδύνατον νὰ μὴ συναισθανθῆ ζωηρὰν τὴν εὐχαρίστησιν ἀναλογιζόμενος ὅσα εὐεργετήματα ἢ ἀποδοχὴ τοῦ σχεδίου τούτου θέλει γεννήσει. Πειποίθαμεν λοιπὸν ὅτι ἡ νόσος εἶναι εὐίατος καὶ ἡ πεποίθησις αὕτη εἶναι εὐτύχημα· διότι ἐθεραπειήθη τις ἤδη ἐξ ἡμισείας, ὅταν γνωρίσῃ τὴν θεραπείαν τοῦ πάθους του.

Π. Α.

[Moutly Cronicle.]

ΓΕΩΛΟΓΙΚΗ ΔΙΑΤΡΙΒΗ.

Γεωλογία λέγεται ἡ θεωρία τῆς γενέσεως καὶ τῶν μεταβολῶν τῆς γῆς κατὰ τὰς διαφόρους αὐτῆς ἡλικίας, ἐξαγομένη ἀπὸ τὴν ἔρευναν τῆς παρούσης αὐτῆς μορφῆς καὶ ἐξωτερικῆς ὄψεως, ἀπὸ τὴν παρατήρησιν τῆς ἐσωτερικῆς αὐτῆς κατασκευῆς, τοῦ εἶδους καὶ τῆς συμπήξεως τῶν διαφόρων γαιωμάτων καὶ πετρωμάτων, τῶν αποτελούντων τὸν στερεὸν αὐτῆς φλοιόν. Ἡ ἐπιστήμη αὕτη ἄγνωστος οὖσα εἰς τοὺς ἀρχαίους ἐγεννήθη κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους καὶ ἀνεπτύχθη διὰ τῶν ἐπιμοίων ἐρευνῶν πολλῶν φυσιδιφῶν, ἐξαιρέτως δὲ τοῦ Βερνέρου, Ὑττωνος, Βούχου, Βωμόντου, Βρογγιάρτου καὶ Οὐμβόλδου ἀλλ' εἶναι ἀκόμη εἰς τὴν νηπιότητά της, καὶ τὰ θεωρήματα αὐτῆς δὲν ἀπέκτησαν ἀκόμη τὴν βεβαιότητα ἐκείνην, διὰ τῆς ὁποίας ὑψώνονται ὑπεράνω τῶν ἀπλῶν ὑποθέσεων. Σκοπὸν ἔχοντες νὰ δώσωμεν ἐνταῦθα σύνοψιν τῶν οὐσιωδεστέρων γεωλογικῶν γνώσεων νομίζομεν ἀναγκαῖον νὰ προτάξωμεν ὡς εἰσαγωγὴν κοσμολογικὰς τινὰς τῶν νεωτέρων σοφῶν θεωρίας, αἱ ὁποῖαι θέλουσι κατασῆσθαι καταληπτότερα ὅσα ἀναφέρονται ἰδίως εἰς τὴν Γεωλογίαν.

Κόσμος ὀνομάζεται τὸ σύνολον τῶν ἀστέρων, ἢ οὐρανίων σωμάτων, τὰ ὁποῖα εὐρίσκονται πανταχοῦ κατὰ τινὰ τάξιν καὶ ἄρμονίαν διεσπαρμένα εἰς τὸν αἰθέρα. τὸν πληροῦντα τὸν ἄπειρον χῶρον τοῦ οὐρανοῦ. Διαιροῦνται δὲ τὰ ῥηθέντα οὐράνια σώματα εἰς εἶδη τρία· εἰς ἀπλανῆ, μὲ τὰ ὁποῖα συναριθμοῦνται καὶ τὰ λεγόμενα ὀμιχλώδη, εἰς πλανήτας περιλαμβάνοντας καὶ τοὺς δοροφόρους των καὶ εἰς κομήτας.

Τὰ ἀπλανῆ ὁμοιάζουσι κατὰ πάντα τὸν ἥλιον καὶ σρέφονται ὡς ὁ ἥλιος περὶ τὸν ἰδίον των ἄξονα καὶ περὶ ἓν κοινὸν κέντρον τοῦ παντὸς ἄγνωστον εἰς ἡμᾶς. Πιθανολογεῖται δέ, ὅτι ὡς περὶ τὸν ἥλιον οὕτω καὶ περὶ αὐτὰ κινεῖται

μεγαλῆτερός τις ἢ μικρότερος ἀριθμὸς πλανητῶν καὶ κομητῶν, κειμένων ἐντὸς τῆς σφαίρας τῆς ἕλξεώς των. Ἐντεῦθεν συμπεραίνεται, ὅτι οἱ ἀπλανεῖς ἀστέρες παρήχθησαν πρῶτοι τῶν ἄλλων· διότι πᾶν σῶμα χρησιμεῖον ὡς κέντρον εἶναι τρόπον τινὰ κρηπίς καὶ βάσις τῶν περὶ αὐτὸ κινουμένων, καὶ ταῦτα δὲν δύνανται χωρὶς ἐκείνου νὰ φυλάξωσι τὴν τακτικὴν κίνησίν των, ἐπομένως οὐδὲ νὰ ὑπάρξωσιν. Ἴσως ὅλα τὰ ἀπλανῆ παρήχθησαν συγχρόνως· ἀλλ' ἡ ἐπιστήμη δὲν δύναται νὰ εἴπῃ τι περὶ τοῦ χρόνου καὶ τρόπου τῆς παραγωγῆς των. Παραδέχεται δὲ τὴν περιστροφικὴν κίνησιν ὡς ἔκφρασιν ἀτομικῆς τινος ζωῆς προσιδιαζούσης εἰς τὰ οὐράνια σώματα, καὶ θεωρεῖ αὐτὴν σύγχρονον μὲ τὴν δημιουργίαν ἢ γένεσίν των.

Οἱ πλανῆται φαίνονται ὅτι παρήχθησαν μετὰ τὰ ἀπλανῆ καὶ θεωροῦνται ὡς ἀποβράσματα, ἀποσφενδονηθέντα μακρὰν ὑπὸ τινος δυνάμεως ἐνεργούσης ἐντὸς τῶν ἀπλανῶν, καὶ ἀναλόγου μὲ τὴν δύναμιν ἐκείνην, ἣτις παράγει ἐπὶ τῆς γῆς τὰ ὑφαίστεια φαινόμενα. Διὰ τῆς ὑποθέσεως ταύτης ἐξηγεῖται ὄχι μόνον ἡ ἀρχὴ τῆς κεντρομόλου κινήσεως τῶν πλανητῶν τοῦ ἡμετέρου ἡλιακοῦ συστήματος, τῆς ἀποδιδομένης εἰς τὴν ἕλξιν τοῦ ἡλίου, ἀλλὰ καὶ ἡ τῆς κεντρόφυγος, ἣτις ἐθεωρεῖτο ὑπὸ πολλῶν ὡς πάντῃ ἀνεξήγητος καὶ ἀπεδόθη ἀτόπως εἰς ἄμεσόν τινα ὠθισμὸν, τὸν ὁποῖον ἡ δεξιὰ τοῦ πλαστοουργοῦ ἔδωκεν εἰς αὐτούς.

Ἐποτεθέντος ἄ. ὅτι ὁ πυρὴν τοῦ ἡλίου συνίσταται ἐξ ὕλης ῥευστῆς, καὶ περικυκλοῦται ὑπὸ δύο ἀτμοσφαιρῶν, τῆς ἄ. μὲν σκιερᾶς, τῆς δὲ φωτεινῆς, ἢ παραγωγικῆς τοῦ φωτός, β'. ὅτι διὰ τινος χημικῆς ἐνεργείας, γενομένης ἐντὸς τοῦ ῥηθέντος πυρῆνος, ἀπελύθη ποτὲ διὰ μιᾶς μεγάλης ποσότης ἀέρων, οὔτινες διὰ τὴν μεγάλην ἐκτατικὴν των δύναμιν ἀπέσπασαν ἀπὸ τῶν περὶ τὸν ἰσημερινὸν τοῦ ἡλίου μερῶν καὶ ἀπεσφενδόνησαν μακρὰν αὐτοῦ διάφορα τμήματα τῆς ῥηθείσης ῥευστῆς του ὕλης, ἔπονται ἐκ τῆς ὑποθέσεως ταύτης τὰ ἀκόλουθα. ἄ. Ἡ ἀποσφενδονηθεῖσα ῥευστὴ ὕλη ἔλαβεν ἐκ τῆς ἀπωθιστικῆς δυνάμεως τῶν ἀπολυθέντων

αέρων καὶ ἐκ τῆς περὶ τὸν ἴδιον ἄξονα περιστροφῆς τοῦ
 ἡλίου κεντρόφυγα κίνησιν, καθ' ἣν σπεύδει αἰωνίως νὰ
 ἀπομακρυνθῆ τοῦ ἡλίου κατὰ τὴν διεύθυνσιν τῆς ἐφαπτο-
 μένης αὐτοῦ. β'. ἐκ τῆς ἐλκτικῆς δυνάμεως τῆς ἐνοικουσύης εἰς
 τὴν ὕλην ἔλαβεν ἀπ' ἐναντίας κεντρόμολον κίνησιν, καθ' ἣν
 σπεύδει αἰωνίως νὰ προσεγγίσῃ εἰς τὸν ἥλιον. γ. Διὰ τὴν
 αὐτὴν ἐλκτικὴν δύναμιν τὴν ἔμφυτον εἰς πᾶσαν ὕλην, ἡ ῥη-
 θείωα ῥευστὴ ὕλη, ἣτις ἀποσφενδονηθεῖσα ἀπὸ τοῦ ἡλίου
 διεσκορπίσθη, συνήχθη μακρὰν αὐτοῦ εἰς διάφορα σώματα,
 τὰ ὅποια κατὰ τὸ διάφορον μέγεθος αὐτῶν ἐσχημάτισαν τοὺς
 διαφόρους πλανήτας, οἵτινες διὰ τοῦ συνδυασμοῦ τῶν ῥη-
 θεισῶν δύω κινήσεων, τῆς κεντρόφυγος καὶ κεντρομόλου,
 ἤρχισαν νὰ κινῶνται διηλεκτῶς περὶ τὸν ἥλιον. γ'. "Ὅση
 ὕλη διεσκορπισμένη ἔμεινεν ἐκτὸς τῶν πρωτογόνων ἐκείνων
 συγκριμάτων, τὰ ὅποια ὀνομάζομεν πλανήτας, συνήχθη
 ἀκολούθως περὶ ἕκαστον αὐτῶν καὶ ἀπετέλεσε δευτερεύον
 τα συγκρίματα ἢ σώματα, τὰ ὅποια περιστρεφόμενά περὶ
 τοὺς πλανήτας, ὡς οἱ πλανῆται περὶ τὸν ἥλιον, ὀνομάσθη-
 σαν δορυφόροι αὐτῶν. Εἶναι δὲ φανερόν, ὅτι ὅσον μακρύ-
 τερα ἀπέχει ὁ πλανήτης τοῦ ἡλίου, τόσο μανότερος ἐπε-
 ται νὰ ἦναι καὶ τόσο μεγαλύτερον ἀριθμὸν δορυφό-
 ρων νὰ ἔχῃ· διότι ὅσον μακρύτερα ἀποσφενδονήθη ἢ ἀπὸ
 τοῦ ἡλίου ἀποσπασθεῖσα ῥευστὴ ὕλη, τόσο περισσότερον
 ἔπεται ὅτι διεσκορπίσθη καὶ ἡραιώθη." Ὅλα ταῦτα τὰ ἐπό-
 μενα τῆς ἀνωτέρω ὑποθέσεως παρατηροῦνται πραγματικῶς
 εἰς τὸ πλανητικὸν μας σύστημα, καὶ καθισῶσι πολλὰ πι-
 θανὴν τὴν ὑπόθεσιν. Ἄλλ' εἶναι οἱ πλανῆται ὅλοι καὶ δο-
 ρυφόροι ἀποτέλεσμα μιᾶς μόνης ἐκρήξεως τοῦ ἡλιακοῦ
 πυρῆγος, ἢ περισσοτέρων; Τὸ ζήτημα τοῦτο εἶναι δύσκο-
 λον νὰ λυθῆ, ἂν καὶ ὑπάρχωσι λόγοι τινὲς πείθοντες ἡμᾶς,
 ὅτι οἱ τέσσαρες τηλεσκοπτικοὶ λεγόμενοι πλανῆται, οἱ νεωστὶ
 ἀνακαλυφθέντες, τουτέστιν ἡ Ἐστία, ἡ Ἥρα, ἡ Δημήτηρ
 καὶ ἡ Παλλάς, εἶναι νεώτεροι τῶν ἄλλων ἑπτὰ, διαφέρον-
 τες τούτων κατὰ τὸν ὄγκον, κατὰ τὴν μεγαλητέραν κλίσιν
 τῆς τροχιάς των ἐπὶ τοῦ ἰσημερινοῦ, κατὰ τὴν ἴσην σχεδὸν

ἀπὸ τοῦ ἡλίου ἀπόστασιν των, καὶ κατὰ τὸ ἀστεροειδὲς φῶς, τὸ ὁποῖον ἐκπέμπουσι.

Καὶ οἱ κομῆται ὑποτίθεται ὅτι ἐγεννήθησαν ἐξ ὁμοίων ἀποβρασμάτων τοῦ ἡλίου, κατὰ διαφόρους χρόνους ἀποσπασθέντων ἀπ' αὐτοῦ. Θεωροῦνται δὲ ὡς πολλὰ νεώτεροι τῶν πλανητῶν, καὶ διὰ τοῦτο ἔχοντες τόσῃν ἐκκεντρικὴν τροχίαν καὶ τοσοῦτον ὄγκον πυροειδοῦς ἀτμοσφαίρας. Εἰκάζεται δὲ, ὅτι καθ' ὅσον οἱ αἰῶνες παρέρχονται, ἡ ἀτμοσφαῖρα αὐτῶν συστέλλεται, ὁ πυρὴν συμπυκνοῦται καὶ ἡ τροχιά γίνεται ἀπλουστέρα.

Ἄφου προετάξαμεν μέχρι τοῦδε τὰς κοσμογονικὰς ταύτας θεωρίας τῶν νεωτέρων σοφῶν, ὡς ἀναγκαίας εἰς εὐχερεστέραν κατάληψιν καὶ ἐξήγησιν τῶν γεωλογικῶν φαινομένων, εἰσερχόμεθα ἤδη εἰς τὸ κύριον ὑποκείμενον τῆς παρούσης διατριβῆς.

Ἡ γῆ, τὴν ὁποῖαν κατοικοῦμεν, εἶναι πλανήτης· καὶ ἐπειδὴ παριστάνει τὰ αὐτὰ φαινόμενα, τὰ ὁποῖα καὶ οἱ λοιποὶ πλανῆται, καὶ ὑπόκειται εἰς τὰς αὐτὰς ἀστρονομικὰς περιστάσεις, ἔπεται ὅτι ἔχει τὴν αὐτὴν μ' ἐκείνουσ γενέσιν. Ὅτι εἶπομεν ἀνωτέρω ὑποθετικῶς περὶ τῆς κατ' ἀρχὰς ῥευστῆς τῶν πλανητῶν καταστάσεως, τοῦτο ἐπαναλαμβάνομεν ἐνταῦθα περὶ τῆς γῆς ὄχι ὡς ἀπλήν πλέον ὑπόθεσιν, ἀλλ' ὡς πρότασιν συμπεραινομένην μετὰ μεγίστης πιθανότητος ἐκ πολλῶν παρατηρήσεων. Εἰς τοιοῦτο δηλονότι συμπέρασμα μᾶς φέρει πρῶτον ἢ παρατήρησις τοῦ σφαιροειδοῦς εἶδους τῆς γῆς· διότι ἐκ τῆς φυσικῆς εἶναι γνωστὸν, ὅτι τὰ ῥευστὰ σώματα, μένοντα καθ' ἑαυτὰ καὶ πάσης ἐξωτερικῆς ἐπενεργείας ἐλεύθερα, λαμβάνουσιν ἀναγκαίως τὸ σφαιρικὸν σχῆμα διὰ τὴν πανταχόθεν ἴσην τῶν μορίων πρὸς ἄλληλα ἔλξιν. Ὅτι δὲ τὸ σχῆμα τῆς γῆς δὲν εἶναι ἐντελῶς σφαιρικόν, ἀλλὰ σφαιροειδὲς προέρχεται ἐκ τῆς ἀρχῆθεν περὶ τὸν ἄξονα περιστροφῆς τῆς γῆς, ἐκ τῆς ὁποίας ὁ ῥευστὸς ἔτι ὄγκος αὐτῆς ἐξυψώθη μὲν περὶ τὸν ἰσημερινόν, συνεπίεσθη δὲ περὶ τοὺς πόλους. β' συμπεραίνεται ἢ κατ' ἀρχὰς ῥευστῇ αὐτῆς κατάστασις ἐκ τῆς κρυ-

σαλλώδους ύφης πλείων ὀρυκτῶν, ἐξαιρέτως τῶν ἀρχηγόνων λεγομένων ὀρῶν ἢ στερεωμάτων αὐτῆς· διότι πᾶσα κρυστάλλωσις προϋποθέτει ἀναγκαίως ῥευστὴν σύστασιν. γ' συμπεραίνεται ἐκ τῆς παρατηρήσεως, ὅτι ὅσον τις εἰσχωρεῖ περισσότερον πρὸς τὸ κέντρον τῆς γῆς, τόσον περισσότερον ἢ φυσικὴ αὐτῆς θερμότης αὐξάνει. Παρατηρήθη εἰς μεταλλωρυχεῖα βαθέα, ὅτι ὑπάρχει σημεῖόν τι ἐντὸς αὐτῶν, ὅπου ἡ θερμοκρασία ἀποβαίνει καθ' ὅλους τοὺς καιροὺς τοῦ ἔτους καὶ καθ' ὅλας τὰς καταστάσεις τῆς ἀτμοσφαιρας σταθερὰ καὶ ἀμετάβλητος, καὶ ὅτι ἀπὸ τούτου τοῦ σημείου πρὸς τὸ βάθος αὐξάνει ἡ θερμότης τῆς γῆς καθ' ἓνα βαθμὸν εἰς ἕκασον διάστημα ἐξήκοντα πέντε περίπου ποδῶν. Ἔπεται δὲ ἐκ τούτου, ὅτι εἰς ἡμισείας περίπου ὥρας βάθος ἡ φυσικὴ τῆς γῆς θερμότης εἶναι τοσαύτη, ὥστε τὸ ὕδωρ δὲν δύναται ποτε νὰ ὑπάρχη ἄλλως, εἰμὴ ὡς ἀτμὸς, καὶ ὅτι εἰς βάθος 20-25 ὠρῶν ἡ θερμότης ἀρκεῖ νὰ τήξῃ τὰς περισσοτέρας πέτρας καὶ νὰ τὰς διατηρῇ εἰς ῥευστὴν κατάστασιν. Ἄν λοιπὸν καὶ μέρος τι τῆς κατὰ λόγον τοῦ βάθους αὐξήσεως τῆς θερμότητος ἐντὸς τῶν σπλάγχχνων τῆς γῆς πρέπη ν' ἀποδοθῇ εἰς τὴν κατ' ἴσον λόγον αὐξήσιν τῆς τοῦ ἀτμοσφαιρικοῦ ἀέρος θλίψεως, ἣτις, ὡς ἐξ ἀπλοῦ τινος τῆς φυσικῆς πειράματος εἶναι γνωστόν, ἀπολύει θερμότητα, ἀναγκαζόμεθα ὅμως νὰ παραδεχθῶμεν καὶ ἄλλην αἰτίαν τοῦ ἀνωτέρω φαινομένου, καὶ νὰ θεωρήσωμεν τὸν ἐνδότερον ὄγκον τῆς γῆς ὡς πεπυρακτωμένον ἔτι καὶ ῥευστόν. Ἄν τὸ συμπέρασμα τοῦτο ᾖναι ὀρθόν, ἀποβαίνει καὶ ἐκ τούτου πιθανωτάτη ἢ γνώμη, ὅτι ἡ γήϊνος σφαῖρα ἦτο κατ' ἀρχὰς ὅλη ῥευστή, καθ' ὅσον δ' εἰς τὸ διάστημα τῶν αἰῶνων ἐψυχραίνεται, ἐσχηματίζετο βαθμηδὸν στερεός τις φλοιὸς, περικαλύπτων τὴν ῥευστὴν ὕλην καὶ κατὰ βραχὺ παχυνόμενος πρὸς τὰ ἔσω. Τοῦτο ἐνεργεῖται ἀναγκαίως καὶ μέχρι τῆς σήμερον καὶ θέλει ἐνεργεῖσθαι πιθανῶς εἰς αἰῶνας, ἕως οὗ ὅλη τῆς γῆς ἡ σφαῖρα ἀποψυχρανθῇ καὶ στερρόποιηθῇ παντελῶς. Πιθανολογηθεῖσης οὕτω τῆς κατ' ἀρχὰς ῥευστῆς καταστάσεως τοῦ πλανήτου

μας, ὡς ἐξετάσωμεν τὰ ἐντεῦθεν ἐπόμενα. Ἡ ἀτμοσφαῖρα αὐτῆς ἔπρεπε νὰ ἦναι κατ' ἀρχὰς ὄχι μόνον πολὺ ὀγκωδεστέρα τῆς νῦν, ἀλλὰ καὶ πυκνοτέρα, πλήρης ἀτμῶν ὕδατος καὶ ἐτέρων ὑλῶν ἐξαερούμενων διὰ τῆς θερμότητος· ἅμα δ' ἡ ἐλαττωθεῖσα τῆς γῆς θερμοκρασία συνεχώρησέν εἰς τοὺς ἐν τῇ ἀτμοσφαίρᾳ ἀτμούς τοῦ ὕδατος νὰ συμπυκνωθῶσιν εἰς ῥευστόν, ἡ ἐπιφάνεια τῆς γῆς ἤρχισε νὰ καλύπτεται ὑπὸ τῶν ὑδάτων καὶ νὰ ἐνεργῆται δευτέρα περίοδος παραγωγῆς γηίνου στερεώματος, γινομένου διὰ χημικῆς καθιζήσεως καὶ κρυσταλλώσεως. Ὁ στερεὸς τῆς γῆς φλοιὸς ὧν ἀκόμη λεπτός, διεβράγη εἰς μέρη διάφορα καὶ καθ' ὀρισμαμένας διευθύνσεις· ἡ διότι διὰ χημικῆς τινος μίξεως τῆς ἐντὸς ῥευστῆς ὑλῆς ἀπελύθησαν ἀέρια, τῶν ὁποίων ἡ ἐλαστικὴ δύναμις διέσπασε τὸ περιεῖργον αὐτὰ ζερέωμα, ἡ διότι ὁ ὄγκος τῆς ἐντὸς ὑλῆς, ἐλαττούμενος κατὰ βραχὺ διὰ τῆς ψυχράσεως, ἄφησε μέρη κενά, ἡ δὲ θλίψις τοῦ ἐπικειμένου ὕδατος ἀπετέλεσε τὴν διάρρηξιν. Διακρίνονται δὲ πρὸς ἐξήγησιν τῶν γεωλογικῶν φαινομένων τέσσαρες διάφοροι γεωγονικαὶ ἐποχαί, περὶ τῶν ὁποίων λέγομεν ἀμέσως ἤδη μὲ τὴν προσήκουσαν συντομίαν.

Πρῶτη γεωγονικὴ περίοδος, ἡ ἐποχή.

Ἀνεφέραμεν ἀνωτέρω συντόμως τὴν ἀρχέγονον τῆς γῆς κατάστασιν. Ὁ ὄγκος αὐτῆς ὅλος ἦτο διὰ τὴν ὑπερβολικὴν τῆς θερμοκρασίαν ῥευστός, καὶ ἤρχισε νὰ πηγνύηται κατ' ὀλίγον εἰς τὴν ἐπιφάνειαν διὰ τῆς ψυχράσεως. Διὰ τὴν αὐτὴν θερμοκρασίαν ἦτο ἡ ἀτμοσφαῖρα αὐτῆς ἐκτεταμένη, πυκνοτάτη καὶ πλήρης ἀτμῶν καὶ ἀναθυμιάσεων τῶν εὐκόλως ἐξαερούμενων ὑλῶν, οἷον τοῦ ὕδατος, τοῦ θείου, τῆς ῥητίνης, τοῦ ὑδραργύρου, τοῦ ἀρσενικοῦ, τοῦ ψευδαργύρου, τοῦ μολύβδου, τοῦ μετ' ὀξυφθορίου ἠνωμένου σίλικος κ. λ. Ἡ ὑπερβολικὴ αὕτη τῆς γῆς θερμοκρασία καὶ τῆς ἀτμοσφαίρας τῆς πύκνωσις ἐμπόδιζε τὴν γέννησιν καὶ διατήρησιν παντὸς ὄντος ὀργανικοῦ, καὶ ἐπομένως ἡ γῆ

ἦτο ἴπάσης ζώσης φύσεως ἔρημος. Ἡ ἐπιφάνεια αὐτῆς ἤρχισε κατὰ βραχὺ νὰ ψυχραίνεται, καὶ οὕτω νὰ σχηματίζεται διὰ κρυσταλλώσεως στερεός τις φλοιός, τοῦ ὁποίου τὸ πάχος ἠῦξανε καὶ εἰσέτι αὐξάνει πρὸς τὰ ἔσω, καθόσον ἐπροχώρει βαθύτερα καὶ προχωρεῖ ἀκόμη ἢ ψυχρανσίς. Οὕτως αἱ τετηγμέναι οὐσαὶ συμπαγεῖσαι ἀπετέλεσαν τὸ πρῶτον ἢ ἀρχέγονον τῆς γῆς στερέωμα, τὸ ὁποῖον διακρίνεται ἀπὸ τῶν μεταγενεστέρων ὄχι τόσον διὰ τῆς κρυσταλλώδους του συμπήξεως καὶ ὑφῆς, ὅσον διὰ τῆς παντελοῦς ἀπουσίας ὀργανικῶν ἀπολιθώσεων, μαρτυροῦσης τὸ κατ' ἀρχὰς ἄγονον τοῦ πλανήτου μας· συνίσταται δ' ἐκ πετρωμάτων κρυσταλλωδῶν, τὰ ὁποῖα ὁμοίως ἀρχέγονα πετρώματα ὀνομάζονται, καὶ τῶν ὁποίων κυριώτερα εἶναι τὰ ἀκόλουθα.

α.) Ὁ κοκκώδης πυροποίκιλος, ἢ γρανίτης, τὸν ὁποῖον ὁ Ἡρόδοτος βιβλ. β'. 127. λίθον αἰθιοπικὸν ποικίλον ὀνομάζει, καὶ ὅστις εἶναι καταφανὲς σύμμιγμα ἐκ σίληκος ἢ χαλαζίου [quarz], ἀστρίου [feldspath] καὶ ἀτιζώης ἢ μαρμαρυγίου [mica]. Οὗτος ἔχει κοκκώδη ὑφήν. οἱ δὲ κόκκοι αὐτοῦ ἔχουσιν ἄλλοτε ἄλλο μέγεθος.

β.) Ὁ στρωματώδης πυροποίκιλος, ἢ γνεύσιος [Gneuss], εἰς τὸν ὁποῖον πλεονάζουσα ἢ ἀτιζώη, ἢ ὁ μαρμαρυγίας δίδει σύμπηξιν στρωματώδη, διὰ τῆς ὁποίας διασέλλεται τοῦ ἀνωτέρω γρανίτου.

γ.) Ὁ ἀτιζωϊκὸς σχιστόλιθος [Glimmerschiefer], ὅστις, διὰ τὴν ἐν αὐτῷ ἔτι μᾶλλον πλεονάζουσαν ἀτιζώην καὶ ἀπουσίαν τοῦ ἀστρίου, εἶναι πεταλώδης καὶ εὐσχιστος.

δ.) Ὁ μαγνησιακὸς σχιστόλιθος [Talkschiefer], εἰς τὸν ὁποῖον ἢ μαγνησία πληροῖ τὸν τόπον τῆς ἀτιζώης.

ε.) Ὁ ἀργιλλικὸς σχιστόλιθος [Thonschiefer], ὅστις ἐγεννήθη ἐκεῖ, ὅπου ἢ ἀργίλλος ἦτο ἄφθονος.

ς.) Τὰ ἐκ τινῶν τῶν ἀνωτέρω ἀπλουστέρων πετρωμάτων σύνθετα φυράματα, καὶ 1] τὰ κατ' ἐπικράτησιν τῆς

ψαρωνίας ασβέστου [Hornblende], οἷον ὁ σθενίτης, ὁ διορίτης, ὁ ψαρωνίτης σχιστόλιθος [Hornblendeschiefer]. 2] τὰ κατ' ἐπικράτησιν τῆς μαγνησίας, οἷον ὁ ὀφίτης, ὁ μιξοφίτης, ὁ εὐφωτίτης, ὁ χλωρίτης σχιστόλιθος [chloritschiefer]. 3] τὰ κατ' ἐπικράτησιν τοῦ σίλικος ἢ τῆς πυρίτιδος γῆς, οἷον ὁ χαλαζίας [quarzfels], ὁ καπνίας [Hornstein], ὁ ἰασπις, ὁ κερατίτης [Hornfels]. 4] τὰ κατ' ἐπικράτησιν τοῦ ἀστρίου, οἷον ὁ λευκόλιθος ἢ εὐρίτης, ὁ ἀστριούχος πορφυρίτης κ. λ.

ζ.) Τὰ ἐκ τῆς ἀρχεγόνου τιτάνου, οἷον ὁ μάρμαρος, ὁ ἀμειψίχρους λυχνίτης, ὁ δολομίτης, ἡ κοκκώδης στεατοχάλιξ. κ. λ.

Πλουτώνια πετρώματα τῆς ἐποχῆς ταύτης, ἦτοι τοιαῦτα, τὰ ὁποῖα ἠφαιστεία τις δύναμις διαρρήξασα τὸν ἤδη συμπαγέντα φλοιὸν τῆς γῆς ἐξέχυσεν ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς, εἶναι τὰ ἀκόλουθα.

Πορφυρίτης αὐγίτης, ἀμυγδαλίτης [Mandelsteiu].

Δευτέρα γεωγονικὴ περίοδος, ἡ ἐποχὴ.

Ἐνῶ ἡ γῆ ἐψυχραίνεται καὶ περιεκαλύπτετο ἤδη ὑπὸ συμπαγοῦς φλοιοῦ ἰκανῶς παχέος, ἡ περικυκλοῦσα αὐτὴν ἀτμοσφαῖρα ψυχρανομένη ἐπίσης ἤρχισε ν' ἀραιώνηται βαθμηδὸν διὰ τῆς καθιζήσεως τῶν ἀπειροπληθῶν ἀναθυμιάσεων καὶ ἀτμῶν, τῶν περιεχομένων εἰς αὐτήν. Οὕτως ἐφάνησαν πρώτην ἤδη φοράν συναγωγὰι ὑδάτων ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς, αἱ ὁποῖαι ἦσαν ἀβαθεῖς· διότι τὸ ὕδωρ ἐκάλυπτε σχεδὸν πανταχοῦ τὸ ὀμαλὸν τῆς γῆς πρῶσωπον, καὶ ἐσχημάτιζε πολυαρίθμους καὶ εὐρυχωροτάτας λίμνας καὶ ποταμούς. Ἡ μετριωτέρα αὕτη θερμικρασία τῆς γῆς καὶ ἡ ἀραίωσις καὶ κάθαρσις τῆς ἀτμοσφαίρας τῆς κατέστησαν ἀμφοτέρας ἐπιτηδείας εἰς γέννησιν καὶ συντήρησιν ὄντων ὀργανικῶν καὶ ἐμφύχων, καὶ ἐπομένως ἡ ὀργανικὴ ζωὴ ἤρχισεν ἤδη νὰ φαίνεται ἐπὶ τοῦ πλανήτου μας. Ἦσαν δὲ τὰ πρῶτα ὀργανικὰ πλάσματα

τῆς ἐποχῆς ταύτης γιγαντοφυή. Καὶ ἐκ μὲν τῶν φυτῶν ἀνήκουσιν ἐνταῦθα γιγαντοφυή πολυπόδια καὶ ἕτερα ἀκοτυλήδονα· βραδύτερον δ' ἀνεφάνησαν καὶ τινα μονοκοτυλήδονα. Ἐκ δὲ τῶν ζώων ὑδρόβια, ἀμφίβια καὶ ἐρπετὰ ὑπερμεγέθη καὶ δρακοντοφυή. Εἰς ταύτην τὴν γεωγονικὴν ἐποχὴν ἤρχισε καὶ ἡ παραγωγὴ τοῦ στρωματώδους τῆς γῆς στερεώματος, τὸ ὁποῖον ἐκ στρωματωδῶν πετρωμάτων συνίσταται. Ἐγεννήθησαν δ' ἴσως ταῦτα εἰς τὸ διάστημα τῶν αἰώνων διὰ τινος ἐν τῷ ὕδατι κατὰ βραχὺ ἐνεργουμένης χημικῆς λύσεως καὶ μετεωρίσεως τῶν συστατικῶν ὑλῶν τῶν ἀρχηγόνων τῆς γῆς πετρωμάτων, καὶ διὰ τῆς ἐκ τοῦ ὕδατος πάλιν χημικῆς κατακρημνίσεως καὶ καθιζήσεως τῶν ἐν αὐτῷ λελυμένων ὑλῶν ἢ μᾶλλον διὰ τῆς χημικῆς κατακρημνίσεως καὶ μηχανικῆς καθιζήσεως τῶν ὑλῶν, αἱ ὁποῖαι μέχρι τοῦδε εὐρίσκοντο εἰς τὴν ἀτμοσφαῖραν μετεωρισμέναι. Πιθανώτερον δ' εἶναι, ὅτι τὸ στρωματώδες στερέωμα ἐγεννήθη δι' ἀμφοτέρων τῶν ῥηθέντων μέσων. Σεισμοὶ καὶ ἠφαιστειαὶ ἐνέργειαι ὑπῆρξαν εἰς τὴν ῥηθεῖσαν ἐποχὴν συνεχεῖς, ἀλλ' ὄχι ἰσχυραί. αἱ δ' ἐκ τοιούτων ἐνεργειῶν ἐξοιδήσεις τῆς γῆτινης ἐπιφανείας ἦσαν χθαμαλαὶ καὶ κυματοειδεῖς, οὐδ' ἀπετέλουν ἀκόμη ὄρη ὑψηλά. Εἰς ταύτην τὴν ἐποχὴν ἐγεννήθησαν καὶ οἱ λιθάνθρακες [steinkohlen] καὶ γαιάνθρανκες ἢ ξυλάνθρακες [lignites], συρομένης ὑπὸ τῶν ρευμάτων τοῦ ὕδατος καὶ συσσωρευομένης εἰς ἐν μέρος ἀπειροπληθοῦς ὕλης φυτικῆς, προερχομένης ἐκ τῶν ἀρχηγόνων πυκνοτάτων τῆς γῆς δασῶν, ἧτις κατόπιν ἐπὶ τινος καταστροφῆς ἐπικαλυφθεῖσα ὑπὸ τῆς γῆς ἀπηνθρακώθη ὑπὸ τὴν θλίψιν αὐτῆς εἰς τὸ διάστημα τῶν αἰώνων. Τὸ στερέωμα, ἢ τὰ πετρώματα καὶ ὄρη τῆς ἐποχῆς ταύτης περιέχουσιν ἤδη ἀπολιθώσεις ὄντων ὀργανικῶν, καὶ φλέβας μεταλλούχους πολλὰς. Διαιροῦνται δὲ εἰς δύο κλάσεις, ἐξ ὧν ἡ πρώτη περιλαμβάνει τὸ μεσοταγὲς λεγόμενον στερέωμα, ἢ τὰ μεσοταγῆ ὄρη καὶ πετρώματα, ἡ δὲ δευτέρα τὸ δευτερογενὲς στερέωμα, ἢ τὰ δευτερογενῆ καὶ στρωματώδη λεγόμενα ὄρη. Περὶ ἐκατέρωθεν λέγομεν ἐφεξῆς ἐν συντόμῳ τὰ κεφαλαιωδέστερα.

Μεσοταγές στερέωμα,
ἢ μεσοταγῆ πετρώματα καὶ ὄρη.

Τὰ πετρώματα τὰ συνιστῶντα τὸ ῥηθὲν μεσοταγές στερέωμα τῆς γῆς ἀνάγονται εἰς τρεῖς διαφόρους διαπλάσεις [Formationes], τὰς ἀκολουθούς. α. τὴν τοῦ φαιοῦ λεπταμίτου [Grauwacke], ὅστις πολλάκις ἐμφανίζεται λεπτόσχιστος καὶ πεταλώδης, παρεπιφέρων σχιστόλιθον ἀργιλλικόν, σχιστόλιθον στεγίτην [Dachschiefer], σχ. συπτηριάτην [Alaunschiefer], σχ. σιληκίτην ἢ λυδίον [Kieselschiefer], σχ. θήγαγον ἢ ἀκόνην, καὶ περιέχων ἀφθονίαν μετάλλων. Πολλάκις δ' ἐπίκειται τῆς διαπλάσεως ταύτης ψαμμίτης τις ἐρυθρὸς περιέχων μαρμαρυγίαν, ἢ ἀτιζών, ἀρχαῖος ἐρυθραμμίτης λεγόμενος [Old red sandstone].

β' Τὴν τῆς τριλοβίτιδος τιτάνου [Trilobitenkalk] ἣτις εἶναι στιφρά, φαιὰ καὶ στιλβώσεως ἐπιδεκτικὴ, περιέχουσα ἱκανὰ μέταλλα.

γ' Τὴν λιθρανθρακοφόρον, ἣτις συνίσταται ἐκ ψαμμίτου ἀνθρακοφόρου καὶ ζρωμάτων λιθρανθράκων, ἐναλλασσομένων πρὸς πεταλώδη ἢ σχιστοφυῆ ἀργιλλον (Schieferthon).

Εἰς τὸ μεσοταγές τοῦτο στερέωμα ἀρχίζουσι νὰ ἐμφανίζονται ἀπολιθώσεις ὄντων ὀργανικῶν, τῶν ἀποίων σημειώσεως ἄξιοι εἶναι οἱ ἀκόλουθοι.

Ἰχθύες · γωνιολεπιδωτοί.

Ὅστρακόδεσμα · τριλοβίτης, καλυμένη, κυθήρη.

Μαλάκια · ὀρθόκερος, γυρόκερος ἢ κυρτόκερος, λέπταινα, ὄρθις, δελθυρίς, ποσειδωνία, βελλερεφῶν, μεγαλόδους, εὐόμφαλος.

Δακτυλιωτὰ · ἐρπύλη.

Ἀκτινωτὰ · ποτηριοκρινίτης, κιδαρίτης, ἀπιοκρινίτης, ἀκτινοκρινίτης.

Ζωόφυτα · γοργονία, χιλιόπορος, καρσοφυλλίς, κναθόφυλλον, καλαμόπορος, ἄστραία.

Φυτά· φῦκος, πολυπόδιον, καλαμίτης, λυκοπόδιον, ἐσχάτως δὲ καὶ τινὰ τῶν μονοκοτυληδόνων.

Δευτερογενὲς ερεώμα, ἢ δευτερογενῆ πετρώματα
καὶ ὄρη ἐκ τιτάνου καὶ ψάμμιτου ἐναλ-
λὰς συνιστάμενα.

Τὰ πετρώματα τὰ συνιστῶντα τὸ δευτερογενὲς ἢ στρωματώδες στερέωμα ἀνάγονται εἰς τέσσαρας διαφόρους διαπλάσεις, τὰς ἀκολουθοῦς.

α. Τὴν ἀρχαιοτέραν ἢ πρωθυδατογενῆ στρωματώδη διάπλασιν, εἰς τὴν ὅποιαν ἀνήκει 1) ὁ ἐρυθραμμίτης [Rohttodt-liegendes] καὶ ὁ λευκὸς ἀμμίτης [Weissliegendes]· 2) ἡ πρωθυδατογενὴς τίτανος μετ' ἐναλλασσομένων ερωμάτων μάργης ἀσφαλτώδους [Kupferschiefer], τιτάνου χαλκίτιδος ἢ μαγνησιούχου [Zechstein], τραχυτιτάνου, ὀζολίθου [Stinkstein] καὶ γύψου. Ἀνήκουσι δὲ εἰς τὴν διάπλασιν ταύτην ἀπολιθώσεις αἱ ἀκόλουθοι· 1) ἐρπετά· παλαιόσαυρος· 2) ἰχθύες· παλαιόθρισσα, στρωματαῖος· 3) μαλάκια· δελθυρίς, λέπταινα, γρυφίτης ἀκανθοφόρος· 4) ἀκτινωτά· ἔγκρινος κλαδώδης· 5) ζώοφυτα· καλαμόπορος, γοργονία, ἐσχαρίτης δικτυοειδής.

β. Τὴν τοῦ ποικιλαμμίτου, ἢ ποικιλοψαμμίτου [bunte Sandsteinformation], εἰς τὴν ὅποιαν ἀνήκουσιν ὁ ποικιλοψαμμίτης, ἡ ἰριδίζουσα μάργα [marne irisée], ἡ ποικίλη μάργα [Keupersandstein] καὶ ἡ ἐρυθρὰ μάργα· Μεταξὺ τούτων κείνται ἐνίοτε ἀλατοφόρα πετρώματα, συνιστάμενα ἐξ ἄλατος ὀρυκτοῦ, ἀλατομιγοῦς ἀργίλλου καὶ γύψου, ἔτι δὲ καὶ ἐκ κογχυλιάτου χαρακτηριζομένου διὰ τῶν ἀκολουθῶν ἀπολιθώσεων· μαλάκια· νατίλος δῖρραχίς, ἀμμωνίτης ὀζώδης, τερέτριον κοινόν, avicula socialis, πλαγιόσομος ραβδωτὴ [plagiostoma striata]· πλησιόσαυρος, χελώνη γιγαντοφυής· ὀστρακόδερμα· παλίνορος Συερίου· ἰχθύες· γωνιολεπιδωτοὶ· φυτῶν διάφορα

τυπώματα. Εἰς τὴν κλάσιν ταύτην ἀναφαίνονται πρῶτον καὶ τινες σπάνιαι ἀπολιθώσεις πτηνῶν καὶ τετραπόδων.

γ'. Τὴν ὠολιθικὴν, εἰς τὴν ὅποιαν ἀνήκουσι τὰ ἀκόλουθα πετρώματα· 1) ἡ γρυφίτικὴ ἢ ἀλπεία τίτανος [Liaskalk], τὴν ὅποιαν συνοδεύει ὁ γρυφίτικὸς ἢ ὠολιθικὸς ἀνθρακοφόρος ψαμμίτης καὶ σχιστόλιθος, καὶ ἡ γρυφίτικὴ μάργα· 2) ἡ ἰουραία ἢ ἰουρασσία ἀρχαιοτέρα τίτανος (Iurakalk), ἡ ἰουραία ἢ ἰουρασσία μαγνησιούχος τίτανος, ὁ νόθος ὠολιθός· 3) ἡ ἰουραία ἢ ἰουρασσία νεωτέρα τίτανος, ἡ λιθογραφικὴ τίτανος· 4) ἀνθράκων κοιτάσματα.

δ'. Τὴν τῆς κρητίδος [Kreideformation], τὴν ὅποιαν συνοδεύει ὁ ἄλβιος χλωρίτης, ὁ ἄλβιος ψαμμίτης [Quadersandstein], ὁ καρπάθιος ἄλβιος, ἡ τριπολίτις, ἡ μάργα, ὁ γύψος, τὸ ἄλας.

Αἱ ἀπολιθώσεις τῆς ἐποχῆς ταύτης εἶναι πολλαὶ καὶ ποικίλαι, ἐκ τῶν ὁποίων σημειώνομεν μόνον τὰς ἀκολουθούς ὡς οὐσίωδεστέρας.

Ἄ μ φ ί β ι α . ἰχθυόσαυρος, πλησιόσαυρος, μεγαλόσαυρος, εἰς δὲ τὴν τελευταίαν διάπλασιν κροκόδειλος Ἀλχανίου, τριῶνυξ, ἐμύς, χελωνία.

Ἰ χ θ ύ ε ς ἑγωνιολεπιδωτοὶ καὶ τελευταῖον χονδροπτέρυγοι.

Ὅ σ τ ρ α κ ό δ ε ρ μ α . ἄστακός, κύπρις καὶ τελευταῖον πάγουρος Φανιάσιου.

Μ α λ ά κ ι α . ἀμμωνίτης βουκλάνδειος, α. ἐπιπεδόπλευρος [planicostatus], α. οἰδαλέος, γρυφαία ἐπικαμπής, κύμβρις, δελθυρίς κοκκώδης, πλαγιόσομον γιγάντειον, ὄσρεια ὄξεϊα, βελεμνίτης, λεπὰς ρυτιδώδης, λ. πλατυτάτη, κτεῖς λεπιδώδης, radulina vivipara, καὶ τελευταῖον ἀμίτης, σκαφίτης, βακτρίτης, ἵππουρίτης, οἰνοκέραμος ὁμόκεντρος, οἶν. ἀύλακωτός.

Δ α κ τ υ λ ι ω τ ά . ἐρπύλη.

Ἄ κ τ ι ν ω τ ά . ἀπιοκρινίτης, κιδαρίτης. πεντακρινίτης ὀφίουρα, ἄστερίας, ἄσπις, καὶ τελευταῖον ἐχίνος.

Ζωόφυτα· σκυφάς, καρνοφυλλίς, ἀλκυνόνειον, ἀστράια, αὐλόπορος, καὶ τελευταῖον, σιφωνίς, σπογγίς, χιλιόπορος, φλύστρα.

Ἡφαίστεια προϊόντα τῆς γεωγονικῆς ταύτης ἐποχῆς εἶναι ὁ αὐγίτης πορφυρίτης, βασάλτης καὶ ἀμυγδαλίτης.

Τρίτη γεωγονικὴ περιόδος, ἡ ἐποχὴ.

Σπάνια ἐκ τῶν ὀργανικῶν ὄντων, τῶν ὁποίων τὰς ἀπολιθώσεις ἀπαντῶμεν εἰς τὰ πετρώματα καὶ ὄρη τῶν προῤῥηθῆσάν γεωγονικῶν περιόδων, ἔχουσιν ὁμοιότητα μὲ τὴν ὀργανικὴν φύσιν τῆς νῦν ἐποχῆς· τῶν δὲ πλείζων ἡ φύσις εἶναι τῆς τῶν νῦν ἐπὶ τῆς γῆς ζώντων διάφορος. Κατασταίνεται δὲ ἡ προγενεστέρα φύσις ὁμοιότερα μὲ τὴν παρούσαν, καθόσον καὶ τὰ πετρώματα καὶ ὄρη, εἰς τὰ ὁποῖα ἐτάφη ὑπὸ τῶν ἀλλεπαλλήλων καταστροφῶν τοῦ πλανήτου μας, πλησιάζουσιν εἰς τὴν σημερινὴν τῆς γῆς διάπλασιν. Ἐξετάζοντες τὰ διάφορα πετρώματα, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ στερεὸς τῆς γῆς φλοιὸς συνίσταται, εὐρίσκομεν εἰς τὴν ἀπὸ τῶν κάτω πρὸς τὰ ἄνω σειρὰν αὐτῶν σημείον τι, ὅπου ἐμφανίζονται ἀπολιθώσεις πληροφοροῦσαι ἡμᾶς, ὅτι ἡ τότε ὀργανικὴ φύσις εἶχε μεγίστην ὁμοιότητα μὲ τὴν καθ' ἡμᾶς. "Ὅχι μόνον μαλάκια, ἀμφίβια καὶ ἰχθύες εὐρίσκονται ἀπολελιθωμένα, ἀνάλογα μὲ τὰ ζῶντα καὶ νῦν εἰς τὰς ἡμετέρας θαλάσσας, ἀλλὰ καὶ σκελετὰ πτηνῶν καὶ τετραπόδων, τῶν ὁποίων σπανιώτατα ἴχνη ἀπαντῶνται εἰς τὰ τελευταῖα στρώματα τῆς προηγηθείσης γεωγονικῆς περιόδου. Συμπεραίνεται λοιπὸν, ὅτι περὶ τὸ τέλος τῆς δευτέρας γεωγονικῆς ἐποχῆς, ὅτε ἡ ἀτμοσφαῖρα ἀποφορτισθεῖσα τὴν ἀπειρον πληθὺν τῶν ὑγρῶν καὶ ξηρῶν τῆς ἀναθυμιάσεων ἠραιώθη, καὶ καθαρισθεῖσα ἱκανῶς κατεστάθη ἐπιτηδεῖα εἰς συντήρησιν τελειότερων φυτῶν καὶ ζώων, ἤρχισε καὶ ἡ ὀργανικὴ φύσις νὰ ἀναπτύσσεται, καὶ νὰ ἀποβαίῃ τελειότερα. Ἀπὸ τοῦ ῥηθέντος σημείου ἀρχίζει λοιπὸν καὶ ἡ τρίτη γεωγονικὴ περίοδος, ἡ ἐποχὴ, τὴν ὁποίαν ἤδη περιγράφομεν. εἰς αὐ-

τὴν ἐνεφανίσθησαν ἐπὶ τῆς γῆς πλήθος ὄντων ὀργανικῶν, νέα εἶδη φυτῶν καὶ ζῶων τῶν προγενεστέρων ἐκείνων πολὺ τελειότερα, φυτὰ δικοτυλήδονα πολυάριθμα, ἔντομα, ἰχθύες λιμναῖοι καὶ ποτάμιοι, ἰδίως δὲ πτηνὰ καὶ μαστοφόρα, οἶον κήτη, παχύδερμα κ. λ. Εἰς τὴν ἐποχὴν ταύτην ὑποχθόνιοι ἢ πλουτώνιοι δυνάμεις, ταυτιζόμεναι ἴσως μετὰς ἠφαιστείας, ἢ καὶ ἀνάλογοι μετὰ αὐτὰς, ἐξῆραν πολυαχοῦ καθ' ὠρισμένας διευθύνσεις τὸν συμπαγῆ τῆς γῆς φλοιόν, ὡς ἐξαίρει καὶ ἐξογκώνει τὸ ζυμούμενον φύραμα ὁ ἐντὸς αὐτοῦ ἀπολυόμενος ὀξυανθρακικὸς ἀήρ. Οὕτως ἐσχηματίσθησαν ὄχι μόνον γήλοφοι καὶ βουνοί, ἀλλὰ καὶ τὰ μετάρσια ὄρη, τῶν ὁποίων τὸ ὕψος μᾶς καταπλήττει, καὶ ἐντὸς τῶν ὁποίων ἀποθησαυρίζονται τὰ ὕδατα, τὰ τρέφοντα διηλεκτῶς τὰς πηγὰς καὶ τοὺς ποταμοὺς, χωρὶς τῶν ὁποίων ἢ χέρσος ἤθελεν εἶσθαι ἄνυδρος καὶ ἀοίκητος ἐρημία, ἀνεπιτηδεία εἰς συντήρησιν τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῶν πλείστων ζῶων αὐτῆς καὶ φυτῶν. Διὰ τῶν ῥηθεισῶν ἐπάρσεων ἢ ἐξογκώσεων τοῦ στερεοῦ τῆς γῆς φλοιοῦ ἐσχηματίσθησαν αἰ βαθεῖαι κοιλάδες, μετετοπίσθησαν εὐρύχωροι λίμναι καὶ θάλασσαι, ὥστε κατὰ τὸν Ὀβίδιον

„ *Olim qua graciles gramen carpsere capellae,*

„ *Nunc ibi deformes ponunt sua corpora phocae,*

Αἱ αὐταὶ δυνάμεις ἐκρήξασαι ἀλλαχοῦ τὸν στερεὸν φλοιόν, παρήγαγον ἠφαιστεία προϊόντα εὐδιαγνωστότερα τῶν προηγηθέντων, ἐξέχυσαν ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς ὄρη ἐκ τραχίτου καὶ ἐκ βασάλτου, καὶ διάφορα ἄλλα ὀρυκτὰ σπογγώδη καὶ σκωριώδη ἐξέβρασαν.

Γενικὸς καὶ ἰδιαιτέρος χαρακτήρ τοῦ τριτογενοῦς τῆς γῆς στερεώματος, ἢ τῶν τριτογενῶν κοιτασμάτων εἶναι ὅτι κατέχουσιν ὡσεπιτοπολὺ τὰ χαμηλότερα μέρη τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς, ἤτοι κοιλάδας τοιαύτας, αἱ ὁποῖαι περιλαμβάνονται ὑπὸ τῶν πετρωμάτων καὶ ὀρῶν τῶν προγενεστέρων γεωγονικῶν ἐποχῶν, ὅτι τὰ στρώματά των ἔχουσιν ἐπαισθητῶς ὀριζόντιον θέσιν καὶ εἶναι ὅλα κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἦτον γεώδη, ἢ δὲ τίτανος, ἥτις καὶ εἰς τὴν

ἐποχὴν ταύτην δὲν εἶναι σπανία, εἶναι σπανίως οὕτως ὁμοφυῆς ὡς ἡ δευτερογενῆς, διότι περιέχει μόρια ἀμμώδη, κωλύοντα τὴν προσήκουσαν αὐτῆς σύμπηξιν καὶ στίφρωσιν.

Τὰ τριτογενῆ κοιτάσματα, ἤτοι πετρώματα καὶ γαιώματα ἀνάγονται εἰς δύο διαφόρους διαπλάσεις τὰς ἀκολουθοῦσας.

Α. Βαθυτέρα τριτογενῆς διάπλασις.

α. Γλυκέος ὕδατος· συνισταμένη ἐκ ψαμμίτου ξυλανθρακοφόρου, ἀργίλλου ζυπτηρίας καὶ πλασικῆς, ξυλανθράκων, ξύλου ἀσφαλτώδους. Περιέχει δὲ ἄφθονα φυτῶν λείψανα· ξύλα, φύλλα, καρπούς, κώνους, σπόρους· ἐκ δὲ τῶν μαλακίων λευκὴν ἔλικα, κερίθιον, κτενίδιον.

β. ἄλιγενῆς· συνισταμένη ἐξ ἀδροτιτάνου [grobkalk], νομμυλιτικῆς ἢ λονδινίας τιτάνου. Περιέχει δὲ αὕτη λείψανα ὀργανικὰ τὰ ἀκόλουθα. Μ α λ ά κ ι α, ὅποια καὶ ἐν τῇ κρητίδι.

Ὅστρακόδεσμα· καρκίνον, κυθήρην, κ. λ.

Ἰχθύας· ἀκανθοπτερύγους, χονδροπτερύγους.

Ἐρπετά· κροκόδειλον, χελώνην.

Μαστοφόρων γένη τινά, τὰ ὅποια ἤδη ἐξέλιπον, οἶον μαστόδοντα, λοφιόδοντα, παλαιόθηρα· ἔτι κήτη.

Β. ἀνωτέρα τριτογενῆς διάπλασις.

α. Γλυκέος ὕδατος· συνισταμένη ἐκ σιληκομιγοῦς τιτάνου [Kieselkalk], μάργης, γύψου (εἰς τὰ πέριξ τῶν Παρισίων).

β. ἄλιγενῆς· συνισταμένη ἐκ μαργώδους ψαμμίτου, μολασσίου, χαλικίτου (Nagelfluh), μάργης γυψώδους, μ. ψαμμώδους, μ. τιτατομιγοῦς, γύψου.

γ. Γλυκέος ὕδατος· συνισταμένη ἐκ τιτανοτόφου Kalktuff), μάργης, μυλολίθου, τοφώδους γῆς.

Περιέχει δ' ἡ διάπλασις αὕτη κυριώτερα ὀργανικὰ λείψανα τὰ ἀκόλουθα.

Μαστόφορα · τὰ πλείστα ἐξηλειμμένα ἤδη, οἷον μαστόδους, στενόδους, ρινόκερος ἐγκάρακτος, δινόθηρ, παλαιόθηρ, ἀνοπλόθηρ, λοφίοδους, ἄδαπες, ποταμοχαρῆς, ἵππος ἀρχέγονος, ἔτι δὲ πολλὰ ἐκ τῶν νῦν σωζομένων.

Ἐρπετά · κροκόδειλος, κ. χερσαῖος (lacerta), τριῶνυξ, ἔμυς, σαλαμάνδρα. Βάτραχος, τρίτων.

Ἰχθύες · μαλακοπτέρυγοι.

Ὅστρακόδερμα · κύπρις.

Μαλάκια · σωζόμενα πολλὰ ἕως τὴν σήμερον, οἷον ἔλιξ, κερίθιον λυκίνη, κ. λ.

Φυτά · πολλὰ τῶν ἐντὸς τῶν τροπικῶν καὶ ἕτερα.

Ἡφαίστεια τριτογενῆ πετρώματα εἶναι τὰ ἀκόλουθα. Βασάλτης ὁμοφυῆς, δολερίτης, βασαλτώδης ἀργίλλος, συμφύσματα [Conglomerate], σκωρίας (Schacken), ἠχέτης λίθος [Phonolith], τραχίτης, σύμφυρτος κίσσηρις. Ἔτι τινὰ μεταβεβλημένα ὑπὸ τοῦ ἐπικλύσαντος ὕδατος, οἷον τόφος βασαλτώδης, τ. ῥωμαϊκὸς κ. λ.

Τετάρτη γεωγονικὴ περίοδος, ἢ ἐποχή.

Ἡ τετάρτη γεωγονικὴ ἐποχὴ χαρακτηρίζεται διὰ τινος γενικοῦ κατακλυσμοῦ, ὅστις προῆλθεν ἴσως ἢ ἔκτινος μεταβολῆς τῆς ἀστρονομικῆς θέσεως τῶν πλανητῶν, ἢ ἐκ τῆς συμπτώσεως μὲ τὴν γῆν μεγάλου τινὸς κομήτου καὶ τῆς μεταβολῆς τῆς τοῦ ἄξονος αὐτῆς κλίσεως, ἢ ἐκ τῆς θερμότητος πολλῶν συγχρόνων ἠφαιστειῶν ἐκρήξεων, ἠτις ἐκούφισε καὶ ἐξήτμισε τὴν πληθὺν τοῦ ὕδατος, τοῦ συρρέουσantos δι' αἰώνων πολλῶν εἰς τὰ ἐνδότατα σπλάγχνα τῆς γῆς, ἢ ἀπέλυσε καὶ μετέωρισε τὸ ὕδωρ, τὸ χημικῶς ἠνωμένον μὲ τὸ ὀξειδίου τοῦ σιδήρου, τὸ ὁποῖον ὑποτίθεται ὅτι ἀποτελεῖ μέγα μέρος τοῦ ἐνδοτέρου ὄγκου αὐτῆς.

Τὰ σφοδρὰ ρεύματα τῶν ὑδάτων διέσπασαν πολλαχοῦ ὄρη, ἀπέσυραν μακρὰν αὐτῶν καὶ ἀπέθεσαν εἰς τὸ μέσον τῶν εὐρυχώρων πεδίων πέτρας παμμεγέθεις, ἐπεσώρευσαν

ἀλλαχοῦ κροκάλας καὶ χάλικας, ἢ θῖνας ψάμμου, καλυπτούσας μέγα μέρος τῆς γηίνης ἐπιφανείας, κατέχωσαν δὲ φυτὰ καὶ ζῶα, τῶν ὁποίων τὰ λείψανα μαρτυροῦσιν εἰς τοὺς ὀφειγόνους ἡμᾶς τὴν φρικώδη ἐκείνην καταστροφήν.

Τὸν γενικὸν κατακλυσμὸν παρηκολούθησαν κατόπιν πολλοὶ ἄλλοι κατακλυσμοὶ μερικοί, οἵτινες ἐπολλαπλασίασαν τὰς καταστροφὰς τοῦ πλανήτου μας, καὶ ἠλλοίωσαν ἔτι μᾶλλον τὸ ἀρχέγονον αὐτοῦ πρόσωπον.

Ἀπὸ τοῦ γενικοῦ κατακλυσμοῦ τὰ ἠφαίσεια φαινόμενα καὶ αἱ ἐξογκώσεις τοῦ φλοιοῦ τῆς γῆς εἰς ὄρη μετάρσια ἐλαττοῦνται. Ἡ δὲ ὀργανικὴ φύσις λαμβάνει τὸν χαρακτήρα, τὸν ὁποῖον ἐμφανίζει καὶ σήμερον εἰς ἡμᾶς.

Τεταρτογενῆ στερεώματα, ἢ γεωγονικὰ προϊόντα εἶναι τὰ ἀκόλουθα.

α. **Κατακλυσμαῖα.** μάργα, πηλὸς, γῆ ἐπίχωσος, γ. ἰλυώδης, ψαμαθῶν, κροκάλαι ἢ χάλικες, λίθοι πλάνητες [Geschiebe], οἱ ὁποῖοι εἶναι πολλάκις ὑπερμεγέθεισ καὶ ἀνήκουσιν εἰς τὰ προγενέστερα ὄρη, συμφύρματα [Conglomerate], τρίμματα ὀσῶν, σιδηρίτης βωλακοφυῆς [Baseneisenstein], σηπεδονίτις γῆ, ἢ τύρφη [Torf], ξυλάνθραξ. Τὰ ὀργανικὰ λείψανα, τὰ ὁποῖα ἐνταῦθα ἀνήκουσιν εἶναι 1] μαστοφόρα, τὰ ὁποῖα ὡσεπιτοπολὺ ἐξέλιπον, καὶ τῶν ὁποίων τὰ ἀνάλογα εἶδη δὲν διαιτῶνται πλέον εἰς τὰ αὐτὰ κλίματα, ἀλλ' εἰς ἕτερα θερμότερα, ἢ ψυχρότερα· οἶον ἐλέφας ἀρχέγονος ἢ προκατακλυσμαῖος, ρινόκερος τειχόρρινος, μαστόδους μέγιστος, μεγάλθηρ, μεγαλῶνυξ, βοῦς ἀρχέγονος, ἔλαφος, ἄρκτος σπηλαιώτις κ. λ. 2] Μαλάκια ὀλίγον διαφέροντα τῶν νῦν ζώντων. 3] φυτὰ ζῶντα συνήθως εἰς τὸ αὐτὸ κλίμα.

β'. **Μετακατακλυσμαῖα.** μεστώσεις, ἄμμος, ἰλυώδης γῆ, σηπεδονίς, τίτανος σταλακτίτις, ἀναβρασίτης [Sprudelsfein], σιληκώδης τόφος συνισάμενος κατὰ τὰς νέας παρατηρήσεις ἐξ ἐγχυματογενῶν ἀπολελιθωμένων ζωῶφιων, συμφύρματα ἐξ ἄμμου θαλασσίου, κ. λ. Λείψανα

ὀργανικά. Ἐνταῦθα πρῶτον ἐμφανίζονται ἀνθρώπινα λείψανα, ὡς εἰς Γαδελούπην τῆς Ἰσπανίας, μαστοφόρα μὴ διαφέροντα τῶν νῦν ζώντων ὀλίγα δέ τινα ἐκλιπόντα. Διάφορα προϊόντα ὅμοια μὲ τὰ νῦν ὑπάρχοντα.

Ἡφαίστια προϊόντα τεταρτογενῆ εἶναι τὰ ἀκόλουθα, ρύαξ ὀμοφυῆς [Lava], ἢ σκωριώδης, ὄψιανός, κίσσηρις, ἠφαιστεία ἄμμος καὶ τέφρα.

Τὰς γεωγονικὰς ταύτας καὶ γεωλογικὰς θεωρίας θέλομεν ἀναπτύξῃ ἀκολουθῶς περισσότερον, καὶ ἀναφέρῃ τὰς γνώμας σοφῶν τινῶν, οἱ ὅποιοι κινούμενοι ἀπὸ ἀξιέπαινον θρησκευτικὸν αἶσθημα ἠγωνίσθησαν νὰ τὰς συμβιβάσωσι μὲ τὴν κοσμογονίαν τῆς θείας γραφῆς καὶ ἐπέτυχον.

ΠΕΡΙ ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑΣ.

Ἡ τυπογραφία εἶναι τῶν νεωτέρων χρόνων ἐπινόημα καὶ μολαταῦτα τὸ ὄνομα τοῦ ἐφευρετοῦ εἶναι ἀμφίβολον. Ἡ ἐλευθεροτυπία εἶναι θεσμοθεσία νέα, ἀλλὰ τίς ὁ δοτῆρ τοῦ ἀγαθοῦ τούτου; Τὰ πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν ἡμῶν γινόμενα διαφεύγουν οὕτως εἰπεῖν τὰ ἡμέτερα βλέμματα· πάντα τὰ τῆς θείας προνοίας μυστηριώδη καὶ ἀπόκρυφα. Ὁ ἄνθρωπος ὑποφέρει τὴν ἀλγηδόνα καὶ ἀπολαύει τῆς ἡδονῆς ἐν πλήρει ἀγνοίᾳ τῆς αἰτίας καὶ τούτου καὶ ἐκείνου.

Ὅταν ἡ ὀργῶσα ἀνθρωπότης μεταβαίνει ἀπὸ μίαν εἰς ἄλλην ἐποχὴν συμβαίνει γενικὴ τις πάλῃ προσπαθοῦσιν οἱ μὲν φιλήσυχοι νὰ στηρίξωσι κλονούμενον τὸ ὑφεστῶς, οἱ δὲ εὐτολμοὶ καὶ τῆς καινοτομίας φίλοι νὰ θέσωσιν εἰς ἀρμονίαν τὸ τεχθέν. Ἡ ἔρις εἶναι σφοδρὰ, ἡ σύγκρούσις βιαία, ἡ μάχη αἱματηρὰ· ὁ χρόνος διαβαίνει ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης, παρερχόμενος τὸν νεκρὸν τοῦ πεπτωκότος αἰῶνος, διανοίγων εἰς τὸν ἄρτι γεννηθέντα τὰς πύλας τοῦ μέλλοντος, καὶ λησμονῶν ἐπὶ τῆς ὁδοῦ τὸν κατάλογον τῶν μαχομένων· νικητῶν καὶ ἠττημένων, ὅλων τὰ ὀνόματα χάνονται εἰς τὴν τύρβην τοῦ ἀγῶνος. Ἀθλία καὶ πρὸς δόξαν ἀσυντελής ἡ ἐποχὴ τῶν μεταβολῶν! ἡ ὑπεράσπισις τοῦ παρεληλυθότος συναπόλυται μετ' αὐτοῦ, οἱ δὲ πρὸς κατάκτησιν τοῦ μέλλοντος κατὰ μέρος ἄθλοι θάπτονται ὑπὸ τὸ τρώπαιον τῆς γενικῆς νίκης. Μηδὲν ἐκ τοῦ μηδενοῦ ἀπολείπεται. Τοιοῦτος ἐστὶν ὁ παρῶν καιρὸς.

Ἡ μεγάλη Βρεττανία ἀπολαύει τῆς ἐλευθερίας τοῦ τύπου· ἀλλὰ τί δὲν ἐμόγησαν ὑπὲρ αὐτῆς ὁ Μίλτων καὶ οἱ ἐνδοξότεροι συγγραφεῖς; τίνας δὲν ὑπέστησαν κινδύνους, ἀγωνίας καὶ αἱμάτων χύσεις ὁ Σίδνεϋ καὶ οἱ εὐσταθέστεροι τῶν πολιτῶν; Ἐν τῇ Γαλλίᾳ οὐδὲ κἄν εἰθυμούμεθα τοὺς

ἀπὸ τοῦ Καρδινάλιου Ῥιχελιέως μέχρι τοῦ χάρτου τοῦ 1830 ἀποστόλους καὶ μάρτυράς της.

Ὁ τύπος, ὡς καὶ πᾶν ἄλλο τοῦ πολιτισμοῦ ὄργανον, ἔπρεπε νὰ ἦναι ἐλεύθερος δι' αὐτὸ καὶ μόνον ὅτι ὑπάρχει ὅταν ὁ ἐνδέκατος Λουδοβίκος ἔθετε τὰ θεμέλια τοῦ βιβλιοπωλείου τοῦ Λούβρου (Louvre), τὸ ὁποῖον κατέστη μετὰ ταῦτα βιβλιοθήκη βασιλική· ὅταν μετεπέμπετο εἰς Παρισίους εὐαρίθμους τινὰς ἐργάτας πρὸς τύπωσιν ὠρολογίων καὶ γραμματικῶν καὶ τῶν διαταγμάτων τῆς δημῶδους τυραννίας του· ὅταν ἐδημιούργει ταχυδρομεῖα πρὸς ταχεῖαν τῶν διαταγῶν του διάδοσιν, ἐλάνθανεν ἑαυτὸν παρασκευάτῃ Γαλλία ἀναμόρφωσιν μέλλουσαν νὰ καταστήσῃ τὸν δεσποτισμὸν ἀδύνατον καὶ τὴν μοναρχίαν δύσκολον. Ἡ ἐξουσία, ἣτις ποτ' ἂν ἦ, ἔσεται πάντοτε ἐχθρὰ τῆς ἐλευθεροτυπίας οἷαςδήποτε οὔσης· αὕτη ὅμως δὲν δύναται νὰ ἦναι μόνον τῆς ἐξουσίας κτῆμα· ἀνήκει εἰς πάντας κατισχύουσα πάσης ἐναντίας θελήσεως. Ὅταν παρ' ἡμῖν ἀνεφάνη τὰ πάντα ἐπετράπησαν εἰς αὐτήν, καὶ μόνον ἀπηγορεύθη ἡ τῶν πραγμάτων καὶ τῶν προσώπων τῆς ἐξουσίας προσβολή. Ὁ Ῥαβελαῖος καὶ ὁ Μοντάγνιος γίνονται μετὰ θάρρους πρόδρομοι ἐποχῆς τὴν ὁποῖαν ἐπισφραγίζουν μετὰ δόξης ἐπερχόμενοι ὁ Ῥουσσὼ καὶ ὁ Βολταῖρος. Ὁ τύπος δὲν δύναται νὰ ἦναι ἱστοριογράφος μόνον τῆς κοινωνίας, εἶναι συγχρόνως ἡ ἔκφρασις καὶ ὁ ἐπικριτὴς αὐτῆς· ἐκφράζει δὲ ὑπερβολικῶς καὶ ἐπικρίνει πολεμῶς τὸ ὑφεστῶς. Ἡ μοναρχία δὲν ἠδυνήθη νὰ φιλοτιμήσῃ κανένα εἰς τὴν ἀποδοκίμασίαν τῆς ἐλευθερίας ταύτης. Ἄμα ὅτε ἡ κοινωνία προσεβλήθη ἐν τῇ θρησκείᾳ, ἐν τῇ ἠθικῇ, ἐν τῇ ὑπαλλήλω ἱεραρχίᾳ, ἐν τῇ ἐσωτερικῇ αὐτῆς ζωῇ, ἐπεθύμησεν ἐκδικησιν, ὁ δὲ λαθραῖος ἢ ξένος τύπος ἐπήλθεν ἀρρώγος, ἀποκαλύπτων αὐτῇ τὰ ἀδικήματα, τὰ ἐλαττώματα, τὰ λάθη καὶ τὰ καταγέλαστα τῆς ἐξουσίας· ἡ δὲ ἐλευθερία ἀπὸ τῆς ἀλλοδαπῆς ἄπαξ εἰσχωρήσασα δὲν βραδύνει νὰ μεταλάβῃ πολιτείας καὶ νὰ γενῆ ἰθαγενής. Ὁ Βωμαρχαῖος καὶ ὁ Διδερότος γίνονται ἀρχηγοὶ τοῦ πολιτικοῦ πολέμου, τοῦ ὁποῖου

ἀναφέρονται τινες αἰρεσιῶται. Ἄλλ' ἄς ἐρωτηθῶσι τὰ συνέδρια (parlemens) ἢ βασιλία, αἱ φυλακαὶ τῶν πολιτικῶν καταδίκων, πόσους κατεδίκασαν, καθεῖρξαν, ἀπέπνιξαν ἄνδρας διακεκριμένους διὰ τὴν δύναμιν τοῦ νοῦς καὶ τὴν εὐτολμίαν τοῦ πνεύματος; ἄς ἐρωτηθῶσιν ἢ δημοκρατία, ἢ αὐτοκρατορία καὶ ἢ παλινόρθωτος τῶν Βουρβόνων βασιλεία [restoration], πόσους ἄνδρας ἐκπρεπεῖς διὰ τὸ μεγαλεῖον τοῦ χαρακτήρος, δι' ἔξοχον εὐφυΐαν, διὰ τὴν ἀνένδοτον εἰς πᾶν εἶδος καταδυναστείας σταθερότητα καὶ διὰ τὸ νεωτεριστικὸν πνεῦμά των, πανταχόθεν στενοχωρήσασα ἢ ἐξουσία ἐπάταξε μὲ τὴν σιδηρὰν ῥάβδον τῆς; εφείσατο οὐδενὸς τὸ πᾶν ἐτόλμησε. Ἄλλ' ὁ διωγμὸς εἶναι πρᾶξις ἰσχύος καὶ οὐχὶ συνέσεως, ὁ δὲ ἄνθρωπος ἐκ γενναίου μὲν αἰσθήματος συναντιλαμβάνεται πάντοτε τοῦ ἀσθενοῦς κατὰ τοῦ δυνατοῦ, ἐξ ἐμφύτου δὲ περιεργείας ἀνερευνᾷ τὰ αἷτια τῆς καταδυναστείας καὶ τοῦ καταδυναστεύοντος τὰ δίκαια. Διὰ τοῦτο αἱ τοῦ τύπου καταδιώξεις δὲν ἔχουν μόνον τὴν ἀποτυχίαν τοῦ σκοποῦ παρεπόμενον, ἀλλ' ἐπάγονται καὶ ἀντίστροφον τοῦ ποθουμένου ἀποτέλεσμα. Ἐπὶ τοιούτων ἀντικειμένων ἢ φρονιμωτέρα δίκη εἶναι αὐτόχρημα μωρία, τότε δὲ καὶ μόνον εἶναι ἀνεκτὴ, ὅταν ἢ κοινωνικὴ τάξις, ἢ ἠθικὴ, ἢ ἡ ἰδιωτικὴ τιμὴ προσεβλήθησαν, διότι τότε ἡ ἐξουσία ἔχει συνήγορον τὴν κοινωνίαν. Ἡ καταδίωξις ὁμως ἄρχων ἢ δοξασιῶν δὲν θέλει πληρώσει ποτὲ τὰς προσδοκίας τῶν καταδιωκόντων. Τί ἐστὶ δικαστῆς λέγων πρὸς τὴν κοινωνίαν κατεδίκασα τὸν λογισμὸν τοῦ συγγραφέως τούτου, ὅχι ὡς σφαλερὸν ἢ ἐπίβουλον, ἀλλὰ διότι ἡ ἐξουσία ἀπηγόρευσε τὸ οὕτω συλλογίζεσθαι; ἀλλ' εἶναι δυνατὸν εἰς τὸν ἐνάρετον ἄνδρα νὰ εἴπη ἄλλο παρ' ὅ,τι φρονεῖ; εἶναι κύριος τοῦ ἀναβλύζοντος εἰς τὸν νοῦν του λογισμοῦ, τοῦ συγκινούντος τὴν καρδίαν του αἰσθήματος;

Ἀπὸ τοῦ Γαλιλαίου μέχρι τοῦ Ῥουσσῶ ἰδέα τις ἠθικὴ ἢ φυσικὴ ἐλογίζετο καινοφανὴς καὶ πρὸς τὴν ἐπικρατούσαν δόξαν ἀντίθετος, παραχρῆμα ὁ κληρικὸς ἠτοίμαζε τὸν ἀφορισμὸν, ὁ δικαστῆς ἐκεραυνοβόλει τὴν ἀπόφασιν, ὁ ὑ-

πουργὸς ἤνοιγε τὰς πύλας τῆς βασιλείας· ἀδύνατος ἦτον ἡ διαφυγὴ ἐνὸς τῶν τριῶν τούτων καταδυναστῶν· ἀλλὰ χάρις ἔστω εἰς τὴν σκληρότητα τῶν διωκτῶν καὶ τὴν ἀφοσίωσιν τῶν διωκομένων. Καὶ ἡ Ἀγγλία καὶ ἡ Γαλλία χρεωστοῦν εἰς τοὺς σφαγεῖς καὶ τὰ σφάγια τοῦ λογισμοῦ τὴν ἀπολύτρωσιν τῆς ἀνθρωπίνης διανοίας.

Ἀπὸ τοῦ 1789 οὐδεμία ἐξουσία ἐτόλμησεν ἐν τῇ Γαλλίᾳ ν' ἀρνηθῆ τὴν ἀρχὴν τῆς ἐλευθεροτυπίας· ὅλαι τὴν ἀνεγνώρισαν ἐν τῇ Δεωρίᾳ πλὴν τὴν οὐδετέρωσαν ἐν τῇ πράξει, ἡ δημοκρατία διὰ τοῦ τρόμου, ἡ αὐτοκρατορία διὰ τῆς δόξης· μόνον ἀπὸ τοῦ δοθέντος κατὰ τὸ 1814 χάρτου καὶ τῆς ἐπακολουθησάσης τὴν παλινόρθωτον Βουρβωνικὴν μοναρχίαν εἰρήνης κατέστη τακτικὴ ἢ μεταξὺ τοῦ λογισμοῦ καὶ τῆς ἐξουσίας πᾶλη.

Ὁ χάρτης ἀνατέλλει μόλις καὶ ἰδοὺ ἀγὼν συνεστηκῶς ἐπὶ τοῦ σταδίου, τὸ ὅποῖον ὁ χάρτης ἠνέωξε· οὐδεὶς ἠμφισβήτησε περὶ τῆς ἀρχῆς, ἀλλ' ὁ μὲν Βενιαμὴν Κωνζάντιος, ἄνθρωπος τοῦ μέλλοντος, ἠξίου ἐλευθερίαν τύπου ἀπεριόριστον καὶ νόμον τιμωροῦντα τὴν κατάχρησιν· τὸν δὲ Γκιζῶτον, ἄνθρωπον τοῦ παρελθόντος, κατέπληττεν ἡ ἰδέα τῆς ἀκολασίας· ἠγάπα οὗτος νὰ προκαταλαμβάνη ἵνα μὴ ἀναγκάζηται νὰ τιμωρῆ αὐτόπτης τῶν βιβλιοκριτῶν τοῦ πεπτωκότος συστήματος ἐπρότεινε τῶν βιβλιοκριτῶν τὴν ἀνόρθωσιν, ἐπειδὴ δὲ ἐκεῖνοι ἦσαν ἀπαραβίαστοι, ἤθελε καὶ τούτους πάσης εὐθύνης ἀπηλλαγμένους. "Εἶναι, ἔλεγεν, „ ἐσχάτη ἀδικία, μέγιστος παραλογισμὸς νὰ ὑπόκεινται εἰς „ κατηγορίαν καὶ καταδίωξιν βιβλιοκριταὶ καὶ ὑπουργοὶ „ διότι ἀπηγόρευσαν ἢ ἐπέτρεψαν τὴν διάδοσιν βιβλίου „ τινος." Ἄλλ' ὁ μὲν συγγραφεὺς οὗτος ὡς ἔχων ἐντελῆ τῶν γεγονότων γνῶσιν, ἐνθυμεῖτο ἀκόμη τοῦτε Ἀντιβασιλέως (regent) καὶ τοῦ ΙΕ' Λουδοβίκου τὴν ἀνοχὴν ὡς πρὸς τὰ ἀμφιρεπῆ πονήματα, τὰ μεταξὺ τοῦ ἀσέμνου καὶ τοῦ εὐπρεποῦς κυμαινόμενα, τὰ ὅποια εὐφραϊνον τοὺς συγχρόνους αὐτοῦ, καὶ ἠρέσκετο νὰ παρέξῃ εἰς τοὺς καθ' ἡμᾶς τὰς ἐπὶ τῆς ἀντιβασιλείας τέρψεις, ἀνεχόμενος σιωπηλῶς τὰ

ἐγκρίσεως ἀνάξια. “ Ὑπάρχουν, ἔλεγεν, αἰσχροτήτες τῶν
 ,, ὁποίων ἡ ἠθικὴ δὲν ἀνέχεται τὴν συγχώρησιν, ἀλλ’ εἶναι
 ,, καθαρὸς σχολαῖσμος ἢ ἀπαγόρευσις ὅλων ὅσα ὁ βιβλιο-
 ,, κρίτης διςάζει νὰ περιβάλῃ μὲ τὸ ἐμβριθὲς αὐτοῦ ἔξ ε ς ι.
 Σοφὸς μᾶλλον καὶ βαθὺς ἱστορικὸς ἢ πολιτικὸς προβλε-
 πτικὸς καὶ ἀγχίνους, ὁ Κ. Γκιζῶτος ἐνθυμήθη ὡσαύτως τὴν
 ὑπάρξασαν ἐπὶ τῆς ἀποπνευσίας αὐτοκρατορίας γερουσια-
 στικὴν ἐπὶ τῆς ἐλευθεροτυπίας ἐπιτροπὴν, διὸ καὶ ἐπρό-
 τεινεν “ ἐπιτροπὴν συγκειμένην ἐκ τριῶν γερουσιαστῶν,
 ,, τεσσάρων βουλευτῶν, ἐκλελεγμένων ὑπὸ τὰ ἐκλεκτικὰ
 ,, τῶν οἰκείων νόμων συνέδρια, καὶ τριῶν ἐπιτρόπων,
 ,, ἐπίτηδες πρὸς τοῦτο παρὰ τοῦ βυσιλέως διωρισμένων.”
 Ἡ ἕξις διήρκεσε πεντεκαίδεκαετίαν ταλαντευομένη ἐπὶ τοῦ
 δυστυχοῦς τούτου θέματος. Ἡ ἰδέα τοῦ Βενιαμὶν Κωνσαν-
 τίου, κρατυνομένη διὰ τῆς ἀληθείας καὶ τὴν κοινὴν γνώμην
 ὑπέρμαχον ἔχουσα, κατέστη, διὰ τοῦ δοθέντος κατὰ τὸ
 1830 χάρτου, θεμελιώδης τῆς Γαλλίας νόμος. Ἡ ἰδέα τοῦ
 Κ. Γκιζῶτου, στηριζομένη εἰς τὰ ὄπλα τῆς αὐλῆς, τῶν
 ὑπουργῶν καὶ τῆς βουλευτικῆς πλειονοψηφίας, παρήγαγε
 τὴν λογοκρισίαν καὶ τὴν ὑψηλὴν ἐκείνην ἐπὶ τῆς ἐλευθερο-
 τυπίας ἐπιτροπὴν, τῆς ὁποίας ὀργανιστὴς ἦτον ὁ Πεϋρον-
 νέτος καὶ πρόεδρος ὁ Βονάλδος.

Ὁ πολιτικὸς πρέπει νὰ γνωρίζῃ τὸ παρελθὸν ὄχι διὰ νὰ
 τὸ ἀναστήσῃ, ἀλλὰ διὰ νὰ τὸ ἀναπλάσῃ· ὁ παρῶν χρόνος
 εἶναι παντοτεινὴ μετάβασις, ὅσοι δὲ δὲν ἠξεύρουσι νὰ προ-
 χωρῶσιν ἀπὸ τῆς σήμερον εἰς τὴν αὔριον, κυβεύωσι πα-
 ραδίδοντες εἰς τὴν τύχην τὸ μέλλον τῶν ἐθνῶν. Τὴν παλι-
 νόρθωτον μοναρχίαν τῶν Βουρβόνων κατάστρεψιν μνήμης
 ἀγῶνες, ἀναμηρυκωμένην τὸ παρεληλυθὸς καὶ μηδὲν ἴδιον
 πρᾶττουσαν, ἐνφ’ ὃ κόσμος εἶναι πρᾶξις καὶ οὐχὶ μίμησις.

Κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν ὑπῆρχον καὶ τινες, μεταξὺ δὲ
 τούτων καὶ ὁ τοῦ ἄρθρου τούτου συγγραφεὺς, τῶν ὁποίων
 ἡ πλανωμένη φαντασία, ἐμβλέπουσα εἰς τὸ βιβλίον τοῦ
 μέλλοντος, ἐτόλμα νὰ εἰσδύσῃ προπετῶς εἰς τῶν ἐσομένων
 τὰ ἀπόρρητα συγγνωστοὶ διὰ τὴν νεότητά ἡμῶν ἐλογίσθη-

μεν τὴν ἐλευθερίαν τοῦ τύπου ἰδανικὴν χωρὶς τῆς διὰ τῶν ἐνόρκων κρίσεως καὶ χωρὶς ἐνόρκων ἀνεξαρτητῶν εἶχε τιμωρὸν ἢ ἀξίωσις αὐτῆ, διότι πολλοὶ πατρικῶς περὶ ἡμῶν κηδόμενοι μᾶς τὸ παρετήρησαν, καὶ μόλις ἤρκεσαν ἢ ἐπανάστασις καὶ ὁ χάρτης τοῦ Ἰουλίου διὰ νὰ ἀναδείξῃ τὴν μωρίαν ταύτην φρόνησιν. Εἶναι ἀληθές ὅτι μετὰ ταῦτα ὁ Κ. Γκιζῶτος, ὑπουργὸς τῆς ἐπαναστάσεως καὶ τοῦ χάρτου, κατώρθωσε τὸν θρίαμβον τῶν Σεπτεμβριακῶν νόμων, οἵτινες ἀπονέμουσιν ἐξαιρετικῶς εἰς τὴν βουλὴν τῶν ὁμοτίμων μέρος τῶν προνομίων ὅσα ὁ χάρτης ἀπέδιδεν εἰς τοὺς ἐνόρκους· τί θέλουν γενῆ ἢ νόμοι οὗτοι; ἀπελεύσονται ὅπου καὶ πάντες οἱ ἄλλοι ἐξαιρετικοὶ νόμοι· οὐδεμίαν ἔχω περὶ τούτου ἀμφιβολίαν, ἀν καὶ ἀπαιτεῖται ἢ συνδρομὴ τῶν ὁμοτίμων βουλευτῶν πρὸς περιστολὴν τῆς ἐξουσίας τῶν ὁμοτίμων δικαστῶν. Ἐπιτρέψωμεν τὸ ἔργον εἰς τὸν παντουργὸν χρόνον, καὶ ἀσχοληθῶμεν ἤδη εἰς τὴν ἐκτίμησιν τῆς καθ' ἡμᾶς ἀληθοῦς ἐλευθεροτυπίας.

Ἐλευθεροτυπία εἶναι ἢ διὰ τῆς τυπογραφικῆς τέχνης διδομένη εἰς τὸν λογισμὸν δημοσιότης· καὶ τύπος μὲν εἶναι τρόπος γραφῆς· γραφὴ ὁ λόγος· λόγος ὁ λογισμὸς· λογισμὸς δὲ αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος. Λαβὼν ἀπὸ τὴν φύσιν ὄργανα προωρισμένα νὰ δίδουν εἰς τὴν φωνὴν τοῦ λογισμοῦ τοὺς τύπους, ὁ ἄνθρωπος ἐστήριξε κατὰ πρῶτον καὶ ἐκδικήθη τὰ δίκαιά του διὰ τοῦ λόγου, διὸ καὶ τὸν λόγον πρῶτον ἐπάταξεν ἢ ἐξουσία. Ἀπὸ τοῦ Σωκράτους μέχρι τοῦ Ἰησοῦ, ἀπὸ τῶν ἀποστόλων τοῦ Χριστοῦ μέχρι τῶν λειτουργῶν τῆς ἀναμορφωμένης θρησκείας, πᾶς ὁ κηρύξας ἐναντία τῶν ἐπικρατουσῶν ἰδεῶν ἐτιμωρήθη ὡς στασιαστὴς· ἢ γλώσσα ἀναφαίνεται διαδοχικῶς ἀσεβῆς ἢ ἀποστατίας. Ἰωάννης ὁ Ὑσσοσ καὶ Μιχαὴλ ὁ Σερβέτης, παραδοθέντες εἰς τὰς φλόγας τοῦ πυρός, ὁ μὲν ὑπὸ τῶν καθολικῶν ὁ δὲ ὑπὸ τῶν διαμαρτυρουμένων, ἢ δολοφονία τοῦ Ῥάμου, ἢ κατάργησις τοῦ πανεπιστημίου καὶ ἢ ἀπαγόρευσις τοῦ διδάσκειν τὴν φυσικὴν, τὴν φιλοσοφίαν, τὸ δημόσιον δίκαιον καὶ τὴν

ἱστορίαν ἀποδεικνύουσι τὸν παντοτεινὸν μεταξὺ τοῦ λόγου καὶ τῆς ἐξουσίας πόλεμον.

Ἄλλ' ὅταν ὁ ἄνθρωπος εὔρε τὴν τέχνην νὰ στήσῃ τὸν λόγον καὶ νὰ τὸν ἀπεικονίσῃ διὰ τῆς γραφῆς, ὁ κλῆρος ἔπεσεν ἐπὶ τὴν γαφήν, αὕτη κατέστη ἀξιόποινος· τὰ χειρόγραφα, ὕλη ἄμορφος καὶ νεκρὰ, ἐκρίθησαν ἔνοχα τῆς ζωῆς ἢν ἡ ἀνθρώπινος διάνοια ἐνεχάραξεν εἰς αὐτά. Οἱ Ἀθηναῖοι ἐξοστρακίζουσι τὸν Πρωταγόραν καὶ παραδίδουσιν εἰς τὰς φλόγας τὰ συγγράμματά του. Οἱ Σπαρτιάται φυγαδεύουσι τὸν Ἀρχίλοχον καὶ πυρπολοῦσι τοὺς στίχους του. Ὁ Αὔγουστος τιμωρεῖ διὰ τοῦ πυρὸς πάντα λίβελλον, εἶναι δὲ λίβελλος πᾶν βιβλίον μὴ θεοποιῶν τὸν ὀκτάβιον. Ὁ Τιβέριος ἀνοίγει τὸν δρόμον εἰς τὴν μακρὰν ἐκείνην προγραφὴν τῆς μεγαλοφυΐας, ἣτις προχωρεῖ καταβαίνουσα ἀπὸ μὲν τοῦ Κρεμυτίου Κόρδου εἰς τὸν Ἀλγερινῶνα Σίδνεϋ, ἀπὸ δὲ τοῦ Γαλιλαίου εἰς τὸν Ἀνδρέαν Χενιέρον, εἰς τὴν Κυρίαν Σταέλην, εἰς τὸν Βενιαμὶν Κωνστάντιον, εἰς τὸν Χατωβριάνον, εἰς τὸν Λαμεναῖον. Ἡ ἐν Κωνσταντία Σύνοδος ἀπηγόρευσε τὴν ἀνάγνωσιν τῶν βιβλίων ὅσα ἔθνηκοὶ συνέγραψαν, ὁ δὲ Πάπας Μαρτίνος ὁ Ε'. ἀφώρρισε τοὺς ἀναγινώσκοντας χειρόγραφα αἰρετικά. Ἡ ἐν Πράγα σύνοδος, ἀναρρίπτουσα τὰς δημοκρατικὰς τῆς Ῥώμης καὶ τῆς Ἑλλάδος πυρὰς, κατέκαυσε τὰ συγγράμματα τοῦ Βικκλήφου καὶ παρέδωκε τὸ ἔθος τοῦτο κληρονομίαν εἰς τοὺς ἐκκλησιαστικούς τε καὶ πολιτικούς ἐταστὰς τῶν φρονημάτων καὶ τῶν συνειδήσεων. Μᾶλλον ἢ ἦττον ἐπὶ τὸ ἡπιώτερον διὰ τὴν ἐπιβροχὴν τοῦ πολιτισμοῦ μεταβεβλημένος παντοῦ ἀναφαίνεται ὁ Ὁμάρ, πυρπολῶν τὴν Ἀλεξανδρικὴν βιβλιοθήκην ἢ τις δικαστὴς παραδίδων εἰς τὰς φλόγας τοῦ πυρὸς τὸν Βανίνην. Οἱ διάφοροι τῆς τυπογραφικῆς τέχνης τρόποι, ἡ ζωγραφικὴ, ἡ γλυπτικὴ καὶ ἡ λιθογραφία, ἔνοχοι οὐδὲν ἦττον τῆς στήσεως τοῦ λογισμοῦ, ἢ μιμητικὴ ἔνοχος ὡσαύτως τοῦ λαλεῖν διὰ τῶν σχημάτων καὶ τοῦ συγκινεῖν διὰ τοῦ βλέμματος, πάντα ταῦτα κατηγορήθησαν, ἐκρίθησαν καὶ κατεκρίθησαν ὡς

καὶ ἡ ἄλαλος καὶ διὰ μηδενὸς ἐξωτερικοῦ σημεῖου διαδηλουμένη διάνοια ἐρέθιζε τὸ φιλύποπτον τῆς ἀρχῆς· τὸ ἱερὸν ἔταστήριον, ἡ Βενετία, τὸ 1793 καὶ τὸ 1815 ἐτιμώρησαν μαντεύσαντες καὶ στοχασμοὺς καὶ αἰσθήματα τῶν ὁποίων ἦτον ἀδύνατος ἡ διάγνωσις.

Ἄλλ' ἡ καταδρομὴ ὄλων τούτων τῶν μορφῶν, τὰς ὁποίας ἀναλαμβάνει ὁ στοχασμὸς διὰ τὰ φθίαση εἰς τὴν δημοσιότητα, πρὸς οὐδὲν ἴσχυσε τὴν ἀρχὴν τῆς ἐλευθεροτυπίας ἀνεγνώρισαν ἅπασαι αἱ Κυβερνήσεις· τοιαύτη εἶναι τῆς ἀληθείας ἡ δύναμις. Οἱ λαοὶ ἀφ' ἐτέρου χρεωστοῦν τὰ ὁμολογήσωσιν ὡσαύτως ἄλλην συντηρητικὴν ἀρχὴν τὴν κατάχρησιν, τὴν ὁποίαν ἔχει παρεπομένην ἢ χρήσις τοῦ τύπου, τότε δὲ ὁ καθιερωὴν τὴν ἐλευθερίαν ταύτην νόμος καθίσταται ἀχώριστος ἀπὸ τὰς τιμωρούσας τὴν ἀκολασίαν ποινάς. Ἐ

Ἡ ἀρχὴ τῆς ἀκολασίας εὐρίσκεται εἰς τὰ πέρατα τῆς ἐλευθερίας· ἀλλὰ ποῦ κεῖται τὸ διακρίνον ταύτας ὄριον; Καὶ λαοὶ καὶ κυβερνήσεις εὐρίσκονται εἰς παντελῆ ἀγνοίαν. Ἡ τῆς Ἀμερικανικῆς συμπολιτείας ἐλευθερία εἶναι ἀκολασία παρὰ τοῖς Ὀλλανδοῖς, ἡ τῶν Ὀλλανδῶν ἀκολασία παρὰ τοῖς Ἀγγλοῖς, ἡ τῶν Ἀγγλων ἀκολασία παρὰ τοῖς Γάλλοις, ἡ τῶν Γάλλων ἀκολασία παρὰ τοῖς Γερμανοῖς, ἡ τῶν Γερμανῶν ἀκολασία ἐν τῇ Ῥώμῃ· πλὴν περιωρισμένη ἢ ἀπεριόριστος ἢ ἐλευθεροτυπία εἶναι πανταχοῦ παραδεκτὴ· διὰ τὰ ρυθμίσουν ὅμως τὴν χρήσιν αὐτῆς αἱ διάφοροι ἐπικράτειαι παρεδέχθησαν δύο εἴδη περιστολῆς, τὸ προκαταληπτικὸν καὶ τὸ τιμωρητικόν.

Προκαταληπτικὸν σύστημα εἶναι ἡ λεγομένη βιβλιοκρισία· ἡ δεσμοθεσία αὕτη σκοπὸν ἔχει λόγῳ μὲν, τὰ ἐμποδίσῃ τὴν δημοσίευσιν παντὸς βιβλίου προσβάλλοντος τὸ δημόσιον συμφέρον εἰς τὰς πρὸς τὴν θρησκείαν, τὰ ἥθη, τὰς ἐθνικὰς ἐλευθερίας ἢ τὰ προνόμια τῆς ἐξουσίας σχέσεις αὐτοῦ, πράγματι δὲ, τὰ ἐπιβάλλῃ σιωπὴν εἰς πᾶν ὅ,τι δύναται τὰ βλάβῃ τὴν κυβέρνησιν, ἐνεργουμένην κατὰ τὸ δοκοῦν καὶ τὸ συμφέρον τῶν ὑπουργῶν. Τὸ ποινικὸν σύστημα θεωρητικῶς μὲν προτίθεται τὴν τιμωρίαν τῶν

παρεκτροπῶν, τὰς ὁποίας ἡ βιβλιοκρισία ἔμελλε νὰ προλαμβάνη, ἀληθῆς ὅμως καὶ πρακτικὴ συνέπεια αὐτοῦ, διὰ τῶν τακτικῶν δικαστηρίω ἐνεργουμένου, εἶναι ἢ κατὰ τὴν εὐμενῆ ἢ δυσμενῆ διάθεσιν τῶν δικαστῶν πρὸς τὴν ἐξουσίαν καταδίκην ἢ ἀπόλυσιν τῶν συγγραφέων, καὶ ἢ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον παρὰ τὰς εὐχὰς τῆς ἐξουσίας μεταμόρφωσις τῆς δικαστικῆς ἀρχῆς εἰς πολιτικὴν δύναμιν, κινουσαν κατὰ τὴν θέλησίν της τὸν παντοδύναμον μοχλὸν τῆς κοινῆς γνώμης. Ἀνατιθέμενον εἰς εἰδικοὺς δικαστὰς, τὸ ποινικὸν σύστημα παράγει καρποὺς εἰκονίζοντας τὴν ιδιότροπον ἀδικίαν τῶν ἐξαιρετικῶν δικαστηρίων. "Ὅταν ἔνορκοι ἀποφασίζουσιν, τὰ μὲν δίκαια τοῦ ἔθνους κρατύνονται καὶ διατηροῦνται, ἀλλὰ πρὸς τὴν ἐξουσίαν, ἀν ἦναι ἀπεχθῆς, ἐνδέχεται νὰ ἀρνηθῶσιν ἐνίοτε δικαιοσύνην. Ἴδομεν ἕνα ἕκαστον τῶν ἀνωτέρω τρόπων.

Ἡ λογοκρισία περιωρισμένη ἀπὸ τὸν καλλίτερον νόμον καὶ τὸν ἀγαθώτερον Ἡγεμόνα δὲν εἶναι ἄλλο τι εἰμὴ δικαίωμα τοῦ δημοσιεύειν διὰ τοῦ τύπου μόνον τὰ συμφέροντα τῆ ἐξουσία· ἀλλὰ τί ἐστὶ ἐξουσία παρὰ τοῖς λογοκρίταις; εἶναι τὰ προνόμια ἢ ἡ ἐλευθερία, ὁ ἡγεμὼν αὐτὸς ἢ τὰ ἀντιπροσωπικὰ σώματα, τὰ λαβόντα καὶ φυλάττοντα ὡς παρακαταθήκην τὴν ἐθνικὴν ἀρχὴν; οὐδὲν τούτων, οὐδὲν εἰς τὰ ὄμματα τῆς λογοκρισίας ἐξουσία εἶναι οἱ ἄνθρωποι καὶ οὐχὶ αἱ ἀρχαί. Ἡ περὶ τῶν καθεστῶτων κηδεμονία καὶ φροντίς αὐτῶν εἶναι τόσον μικρά, ὥστε τὰ μὲν συνέδρια κατεδίωκον τῆ ἰδίᾳ αὐτῶν ἐξουσία τοὺς συγγραφεῖς, τοὺς καθυβρίζοντας τὴν θρησκείαν, τὰ ἦθη καὶ τοὺς νόμους, αἱ δὲ βουλαι τῆς τε Ἀγγλίας καὶ τῆς Γαλλίας ἠναγκάσθησαν νὰ αὐτοδικήσωσι, διεκδικήσασιν αὐταὶ τὸ ἴδιον αὐτῶν ἀξίωμα, περιυβριζόμενον ἐγκρίσει τῆς Ἀστυνομίας· οὐδὲν λέγω περὶ τοῦ ἡγεμόνος, ὁποῖος ποτ' ἀν ἦ· ἀρκεῖ τὸ γνωστὸν τοῦ δευτέρου Καρόλου ῥητὸν περὶ τοῦ συγγραφέως ἐκείνου, κατὰ τοῦ ὁποίου κατεγνώσθη ἀνασκολόπησις, ὡς γράψαντος καθ' ὑπουργοῦ "τί δὲν ἔγραφε κατ' ἐμοῦ, κανεὶς δὲν ἤθελε τὸν „ ἐνοχλήσει." Μεταξὺ ἡγεμόνος καὶ συγγραφέως δὲν ὑ-

πάρχει καμμία προσωπική σχέσις. Ἐξαιρῶ τὰς ἡμέρας τῆς στάσεως καθ' ἃς ὁ τύραννος προσβάλλων τὰ δίκαια συμπάντων προσκαλεῖ ἕκαστον νὰ τὰ ὑπερασπίσῃ· ἤθελε διάγει αὐτὸς ἐν εἰρήνῃ ἂν παρείχεν εἰς τοὺς ἄλλους τὸν βίον εἰρηνικόν. Ἄν τρέμῃ, πάσχει τοῦτο διότι ἔγινεν αὐτὸς τρόμου πρόξενος. Ἐξαιρῶ ὡσαύτως τὰς ἐπαναστατικὰς ἡμέρας, αἵτινες ἀναβιβάζουσιν ἐπὶ τοῦ θρόνου ἄρπαγα τινὰ δυνάστην. Γέννημα τῆς βίας καὶ τῆς ἰσχύος, ἡ ἐξουσία ταλαντεύεται ἀμφισβητουμένη, μεχριστοῦ καθαγιασθῆ μεταμορφουμένη εἰς δικαίωμα· κατὰ πᾶσαν ἄλλην περίπτωσιν, τὰς κατὰ τῆς ἐξουσίας προσβολὰς ἐκπέμπει ἄλλη ἀντίζηλος ἐξουσία. Οἱ πρίγκιπες τῆς Λοθαριγγίας [les princes Lorrains] καθύβρισαν τοὺς Βαλεσιανούς πρίγκιπας [les princes Valois], τὰ συνέδρια καὶ οἱ ἱερεῖς καθύβρισαν τὸν τέταρτον Ἑρρίκον, οἱ νομιμογενεῖς πρίγκιπες [les princes legitimes] καθύβρισαν τὸν ἀντιβασιλέα, αἱ δύο πρῶται συνελεύσεις καθύβρισαν τὸν δέκατον ἕκτον Λουδοβίκον· ἀλλ' ἐνταῦθα τὰ ὄπλα τῆς λογοκρισίας εἶναι ἀσθενῆ καὶ ἀνίσχυρα· δύναμις παλαίει πρὸς δύναμιν· Ὁ συγγραφεὺς ἄνανδρος ἢ φανατικὸς εἶναι ἀπλοῦν ὄργανον, ἂν καὶ ὁ κάλαμός του συντρίβεται διὰ μόνου τοῦ σιδήρου· Ἄν ἡ κατὰ τοῦ ἡγεμόνος ὕβρις προέρχεται ἐκ τῆς ἀλλοδαπῆς, ἔρκος κατ' αὐτῆς εἶναι τὸ τελωνεῖον καὶ οὐχὶ ἡ βιβλιοκρισία. Αὕτη εἶναι ὡσαύτως ἀσθενὴς ὅταν ἡ ὕβρις ἐκπορεύεται ἀπὸ ὕψη πολιτικά, ὡς ὅταν ὁ ΙΔ' Λουδοβίκος, γράφων πρὸς τοὺς ἡγεμόνας τῆς Εὐρώπης, ἀποκαλεῖ τὸν πρίγκιπα τῆς Ἀραυσίωνος [prince d' Orange] νέον Ἀβεσαλὼμ, νέον Ἡρώδη, νέον Κρόμβελον, ὡς ὅταν ὁ κορυφαῖος τῆς δυτικῆς ἐκκλησίας Ἱεράρχης ὀνομάζει τὸν Βουρβωνικὸν οἶκον μοιχαλίδα γενεὰν, ὁ δὲ τέταρτος Ἑρρίκος ἀπαντῶν ἀντονομάζει τὸν Πάπαν ψεύστην· Ἄν ἐρωτήσης τὴν λογοκρισίαν, ὕβρις ὑπάρχει καὶ εἰς τὰ διατάγματα τὰ τιμωροῦντα συγγραφὰς ὑβριστικὰς, καὶ εἰς τὰ ἐκκλησιαστικὰ ἀναθέματα, καὶ εἰς τὰς δικαστικὰς κατὰ βιβλίου

τινος ἀποφάσεις. Τὰ ἀπὸ τοῦ πατρὸς Γαράσσου [Garasse] μέχρι τοῦ πατρὸς Χηνίου [père Duchêne] (1) γέμουσιν ὕβρεων καὶ συκοφαντιῶν. Τί ἔπραξεν ἡ λογοκρισία ὑπὲρ τῆς Ἰρησκειας; ἀνάγνωθι τοὺς συγγραφεῖς ἡμῶν ἀπὸ τοῦ Ραβελαιίου μέχρι τοῦ Βολταίρου· τί ὑπὲρ τῶν ἠθῶν; ἄπεχε πάσης ἀναγνώσεως, ἀπὸ τοῦ Ἀρετίνου μέχρι τοῦ Σάδου [de Sade]: τί ὑπὲρ τῆς τῶν πολιτῶν ὑπολήψεως; πᾶσα ἀρετὴ ἠτιμάσθη ἐκ προνομίου.

Εἰς τὰς συνταγματικὰς πολιτείας ἡ βιβλιοκρισία εἶναι ἐπονείδιστος ἀνωμαλία· κραυγάζει αὕτη ὅτι ἡ πλειονοψηφία, μὴ δυναμένη νὰ κυβερνήσῃ διὰ τοῦ ὀρθοῦ λόγου, καταφεύγει ὑπὸ τὴν σκέπην τοῦ αὐθαιρέτου, καὶ ἐπιβάλλουσα σιωπὴν εἰς τοὺς ἐχθροὺς τῆς οἰκειοποιεῖται τὸ μονοπωλεῖον τοῦ λόγου, τοῦ ψεύδους καὶ τῆς συκοφαντίας· εἶδον τρις τὸν λαὸν λαμβάνοντα ὑπερηφάνως δίκην τῶν καταδυναστεύσεων τούτων· εἶδεν ἡ Εὐρώπη ὅτι ἐλευθερία δὲν ὑπάρχει, ὅπου λείπει ἡ δημοσιότης. Οἱ κηδόμενοι περὶ τοῦ ὀνόματος καὶ τῆς τιμῆς αὐτῶν ἀπέκρουσαν τὸ ἀηδὲς τοῦ βιβλιοκριτοῦ ἔργον, μόνον δὲ τοῦ ἀργυρίου τὸ θέλγητρον ἀνείλκυον ἐκ τῆς ἰλύος ἀφανῆ τινα καὶ ἄσημα ὀνόματα, καὶ ἡ βιβλιοκρισία, θεσμοθεσία αὕτη καθ' ἑαυτὴν εὐτελής, ἐξευτελίσθη ἔτι μᾶλλον διὰ τὸ ὄνειδος τῶν βιβλιοκριτῶν.

Εἰς τὰς συγκερασμένας Μοναρχίας ἡ βιβλιοκρισία εἶναι κατ' ἀνάγκην δημιούργημα ὑπουργικόν, σκοπὸν ἔχον νὰ θέσῃ ὑπεράνω πάσης συζητήσεως τοὺς ὑπουργοὺς μετὰ πάσης τῆς ὑπουργικῆς χορείας, τὸ ὑπουργικὸν σήστημα μεθ' ὅλων τοῦ συστήματος τούτου τῶν ἐλατηρίων· ἐπινόημα ἐφευρεθὲν ἵνα συντηρῇ τὴν ἐξουσίαν καὶ παρεκκλίνῃ τὴν κατὰ τῶν παρεκτροπῶν αὐτῆς ἠθικὴν εὐθύνην, δὲν δύναται νὰ διαρκέσῃ ἐπὶ πολὺ, πλὴν καίτοι ἐφήμερος ἐγγαράττει εἰς τὴν ἀτελεύτητον βασιλείαν τὸν τύπον τῆς ἀποστροφῆς καὶ τοῦ μίσους, ὅστις ἔπρεπε νὰ συγματίξῃ μόνους

(1) Ἡ πλέον ἀκόλαστος ἐφημερὶς τῆς Γαλλικῆς ἐπαναστάσεως ἐκπροσωποῦσα τὸ κόμμα τοῦ Ῥοβεσπιέρου.

τοὺς θνητοὺς ὑπουργούς. Ἡ βιβλιοκρισία εἶναι θεσμοθεσία πολιτικὴ εἰς τὰς ἀκράτους μοναρχίας. Ἡ ἐξουσία, τεθειμένη ὑπεράνω τοῦ νόμου, πρέπει ἀναγκαίως νὰ ἦναι καὶ πάσης συζητήσεως ἀνωτέρα· τὸ ἐρευνᾶν, τὸ ἀμφιβάλλειν, τὸ ἐπικρίνειν, πάντα ταῦτα εἶναι ἀπηγορευμένα· ἐπικειμένης δὲ ἐν παντὶ καὶ πάντοτε τιμωρίας, τὸ προκαταλαμβάνειν εἶναι τοῦ τιμωρεῖν αἰρετώτερον· τότε ἡ βιβλιοκρισία δὲν εἶναι μὲν ἀγαθὸν, εἶναι ὅμως πρόσκαιρον ἀλεξίκακον, εἶναι πάντοτε προτιμότερα τῆς σιωπῆς· διὰ τοῦτο βλέπομεν ἀνδρας ἀξιοτίμους ἀναλαμβάνοντας τοῦ βιβλιοκρίτου τὸ ἔργον καὶ κατὰ τὸ δυνατόν εἰσάγοντας ἐλευθερίους ἰδέας εἰς θεσμοθεσίαν δουλικήν.

Μολαταῦτα ἡ λογοκρισία ἦτον πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως ἐν τῇ Γαλλίᾳ, ὡς εἶναι σήμερον ἐν τε τῇ Γερμανίᾳ καὶ Ἰταλίᾳ, ἔρεισμα ἀσθενὲς καὶ ἀνίσχυρον· οἱ βιβλιοκρίται, αἰσχυρόμενοι νὰ φανῶσιν ὑποδέεστεροι τῆς ἐποχῆς τῶν, ἡμφισβήτητον ὑπὸ φιλελευθερίας ἢ φιλαυτίας πρὸς τοὺς συγχρόνους αὐτῶν σοφοὺς τὸ γέρας τῆς ἰσονομίας, καὶ ἀπεδειλίωον νὰ παρεμβάλλωσιν ἀληθῆ καὶ ἰσχυρὰ ἐμπόδια εἰς τὴν διάδοσιν τῶν νέων ἰδεῶν. Ἐκτὸς τούτου ἡ λογοκρισία χωρὶς τῆς συνδρομῆς τῶν τελωνείων οὐδὲν δύναται κατὰ τῆς ἔξωθεν εἰσβαλλούσης ἀληθείας. Ἡ φιλοσοφία ἦλθεν ἐκ τῆς Ὀλλανδίας, ἡ δημοκρατία ἀπὸ τῆς Ἀγγλίας, ἐπειδὴ δὲ ἡ διανοητικὴ αὕτη κλεψιτέλεια (contrebände) ἔβλαπτε τὴν ἐμπόριαν, ἐπετράπη ἡ ἐν τῇ Γαλλίᾳ τύπωσις τῶν ἀπηγορευμένων συγγραμμάτων, ἐπὶ μόνῳ τῷ ὄρω τοῦ νὰ φέρωσι τὴν ἐπίπλαστον ἐπιγραφὴν ξένης τινος πόλεως· τοιοῦτοτρόπως, πιεζόμενοι ἀπὸ τὴν ἀνάγκην τοῦ ἀργυρίου καὶ τῆς ἡσυχίας, ἐσώζοντο διὰ τῆς ἀδυναμίας καὶ τοῦ ψεύδους.

Καὶ εἰς αὐτὴν ἀκόμη τὴν παντοδυναμίαν τῆς ἡ λογοκρισία δὲν παρείχεν ἀποχρῶσαν ἀσφάλειαν. Ἐπὶ τῆς ἱεροκρατείας ἄλλος ἐταστής διέτασσε τὴν ἐξέτασιν τοῦ βιβλίου, ἄλλος ἐβεβαίωσε τὸ ἀμώμητον ἢ ἐπίμωμον αὐτοῦ, καὶ ἄλλος ἐπέτρεπε τὴν τύπωσιν· πλὴν μ' ὅλας τῆς τρι-

πλής ταύτης δοκιμασίας τὰς προφυλάξεις, ὀγκώδης πίναξ ἀπηγόρευεν ἐπὶ ποινῇ ἀναθέματος τὴν ἀνάγνωσιν πλήθους συγγραμμάτων ἐκδεδομένων δι' ἐγκρίσεως ἑταστών, ἀρχιερέων καὶ βιβλιοκριτῶν τρανωτάτη ἀπόδειξις τῆς ἀδυναμίας τοῦ προκαταληπτικοῦ συστήματος. Διὰ τοῦτο οἱ Παπ-
 παι ἐπεκαλέσθησαν τὴν δύναμιν τῶν ἱεροδικῶν, τῶν ὁποίων αἱ πυραὶ ἦσαν πολλῶ τῶν ἀφορισμῶν δραστικώτεραι· καὶ αὕτη ὅμως ἢ σκληρότης, οὐδὲν ἤττον ἀνεπαρκῆς, συνετέλεσε μόνον εἰς τὸ νὰ ταχύνῃ τὸν θρίαμβον τῆς ἀληθείας. Ἐπὶ τῆς μονοκρατορίας ἢ λογοκρισίας, ἐπαγομένη πάντοτε μεθ' ἑαυτῆς τὸ παράλογον, παρεξέτρεψεν ἐπὶ τοσοῦτον τοὺς βασιλεῖς, ὥστε νὰ στηριχθῶσιν ἐπὶ τῶν δημίων, καὶ μετέστησε τὴν ἔδραν τῆς ἀπὸ τῆς ἀστυνομίας εἰς τὸ Συνέδριον. Οἱ βουλευταὶ, ἔμπειροι νομοθέται καὶ θερμοὶ τῶν ἀρχῶν ζηλωταὶ, ἦσαν ἀνεπιστήμονες καὶ περὶ τὴν πολιτικὴν ἀμαθεῖς· ἠγγύουν ὅτι τὸ καίειν δὲν ἰσοδυναμεῖ μὲ τὸ ἀπολογεῖσθαι, καὶ τὸ κατακρίνειν δόξαν τινα μὲ τὸ ἀνασκευάζειν αὐτήν. Τοιαῦται ἀποφάσεις, γελοῖαι ἂν παραδίδωσιν εἰς τὸ πῦρ τὸ βιβλίον, σκληραὶ ἂν τιμωρῶσι τὸν συγγραφέα, εἶναι ὅπως οὖν ἀνεκταὶ κατὰ τὰς πρώτας μόνον τῶν ἐθνῶν ἐποχὰς, καθ' ἃς ἡ κοινωνία ἀπονέμει εἰς τοὺς ἄρχοντας ἐξουσίαν ἀπαρέγκλιτον. Ὁ πολίτης νομίζει τότε ὅτι κακουργεῖ ἀποτολμῶν νὰ ἐπιχειρήσῃ ὅ,τι ὁ ἄρχων ἀπηγόρευ-
 σεν· ὅταν ὅμως ὁ δικαστὴς ἠτίμασε τὴν δικαιοσύνην παραδοθεὶς εἰς τὰς ὀρέξεις ὄλων τῶν ἐξουσιῶν, ὅταν ἢ διαφθορὰ ἢ ὁ φόβος, ἢ φιλοκέρδειν ἢ ἢ φιλοδοξία παρέδωκε τὴν πλάστιγκα καὶ τὴν μάχαιραν, τὰ ἱερά ταῦτα τῆς Θέμιδος σύμβολα, εἰς τὰ κόμματα καὶ εἰς τὰ πάθη, ἢ κοινὴ γνώμη δόξης καὶ συνειδήσεως ἔργον ποιεῖται νὰ κρίνῃ τὸν κριτὴν καὶ νὰ κατακρίνῃ τὴν κρίσιν του. Ἀπὸ τῆς στιγμῆς ταύτης τὸ πᾶν ἀπώλετο· ἡ δικαιοσύνη εἶναι ἀνίσχυρος ὡς ἀναδειχθεῖσα ἀρετῆς ἄμοιρος· Ἐπειδὴ δὲ ἡ μία παρεκτροπὴ ἐπιφέρει τὴν ἄλλην, τὸν διωγμὸν διαδέχεται ἢ δόξα, ἢ ἔχθρα ὀνομάζεται ἀνδρία, καὶ τὸ κατακριθὲν σύγγραμμα λογίζεται ἄριστον δι' αὐτὸ τοῦτο ὅτι κατεκρίθη.

Ἀπὸ τοῦ Γαλιλαίου ἡ λογοκρισία ἀντέστη κατὰ πάσης νέας ἀληθείας, κατὰ παντὸς λόγου, ἄρα παράλογος· ἴασατο οὐδὲν, ἄρα ἀνωφελής. Εἰς τὰς ἀντιπροσωπικὰς ὁμως κυβερνήσεις, αἵτινες τροφὴν ἔχουσι τὴν δημοσιότητα, ἡ λογοκρισία εἶναι κακούργημα, ὡς προσβάλλουσα αὐτὴν τοῦ κράτους τὴν ὑπόστασιν· καὶ μολαταῦτα σοφισταὶ καὶ ὑπουργοὶ τὴν ἐσύστησαν εἰς τὴν τυφλὴν παλιμβασίλειαν τῶν Βουρβόνων· ἀλλ' ἀπὸ ταύτης τῆς ἐποχῆς ὁ τύπος, καταπαλαίσας τὰς ἀσθενεῖς προσπάθειαι των, ζῆ ἐλεύθερος, συντρίψας τὰ δεσμά του εἰς τὴν Ἀμερικὴν, τὴν Ἰσπανίαν, τὴν Πορτογαλίαν καὶ τὴν Βελγικὴν· ὁ χρόνος θέλει ἀποτελέσει τὸ ἔργον. Μεταβαίνομεν εἰς τὸ ποινικὸν σύστημα.

Ἡ λογοκρισία εἶναι εὐκόλος· διώρισον λογοκρίτας λαμβάνοντας τὰς διαταγὰς τῶν ὑπουργῶν καὶ ἔξεις τὸ ἔργον τετελεσμένον. Πᾶς κανονισμὸς εἶναι περιττός, διότι ἡ λογοκρισία δὲν δύναται νὰ ὑποταχθῆ εἰς κανένα κανονισμὸν· ἐμπαίζει πάντα κανόνα, οὐσία δὲ αὐτῆς εἶναι τὸ ἀυθαίρετον. Οἱ ἐπινοήσαντες ἀνωτάτην τινα τῆς λογοκρισίας ἐφορείαν παρεγνώρισαν τὴν φύσιν τῶν πραγμάτων, μὴ κατανοήσαντες μηδὲν ἄλλο τοῦτο ὄν ἢ ἔφεσιν ἀπὸ τοῦ ἀυθαίρετου πρὸς τὸ ἀυθαίρετον·

Διάφορος εἶναι τοῦ ποινικοῦ συστήματος ὁ χαρακτήρ· πολιτικὸς ὢν τῆς ἀντιπροσωπικῆς κυβερνήσεως θεσμὸς, δὲν δύναται ἰὰ ζήσῃ χωρὶς αὐτῆς· ὁ νόμος μάλιστα, ὁ καθιερωτὸν τὸ σύστημα τοῦτο, δὲν ἠμπορεῖ νὰ ὑπάρξῃ περιορισμένος καὶ εἰδικός. Εἶναι ἀτελής, ἂν δὲν περιλαμβάνῃ σύμπαντα τὰ περὶ τὸν τύπον, τὸν συντάσσοντα τὸ βιβλίον, τὸν παραδίδοντα αὐτὸ εἰς τύπωσιν, τὸν τυπόνοντα καὶ τὸν πωλοῦντα· τὸν συγγραφέα δηλαδὴ, τὸν ἐκδότην, τὸν τυπογράφον καὶ τὸν βιβλιοπώλην. Εἶναι ἀτελής, ἂν δὲν ἐξετάζῃ τούτους κατὰ τὰς πρὸς τὴν θρησκείαν, τὰ ἥθη, τὴν κοινωνίαν, τὴν κυβέρνησιν καὶ τοὺς πολίτας σχέσεις αὐτῶν. Εἶναι ἀτελής, ἂν δὲν ἐφαρμόζεται εἰς ὅλους τοὺς συγγραφικοὺς τρόπους, εἰς ὅλας τὰς μορφάς, ἃς ὁ ἀνθρώπινος λογισμὸς περιβαλλόμενος ἀποκαλύπτεται εἰς τὸν ἀνθρώπον.

Ἡ ἐλευθεροτυπία εἶναι ἀκατάληπτος, ὅταν δὲν ὑπάρχουν μετ' αὐτῆς συγελείθεροι ἢ τυπογραφία καὶ ἢ βιβλιοπωρία. Ἐχὼν τὴν ἐλευθερίαν τοῦ γράφειν, ὁ συγγραφεὺς πρέπει νὰ δύναται καὶ νὰ τυπῶν καὶ νὰ διαδίδῃ ἐλευθέρως τὸ γραφέν. Ὅστις λέγει εἰς τὸν τυπογράφον ἢ τὸν βιβλιοπώλην " μὴ πύπνε μὴ πώλει, εἶδεμὴ ἀνακαλῶ τὴν ἄδειαν τοῦ ἐπιτηδεύματός σου " φονεύει τὴν ἐλευθερίαν τῶν μὲν διὰ τῆς δουλείας τῶν δὲ· ζητεῖ νὰ συμβιάσῃ τὰ ἀσυμβίβαστα, τὸ προκαταληπτικὸν μὲ τὸ ποινικὸν σύστημα· δεσμεύει τὴν ἐν θεωρίᾳ ἐλευθερίαν μὲ τὰς ἀλύσεις τῆς ἐν πράξει δουλοσύνης. Τὸ κατ' ἄδειαν καὶ ἐκ προνομίου τυπογραφεῖν καὶ βιβλιοπωλεῖν, συνέπεια φυσικὴ καὶ ἀναγκαία τοῦ ἐπὶ τῆς πάλαι, τῆς Αὐτοκρατορικῆς Γαλλίας, ἐπικρατοῦντος προκαταληπτικοῦ συστήματος, εἶναι τερατώδης ἀνωμαλία ἐπὶ τοῦ ποινικοῦ συστήματος τῆς νῦν, τῆς συνταγματικῆς Γαλλίας· τύπος χωρὶς δημοσιότητος εἶναι παραλογισμὸς, καὶ τύπος, τεθειμένος ὑπὸ τὸ κράτος τοῦ ποινικοῦ μὲ δημοσιότητα μείνασαν ὑπὸ τὴν ἰσχὺν τοῦ προκαταληπτικοῦ συστήματος, εἶναι ἀλογία τῶν μεταβατικῶν ἐποχῶν, καθ' ἃς μένει ἀδιάγνωστον τί συναπέθανε μετὰ τοῦ παρελθόντος καὶ τί πρέπει νὰ συζήσῃ μετὰ τοῦ μέλλοντος. Ἡ ἐλευθερία, μετὰ μηδεμιᾶς περιστοιχηθεῖσα ἐγγύης, μεταπίπτει διὰ μὲν τοῦ λαοῦ εἰς ἀκολασίαν, διὰ δὲ τῆς κυβερνήσεως εἰς αὐθαιρεσίαν· τιμώρησον τὴν κατὰχρησιν διὰ νὰ ἀσφαλίσῃ τὴν χρῆσιν, ἄσπασαι τὸ ποινικὸν σύστημα. Πλὴν ἐνταῦθα διακριτέα ἢ διὰ τῶν δικαστῶν τῆς ἐξουσίας τιμώρησις, ὅτε ἀπαραίτητος ὁ δίδων τὸν ὄρισμὸν τῆς ἀξιοποίνου πράξεως νόμος, ἀπὸ τῆς διὰ τῶν ἐθνικῶν δικαστῶν [τῶν ἐνόρκων] τιμωρήσεως, ὅτε πᾶς νόμος ἄχρηστος σχεδὸν καὶ περιττός. Ἐξετάσωμεν ἰδίᾳ ἑκάτερα.

Ὁ δικαστὴς ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ τιμωρῇ ἐκεῖνα μόνα τὰ ἐγκλήματα, τὰ ὁποῖα ὁ νομοθέτης ὥρισε. Διὰ τοῦτο, τῶν ἐγκλημάτων οἱ ὄρισμοὶ πρέπει νὰ ἦναι εὐθεῖς καὶ ἄμεσοι, μηδὲν καταλείποντες ἐπὶ ἠρόντων καὶ ἀόριστον· ἢ ἀκρίβεια

πρέπει νὰ ἐμφράξῃ τὴν θύραν τῆς αὐθαιρεσίας. Ὑπάρχουν συγγράμματα, τὰ ὁποῖα καταδικάζει μὲν ἡ ἠθικὴ, ἀποκρούει δὲ ἡ περὶ τῆς κοινῆς εἰρήνης καὶ τῆς κοινωνικῆς μονιμότητος φροντίς, καὶ ἀποδοκιμάζει ἡ ἀσφάλεια τῆς τιμῆς, τῶν προσώπων καὶ τῶν κτήσεων· ὁ δὲ τύπος μετέχων ἐλευθερίας, δύναται νὰ ἐκνεύσῃ εἰς ἀκολασίαν· διὰ τοῦτο ὁ νόμος ὀφείλει νὰ ὀρίσῃ καὶ τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὴν ἀκολασίαν, ὧν ἡ μία ἔχει τὴν ἀρχὴν εἰς τὸ τέρμα τῆς ἄλλης. Ὅπουδῆποτε θέσῃ ὁ νομοθέτης τὸ ὄριον, τὸ διαστέλλον τὴν χρῆσιν ἀπὸ τὴν κατάχρησιν, ὀφείλει νὰ φανερώσῃ ἀκριβῶς τὸ ἀπαγορευθὲν, ἵνα γινώσκῃ ὁ μὲν πολίτης τὸ θεμιτὸν, ὁ δὲ δικαστὴς τὸ καλᾶσιμον. Ὁ νόμος, ὁ τὸ ἐγκλημα δημιουργῶν, χρεωστεῖ νὰ δώσῃ καὶ τὸν ὀρισμὸν του. Ὁ, τι εἶναι χρήσις ἐν Δοιδίνῳ λογίζεται ἐν Βιέννῃ κατάχρησις, ἀλλὰ παντοῦ ὁ νόμος ὀρίζει τὴν κατάχρησιν διὰ νὰ καταστήσῃ γνωστὴν τὴν χρῆσιν. Ὁ νόμος δύναται εἰς πράξιν ἀμεμπτον νὰ ἐπιβάλλῃ ποινὴν ὡς εἰς ἀξιόποινον, ἀλλὰ καὶ τότε χρεωστεῖ οὐδὲν ἥττον νὰ προσδιορίσῃ σαφηνῶς τὴν ἄκακον πράξιν, τὴν ὁποῖαν θέλει νὰ καταστήσῃ κολάσιμον. Ἡ σημασία τῶν λέξεων, ἀφ' ὧν ἐξήρτηται ἡ ζῶη, ἡ τιμὴ καὶ ἡ περιουσία τῶν ἀνθρώπων, πρέπει νὰ ἦναι καλῶς προσδιορισμένη.

Ὁ ὀρισμὸς τοῦ ἐγκλήματος δὲν καθιστᾷ ἐλευθεριώτερον τὸν νόμον, ὅστις δύναται καὶ τοὶ ἀκριβῆς νὰ ἦναι μολαυτᾶτα ἄδικος, πρὸς τὴν ἠθικὴν καὶ πολιτικὴν δικαιοσύνην ἐξεταζόμενος, ἀλλ' ἀφαιρεῖ τὴν ἐκ τῆς αὐθαιρεσίας τοῦ δικαστοῦ ἀδικίαν, ἀναγκάζων αὐτὸν νὰ τιμωρήσῃ μόνας τὰς πράξεις ὅσας ὁ νόμος ἀπεφάνητο τιμωρητάς. Τοῦ ἐγκλήματος λοιπὸν ὁ ὀρισμὸς ἐνδιαφέρει τὴν ἐλευθερίαν, τὴν δικαιοσύνην καὶ τὸν δικαστὴν. Ἄλλ' εἰς τὸ σύστημα τοῦτο, ὁ ὀρισμὸς, λέγουσιν, εἶναι ἀδύνατος. Ἡ ἐνστασις αὕτη εἶναι ἡκιστα εἰλικρινής· ὅταν τὸ ἐγκλημα εἶναι γνωστὸν δύναται καὶ νὰ ὀρισθῇ, ὅταν ὅμως δὲν ὑπάρχει εὐκρινὴς τοῦ ἐγκλήματος ἰδέα, σημεῖον ὅτι δὲν ὑπάρχει ἐγκλημα. Ἡ αὐτοκρατορία, ἐμπνεομένη ἀπὸ τὴν δυσπιστίαν, τὴν ὁποῖαν διεγεί-

ρει ἢ ἐξ ἀρπαγῆς ἡγεμονία, κατέταξε μὲ εὐστοχίαν καὶ ἀκρίβειαν εἰς πέντε κλάσεις τὰς παραβάσεις τοῦ τύπου καὶ τοῦ λόγου ἄλλο ἀληθὲς ἔγκλημα παρὰ τὰ προνοηθέντα ὑπὸ τῆς αὐτοκρατορίας δὲν ὑπάρχει. Ἡ Βουρβονικὴ γενεὰ, ἀσθενὴς μετὰ τὴν κάθοδον καὶ φιλύποπτος, ἐπίστευσεν ὡς δυνατὴν καὶ ἄλλων ἐγκλημάτων τὴν ὑπαρξιν, ἀλλ' ἐπειδὴ πραγματικῶς δὲν ὑπῆρχον, οὐδ' ἦτο δυνατόν νὰ λάβωσιν ἴδιον ὄνομα καὶ νὰ ὀρισθῶσι προσηκόντως, ἐπενόησε συγγράμματα ἐπιβλαβῆ, βιβλία ἐπικίνδυνα προσβολὰς κατὰ τῆς ὑπολήψεως καὶ τῆς μεγαλειότητος τῆς ἀρχῆς, καὶ ἄλλα, τὶς οἶδε ποῖα. Ποίαν ἀποδίδει εἰς τὰ ῥήματα ταῦτα ἔννοιαν ἢ γραμματικὴ καὶ ἢ νομοθεσία; Τὸ ἐν τοῖς νόμοις ἀόριστον ἐπάγεται τὸ ἐκ ταῖς ἀποφάσεσιν αὐθαίρετον ἐφαρμόζεται ἢ παρὰ τοῦ νόμου δημιουργηθεῖσα ποινὴ εἰς τὸ παρὰ τοῦ δικαστοῦ δημιουργηθὲν ἔγκλημα. Ὁ δικαστὴς ἀναζητεῖ τὸ ἔγκλημα ἐκ διαταγῆς καὶ θεμελιώνει τὴν ὑπαρξιν αὐτοῦ εἰς εἰκασίας. Τί δὲ λεκτέον περὶ τῶν δικαστικῶν πιθανοτήτων; Αἱ τοῦ νόμου εἰκασίαι εἶναι ἐνίοτε ἀναγκαῖαι, αἱ τοῦ δικαστοῦ ἄγουσι πάντοτε εἰς τὴν αὐθαιρεσίαν καὶ τὴν πλάνην. "Ὅταν ὁ νόμος εἰκάξει τι, καθιεροῖ κανόνα ἄδικον ἴσως πλὴν ἀσφαλῆ καὶ βέβαιον, ὅταν ὅμως εἰκάξει ὁ δικαστὴς, δολοφονεῖ δὲν κρίνει. Ὁ συγγραφεὺς δὲν καταδικάζεται ὡς ἁμαρτήσας, ἀλλ' ὡς συντάξας βιβλίον, ὅπερ ἢ ὄρεξις τοῦ δικαστοῦ ἀγατὰ νὰ ὀνομάσῃ ἔγκλημα. Ἐπειδὴ τοῦ ἐγκλήματος τὰ γνωρίσματα δὲν ἐγράφησαν ἐν τῷ νόμῳ ὁ δικαστὴς τεκμαίρεται καὶ δημιουργεῖ διὰ μόνης τῆς ἐξουσίας του καὶ τὸ ἔγκλημα καὶ τὸν ἔνοχον. Δὲν εἶναι τις κακοῦργος ὡς κακοουργήσας, ἀλλὰ λογίζεται κακοουργῶν ὡς ὀνομασθεὶς ὑπὸ τοῦ δικαστοῦ κακοῦργος. Διὰ τῆς οἰκτρᾶς ταύτης νομοθεσίας τὰ δικαστήρια συγκρούονται ἀδιακόπως μὲ τὴν κοινὴν γνώμην τοῦ ἔθνους, εἰς ταύτην δὲ τὴν τοῦ δικαστοῦ κατὰ τῆς κοινῆς γνώμης πάλιν ἢ δικαιοσύνη ἐκπίπτει τῆς ἀξιοπρεπείας καὶ τῆς τιμῆς, τῆς ἀπονεμομένης εἰς τὴν ἀκεραιότητα καὶ τὴν ἀνεξαρτησίαν, ἣτις εἶναι ἢ οὐσία καὶ τὸ κλέος αὐτῆς.

Ὁ εἰσαγγελεὺς ἠναγκασμένος νὰ κατηγορῆ, ἀλλὰ μὴ δυνάμενος καὶ νὰ πείθῃ, ἀπαιτεῖ παρὰ τῶν ἄλλων τὸ πείθεσθαι ἐπὶ μόνῳ τῷ λόγῳ ὅτι κατηγορήσεν. Ἡ ὑπεράσπισις εἶναι ἀνίσχυρος, εἶναι διατύπωσις κενῆ πραγματικῆ εἶναι μόνον ἢ κατηγορία καὶ ἢ παρακολουθοῦσα αὐτὴν ἀπόφασις. Ἡ καρδία θλίβεται καὶ ἀποστρέφεται τοὺς σκληροὺς τούτους παραλληλισμοὺς, τῶν ὁποίων ἡ μνήμη ἐκκυκλεῖ τὸν δυσειδῆ πίνακα. Οἱ κατηγορούμενοι παραιτοῦνται πάσης ὑπερασπίσεως, αὐτὴ δὲ ἡ σφῶν αὐτῶν ἐγκατάλειψις μεταβάλλει τὸν συγγραφέα εἰς μάρτυρα καὶ τὸν δικαστὴν εἰς δῆμιον. Ἄλλοι ἀποδύονται πρὸς τὸν ἀγῶνα τῆς ὑπερασπίσεως, ἀλλὰ γινώσκοντες ὅτι ἡ ἀληθὴς ὑπεράσπισις, ἢ περὶ τῆς πράξεως συνηγορία, οὐδὲν ἰσχύει πρὸς τὸν δικαστὴν, παλαίουσι κατὰ τοῦ νόμου, τῆς ἐξουσίας καὶ τοῦ δικαστοῦ, καὶ ὁ ναὸς τῆς δικαιοσύνης μεταβάλλεται εἰς παλαίστραν. Ἄλλοι τέλος ἀντὶ νὰ δικαιολογήσωσιν τὰς ἰδίας αὐτῶν δοξασίας, κηρύσσουν καὶ θεοποιοῦσιν αὐτάς, καὶ τοῦ κατηγορουμένου ὁ σκίμπος γίνεται καθέδρα ἀποστολική. Τότε δὲ ἡ αὐθαιρεσία, ἐπικαλουμένη εἰς βοήθειαν τὴν μόνην συναρρωγὸν αὐτῆς, τὴν βίαν, ἐκδίκους ποιεῖται τοὺς ὑποδίκους, καὶ ἀναφαίνεται ἐπὶ τῆς σκηνῆς ἢ ἀδικία συναντιλαμβανομένη τῆς ἀδικίας.

Ἄλλὰ τὸ ποινικὸν σύστημα, ὡς τὸ μετέρχονται αἱ δύσπιστοι κυβερνήσεις, δὲν ἔχει ταῦτα μόνα τὰ ἐλαττώματα. Ἐπειδὴ ὁ δικαστὴς δημιουργεῖ τὸ ἔγκλημα, ἀν ἀθώωση, ἢ ἐξουσία κραυγάζει ὡς ἐπὶ προδοσίᾳ, καὶ δικαίως, διότι τὸ ἔγκλημα μὴ ὄν ὠρισμένον παρὰ τοῦ νόμου, ὁ δικαστὴς ἠδύνατο νὰ τὸ δημιουργήσῃ. Ἄν καταδικάσῃ, ἢ κοινὴ γνώμη ἀγανακτεῖ, καὶ δικαίως, διότι, μὴ ὀρίσαντος τοῦ νόμου τὸ ἀθέμιτον, ἀπόκειται εἰς τὸν δικαστὴν νὰ ὀρίσῃ τὸ θεμιτόν. Καθῆκον τοῦ δικαστοῦ δὲν εἶναι νὰ πιέξῃ τὰς λέξεις καὶ νὰ ἀπομάσῃ δηλητήριον τὸ ἔγκλημα πρέπει νὰ ἀνακύπτῃ ζῶν καὶ ἀλλόμενον ἐκ τοῦ κατηγορουμένου βιβλίου καὶ τοῦ πνεύματος τὸ ὁποῖον τὸ ὑπηγόρευσε ἀμφότερα ἢ λέξις καὶ τὰ πράγματα πρέπει νὰ ἐνσαρκῶσιν οὕτως εἰπεῖν τὸ ἔγκλη-

μα καὶ νὰ τὸ καθιστῶσιν ἐναργές· ἐντεῦθεν μόνον δύναται νὰ προκύψῃ ὁ σκοπὸς τοῦ συγγραφέως, ὅστις καὶ μόνος εἶναι τιμωρητός. Τὸ νὰ ἀναρπάσῃ τις φράσεις μεμονωμένας καὶ, ὑποβάλλων αὐτὰς εἰς τὴν δικαστικὴν βάσανον, νὰ τὰς ἀναγκάσῃ νὰ σημάνωσιν ὅτι αὐτὸς βούλεται, τοῦτο ἐστὶ αὐτόχρημα αὐθαιρεσία καὶ ἀδικία. Δικαίως τιμωρητὸν εἶναι μόνον τὸ σαφηνῶς ὠρισμένον. "Αφ'ελε ἀπὸ τοῦ συγγράμματος τὴν διάνοιαν, ἣτις ἐδημιούργησεν αὐτὸ καὶ τὸ κατεύθυνε πρὸς ἐγκληματικόν τινα σκοπὸν, τὸ λοιπὸν ἀναφαίνεται ἔνοχον ἐκ μόνης τῆς ἀκάκου ἀπρονοησίας τοῦ συγγραφέως, ὅστις δὲν συνείδε τὸν κίνδυνον, ἢ τῆς δυσπίστου ὀξυδερκείας τοῦ δικαστοῦ ὅστις εἰκάζει τὸ ἐγκλημα.

'Αλλ' ὁ προσδιορισμὸς μόνος τοῦ ἐγκλήματος δὲν ἀρκεῖ, ὁ νόμος ὀφείλει νὰ σημειώσῃ καὶ τὸν ἔνοχον. "Αν τὸ ἐγγραφον προκαλῆ ἀπευθείας εἰς πράξεις ἀξιοποίνους, ἔνοχοι ἐξ ἴσου λογίζονται ὁ συγγραφεὺς, ὁ ἐκδότης, ὁ τυπογράφος καὶ ὁ βιβλιοπώλης. Εἰς πᾶσαν ἄλλην παρὰ τὴν μοναδικὴν ταύτην περίπτωσιν εἰς καὶ μόνος εἶναι ἔνοχος, ὁ συγγραφεὺς, ἂν κατοικεῖ ἐντὸς τοῦ Κράτους, τοῦ καταδιώκοντος τὸ σύγγραμμα, ὁ ἐκδότης, ἂν ὁ συγγραφεὺς διάγει ἐν τῇ ἄλλοδαπῇ· πᾶσα ἄλλη μετοχὴ ἀνάγεται εἰς τοὺς ὅρους τῆς συναιτιότητος, ἣτις πρέπει νὰ ἦναι εὐθεία καὶ νὰ ἀποδεικνύεται παρὰ τοῦ κατηγοροῦ. Ἐν τῇ Γαλλίᾳ ὅμως εἰκάζεται καὶ αὕτη. Ὁ νόμος, ὁ παρέχων εἰς τὸν δικαστὴν τὴν ἄδειαν νὰ πλασουργῇ ἐνόχους, ἐπιτρέπει ἐξ ἀνάγκης καὶ συναιτιῶν πλαστούργησιν. Τυπογράφοι καὶ βιβλιοπῶλαι, τοῦ ἐπιτηδεύματος τῶν ὁποίων ἡ ἄδεια δύναται νὰ ἀνακληθῇ μετὰ τὴν καταδίκην, παραδίδονται ἀπὸ τὴν δικάζουσαν αὐτοὺς δικαιοσύνην εἰς τὸ αὐθαίρετον τῆς ἀστυνομίας.

'Ἡ περὶ τύπου νομοθεσία εἶναι εὐκόλος, αἱ δὲ ἀτέλειαι αὐτῆς πρέπει ν' ἀποδοθῶσιν εἰς ἔλλειψιν ὅχι ἐμπειρίας ἀλλ' εὐθύτητος. Ἡ Γαλλία δὲν ἐγνώρισεν ἄλλο παρὰ τὸ τῆς λογοκρισίας σύστημα, διότι, ὡς βλέπομεν, τὸ ποινικὸν σύστημα εἶναι λογοκρισία μετημφισμένη, μεταβαίνουσα ἀπὸ τῆς ἀστυνομικῆς εἰς τὴν δικαστικὴν ἀρ-

χῆν. Συμπέρανε τί ἦσαν οἱ λογοκρίται, ἀφοῦ οἱ συγγραφεῖς ἐπρωτίμησαν νὰ καθήσωσιν εἰς τὰς ἑδρας τοῦ ἐγκλήματος, ἐνώπιον τοῦ φυλακίζοντος καὶ καταστρέφοντος αὐτοὺς δικαστοῦ, ὅστις, ἂν ἐξαιρέσης τὴν εἰς τὰς χρηματικὰς δίκας ἀκεραιότητα καὶ τὴν περὶ τὰς ἀνακρίσεις εὐθύτητα, ποικίλην πάσχει ἔνδειαν καὶ ἐπιστημονικῶν καὶ πολιτικῶν καὶ κοινωνικῶν γνώσεων.

Ἄν τὸ ποινικὸν σύστημα διετέλει ὄν ὑπὸ τὸ κράτος τοιαύτης αὐθαιρεσίας, τὰ δικαστήρια ἤθελον μεταμορφωθῆ εἰς σώματα πολιτικά· κύρια δὲ τοῦ τύπου, διὰ δὲ τούτου, καὶ τῆς κοινῆς γνώμης, ἠδύναντο νὰ διεγείρωσι ταύτην κατὰ τῆς ἐξουσίας καὶ νὰ παράσχωσι βεβαίαν ἀτιμωρησίαν εἰς τὰ φιλοτάραχα πνεύματα δικαστοῦ δὲ μετὰ ὑπουργοῦ μαχομένων, ἢ νίκη παραμένει εἰς τὸν δικαστήν. Εἶναι λοιπὸν πρόδηλον, ὅτι πᾶς ἄνθρωπος εὐθύς καὶ εὐλικρινῆς αἰσθάνεται τὴν ἀνάγκην νὰ βιάσῃ τὸν νόμον, εἰς τὸ νὰ ὀρίσῃ τὸ ἐγκλημα· ὁ νόμος δύναται νὰ εἶναι ἀνελεύθερος, ἀλλὰ καὶ τοιοῦτός ὢν, ἀποκλείει τὴν αὐθαιρεσίαν, καὶ δι' αὐτὸ τοῦτο εἶναι πάντοτε προτιμότερος τῆς τυραννίας. Ἡ πολιτικὴ ἐλευθερία πηγάζει ἀπὸ τὴν ἐλευθεριότητα τοῦ νόμου, ἀλλ' ἢ ἀσφάλεια τοῦ πολίτου ἐξήρηται, ἀπὸ τὴν σαφήνειαν αὐτοῦ. Πάντα εἰσὶν ἀπηγορευμένα, ὅταν ἀγνοῖται τὸ ἐπιτραπὲν, καὶ πάντα εἰσὶν ἐπιτετραμμένα ὅταν ἦναι ἄγνωστον τὸ ἀπαγορευθέν. Τὰ ἀόριστα ἐγκλήματα δὲν εἶναι ἐγκλήματα· τὰ τῆς καθοσιώσεως ἐπὶ Τιβερίου, τὰ τῆς αἰρέσεως ἐπὶ τῶν ἱεροδικῶν, τὰ τῆς ἀνευλαβείας ἐπὶ τῆς δευτέρας Αἰκατερίνης, τὰ τῆς συνωμοσίας ἐπὶ τῆς τρίτης δημοκρατικῆς συνελεύσεως τῆς ὀνομασθείσης Convention, καὶ ἐπὶ πᾶσι τούτοις ἢ κατὰ τῆς βασιλικῆς ἀξιοπρεπείας προσβολή, ἢ περιφρόνησις τῆς Κυβερνήσεως καὶ τὰ τοιαῦτα, ἐφαρμόζονται εἰς πᾶσαν πρᾶξιν, διότι δὲν ἐφαρμόζονται εἰς καμμίαν. Τὸ αὐθαίρετον εὐρίσκει εἰς τὸ χάος τοῦτο ὅ,τι θέλει, κατασκευάζει καὶ τὴν πρᾶξιν καὶ τὸ δίκαιον· ὁ δικαστὴς κρίνει κατ' ἀρέσκειαν καὶ οὐχὶ κατὰ συνείδησιν ὑπηρετῆς ὢν τοῦ

νόμου, γίνεται αὐτὸς νόμος ζῶν, καὶ δὲν ἐρμηνεύει ἀλλὰ δημιουργεῖ τὸν νόμον. Αὕτη δὲ καὶ μόνη ἡ λέξις εἶναι ἱκανὴ τῆς περὶ τύπου ποινικῆς ἡμῶν νομοθεσίας ἐπίκρισις.

Τὰ διατάγματα ἠθέλησαν νὰ καταστρέψωσι τὴν ἐλευθεροτυπίαν, ἀλλ' ὁ κατὰ τὸ 1830 ἐκδοθεὶς χάρτης τοῖς ἔθηκεν εὐθὺς ὑπὸ τὴν σκέπη τῶν ἐνόρκων. Αἱ ἐλευθερίαι καθιεροῦνται τάχειον καὶ ἄμεινον, ὅταν ἡ κατὰ τοῦ αὐθαιρέτου πάλῃ ὑπερισχύσασα τὰς εἰσάγει κατ' ἀντίδρασιν, ἐνῶ ἀπ' ἐναντίας, ὅσάκις εἶναι προῖον τῆς ἀμέσου αὐτῶν πρὸς τὴν ἐξουσίαν ἐπενεργείας, ἔρχονται βραδεῖαι καὶ ἀτελεῖς, διότι ἡ ἐξ ἀνάγκης προσφορά γίνεται ὅσον ἔνεστι φειδωλῶς καὶ σχολαίως. Ἀπὸ ταύτης τῆς συγμῆς ὑπήρξεν ἐν τῇ Γαλλίᾳ ἀληθὴς ἐλευθεροτυπία, διότι δι' αὐτῆς καθιερώθη τὸ κοινὸν δίκαιον. Αὕτη δὲν δύναται νὰ ὑπάρξῃ ἂν δὲν δικάζεται ὑπὸ ἐνόρκων δικαστῶν· ὅπου ὁ νομοθέτης σιωπᾶ λαλεῖ τὸ ἔθνος, ἡ δὲ δημοσιότης, ἣτις ἔργον ἔχει νὰ ἐπενεργῇ ἐπὶ τῆς κοινῆς γνώμης, παραδίδεται εἰς τὴν ψῆφον ἐνόρκων δικαστῶν, οἵτινες εἶναι τῆς κοινῆς γνώμης ἐρμηνεῖς· μολαταῦτα ἐνδέχεται οἱ ἀλάνθαστοὶ οὗτοι τῆς κοινῆς δόξης ἐρμηνεῖς νὰ φανῶσιν ἐνίοτε ἄδικοι. Εἰς ἐποχὰς κρίσιμους, ὅταν διὰ τὸν τῆς κοινῆς γνώμης ἐρεθισμὸν κινδυνεύει ἡ δημόσιος ἀσφάλεια, οἱ ἔνορκοι ἀναφαίνονται πάντοτε αὐστηροὶ· συνεχόμενοι ἀπὸ τὸν περὶ τοῦ κοινοῦ συμφέροντος φόβον, παραγνωρίζουν τότε τὴν ἀξίαν τοῦ ὑποδίκου συγγράμματος καὶ δικάζουν ἀντὶ τῆς πράξεως τὸν κίνδυνον· ἀλλὰ τοῦτο εἶναι δυστύχημα καὶ οὐχὶ ἀδίκημα· ἡ αὕτη πράξις εἰς ἀντιθέτους ἐποχὰς δύναται νὰ ἔχῃ διάφορον ἐπιρροήν, οἱ δὲ ἔνορκοι ὄντες δικασταὶ τῆς ἐνεσώσης στιγμῆς, ὀλίγον προσέχουν εἰς τὸν νόμον καὶ αἱ ἐτυμηγορίαι των δὲν ἀποτελοῦσι νομολογίαν· προξενοῦν τρόμον ὅταν αὐτοὶ τρέμουσι καὶ καταφέρουσι πληγὰς καιρίας ὅταν ὑπὸ φόβου συνέχωνται· πρᾶττον ὅμως καλῶς, διότι παριστῶσι τὸ ἔθνος, εἶναι ἔφοροι τῆς κοινῆς σωτηρίας. οἱ δὲ ὑπὲρ δικαιοσύνης, ἀληθείας καὶ ἐλευθερίας γράφοντες,

θεωροῦντες τὸν κίνδυνον σιωπῶσιν ἐν καιρῷ τῆς τρικυμίας. Ὁ τύπος τότε γίνεται ἔρμαιον τῆς ἀχαλινώτου ὀρμῆς τῶν ἐξημμένων κεφαλῶν· ἀλλ' ἂν ἐν τῷ καιρῷ τῆς ἀνεμοζάλης οἱ ὄπαδοι τῆς ὑπερμέτρου ἀνεξαρτησίας γογγίζουσι κατὰ τῆς αὐστηρᾶς ταύτης τῶν ἐνόρκων δικαιοσύνης, ἧτις ὁμοιάζει τὴν ἀδικίαν, ἢ ἐξουσία ἀφ' ἑτέρου μέρους ἐν ὥρᾳ εἰρήνης καὶ εὐημερίας δὲν παύει ὄνειδίζουσα τὴν συγκατάβασιν αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ τότε οἱ ἔνορκοι εἶναι οὐχ' ἦττον δίκαιοι. Εἰς τὴν πρώτην περίπτωσιν ὁ τύπος ἠδύνατο νὰ ἐρεθίσῃ εἰς βιαιοπραγίας, εἰς τὴν δευτέραν διεγείρει μόνον συζητήσεις διανοητικὰς· τότε εὐρίσκετο τεθειμένος ὑπὸ τὸ σιδηροῦν σκῆπτρον τῆς ἀνάγκης, ἐνταῦθα περιβάλλεται τοῦ λόγου μόνου τὸν θώρακα· ἐκεῖ ἠδύνατο νὰ ὠθήσῃ τὰ πλήθη, ἐνταῦθα διεγείρει μόνον τὰ πνεύματα. Βαθμηδὸν ἀναπτυσσομένου τοῦ πολιτισμοῦ, αἱ ἰδέαι ἔρχονται διαδοχικῶς, ἢ μία κατόπιν τῆς ἄλλης, πειράζουσαι τὸν κόσμον· ἐκάστη διέρχεται διὰ τῆς βασιάνου, καὶ διαμένουσιν ἐκεῖναι μόναι, ὅσας ὁ κόσμος ἀφήσει νὰ ζήσωσι καὶ νὰ μεγαλυθῶσι. Πάντα ταῦτα γίνονται ἐν ἡσυχίᾳ, τὸ ἔθνος δὲν πάσχει καμμίαν ταραχὴν, κανεὸς ἀνθρώπου δὲν κινδυνεύει ἢ ὑπαρξίς, οἱ δὲ ἔνορκοι ἐρμηνεῖς τῆς κοινῆς γνώμης τοῦ παρόντος, δὲν εὐρίσκουσι ἀφορμὴν ν' ἀποφανθῶσιν ὅτι ἢ εὐταξία κλονίζεται κατὰ τὸ παρόν. Ἡ ἐξουσία ὁμως φαίνεται ἔντρομος καὶ πεφοβισμένη, ὁ δὲ φόβος αὐτῆς ἔχει τι προφητικόν· βλέπει τὸν τύπον ὑποσκάπτοντα ἀκινδύνως ὅσα αὐτὴ προσπαθεῖ νὰ διατηρήσῃ, καὶ τῶν ὁποίων ἀπειλεῖ τὴν καταστροφὴν ὁ χρόνος, ἢ κοινὴ γνώμη ἢ τὸ συμφέρον· βλέπει τοὺς ἐνόρκους, τοὺς τέως συμπράττοντας μετ' αὐτῆς πρὸς περιστολὴν πάσης κατὰ τῶν προνομίων τῶν πολιτῶν ἀποπείρας, ἀποχωριζομένους καὶ ἐγκαταλείποντας αὐτὴν, ἀσχολουμένην νὰ χαλινώσῃ τὰς κατὰ τῶν προνομίων τῆς ἀριστοκρατίας προσβολάς. Ἀλλὰ τότε ἐξεταστέον ἴσως μήπως τῆς ἐξουσίας αἱ ἐπιθυμίαι δὲν εἶναι σύμφωνοι μετ' αὐτῶν τῶν ἐθνῶν τὰ συμφέροντα.

Ὁ δικαστὴς εἶναι στασιμαῖος, ὁ ἔνορκος ἐν προόδῳ, καὶ ἐντεῦθεν προέρχεται τὸ φιλύποπτον τῆς ἐξουσίας· τὰ δὺν δὲ ταῦτα εἶναι ἀσυμβίβαστα· τὸ αὐτὸ συμβαίνει εἰς τὴν ἐνεστῶσαν κοινωνίαν μεταξὺ τῶν λειψάνων τῆς παλαιᾶς καὶ τῶν βλαστῶν τῆς νέας τάξεως· ἀδύνατος μεταξὺ τούτων πᾶς συμβιβασμὸς, εἰς μίαν περὶ τούτου πᾶς λόγος· ἀνάγκη πᾶσα νὰ γενῆ μετάβασις, μίαν θέλει κοπιᾷσει τις νὰ τὴν ἐμποδίσῃ· ἕκαστος πρέπει νὰ ἔχῃ τὴν ἀλήθειαν ταύτην πρὸ ὀφθαλμῶν καὶ νὰ ἐνεργῆ μετὰ πολλῆς φρονήσεως, ὥστε ἢ μεταμόρφωσις νὰ γενῆ σχολαία, εἰρηνικὴ καὶ κατὰ μικρὸν, ἀζήμιος πρὸς τοὺς μὲν, πρὸς δὲ τοὺς ἄλλους θεμιτῶν μόνον ὠφελειῶν πάροχος. Κατὰ τῆς συγκαταβάσεως τῶν ἐνόρκων, συγκαταβάσεως ἀναποφεύκτου καὶ ἀναγκαίας εἰς τοὺς παρόντας καιροὺς, ἐπεινόησαν τοὺς σεπτεμβριανοὺς νόμους· οἱ νόμοι οὗτοι εἶναι ἐπάνοδος πρὸς τὸ παρεληλυθὸς καὶ ἀνάστασις τοῦ πεπτωκότος συστήματος τῆς διὰ μονίμων δικαστῶν ἐκδικάσεως τῶν ἐγκλημάτων τοῦ τύπου, μὲ μόνην τὴν διαφορὰν, ὅτι αἱ δίκαι αὗται ἀπεδόθησαν ἤδη εἰς τὴν βουλὴν τῶν ὁμοτίμων, ἀρχὴν δηλαδὴ ἀφ' ἧς δὲν ἤμποροῦν ν' ἀφαιρεθῶσι χωρὶς τῆς συναινέσεως αὐτῆς. Ἡ ἐπίκρισις τῶν νόμων τοῦ σεπτεμβρίου εὐρίσκεται εἰς ὅσα εἶπομεν περὶ τοῦ ποινικοῦ συστήματος, ἀνατεθειμένου εἰς τὴν τακτικὴν δικαιοδοσίαν, δὲν εἶναι δὲ ἐνταῦθα ὁ οἰκείος οὔτε τόπος οὔτε καιρὸς νὰ ἐκθέσωμεν ὅ,τι ἠδύνατό τις νὰ προσθέσῃ περὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου.

Ἄλλη ἀλήθεια ἣτις θέλει ἴσως ἐκκληφθῆ ὡς αἵρεσις, τὴν ὁποίαν ὁμως χάριν τούτου δὲν πρέπει νὰ ἀποσιωπήσωμεν, εἶναι ἡ ἐξῆς· αἱ ἐφημερίδες θέλουν τεθῆ, ὡς ὁ τύπος, ὑπὸ τὸ κράτος τοῦ κοινοῦ δικαίου· ἐπειδὴ ὁμως ἔχουσιν ἰδίον τινα χαρακτῆρα, ἔχει διὰ τοῦτο καὶ ἡ Κυβέρνησις τὸ δικαίωμα ν' ἀπαιτῆ εἰδικὰς τινας ἐγγυήσεις· ἔχουν ὑπεύθυνον συντάκτην, διότι πρέπει ν' ἀναλάβῃ τὴν εὐθύνην τῶν ἀνωγνῶμων τούτων συγγραμμάτων γνωστὸν καὶ ὠρισμένον πρόσωπον. Εἶναι δὲ δίκαιον νὰ ζητῶνται ἀσφαλῆ ἐχέγγυα

παρ' ἀνθρώπου, ὅστις μὴ ἔχωντι νὰ ἀπολέσῃ, δύναται εὐκόλως νὰ γενῆ ὄργανον φατριασμοῦ καὶ παραχῶν. Ἡ ἐξουσία μὴ δυναμένη νὰ κατάρχη τὰς ἐφημερίδας πρὶν ἢ δημοσιευθῶσιν, ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ περιστέλλῃ τὰς παρεκτροπὰς των, ἀπειλοῦσα βαρείας ποινὰς ὁσάκις προκαλοῦσιν κατ' εὐθείαν εἰς ἐκτέλεσιν οἰουδήποτε ἐγκλήματος· ἂν τὰ περιστατικὰ ταῦτα ἀφεθῶσι κατὰ μέρος, πᾶσα ἐφημερίς εἶναι βιβλίον· ἦτον μάλιστα δυνατὸν νὰ ἐκλίπωσι κατὰ μέγα μέρος καὶ αὐταὶ αἱ ἐξαιρέσεις, ἂν ἕκαστος τῶν συντελούντων εἰς τὴν σύνταξιν τῶν ἐφημερίδων ὑπέγραφε τὸ ὑπ' αὐτοῦ συγγραφὴν· τοῦτο δὲ τὸ σύστημα ἤθελε καταστήσει τὸν περιοδικὸν τύπον ἀξιοπρεπέστερον, ἐμβριθέστερον καὶ ἀξιοπιστώτερον εἰς τὸ κοινόν. Ἡ θέσις τὴν ὁποίαν κατέχουν ἐν τῇ κοινωνίᾳ οἱ θεμελιωταὶ αὐτοῦ ἤθελεν εἶσθαι πρὸς τὴν ἐξουσίαν ἀσφάλεια ἀνταξία πολλῶν χρηματικῶν ἐγγυήσεων. Αἱ λοιπαὶ ἐξαιρέσεις εἶναι ἀναπόφευκτοι· ἡ ἐλευθερία ἔχει τὰ ὄριά της· ἡ ἐξουσία πρέπει νὰ ὑπάρχῃ ὡς ἐξουσία· ἡ κοινωνία ὡς κοινωνία· ὅ,τι δὲ προσβάλλει τὴν νόμιμον αὐτῶν ὑπαρξιν δὲν εἶναι ἐλευθερία ἀλλ' ἀκολασία, ἀνομία, φατριασμός.

[Dictionnaire de Conversation.]—B.

ΚΟΙΛΑΣ ΑΒΕΡΛΕΙΓΟΥ.

Κατὰ τὸ μεσημβρινὸν μέρος τῆς Σκωτίας, ὄχι μακρὰν τῆς Θαλάσσης, εἶναι κοιλὰς εὐφρόσυνος, χωρισμένη, νὰ εἶπω οὕτως, ἀπὸ τὸ λοιπὸν τοῦ κόσμου, καὶ διὰ τὰς φυσικὰς αὐτῆς χάριτας ἀξία τῶν φιλησύχων ἀνθρώπων, οἵτινες πρὸ μακροῦ χρόνου τὴν κατοικοῦσιν. "Αλυσις ὑψηλῶν λόφων σκεπασμένων ἀπὸ δένδρα ἄγρια σχηματίζει τὰ ἀρκτῶα τῆς ὄρια. Βράχοι μινιώδεις, καὶ περὶ αὐτοὺς ἐλάται σκιεραὶ τὴν προφυλίττουσιν ἀπὸ τοὺς ἀνέμους τῆς Θαλάσσης, χωρὶς νὰ κρύπτωσιν ἀπὸ τοὺς ὀφθαλμοὺς τὴν μεγαλοπρεπή καὶ ποικίλην θέαν αὐτοῦ τοῦ στοιχείου. Ἐναβαίνων τις δι' ἀνωμάλου στενωποῦ εἰς τὴν κορυφὴν των, βλέπει τὸν Ὠκεανὸν καθ' ὅλην αὐτοῦ τὴν ἔκτασιν, πότε τεταραγμένον ἀπὸ τοὺς ἀνέμους, πότε γαληνιαδον, καὶ ὅμοιον μὲ κάτοπρον καθαρὸν, ἢ αὐξάνη τὴν λαμπρότητα τῶν ἡλιακῶν ἀκτίνων, νὰ τὰς ἀντανακλᾷ εἰς ὅλα τὰ περὶ αὐτὸν, καὶ τελευταῖον νὰ παραστένη εἰς τὸν ἔκθαμβον θεατὴν θαυμασιώτατον ἄλλο πρᾶγμα, πολλὰ νησίδια σποράδην κείμενα, καὶ νῆας μὲ ἰστία, καὶ σκάφας ἀλιευτικὰς θαλασσοπορούσας εἰς τὴν ἐπιφάνειάν του. Εἰς ἕκ τῶν βράχων αὐτῶν στρωμένος μὲ χλόην μαλακωτάτην χρησιμεύει ἐνίοτε ὡς τῶν περιπάτων σκοπὸς, καὶ ὡς τῶν νέων ἀνδρογύνων καταφυγή. Ἡ μονότονος βοή τῶν κυμάτων, τὰ ὅποια σπάνουν εἰς τοὺς πόδας τοῦ ὁδοιπόρου, κατέζησε πολλάκις τερπνοὺς καὶ τοὺς λογισμοὺς μου, τερπνὴν καὶ τὴν μοναξίαν μου. Ἡ κοιλὰς αὕτη περιέχει τρεῖς μικρὰς κόμας, αἵτινες ἐξ αἰτίας τῆς θέσεώς των αὐξάνουσιν ἔτι μᾶλλον τὴν χάριν ἐκείνης τῆς περιωπῆς. Πλήθος οἰκιῶν καὶ καλυβῶν φαίνονται διὰ μέσου τῶν δένδρων, ἐξ ὧν ἢ πεδιάς εἶναι περισκεπῆς. Οἱ ἄγροὶ εἶναι πλήρεις γεωργῶν, βοσκῶν, παιδίων, οἵτινες μὲ τὴν ἐπι-

μέλειάν των καταστήθουν θελκτικώτερας τὰς φυσικὰς ἀρετὰς ἐκείνου τοῦ τόπου. Ἐν μέσῳ τούτων τῶν ἀγροικικῶν ὠραιότητων κείται τὸ ἀγροκήπιον τοῦ Ἀβερλείγου, μακρόθεν διακρινόμενον διὰ τὴν καθαριότητα καὶ τὴν θαυμασίαν λευκότητά του. Θεμένον εἰς τόπον ὀλίγον τι ὑψηλότερον τῆς πεδιάδος τὸ νέον αὐτὸ καὶ ἀπλούστατον κτίριον ἔχει καὶ ταύτην τὴν χάριν, ὅτι οἱ κάτοικοι του δύνανται διὰ μιᾶς ῥοπῆς ὀφθαλμοῦ ν' ἀπολαύουν τὴν θέαν ὄλων τῶν πέριξ χωρὶς νὰ μακρυνθῶσιν ἀπὸ τὰ δύο σύσκια καὶ δροσερὰ ὑπερφῶα, τῶν ὁποίων ἀυξάνουν τὸ κάλλος ἄνθη καὶ δένδριδια, ὅσα τὸ κλίμα καὶ ὁ καιρὸς συγχωροῦν. Ὅπισθεν τοῦ ἀγροκηπίου εἶναι βουνὸν κατάφυτον ἀπὸ μελανὰς ἐλάτας, αἵτινες ἀντικείμεναι πρὸς τὸ πρᾶσινον χρῶμα τῶν ἄλλων δένδρων παραστένουν σκηνογραφικώτατον θέαμα. Τὸ ἐσωτερικὸν αὐτῆς τῆς χωρικῆς οἰκίας συμφωνεῖ μὲ τὸ ἐξωτερικὸν της, διότι δὲν βλέπεις ἐκεῖ κανὲν σημεῖον πολυτελείας· ὅλα τὰ περιεχόμενα χαρακτηρίζουσι τὴν τάξιν ἢ λαμπροτάτην καθαριότητα θέλγουσα τὸν ὀφθαλμὸν καὶ τὴν καρδίαν, ἐγείρει τὴν ἰδέαν τῆς εὐζωίας καὶ τῆς μακαριότητος, αἵτινες φαίνονται ὅτι βεβαίως κατοικοῦσιν ἐκεῖ.

Ἐκεῖ ἀνετράφη ἡ νέα Ἄννα Βίλσων ἐν μέσῳ ἡθῶν ἀπλῶν, εὐσεβῶν καὶ αὐστηρῶν. Ὁ χαρακτήρ της σχηματισμένος κατὰ τὸν τύπον τῶν περὶ αὐτὴν προσώπων ἔγινεν ἰσχυρὸς καὶ πρᾶος. Οἱ ἀνατροφεῖς της ἐστάθησαν ἱκανοὶ καὶ ἀγάπην πρὸς τὰς χωρικὰς ἡδονὰς νὰ τὴν ἐμπνεύσωσι, καὶ προτερήματα νὰ τὴν δώσουν ὅσα νομίζονται ἐντὸς τῶν μεγάλων πόλεων περικλεισμένα. Εἰς ἡλικίαν δέκα ἐτῶν ἐφαίνετο νὰ ἦναι περισσύτερον παρὰ δωδεκαέτης. Θαυμαστὸν ἦτο τὸ ἀνάστημά της, καὶ ἡ χάρις καὶ ἡ δύναμις, τὴν ὁποίαν ἀπέκτησεν, ἀγαπῶσα νὰ καταγίνεται εἰς ἀσκήσεις σωματικὰς· ἔκπληξιν ἅμα καὶ τέρψιν ἤθελε σὲ προξενεῖ, ἂν τὴν ἔβλεπες νὰ τρέχῃ, νὰ πηδᾷ χανδάκια, νὰ ἀναβαίνει βράχους μὲ ἀξιοθαύμαστον ἐλαφρότητα. Χρωματισμὸς λαμπρότατος ἐμφύχονε τὰς παρειὰς της· ἦτο

ἀδίνατον νὰ εὕρη τις πρόσωπον ζωηρότερον ἀπὸ τὸ ἰδικὸν
της, καὶ ν' ἀκούσῃ φωνὴν γλυκυτέραν ἀπὸ τὴν φωνὴν ἐ-
κείνης. Καθεὶς ἠδύνητο νὰ παρατηρῇ τὰ κινήματα, νὰ συ-
νάγῃ εἰς τὴν μνήμην του ὅλα τὰ λόγια της, καὶ ὅταν ἀπε-
μακρύνετο ἀπ' αὐτῆς, συναισθάνετο τὴν εἰκόνα της ἐντὸς
τῆς καρδίας του ἐγκεχαραγμένην. Τὸ λεπτὸν καὶ εὐφύες
πνεῦμα της ἦτο στολισμένον διὰ τῆς σπουδῆς. Ἀλλὰ κατ'
ἐξοχὴν προικισμένη ἐκ φύσεως μὲ τὴν ἐνεργὸν ἐκείνην καὶ
φωτισμένην ἀγαθότητα, ἣτις εἶναι ἀληθινῆς εὐαισθησίας
γέννημα, ἡ Ἄννα ἐχορήγει συνδρομὴν εἰς τοὺς χρεῖαν
ἔχοντας μὲ τρόπον τόσον εὐχαριν καὶ ἀλλότριον ἐπιδεί-
ξεως, ὥστε ὁ εὐεργετούμενος ἠθελε νομίσει ἑαυτὸν ἀπηλ-
λαγμένον τοῦ χρέους τῆς εὐγνωμοσύνης, ἂν τῆς εὐγνωμο-
σύνης ἢ ἐκφρασις δὲν ἦτο εὐφρόσυνος εἰς αὐτόν. Ὑπερη-
γαπᾶτο ἀπὸ τοὺς γονεῖς της, ἐθαυμάζετο ἀπὸ ὅλους, συ-
νεργοῦσε εἰς εὐζωίαν τῶν κατοίκων τοῦ τόπου ἐκείνου
ἐπεσκέπτετο τοὺς ἀσθενεῖς, ἐβοήθει τοὺς ἐνδεεῖς, ἐδίδασκε
τὰ παιδιά μὲ τὴν συνήθη της φιλανθρωπίαν, οὐδ' ἐθεώρει
ἀνάξιον ἑαυτῆς νὰ μεταχειρίζεται τὰ προτερήματά της
πρὸς τέρψιν ἐκείνων. Πολλάκις ἐν ᾧ ἦσαν συνηγμένα,
προσῆρχετο εἰς αὐτὰ καὶ ἐπροθυμεῖτο νὰ ἄδῃ μεταξὺ των
πάτρια ἄσματα, ἐξ ὧν τινὰ μάλιστα ἦσαν συνθέματα ἰδιὰ
της. Αἰδήμων ὀπαδὸς τῶν Βάρδων, ἔχουσα ἔνθερμον,
ὡς ἐκείνοι, φαντασίαν, ἀλλὰ ψυχὴν ἄτολμον, ἤρ-
κεῖτο νὰ ἄδῃ τὰς δυστυχίας τοῦ πείνητος, καὶ τὰς χωρικὰς
ἀρετάς.

Τοιαύτη ἦτο ἡ Ἄννα Βίλσον εἰς ἡλικίαν δεκαπέντε
ἐτῶν καὶ τίποτε ἀκόμη δὲν εἶχεν ἀλλοιώσει τὸ ἐντελῶς
γαληνιαῖον ἠθὸς της. Ἀλλ' ἤρχιζεν ἤδη ἡ καρδία της νὰ
αἰσθάνεται χρεῖαν πάθους ἀγνώστου εἰς αὐτήν· καὶ ἡ μετα-
βολὴ αὕτη δὲν ἤργησε νὰ διαδοθῇ καὶ εἰς τὰς ὀρέξεις της.
Τὸ τρυφερὸν καὶ παθητικὸν μέλος τῆς μουσικῆς τὴν ἐφαί-
νετο θελκτικώτερον. Ὁ ἄλλοτε ἠγαπημένος της χορὸς ἔγινεν
εἰς αὐτὴν ἀδιάφορος, καὶ παρ' αὐτὸν ἐπρότιμα τὴν ποίησιν,
καὶ ἐζήτηε τὴν μοναξίαν. " Ἄς ἀφήσωμεν, ἔλεγεν ἡ μῆτηρ

της, τὴν νεαρὰν αὐτῆς φαντασίαν νὰ φλογίζεται ἀκρω-
μένη γενναίας πράξεις· ἄς ἀφήσωμεν αὐτὴν τὴν ἀπλοϊκὴν
ψυχὴν νὰ συναλγῇ μὲ τοὺς ἐναρέτους ἀλλ' ἀτυχεῖς εἰς τὸν
ἔρωτα ἀνθρώπους· τοῦτο εἰς τίποτε δὲν θέλει βλάψει τὴν
ἔρασμαίαν καὶ αἰδήμονα Ἄνναν μου. Ἡ εὐφρόδουνος ταρα-
χῇ, τὴν ὁποίαν αἰσθάνεται, θέλει τὴν προφυλάξει ἀπὸ
ἐκλογὴν ἀναξίου αὐτῆς συζύγου. ”

Κατὰ τύχην ἐγνώρισα αὐτὴν τὴν ἀξιαγάπητον οἰκογέ-
νειαν, καὶ ἐνταυτῷ νέον τινὰ, τὸνομα Ἀρθῦρον, ὅστις δι
ἐμοῦ εἰσαχθεὶς καὶ εὐτυχήσας νὰ γενῇ εὐπρόσδεκτος εἰς
τὸ ἀγροκῆπιον τοῦ Ἀβερλείου, ἐθαύμασε τὸ κάλλος καὶ
τὴν χάριν τῆς νέας Βίλσωνος, ἣτις καὶ αὐτὴ δὲν ἐδείχθη
ἀδιάφορος πρὸς τὸν κομψὸν αὐτὸν νέον. Ὁ χαρακτήρ τοῦ
προσώπου του ἦτον ἀπλοῦς καὶ εὐγενῆς· οἱ ὀφθαλμοὶ του
γαλανοὶ, τὸ βλέμμα του μαλακόν, τὸ δὲ μελανὸν χρῶμα
τῶν ὀφρυδίων του ἀπετέλει θαυμαστὴν ἀντίθεσιν πρὸς τὴν
ξανθὴν του κόμην. Τοιαύτη δὲ ἁρμονία καὶ ὁμοιότης ὑπῆρ-
χε μεταξὺ τοῦ νεανίσκου τούτου καὶ τῆς κόρης, ὥστε ὁ
ἔρως δὲν ἤργησε νὰ κυριεύσῃ ἀμφοτέρους· μετ' ὀλίγον τω-
όντι ἀπὸ τὰ βλέμματά των ἐκαταλάβαμεν, ὅτι αἱ καρδίαι
των ἦσαν συνενοημένας. Καὶ ἐπειδὴ κἀνὲν ἐμπόδιον δὲν
ἀντετάττετο εἰς τὴν ἔνωσίν των, αὐτὴ μετ' ὀλίγον ἀπεφα-
σίσθη· καὶ τὸ μέχρι τοῦ γάμου διάστημα ἐπλήρουν αἱ
τέρψεις τοῦ περιπάτου, ἡ συναίσθησις καὶ ἡ ὁμολογία
τῆς ἀμοιβαίας αὐτῶν ἀγάπης, καὶ πλήθος ἡδυτάτων σχε-
δίων, ὁποῖα στολίζουσι πάντοτε τῆς νεότητος καὶ τῶν
εὐαισθητῶν καρδιῶν τὰ φαντάσματα.

Εἰς ἓνα τῶν μακρῶν περιπάτων, ὁποίους ἔκαμναν οἱ
δύο κάθε πρωτῷ, ἀκούσαντες στεναγμοὺς ἐξερχομένους ἔκ-
τινος φραγμοῦ, τρέχουν πρὸς ἐκεῖνο τὸ μέρος, καὶ βλέπουν
μειράκιον, ὡς δεκαετὲς τὴν ἡλικίαν, κακῶς ἐνδυμένον, νὰ
βαδίξῃ μὲ γυμνοὺς πόδας ἐπὶ τῶν χόρτων καὶ τῶν χαλύκων
καὶ νὰ ζητῇ μεταξὺ τούτων φυτά. Ἐφαίνετο δὲ ἀποκα-
μωμένον καὶ περίλυπον· οἱ ὀφθαλμοὶ του ἦσαν κόκκινοι,
πλήρεις δακρύων. Ὅθεν ἡ Ἄννα λαβοῦσα οἶκτον ἔκαμε

πρὸς αὐτὸ ἰλαρῶς τινὰς ἐρωτήσεις μὲ χυδαίαν τῆς Σκωτίας διάλεκτον, καὶ ἔμαθεν ὅτι ἡ μήτηρ του, Βιλιάμα τὸνομα, κατόκει χωρίον κείμενον μακρὰν τοῦ Ἀβερλείγου, ὅτι εἶχε πολυάριθμον οἰκογένειαν, ἐβασανίζετο ἀπὸ ἄκραν ἔνδειαν καὶ εὐρίσκετο κλινῆρης. “ Οὔτε ὁ πατήρ μου, οὔτε ἡ μήτηρ μου, ἐπρόσθεσε τὸ παιδίον, δὲν δύνανται πλέον ν’ ἀνεγερθῶσιν, οὔτε ἡ ἀδελφή μου Βεστή, οὔτε ὁ ἀδελφός μου Ἰάμος, ὅστις δὲν εἶναι πολὺ μεγαλητερος ἀπ’ ἐμέ. ”

Δοιπὸν, ταλαίπωρον παιδίον, εἶπεν ἡ Ἄννα, σὺ μόνος δὲν εἶσαι ἄρρωστος; — “ Ἐχομεν μίαν γειτόνισσαν, ἣτις ἔρχεται ἐνίοτε καὶ ἐννοιάζεται τοὺς γονεῖς μου· αὐτὴ ὡς εἰδήμων τῆς ἰατρικῆς, διορίζει ἰατρικὰ, καὶ ἐγὼ πολλάκις περιπλανῶμαι εἰς τὰ βουνὰ διὰ νὰ συνάγω τὰ χρειαζόμενα χόρτα. ” — Δὲν ἔχετε λοιπὸν ἄλλα βοηθήματα; καὶ ὁ ἱατρός. . . . — “ Κατοικεῖ πολὺ μακρὰν τοῦ χωρίου μας. Οἱ ἱατροὶ θέλουν χρήματα, καὶ ὁ πατήρ μου λέγει ὅτι εἶναι προτιμότερον ν’ ἀποθάνῃ τις ἀνεπίσκεπτος ἀπ’ ἐκείνους. ” Ἐνῶ ἐτελείονε τὸ παιδίον αὐτοὺς τοὺς λόγους, ἤρχισαν πάλιν νὰ τρέχουν τὰ δάκρμά του. “ Φίλε μου, εἶπεν ἡ νέα πρὸς τὸν μέλλοντα σύζυγόν της, πρέπει νὰ σώσωμεν αὐτὴν τὴν οἰκογένειαν. ” Καὶ ἐν τῷ ἅμυ λαμβάνοντες τὸ παιδίον ὁδηγόν, διευθύνθησαν πρὸς τὴν καλύβην τῶν γονέων του.

Οἱ ὀφθαλμοὶ τῆς νέας αὐτῆς ἦσαν συνειθισμένοι νὰ βλέπωσι δυστυχεῖς ἀνθρώπους καὶ πάσχοντας, οὐδὲ τὴν ἐπροξένει ἡ θεωρία των ἀποστροφῆν, ὅποιαν κοινῶς αισθάνονται νέοι τῆς αὐτῆς ἡλικίας. Μ’ ὅλα ταῦτα, ὅταν ἐμβήκεν εἰς τὴν καλύβην, καὶ εἶδε τοὺς διστυχεῖς ἐκείνους νὰ κείτωνται ἄρρωστοι, ἄποροι καὶ ἐνδεεῖς ὄλων τῶν πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαίων, ἐκυριεύθη ἀπὸ φρίκην καὶ οἶκτον. Πλησιάσασα δὲ τὴν μητέρα καὶ τὴν θυγατέρα της, αἱ ὀπίωι ἐκείτοντο καὶ αἱ δύο εἰς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν κλίνην, ταῖς εἶπε τὴν συνάντησιν τοῦ μειρακίου, καὶ ὅσα ἤκουσαν ἀπ’ αὐτὸ, καὶ ταῖς ἀπέδειξε, πόσον ἐπεθύμει νὰ ταῖς χορηγήσῃ ἀνακούφισιν εἰς τὰ δεινὰ των. Εἰς ἄλλο μέρος τῆς καλύβης

ὁ Ἀρθῦρος συνωμίλει μὲ τὸν ἄθλιον Βιλιάμον, καὶ τὸν ὑπέσχετο βοηθείας· ὥστε ἡ παρουσία καὶ οἱ λόγοι τῶν δύο τούτων νέων δὲν ἤρρησαν νὰ διαχύσωσιν εὐθυμίαν τινὰ εἰς τὰς ψυχὰς τῶν ταλαιπώρων ἐκείνων, οὔτινες ἐνόμιζον ἑαυτοὺς ἀπὸ Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων ἐγκαταλελειμένους. Γραῖά τις ἐκ τῆς γειτονίας καθημένη εἰς γωνίαν τοῦ οἰκήματος ἔψοφον τὰς χεῖρας τῆς πρὸς οὐρανὸν εἰς σημεῖον εὐγνωμοσύνης. Ἡ μεγαλητέρα κόρη, Μαρία τὸνομα, ἣτις μόνη ἦτο εἰς κατάστασιν νὰ ἐννοιάζεται τοὺς γονεῖς τῆς, ἐφαίνετο ἀποκαμωμένη ἀπὸ τοὺς κόπους, καὶ ἀπὸ τὴν θλίψιν· ἀνεύρισκε δὲ εἰς ἑαυτὴν νέας δυνάμεις, καθ' ὅσον ἤκουε τὴν φωνὴν τῆς Ἄννης. Τὰ δεινὰ τῆς πενίας καὶ αἱ ἀρρώστιαί εἶχον καταστήσει τὴν Μαρίαν χλωμὴν καὶ κατάξηρον, ἀλλ' ἡ καθαρότης τῆς καρδίας καὶ ἡ καλωσύνη ἐγχαράγμένη εἰς τὸ πρόσωπόν τῆς ἐκίνει τὴν συμπάθειαν καὶ ἔκαμνε πρὸς αὐτὴν εὐμενεῖς τοὺς ἀνθρώπους ὅσοι τὴν ἔβλεπον.

Ἐν τούτοις ἰατροῦ ἐπίσκεψις ἐφαίνετο ἀναγκαία· ὅθεν ὁ Ἀρθῦρος ἐπροθυμήθη νὰ ὑπάγῃ εἰς ζήτησίν του· ἀλλ' ἡ ὥρα ἦτο περασμένη, καὶ ὁ ἰατρὸς ἔμενε μακρὰν. “ Δὲν βλέπτει, εἶπε κυττάζων τὴν Ἄνναν, ὑπόσχομαι νὰ τὸν φέρω, πρὶν νυκτώσῃ. ”

Ἡ Ἄννα κατὰ πρῶτον ἐστοχάσθη ὅτι εἶναι ἄτοπον νὰ μὲν τόσας ὥρας μακρὰν τῆς μητρὸς τῆς, καὶ ὅτι ἡ ἀργοπορία τῆς ἔμελλε νὰ ταραξῇ τῶν γονέων τῆς τὴν ἡσυχίαν. Ἀλλὰ δὲν ἠθέλησε νὰ στερήσῃ δυστυχεῖς ἀνθρώπους βοηθήματα καὶ παραμυθίας, ὧν εἶχον χρεῖαν. “ Ὅθεν δὲν ἀντετάχθη εἰς τὴν προθυμίαν τοῦ νέου, καὶ τὸν εὐχήθη ταχεῖαν ἐπιστροφὴν. Εἰς τὸ διάστημα δὲ τῆς ἀπουσίας του ἤκουσεν εὐμενῶς τὴν ἐξιστόρησιν τῶν συμφορῶν, ὅσαι κατεπίεζον τοὺς κατοίκους τῆς καλύβης, καὶ καθ' ὅσον ἐδύνατο ἐ προσπάθει νὰ μετριάσῃ τὰς πικρίας των καὶ νὰ τοὺς ἐμπνεύσῃ ἐλπίδας. Ἐν τούτοις ὁ καιρὸς παρήρχετο· τὰ βλέμματά τῆς ἐσρέφοντο ἀκαταπαύστως πρὸς τὴν πεδιίδα, ἅς νὰ ἐδύναντο νὰ ταχύνωσι τὴν ἐπιστροφὴν τοῦ Ἀρθῦρου. Τέλος

πάντων μετὰ μακρὰν καὶ θλιβερὰν προσδοκίαν ἦλθεν αὐτὸς μετὰ τοῦ ἱατροῦ· καὶ ῥιφθεὶς ἀσθμαίνων εἰς μίαν σεσαθρωμένην ἔδραν ἔλαβεν ἀξίαν τῶν κόπων τοῦ ἀμοιβῆν, βλέπων τὴν Ἄνναν εὐχαριστημένην.

Ὁ ἱατρὸς διώρισεν εἰς τοὺς νοσοῦντας τὰ δέοντα καὶ κατ' ἐξοχὴν παρήγγειλε πλειοτέραν ἄνεσιν καὶ καθαριότητα διαίτης, περὶ τοῦ ὁποίου ἰδιαιτέρως φροντίζοντες ἡ Ἄννα καὶ ὁ Ἀρθῦρος, ἔσειλαν νὰ φέρωσιν ὑγιεινὰς τροφὰς, καὶ εἶδον τοὺς ἀσθενεῖς νὰ ἀνεγείρωται καὶ νὰ ἀπαλλάττωνται κατ' ὀλίγον ἀπὸ τὴν φρικτὴν ἐκείνην κατάσασιν.

Ἦτον ἤδη πολὺ περασμένη ἡ ὥρα, ὅταν ἐπέσρεψαν εἰς τὸ ἀγροκῆπιον. Ὁ πατὴρ καὶ ἡ μήτηρ τῆς Ἄννης ἀνησυχοῦντες διὰ τὴν ἀργοπορίαν των, εἶχον ἀποσείλει πανταχοῦ ὑπηρέτας μὲ φῶτα πρὸς ζήτησιν καὶ βοήθειάν των. Εἶναι περιττὸν νὰ εἴπωμεν μὲ πόσῃ σπουδῇ ἐξετάσθη ἡ αἰτία τῆς ἀργοπορίας των. Ἡ μήτηρ καταφιλοῦσα τὴν θυγατέρα της παρετήρησεν ὅτι μ' ὄλην τὴν κακοπάθειαν ἣτις ἠλλοίονεν ὀλίγον τὸ πρόσωπόν της, ἡ Ἄννα ἦτον εὐχαριστημένη. Ἐν τούτοις ἡ ἐπίσκεψις τῶν δύο νέων εἰς τὴν καλύβην δὲν ἤργησε νὰ κάμῃ εἰς ὅλους φανεράν τὴν ὑπάρχουσαν μεταξὺ των ζενήν φιλίαν. Καὶ ἡ φήμη τοῦ γάμου των διαδοθεῖσα παρευθὺς εἰς τὸν τόπον ἐκείνον, παρεκίνησε τοὺς γονεῖς νὰ τὸν τελειώσωσιν. Ἀπεφασίσθη λοιπὸν νὰ γενῆ ἡ τελετὴ τὴν ἀκόλουθον ἐβδομάδα καὶ οἱ φίλοι καὶ συγγενεῖς συνέδραμον πανταχόθεν νὰ τοὺς συγχαρῶσι.

Ἐν τούτοις ἡ Ἄννα δὲν ἐλησμόνησε τοὺς πτωχοὺς τῆς καλύβης, καὶ ἐχαίρετο πληροφορηθεῖσα ὅτι εὐρίσκοντο εἰς πλήρη ἀνάρρωσιν, χάρις εἰς τὸν ἱατρὸν καὶ εἰς τὰ βοηθήματα ὅσα ἐκείνη τοὺς εἶχε χορηγήσει. Προθοῦσα δὲ νὰ ἴδῃ ἰδίους ὀφθαλμοῖς τὸ εὐεργέτημά της, ἐξέφρασε τὴν ἐπιθυμίαν νὰ τοὺς ἐπισκεφθῆ ἄλλιν, καὶ ὅλη ἡ οἰκογένεια ἠθέλησε νὰ τὴν συνοδεύσῃ. Λοιπὸν ὁ Κύριος καὶ ἡ Κυρία Βίλσον, ἡ Ἄννα καὶ ὁ Ἀρθῦρος ἀνεχώρησαν ἀπὸ τὸ ἀγροκῆπιον διὰ νὰ ὑπάγουν εἰς τὴν καλύβην, καὶ καθ' ὁδὸν μόνον ἀντικείμενον ἦτον ἡ εὐχαρίστησις τὴν ὁποίαν ἔμελλον νὰ

προξενήσωσιν εἰς τοὺς πτωχοὺς ἐκείνους. Ἐνῶ δὲ ἡ ἰδέα αὐτῆ ἐκίνει μεταξύ των εὐθυμίαν καὶ φαιδρότητα, εἶδον σρεφόμενοι εἰς σενωπὸν μικρὰν καλύβην, καὶ ἐγνώρισαν ὅτι ἦτον ἡ καλύβη τοῦ Βιλιάμου. Ἡ Ἄννα καὶ ὁ Ἀρθῦρος προχωρήσαντες πρῶτοι ἐξεπλάγησαν βλέποντες τὴν καλύβην πολιορκημένην ἀπὸ πλήθος χωρικῶν. Τόση δὲ σπουδὴ τῶν γειτόνων δὲν ἦτο πράγμα σύνηθες, καὶ ἔπρεπε νὰ θεωρηθῆ ὡς ἀποτέλεσμα δεινοῦ τινος συμβεβηκότος. Προχωροῦν τελευταίων καὶ οἱ λοιποὶ καὶ φθάνουσι μετ' ὀλίγον εἰς τὴν θύραν τοῦ γέροντος Βιλιάμου. Ἡ ταραχὴ ἐκείνου τοῦ ὄχλου δὲν προεσήμαινε τίποτε καλόν· ἀλλ' ὅποια ἐστάθη ἡ ἐκπληξις καὶ ἡ λύπη των, ὅταν ἤδραν τὴν οἰκίαν γεμάτην ἀπὸ ἀνθρώπους τοῦ δικαστηρίου ἐνασχολημένους εἰς ἐκτέλεσιν νομικῶν καθηκόντων. Ἐπὶ κεφαλῆς αὐτῶν ἦτο παχύς τις ἀνὴρ, ἀπὸ τοῦ ὁποίου τὴν τραχυτάτην καὶ ἄγροικον φυσιογνωμίαν ὁ Ἀρθῦρος ἐνόησεν ὅτι ἦτο ἐπιστάτης τοῦ χωρίου, καὶ δὲν ἐδυσκολεύθη νὰ συμπεράνη τὸν σκοπὸν τῆς ἐκεῖ παρουσίας του. Ἐν τούτοις ἡ Ἄννα τόσον ἐξεπλάγη ἀπὸ τὸ παράδοξον τοῦτο θέαμα, ὥστε ἦτο ἀδύνατον νὰ διακρίνη τὴν αἰτίαν, εἰάν αἱ κραυγαὶ καὶ οἱ ὀδυρμοὶ τῶν κατοίκων τῆς καλύβης δὲν τὴν ἐκίνουν εἰς αἰσθησιν τῆς μεγάλης συμφορᾶς των. Τὰ ταλαίπωρα παιδία ὅταν εἶδαν τὴν εὐεργέτριάν των, ἐρρίφθησαν εἰς τοὺς ποδας τῆς καὶ μετὰ δακρύων τὴν παρεκάλουν νὰ σώσῃ τὸν πατέρα των ἀπὸ τὴν φυλακὴν ὅπου οἱ ἄνθρωποι τῆς ἐξουσίας ἔμελλον νὰ τὸν ὑπάγουν. Ἡ Ἄννα ἔξω ἑαυτῆς τὰ ἀνήγειρε, τὰ ἐνηγκαλίζετο, καὶ ζητοῦσα νὰ τὰ παρηγορήσῃ, δὲν ἤξευρε τί νὰ εἴπῃ. Τὴν αὐτὴν στιγμὴν καὶ ἐν μέσῳ τοῦ θορύβου, ὅστις ἐγένετο ἐντὸς τῆς καλύβης, ἐμβαίνων ὁ Κ. Βίλσον μετὰ τῆς συζύγου του, δὲν ἐδυνήθη κατὰ πρῶτον νὰ λάβῃ ἄλλην ἀπάντησιν εἰς τὰς ἐρωτήσεις του, εἰμὴ ἑλεεινὰς κραυγὰς καὶ θρήνου. Τελευταῖον γενομένης σιωπῆς, ἠρώτησε τὸν παχὺν ἐκείνον ἄνθρωπον τὴν αἰτίαν τοῦ θορύβου· ἐκεῖνος ἀπεκρίθη ὅτι ὁ Βιλιάμος ἐχρεώσται δύο ἐτῶν ἐνοίκια εἰς τὸν αὐθέντην του, καὶ ἐπειδὴ δὲν ἐπλήρωσε

τὸ χρέος του, ἤλθον νὰ τὸν ὑπάγουν εἰς τὴν φυλακὴν. Ὁ Βίλσον διὰ νὰ μὴ χάσῃ καιρὸν εἰς δικαιολογίαν τοῦ πρωτοῦ Βιλιάμου, καὶ εἰς ἐξάλειψιν τῶν κατ' αὐτοῦ προλήψεων τοῦ σκληροῦ ἐκείνου καὶ ὀργίλου ἀνθρώπου, ἠρέσθη νὰ τὸν εἶπῃ, οἰκτείρων τὴν δυσυχοῦσαν οἰκογένειαν, ὅτι ὑπόσχεται νὰ πληρώσῃ μέρος τοῦ χρέους της, καὶ νὰ κάμῃ ὅ,τι ἐδύνατο πρὸς τελείωσιν αὐτῆς τῆς ὑποθέσεως. Ἄλλ' ὁ ἐπιστάτης ἀπεκρίθη ὅτι ὀλόκληρος ἡ ποσότης ἔπρεπε νὰ πληρωθῇ ἐν τῷ ἅμα. Καὶ τὸ ποσὸν ἐφάνη τόσον μέγαλον, ὑπερέβαινε τόσον τὰ βοηθήματα, ὅποια ἠδύνατο νὰ μεταχειρισθῶσιν οἱ Κύριοι τοῦ Ἀγροκηπίου, ὥστε εὕρισκοντο εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ παραιτήσωσι τὸν γενναῖον σκοπὸν των. Ματαιῶς ἐπρόσθετον τὰς ἰκεσίας των, εἰς τοὺς ὀδυρμοὺς τῆς ταλαιπώρου μητρὸς καὶ τῶν τέκνων της· ὁ ἐπιστάτης ἔμενεν ἀδυσώπητος, καὶ ἐτοιμάζετο νὰ πάρῃ τὸν Βιλιάμον.

Λοιπὸν, εἶπεν ὁ Ἀρθύρος εἰς τὸν ἐπιστάτην, ἐπειδὴ αἱ δεήσεις καὶ αἱ προσφοραὶ μας δὲν ἰσχύουν νὰ ἀπαλλάξωσι τοῦτον τὸν γέροντα ἀπὸ τὴν αὐστηρότητα τῶν νόμων, τοῦλάχιστον μὴ μᾶς ἀποποιηθῆτε τὸ μέσον τοῦ νὰ γενῶμεν εἰς αὐτὸν ὠφέλιμοι· Ἐγὼ γνωρίζω τὸν Κ. Ἀλένον, τοῦ χωρίου τὸν κτήτωρα, καὶ μὲ εἶναι εὐκολὸν νὰ κινήσω τὴν συμπάθειάν του πρὸς αὐτοὺς τοὺς τιμίους ἀνθρώπους· σὲ ζητῶ μόνον δεκαπέντε ἡμερῶν ἀναβολὴν, καὶ ἂν μὲ τὴν δώσης, ἰδοὺ τοῦτο τὸ βαλάντιον ἔστω ἰδικόν σου. — “Ἀναβολὴν δεκαπέντε ἡμερῶν! . . φωνάζει ὁ ἐπιστάτης (κυττάζων μετὰ προσοχῆς τὸν Ἀρθύρον, καὶ τὸ βαλάντιον.) ἀλλὰ στοχασθῆτε ὅτι αὐτοὶ οἱ πονηροὶ ἠμποροῦν νὰ φύγουν εἰς δεκαπέντε ἡμέρας μὲ ὅλα τὰ σωζόμενα κτήματά των. Δὲν δύναμαι νὰ προδώσω τὰ συμφέροντα τοῦ αὐθέντου μου· καὶ ἂν συγκατανεύσω ν' ἀναβάλω τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ἀποφάσεως, θέλω τὸ κάμει μόνον διὰ ἕξ ἡμέρας.”

Μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἔμελλε νὰ ἐκτελεσθῇ ὁ γάμος, ἕξ οὐ ἐκρέματο ἡ εὐδαιμονία τοῦ Ἀρθύρου· πῶς λοιπὸν νὰ δεχθῇ τὴν συνθήκην, ἣτις ἐπεβάλλετο ἀπὸ τὸν τυραννικὸν ἐπι-

στάτην; Ἐν ᾧ δὲ οἱ ἄνθρωποι τῆς ἐξουσίας ἐπεχείρουν νὰ πάρωσι τὸν Βιλιάμον, ἡ Ἄννα παρεκάλεσε τὸν νέον νὰ μὴ ἐγκαταλείψῃ τοὺς δυστυχεῖς ἐκείνους, ἀλλ' ἂν ἦναι χρεῖα, καὶ τὴν ἐλπιζομένην ἰδικήν των εὐδαιμονίαν ν' ἀναβάλῃ πρὸς βοήθειάν των. "Ὅθεν ὁ Ἀρθῦρος ἀνέσυρε τὸ βαλάντιόν του, καὶ δίδων αὐτὸ εἰς τὸν ἐπιστάτην, " Δάβε το, εἶπε, δέχομαι τὴν μικρὰν ἀναβολὴν, εἰς τὴν ὁποίαν συγκατανεύεις. Αὔριον ἀναχωρῶ, καὶ ἡ ὑπόθεσις θέλει τελειώσῃ, πρὶν παρέλθωσιν ἕξ ἡμέραι, εἰ δυνατόν." Ὁ ἐπιστάτης ἔλαβε τὸ βαλάντιον, καὶ ἐβγήκεν ἀπολογούμενος περὶ τοῦ κινήματός του· ἀλλὰ τὴν ἀπολογία του κανεῖς δὲν κατεδέχθη ν' ἀκροασθῇ. Μετὰ τὴν ἀναχώρησιν αὐτοῦ ἐπανήλθεν ἡ ἡσυχία ἐκεῖ, καὶ ἀνέπνευσαν ἅπαντες μὲ πλειοτέραν ἐλευθερίαν. Οἱ δὲ κάτοικοι τῆς καλύβης ἐρρίφθησαν εἰς τοὺς πόδας τοῦ εὐεργέτου των Ἀρθύρου καὶ τῶν περὶ αὐτὸν, καὶ αἱ ἐκφράσεις τῆς εὐγνωμοσύνης ἐκείνων ἠνωμέναι μὲ τὴν ἀπλουσίτην χαρὰν τῶν παιδίων διέκοψαν ὀλίγα λεπτὰ εἰς τὴν καρδίαν τοῦ Ἀρθύρου τὸ ἀλγεινὸν αἶσθημα τῆς ἀποφάσεως ἣν αὐτὸς καθ' ἑαυτοῦ ἔκαμεν.

Ἀφ' οὗ ἐπέσρεψαν εἰς τὸ ἀγροκήπιον, ἡ ὀμιλία κατὰ φυσικὸν λόγον διευθύνθη εἰς τὰ συμβάντα τῆς ἡμέρας ἐκείνης· καὶ ἡ ἐλπίς ὅτι ἔμελλε νὰ ἀσφαλισθῇ ἡ ἡσυχία τῆς πτωχῆς ἐκείνης οἰκογενείας διεσκέδασε τοὺς λυπηροὺς σοχασμοὺς, ὅσους εἶχεν ἐγείρει.

Ἐν τούτοις ὁ Ἀρθῦρος ἀνυπόμονος νὰ τελειώσῃ αὐτὴν τὴν ὑπόθεσιν, ἣτις τὸν ἐκράτει μακρὰν τῆς Ἄννης, προσδιώρισε τὴν ἀναχώρησίν του εἰς τὴν ἐπαύριον. " Ἄν ἐπιτύχω εἶπεν, ἐλπίζω ν' ἀνταμωθῶμεν πρὶν φθίσις ἡ διωρισμένη τῆς ἐνώσεώς μας ἡμέρα. Καταγινόμενος εἰς τὴν εὐτυχίαν τοῦ Βιλιάμου καὶ τῶν τέκνων του, δὲν θέλω ἀναβάλει τὴν ἰδικήν μου."

Τὴν ἀκόλουθον ἡμέραν μόλις ὁ ἥλιος ἤρχιζε νὰ φωτίξῃ τὴν πεδιάδα, καὶ ὁ Ἀρθῦρος ἀνεχώρει ἀπὸ τὸ Ἀβερλεῖγον ῥίπτων βλέμμα εἰς τὴν οἰκίαν ἐκείνην, ὅπου ἀφῆκε τὴν

καρδίαν του προσηλωμένην. Ἦτο ἔφιππος, καὶ ἀπὸ τὸ ταχὺ βῆμα τοῦ ἵππου δὲν ἐδύνατο μῆτε τοῦ χωρισμοῦ τὴν ὀδύνην νὰ αισθανθῆ, μῆτε τὰ κάλλη τῆς φύσεως ν' ἀπολαύσῃ, κάλλη τὰ ὅποια ἡ δροσερὰ ἀνῆ κατέστηνε θελκτικώτερα. Μίαν μόνην ἐπιθυμίαν εἶχεν, ἓνα μόνον σοχασμὸν, νὰ ὑπάγῃ γρήγορα, διὰ νὰ γένη καὶ ἡ ἐπιστροφή του ἐπίσης ταχεῖα. Φθάνων δὲ εἰς τὸ Γλασκόβιον, ὅπου ἦτο ἡ οἰκία τοῦ Ἀλένου, ἐξετάζει ποῦ κεῖται αὐτῆ, καὶ κανεὶς δὲν ἤξευρε νὰ τὸν ὀδηγήσῃ τεθλιμμένος διὰ τὸ ἀτύχημα τοῦτο, τρέχει εἰς οἰκίας γνωρίμων του νὰ ζητήσῃ πληροφορίας, ἀλλὰ δὲν εὐρίσκει κανένα. "Ολοὶ ἦσαν εἰς τὰς ἐσπερινὰς τέρψεις διεσπαρμένοι. Ἀφ' οὗ λοιπὸν ἔδαπάνησεν ὅλην τὴν ἐσπέραν εἰς ζητήσεις ἀνωφελεῖς, ἀπεφάσισε νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὸ κατάλυμά του, καὶ μ' ὄλον ὅτι ἦτο τεταραγμένος, ἡ ἐπίπονος ὁδοιπορία δὲν ἤργησε νὰ τὸν χορηγήσῃ ὕπνον βαθύν. Τὴν ἐπιούσαν ἐπαναλαμβάνων τὴν ζήτησιν τοῦ ποθουμένου, μαυθαίνει ὅτι ὁ Ἀλένος εὐρίσκετο εἰς τὸ ἀγροκήπιόν του. Στέλλει λοιπὸν ταχυδρόμον, καὶ ζητεῖ ἄδειαν νὰ ὑπάγῃ ἐκεῖ. Ἐπιστραφεὶς ὁ ταχυδρόμος μετὰ τρεῖς ὥρας τὸν λέγει, ὅτι πρὸ δύο ἡμερῶν ὁ Ἀλένος ὑπήγεν εἰς ἀγροκήπιον τινὸς φίλου του, ἀλλὰ τίνος δὲν ἐδυνήθη νὰ μάθῃ, εἴτε διότι οἱ ἄνθρωποι τοῦ Ἀλένου δὲν τὸ ἤξευρον, εἴτε διότι ἦσαν προσαγμένοι νὰ τὸ ἀποσιωπήσουν. Εὐκόλον εἶναι νὰ ἐννοήσωμεν, πόσον ἡ ἀπόκρισις αὕτη ἐδυσαρέσθη τὸν ἀνυπόμονον νέον. Νικῆσας δὲ τὴν ἀδημονίαν του ἀπεφάσισε νὰ διευθυνθῆ εἰς ἓνα τοῦ Ἀλένου φίλον, μὲ τὸν ὁποῖον, ὡς ἔμαθεν, ἐσυνειθίζεν ὁ Ἀλένος νὰ συνδημερεύῃ καὶ νὰ συντέρπεται, καὶ ὅσιν ἔμενον εἰς ἴδιόν του ὠραιότατον χωρίον κείμενον δύο λεύγας μακρὰν τῆς πόλεως. Ὁ Ἀρθῦρος τοῦτον δὲν τὸν ἐγνώριζεν, ἀλλ' ὡς βέβαιος ὅτι εἰς τὸ ἀγροκήπιον ἐκείνου ἔμελλε νὰ εὔρῃ τὸ ζητούμενον, καὶ βαρυνθεὶς τὰς ἀργοπορίας ἀπεφάσισε νὰ ὑπάγῃ ἐκεῖ· ἀλλὰ πάλιν ἀπέτυχε, διότι ὁ Ἀλένος τὴν προλαβοῦσαν ἡμέραν εἶχεν ἐπιστρέφει εἰς τὸ ἀγροκήπιόν του. Τοῦτο μαθὼν ὁ Ἀρθῦρος ἠθέλησεν εὐθύς

να αναχωρήσῃ· ἀλλὰ παρεκαλέσθη ἀπὸ τὸν οἰκοδεσπότην, τὸν Κ. Στέφανον, νὰ μείνῃ ἐκείνην τὴν νύκτα, καὶ παρεκαλέσθη μὲ τόσῃν προθυμίᾳ καὶ εὐγένειᾳ, ὥστε δὲν ἐδυνήθη ν' ἀντισταθῇ. Τὴν ἐπιούσαι ὁ Ἀρθῦρος καὶ ὁ ξενοδόχος τοῦ ἀπεχωρίσθησαν πολὺ εὐχαριστημένοι ὁ εἰς ἀπὸ τὸν ἄλλον· ὁ Στέφανος ἐχαιρέτο ἀποκτήσας τὴν φιλίαν τοιούτου ἀξιολόγου νέου· οὗτος δὲ ἂν καὶ κατεθέλλχθη ἀπὸ τὴν ἀγχινοίαν καὶ ἀπὸ τὸν κομψὸν τρόπον ἐκείνου, ἐσυλλογίζετο μὲ ἄκραν λύπην πόσον πολῦτιμον καιρὸν ἔχασεν εἰς ἐκδρομὰς ματαίας.

Ἐφθασε τέλος πάντων εἰς τοῦ Ἀλένου τὸ ἀγροκήπιον περὶ τὴν ὥραν τοῦ γεύματος, ἐν ᾧ δὲ ἐμβαίνων εἰς τὴν αὐλὴν, ἐμελέτα ὅσα ἔκρινεν ἀναγκαῖα νὰ εἶπῃ διὰ νὰ κάμῃ γνωσὴν τὴν αἰφνίδιον παρουσίαν του, πλησιάζουν εἰς αὐτὸν οἱ ὑπηρεταὶ τῆς οἰκίας, καὶ τὸν λέγουν, ὅτι ὁ αὐθέντης των δὲν εἶναι ἐκεῖ, καὶ οὔτε ἔχει σκοπὸν νὰ ἐπιστρέψῃ εἰμὴ μετὰ παρέλευσιν πολλῶν ἡμερῶν.

Ἄς φαντασθῇ καθεὶς πῶς διετέθη ὁ Ἀρθῦρος ἀπὸ ταύτην τὴν εἶδησιν. Ἡ λύπη, ἡ ἀγανάκτησις, ἡ ἀθυμία τὸν ἔκαμαν ὀλίγας στιγμὰς ἀκίνητον.

“ Ἀκούσατε, λέγει τελευταῖον πρὸς τοὺς ὑπηρετας·
 „ Πρέπει ἐξ ἅπαντος νὰ ἀνταμώσω τὸν αὐθέντην σας·
 „ Τρεῖς ἡμέρας τώρα τὸν ζητῶ ματαίως· καὶ ἀναμφιβόλως
 „ αἰτία τις ἄγνωστος εἰς ἐμὲ τὸν ἀναγκάζει νὰ κρύπτε-
 „ ται· ἀλλὰ σὰς πληροφορῶ ὅτι δὲν θέλω ἀναχωρήσει
 „ ἀπὸ τὴν οἰκίαν του, ἐὰν δὲν συγκατανεύσῃ εἰς τὴν ὁποίαν
 „ ἐπιθυμῶ συνέντευξιν. „

Εἶπε ταῦτα, καὶ χωρὶς νὰ προσμείνῃ ἀπόκρισιν, ἀποξέλλει τὸ ὄχημα, ζητεῖ νὰ τὸν ὑπάγωσιν εἰς δωμάτιον, νὰ τὸν φέρουν χαρτίον καὶ μελάνην, καὶ ἀφ' οὗ ἔγινε τοῦτο, γράφει πρὸς τὸν Κ. Ἀλένον, ὅτι θέλει νὰ τὸν ἀνταμώσῃ, διὰ σπουδαιοτάτην ὑπόθεσιν, καὶ τὸν παρακαλεῖ νὰ ἐνδώσῃ εἰς τὴν αἴτησίν του μίαν ὥραν ταχύτερα. Τοῦτο τὸ γράμμα ἐγχειρίζει εἰς ἓνα τῶν ὑπηρετῶν νὰ τὸ ὑπάγῃ εἰς τὸν αὐθέντην του· τὸ ἐνεχείρισε δὲ συνωδευμένον μὲ

γενναίαν φιλοδωρίαν ἣτις διέθεσε τοὺς ὑπηρέτας νὰ ὑπακούσουν, καὶ νὰ φερθῶσι πρὸς αὐτὸν μὲ μεγάλον σέβας.

Ἐν ᾧ δὲ ὁ Ἀρθῦρος προσμένει εἰς τοῦ Ἀλένου, ἄς εἴπωμεν ἐν συντομίᾳ ὁποῖος ἦτον οὗτος, καὶ τί τὸν ἀπεμάκρυνεν ἀπὸ τὴν οἰκίαν του.

Ὁ Ἀλένος εἶχε περάσει μέρος τῆς νεότητός του εἰς τὸ Λονδίνον ἐν μέσῳ τῶν πλέον θορυβωδῶν τέρψεων· ἐκ τούτου βλέπων φθειρομένην τὴν περιουσίαν του, μετοίκησε τελευταῖον εἰς τὸν τόπον τῆς γεννήσεώς του σκοπεύων νὰ ζήσῃ ἐκεῖ μὲ οἰκονομίαν· ἀλλὰ τὰ δεσμὰ τῆς ἕξεως καὶ ἡ ἀδυναμία τοῦ χαρακτῆρος δὲν τὸν ἀφήκαν ποτὲ νὰ ἐκτελέσῃ τὸν σκοπὸν τούτον· ἔξακολουθῶν λοιπὸν ν' ἀπολαύῃ ὅσα ὠρέγεται καὶ πρὸ πάντων νὰ παίξῃ τὰ χαρτῖα, ὑπέπεσεν εἰς χρέη τιμῆς ἀνώτερα τῶν χρηματικῶν του δυνάμενων. Εἰς ταύτην τὴν δύσκολον περίστασιν ἐσοχάσθη ὅτι τίποτε ἄλλο καλλήτερον νὰ κάμῃ δὲν εἶχε παρὰ κρυπτόμενος νὰ ἀποφεύγῃ τὸ κοινὸν καὶ τοὺς δανεισὰς του, ἕως οὗ φθάσῃ εἰς κατάστασιν νὰ πληρώσῃ τὰ χρέη του. Μ' ὅλα ταῦτα ὁ Ἀλένος δὲν ἦτο ἄνθρωπος ζερημένος ἀγαθότητος καὶ γενναίου ἠθους· Ἐξ ἐναντίας εἶχε μεγάλην προθυμίαν νὰ γίνεταί ὠφέλιμος εἰς τοὺς φίλους του, ἦτο ἠδὺς καὶ πραότατος εἰς τὴν συναναστροφὴν του· ἀλλὰ τίποτε δὲν ἴσχυε νὰ τὸν φέρῃ εἰς πρόνοιαν τῶν ἰδίων του συμφερόντων, ἐπροτιμοῦσε νὰ ἀπατᾶται ἀπὸ τὸν ἐπισάτην του, παρὰ νὰ φροντίξῃ αὐτὸς περὶ ἑαυτοῦ, καὶ εὐρίσκετο πρό τινων ἡμερῶν εἰς τὴν ἀνάγκην τοῦ ν' ἀποφεύγῃ τὴν καταδίωξιν τῶν δανεισῶν του· ζημίαι εἰς τὰ χαρτοπαίγνια, καὶ δάνεια τὰ ὁποῖα ἔλαβεν ἀπὸ πολλοὺς φίλους του κατέξενον πρὸς αὐτὸν τὴν πόλιν, κατοικίαν πολὺ δυσάρεστον καὶ πᾶσαν ἐπίσκεψιν ὑποπτον. Πρὸς ἀποφυγὴν λοιπὸν τῶν ὀχληρῶν αὐτῶν πραγμάτων, ἔμενε σπανίως εἰς τὴν οἰκίαν του, καὶ ποτὲ περισσότερον ἀπὸ δύο νύκτας κατὰ συνέχειαν εἰς τὰς οἰκίας τῶν ὀλίγων πικρῶν του φίλων, οἵτινες ἐγνώριζον τὴν περίστασιν του. Ἐν τούτοις ὦν, ἔμαθε πρὸ τριῶν ἡμερῶν ὅτι νέος τις ἐπεθύμει νὰ τὸν ὀμιλήσῃ κρυφίως, καὶ τὸν ἐζήτηι πανταχοῦ μετὰ

μεγάλης σπουδῆς. Ἦρκει τοῦτο νὰ βάλῃ τὸν Ἀλένον εἰς αὐστηροτέραν προφύλαξιν· καὶ ὁ Ἀρθῦρος ἔβλεπε τὰς δυσκολίας ν' αὐξάνωσι καθ' ὅσον αὐτὸς ἐπροσπάθει νὰ τὰς νικήσῃ.

Ἐν τούτοις ὁ ἄθλιος αὐτὸς ἐπρόσμενεν ἀνήσυχος τὸν σαλέντα ὑπηρετήν, διὰ νὰ λάβῃ τὴν ἀπάντησιν τοῦ Ἀλένου. Ἡ τρίτη ἡμέρα τῆς ἀναχωρήσεώς του εἶχεν ἐκπνεύσει, καὶ ἐγεννᾶτο ἤδη ἐκείνη καθ' ἣν ἔμελλε νὰ ἐνωθῇ μὲ τὴν ἐρωμένην του. “ ἂν ἡ τύχη δὲν ἐπολλαπλασίαζε τὰ ἐμπόδια φιλιότητι, τὴν ἔγραφε, ἡ σημερινὴ ἡμέρα ἦτο διωρισμένη εἰς τὴν περιπόθητον ἔνωσίν μας. . . . Ἄν σὺ αὐτὴ δὲν διέταττες τὴν ἀναχώρησίν μου, νομίζεις ὅτι ἦτο δυνατόν εἰς ἐμὲ νὰ ὑποφέρω τὴν παρούσαν ἀναβολήν; Ἄλλὰ τὸ ἠθέλησες, καὶ πρέπει νὰ σὲ ὑπακούσω! ,,

Ὁ ταχυδρόμος τέλος πάντων, ἐπέσρεψε περὶ τὴν μεσημβρίαν, καὶ πρῶτος ὁ Ἀρθῦρος τὸν εἶδεν ἐρχόμενον, καὶ κατέβη μετὰ σπουδῆς εἰς τὴν αὐλὴν νὰ μάθῃ ἂν ὁ Ἀλένος τὸν ἠκολούθει, ἀλλὰ φεῦ! ὁ ἀπεσαλμένος τὸν λέγει ὅτι δὲν ἔχει καμμίαν εἶδησιν περὶ τοῦ Κυρίου του, ὅτι τὸν ἐξήτησε πανταχοῦ καὶ ἀπελπισθεὶς νὰ τὸν εὔρῃ, ἦλθε νὰ ἀναγγεῖλῃ εἰς τὸν Ἀρθῦρον τὴν ἀποτυχίαν τῶν προσπαθήσεών του. Ἀπὸ τὴν ὀλεθρίαν αὐτὴν εἶδησιν ὁ νέος καταζαλισθεὶς, ἔκαμε πρὸς τὸν ὑπηρετήν ἐρωτήσεις τινὰς, ἀλλὰ δὲν ἦτο εἰς κατάσασιν νὰ διακρίνῃ τὴν ἀμχανίαν ἐκείνου, καὶ τῶν ἀποκρίσεών του τὸ ἀπίθανον· ὅπως διόλου κυριευμένος ἀπὸ τὴν λυπηρὰν ἰδέαν, ὅτι ἡ προθεσμία τῶν ἑξ ἡμερῶν μέλλει νὰ ἐκπνεύσῃ, πρὶν αὐτὸς κατορθώσῃ νὰ γενῆ ὠφέλιμος εἰς τὴν χωρικὴν οἰκογένειαν, δὲν ἤξεύρει πλέον τί πρέπει ν' ἀποφασίσῃ. Ἐν τούτοις ἀκούεται ἑλαφρὸς κρότος τρέχοντος ἵππου, ἀπὸ τὸν ὁποῖον ὁ Ἀρθῦρος ἐλθὼν εἰς ἑαυτὸν δίδει προσοχὴν, καὶ μετ' ὀλίγον βλέπων ἵππεα ἐμβαίοντα εἰς τὴν αὐλὴν μὲ ἀνέτους χαλινοὺς, καὶ σαματῶντα πλησίον του, τὸν γνωρίζει ὡς ἓνα τῶν ὑπηρετῶν τοῦ εὐπατρίδου Στεφάνου, εἰς τοῦ ὁποῖου τὸ ἀγροκήπιον εἶχεν ἐντίμως φιλοξενηθῆ δύο ἡμέρας προ-

τήτερα· ὁ ταχυδρόμος ἐγχειρίζει εἰς τὸν Ἀρθῦρον γραμμάτιον, τὸ ὁποῖον οὗτος ἀνοίξας μετὰ σπουδῆς, ἀνέγνωσε τὰ ἀκόλουθα. “ Ὁ Κ. Ἀλένος φροντίζει τώρα νὰ σᾶς ἀποφεύγη σπουδαιότερα, ἀφ’ ὅτου ἔμαθε μὲ πόσῃ ἐπιμονῇ τὸν κυνηγεῖτε· ἀλλ’ εἶναι εἰς τὴν οἰκίαν μου, καὶ ἔλατε ὅσον δυνατὸν ταχύτερα. „

Ἀναχωρεῖ λοιπὸν ἐν τῷ ἅμα καὶ φθάνει εἰς τὸ ἀγροκήπιον τοῦ Στεφάνου καθ’ ἣν στιγμὴν οἱ φαιδροὶ συμπόται ἔμελλον νὰ καθήσωσιν εἰς τὴν τράπεζαν· ἀλλ’ ἡ παρουσία τοῦ Ἀρθύρου ἐπροξένησε παράδοξον ἀλλοίωσιν εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ Ἀλένου, μάλιστα ὅταν ὁ οἰκοδεσπότης τοῦ τὸν ἐσύστησεν ὡς ἄνθρωπον, ὅστις πρὸ πολλῶν ἡμερῶν ἐπροσπάθει νὰ τὸν ἀνταμώσῃ· ὁ Ἀρθῦρος λαβὼν τὸν λόγον καὶ ζητήσας συγγνώμην διὰ τὸ ἀνυπόμονόν του, ἐπρόσθεσεν ὅτι ἡ αἰτία ὡς σπουδαιότης ἦτο ἰκανὴ νὰ τὸν δικαιολογήσῃ, καὶ παρεκάλεσε δὲ τὸν Στέφανον νὰ τοὺς ὑπάγῃ εἰς ἰδιαιτερον δωμάτιον, διὰ νὰ συνομιλήσωσιν ἐλευθέρως· Ἐκεῖ ὁ Ἀλένος τὸν ἠκολούθησεν ὄχι χωρὶς νὰ ὑποπτεύῃ τὴν ζητουμένην αὐτὴν κατ’ ἰδίαν συνέντευξιν. Ἀφ’ οὗ λοιπὸν συνήλθον, ἤρχισεν ὁ Ἀρθῦρος νὰ διηγῆται ὅσα δυστυχήματα ὑπέφερον ἡ πτωχὴ οἰκογένεια τοῦ Βιλιάμου μέχρι τῆς στιγμῆς καθ’ ἣν ἔμελλε νὰ συρθῇ εἰς εἴρκτην ὁ γέρον οὗτος· ταῦτα διηγούμενος, ὁ Ἀρθῦρος δὲν ἐλησμόνησε τίποτε συμβᾶλλον εἰς ἀπόδειξιν τῆς μεγάλης σπουδῆς καὶ φροντίδος, ὁποῖαν αὐτὸς ἰδιαιτέρως ἐλάμβανε περὶ τῆς καταστάσεως τῶν δυστυχῶν ἐκείνων, καὶ τελευταῖον ὠμολόγησεν ὅτι ἡ ἐπιθυμία τοῦ νὰ τοὺς χορηγήσῃ τινὰ ἀνακούφισιν κινῶν αὐτὸν εἰς συμπάθειαν πρὸς ἐκείνους, ἦτο τὸ μοναδικὸν αἴτιον τοῦ ταξιδίου του.

Εἶναι δυσέκφραστος ἡ ἐκπληξις ἣτις ἐξωγραφίζετο εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Ἀλένου. Οἱ πένητες ἐνοικιασαὶ τοῦ ἀγροῦ του ἦσαν τόσον μακρὰν τοῦ νοῦς του, καὶ αἱ αἰτήσεις τοῦ Ἀρθύρου τόσον διάφοροι παρὰ τὰς ὁποίας αὐτὸς εἶχε φοβηθῇ, ὥστε δὲν ἤμπόρεσε νὰ μὴ φωνάξῃ.

“ Πῶς, Κύριέ μου, τοῦτο τὸ πρᾶγμα σᾶς κάμνει νὰ

τρέχετε κατόπι μου πρὸ πέντε ἡμερῶν χωρὶς νὰ ἀναπαυθῆτε παντάπασι! . . . διὰ νὰ μὲ ὀμιλήσετε λοιπὸν περὶ τῶν πτωχῶν ἐκείνων, ἐπρόσθεσε μειδιῶν, μὲ κυνηγεῖτε μὲ τὸσον τρομερὸν τρόπον!

“ Ε ! Κύριέ μου ἀπεκρίθη ὁ Ἀρθῦρος, καὶ ποῖον αἴτιον εὐλογώτερον ἀπ’ αὐτὸ ἐδύνατο νὰ δικαιώσῃ τὰς προσπαθείας μου; ” Τότε ἐμβῆκεν εἰς νέας λεπτομερείας, καὶ ὁ Ἀλένος βλέπων ὅτι τὸ πρᾶγμα τοῦτο ἦτο ἄλλο παρ’ ὁποῖον αὐτὸς ἐφοβήθη, δὲν ἤργησε νὰ θουμάσῃ τὴν φιλάνθρωπον προθυμίαν τοῦ Ἀρθύρου· προσέτι ἀκούων τὸ ὄνομα τῆς Ἀννης Βίλσον, ὡς πρωταγωνιστρίας ἐκείνου τοῦ δράματος, μιγνύμενον ἀκαταπαύτως εἰς τὴν διήγησιν καὶ προφερόμενον ἤδις καὶ τρυφερά, δὲν ἐδυσκολεύθη νὰ ἐννοήσῃ, ὅτι ὁ ἔρωσ μὲ τὴν φιλάνθρωπίαν ἦτον συνεργὸς ἐκείνης τῆς πράξεως, καὶ τοῦτο ἔκαμνε τὸν Ἀρθῦρον πλέον περισπούδαστον εἰς τοὺς ὀφθαλμούς του . Ἐπειδὴ δὲ ὁ Ἀλένος ἀπέδειξε μὲ τὴν ἔμφυτον εἰς αὐτὸν εὐαισθησίαν ὅτι ἐπεθύμει νὰ μάθῃ τί περισσότερον, τότε ὁ ταλαίπωρος Ἀρθῦρος, τεθλιμένος, ὡς ἦτο, πρὸ πολλῶν ἡμερῶν, δὲν ἐδυνήθη νὰ κρατηθῆ καὶ νὰ μὴν ὀμιλήσῃ περὶ τοῦ πόνου του. Ὄθεν ἡ ἐρωτικὴ σχέσις του μετὰ τῆς Ἀννης, τὰ δυσυχήματα τῆς χωρικῆς οἰκογενείας, ὁ δεινὸς ἀγὼν εἰς ὃν θρηνητικῶς ὑπεβλήθη μακρυνόμενος ἀπὸ τὴν ἐρωμένην του καθ’ ἣν στιγμὴν ἔμελλε νὰ τὴν νυμφευθῆ, ἡ θλίψις τοῦ νὰ βλέπῃ τὰς ἡμέρας νὰ παρέρχονται ματαίως, ὅλα ταῦτα ἐξωγραφήθησαν μὲ τὸσον ζωηρὰ χρώματα, ὥστε ἐκίνησαν τὸν Ἀλένον νὰ εἴπῃ.

“ Δὲν θέλω συγχωρήσει ποτὲ εἰς ἑμαυτὸν, ὅτι ἔγινα ἐμπόδιον τῆς εὐδαιμονίας σας· ἀλλὰ διατὶ νὰ μὴ μὲ γράψετε φανερά περὶ ταύτης τῆς ὑποθέσεως, ἀντὶ νὰ μὲ ζέλλετε μυστηριώδη γραμμᾶτια, τὰ ὁποῖα ἄλλο δὲν ἔκαμναν παρὰ νὰ αὐξάνουν τὰς ὑποψίας μου; Ποῖος ἄλλος πλὴν ἐράσου καὶ χρεοφειλέτου ἤθελε φερθῆ μὲ τὴν ὄρμην καὶ σφοδρότητα; μ’ ὅλα ταῦτα ἡ προσδοκία σας δὲν ἐστάθη παντᾶ πασιν ἀτυχῆς, διότι ὄχι μόνον ὑπόσχομαι νὰ μὴ ἐνοχλήσω

τὴν ἐλευθερίαν τῶν ἀνθρώπων, τοὺς ὁποίους προσατεύετε, ἀλλὰ θέλω σὰς ἐγχειρίσει καὶ ἐξοφλητικὸν τοῦ πρὸς ἐμὲ χρέους των, καὶ προσέτι νέον ἐνοικιαστήριον τοῦ ἀγροῦ, ὥστε ἀπὸ αὐρίον δύνανται νὰ ἀποκατασταθῶσιν ἐκεῖ.”

Ὁ Ἀρθῦρος τὸν εὐχαρίστησε πλήρης χαρᾶς, καὶ ἀφοῦ ἀπεχαιρέτησε τὸν οἰκοδεσπότην καὶ ἐδέχθη ἵππον προσφερόμενον παρ’ αὐτοῦ, ἀνεχώρησε διευθυνόμενος πρὸς τὴν ὠραίαν πεδιάδα τοῦ Ἀβερλεῖγου μὲ ἐλπίδα ὅτι γρήγορα θέλει τὴν ἰδεῖ πάλιν. Ἐστοχάσθη δὲ ὅτι ὄδοιπορῶν ὄλην τὴν νύκτα, ἤμπορεῖ νὰ φθάσῃ εἰς τὸ Ἀβερλεῖγον πρὸ τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου. Ὁ ἵππος εἰς ὃν ἀνέβη ἦτο θυμοειδῆς, καὶ ἐβοήθει θαυμασίως τὸν ἀνυπόμονον ἀναβάτην του. Ἐντὸς λοιπὸν τοῦ σκότους περιτρέξας μὲ μεγίστην ταχύτητα τὰς ἐλικοειδεῖς καὶ πολλάκις δυσβάτους ὁδοὺς, ἅμα μὲ τὴν πρώτην τῆς αὐγῆς ἀκτίνα ἶδε μακρόθεν τὰ ἐξ ἐλατῶν δάση, καὶ τὰ περίξ τῆς κοιλάδος βουνά. Μετὰ δύο ὥρας μέλλει νὰ παρουσιασθῇ εἰς τὴν φιλιάτην του Ἄνναν! Ἀλλὰ τὸ ἐγχειρισθὲν εἰς αὐτὸν γραμμάτιον εἶναι διωρισμένον νὰ μεταφέρῃ τὴν εὐδαιμονίαν εἰς τὸν οἶκον τοῦ Βιλιάμου. Ὅθεν κεντᾶ ἀμφοτέρας τὰς πλευρὰς τοῦ ἵππου, τὸν στρεφει πλαγίως, καὶ ἀνακαλύπτει μετ’ ὀλίγον τὴν πενιχρὰν καλύβην. Τὰ παιδιά ἀκούοντα κρότον ἵππου, ἐβγαίνουν βιαίως, καὶ ὀλίγον ὕστερον ὁ πατήρ καὶ ἡ μήτηρ των δὲν θέλω δοκιμάσει νὰ περιγράψω τὴν ἔκστασιν αὐτῶν τῶν καλῶν ἀνθρώπων· ὅλοι ἐρρίφθησαν εἰς τοὺς πόδας του, καὶ δὲν εὔρισκον εἰμὴ δάκρυα πρὸς ἔκφρασιν τῆς βαθυτάτης των εὐγνωμοσύνης. Βλέπων τὰς λευκὰς τρίχας τοῦ γέροντος Βιλιάμου, τὰ πεπαλαιωμένα ἱμάτια τῶν ἐρασμίων πλασμάτων τὰ ὠχρὰ πρόσωπά των, εἰς τὰ ὁποῖα ἐξωγραφῆθη τὴν στιγμὴν ἐκείνην σφοδροτάτη χαρὰ, ὁ Ἀρθῦρος εὐφραίνεται ὅτι ἔφερεν εἰς τὸ μέσον αὐτῶν τὴν εὐδαιμονίαν· ἀλλὰ πόσον νέα καὶ ὁποῖα αἰσθήματα διεπέρασαν τὴν ψυχὴν του ὅταν εἶδε τὰ πυργία τοῦ ἀγροκηπίου. Ἡ Ἄννα πλέον δὲν ἦτο ἤσυχος, ἀναγνώσασα πρὸ ὀλίγου τὴν τελευταίαν τοῦ Ἀρθύρου ἐπιστολὴν, αἰσθάνε-

το εἰς τὴν καρδίαν τῆς ἀνέκφραστον θλίψιν συλλογιζομένη, ὅτι κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, ὁ χωρισμὸς ἔμελλε νὰ παραταθῆ ἀκόμη. Μ' ὅλα ταῦτα κατὰ τινα ἀπόκρυφον αὐτοματισμὸν τὰ βλέμματά τῆς ἐστρέφοντο ἀκαταπαύστως πρὸς τὴν παιδιάδα. Ἦτο ἤδη ὥρα προγεύματος, καὶ ἐνῶ καθεὶς μὲ σιωπὴν ἐλάμβανε θέσιν κύκλω τῆς τραπέζης, ἠκούσθη κρότος ἀπὸ τὸ μέρος τῆς συδένδρου ὁδοῦ, καὶ βαθμηδὸν ἀνξάνει. . . . Ἐκεῖνος εἶναι. . . . Ἡ Ἄννα μὲ καρδίαν πάλλουσαν τρέχει εἰς τὸ παράθυρον καὶ βλέπει τὸν Ἀρθῦρον, ὅστις φωνάζει· εἶναι εὐτυχεῖς! . . . . Εἶναι εὐτυχεῖς, ὦ φίλτατε Ἀρθῦρε! τοῦτο λέγουσα ἀφίνει τὸ παράθυρον, καταβαίνει εἰς τὴν αὐλὴν καθ' ἣν στιγμὴν ὁ Ἀρθῦρος ἐπέξευε, καὶ παραφερομένη ἀπὸ τὴν ταχύτητα τοῦ τρεξίματος, ὡς καὶ ἀπὸ τὴν ταραχὴν τῆς, εὐρίσκεται χωρὶς νὰ τὸ στοχασθῆ εἰς τὰς ἀγκάλας τοῦ νέου, ὅστις ἐκστατικὸς ἀπὸ χαρὰν, τὴν ἔσφιξε μυριάκης εἰς τὴν καρδίαν του. Ἐν τούτοις ὁ Κ. καὶ ἡ Κ. Βίλσον, οἵτινες εἶχον μείνει εἰς τὸ παράθυρον, ἐμειδίωθον θεωροῦντες τῶν μελλόντων νεονύμφων τοὺς πόθους, καὶ συνεχαίροντο διὰ τὴν εὐδαιμονίαν των, ἐνῶ ἡ Ἄννα ἐντρεπομένη ὀλίγον διὰ τὴν παρὰφορον σπουδὴν τῆς, ἠρώτα μὲ δειλὴν φωνὴν τὰ περὶ Βιλιάμου καὶ τῶν τέκνων του.

Λοιπὸν ὁ πραγματικὸς βίος ἔχει εἰδύλλια ἀξιολογώτερα τῶν εἰδυλλίων τοῦ Γεσνέρου, καὶ οἱ ἀναγνώσται μου, ἐλπίζω νὰ μὲ συγχωρήσουν, ὅτι ἐσχεδιάσα σκηνὴν ἀθῶαν, παθητικὴν καὶ ἀπλήν, τῆς ὁποίας ἐστάθην αὐτόπτης.

[Provincial Sketches.]

I. N.

ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΑ.

Ἐπιστολαὶ τοῦ Κόμητος Ἰω. Καποδίστρια.

Τόμος α΄.

Αἰ ἐφημερίδες τῶν Ἀθηνῶν ἔπταισαν, νομίζομεν, θεωροῦσαι τὰς ἐκδοθείσας ἐπιστολάς τοῦ Καποδίστρια ὡς πειστήρια, τὰ ὁποῖα δύνανται ν' ἀποφασίσωσι περὶ τῆς τραγικῆς δίκης τοῦ Κυβερνήτου ἀντιταττομένου ὡς πρὸς τὸ ἔθνος ἢ τουλάχιστον ὡς πρὸς τὴν πολυπληθῆ καὶ ἰσχυρὰν ἀντιπολίτευσιν, ἣ ὁποῖα περιελάμβανε τὸ μέγα μέρος τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ. Τὰ πειστήρια ταῦτα προσάγονται μονομερῶς, καὶ ὄχι κατὰ τύχην, ἢ ἐπὶ σκοπῷ διασαφήσεως ἰστορικῶν συμβεβηκότων, ἀλλ' ἐπίτηδες διὰ νὰ ἐφαρπάσωσι, τρόπον τινα, τῶν συγχρόνων δικαστῶν τὰς ψήφους ἐρήμην τῶν ἀντιδίκων, προσάγονται χωρὶς νὰ ὑπάρχη δικαστῆς, ὁ ὁποῖος ἀναγνωρίζων τὸ ἀδιαίρετον τῶν συμβεβηκότων νὰ τείνῃ τὴν χεῖρά του ἐντὸς τοῦ χαρτοφυλακίου τοῦ Κυβερνήτου διὰ νὰ συμπληρώσῃ τὴν συλλογὴν τῶν ἐπισολῶν, ὥστε νὰ χρησιμεύσῃ ὄχι πρὸς ὑπεράσπισιν, ἀλλὰ πρὸς ἐκδίκασιν τῆς δίκης.

Ἄλλὰ ἐὰν θεωρηθῇ ἡ συλλογὴ ὡς τελεία, καὶ ὅτι καμμία ἀπόκρυψις δὲν ἐκολόβωσε τὴν ἀλληλουχίαν τῶν ἐπισολῶν, τί ἀποδεικνύουσι μερικὰ ἔπεα πτερόεντα γραμμένα ἐντέχνως ἐντὸς ἀλληλογραφίας; Αἱ ἀνταποκρίσεις δὲν περιέχουν παρὰ τὸν σκοπὸν καὶ τὴν πρόθεσιν καὶ τοὺς δημοσίους ἄνδρας ἀπὸ τὰ ἔργα ὀφείλει τις νὰ τοὺς κρίνῃ. Ἐννοῶ ὅτι αἰσθήματος φλογεροῦ ἢ ἐξιστόρησις ἡμπορεῖ νὰ περιληφθῇ ἐντὸς μυθιστορίας διὰ γραμμάτων· τὰ γράμματα δύνανται νὰ περιέχωσι περιγραφὰς τόπων καὶ ἡθῶν, ἢ δύναται νὰ συλληφθῇ κανὲν ἀπόκρυφον μέρος τῆς ἀνθρωπίνου καρδίας, ὅταν αὐτὴ ἀτμηελήτως ἐκχέεται ἐντὸς ἐπιστολῆς φιλικῆς, φευγούσης τὸ φῶς τῆς δημοσιότητος.

Ἄλλὰ κυβερνητικὴ τις ἐποχὴ πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ περιέχεται ἐντὸς μερικῶν ἐπιστολῶν, καὶ ἐξ αὐτῶν νὰ ἡμπορῇ τις νὰ δικάσῃ ἀνεκκλήτως τοὺς ἄνδρας καὶ τὰ πράγματα. Ἡ ἐπιστολὴ περιλαμβάνει ἐνίοτε τὴν πρόθεσιν καὶ τὸν σκοπὸν, ἀναπληρῶνει ἴσως τὰς ἐλλείψεις τῶν λοιπῶν ἱστορικῶν στοιχείων καὶ ἀποκαλύπτει μερικὰ συμβεβηκότα, τὰ ὅποια χωρὶς αὐτῶν ἐχάνοντο ἴσως ἀπὸ τὴν πανδαμύτορα λήθην. Ἄλλὰ πέραν τούτου, ἀπέχομεν νὰ τῇ ἀποδώκωμεν αὐτοτελῆ τινα βαρύτητα.

Ὅστις θέλει νὰ ἐξιστορήσῃ τὴν κυβερνητικὴν ἐποχὴν, τώρα ὅτε καθημέραν ἀπομακρυνόμεθα ἀπ' αὐτῆς καὶ κοιμίζονται μικρὸν κατὰ μικρὸν τὰ πάθη τὰ ὅποια ἀνήγειρε καὶ ἀμβλύνεται ἡ προσωπικὴ ἐπιρροή, τὴν ὁποίαν διὰ τῆς πειθοῦς του καὶ τῶν ἀτομικῶν του πλεονεκτημάτων ὁ Κυβερνήτης ἐνήργει ἐπὶ πλείστους τῶν συγχρόνων του, ὀφείλει νὰ σπουδάσῃ τὰ νομοθετικὰ ἔργα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, νὰ ἀντλήσῃ ἐντὸς τῶν ἀρχείων τῶν δικαστηρίων ὅλας τὰς ὑπουργικὰς καὶ κυβερνητικὰς διαταγὰς, νὰ ἀπεξεργασθῇ ἐν πρὸς ἐν τὰ ὑλικώτερα συμβεβηκότα τῆς κεντρικῆς ἀρχῆς, τῶν διοικητῶν καὶ δικαστῶν τὰς πράξεις, καὶ τότε μεταχειριζόμενος ὡς συμπλήρωμα τὰς ἐπιστολὰς, ἢ ἀντιπτάτων πρὸς αὐτάς, ἡμπορεῖ νὰ πλησιάσῃ τὴν ἱστορικὴν λαμπάδα εἰς τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, καὶ νὰ τὴν δείξει ὄχι καθὼς θέλουν νὰ τὴν παραστήσωσι μερικοὶ ἐπαινῆται τῶν παρελθόντων χρόνων, ἀλλὰ ὑπὸ τὴν ἀληθῆ της ἱστορικῆς ἐποψίν δηλ. τὸ καλὸν μεμιγμένον μὲ τὸ κακὸν, ἀλλὰ τὸ κακὸν ὑπερπερισσεῦον καὶ ὑπερχειρίζον, τοσοῦτω μᾶλλον, καθόσον τὸ κακὸν εἶναι ἐπίφοβον καὶ ὀδυνηρὸν περὶ τὴν πρώτην σύστασιν κοινωνίας τινος.

Ἄρχομένου δ' ἔργοιο πρόσωπον δεῖ θεμεν τηλαυγές.

Δὲν φρονοῦμεν ὅτι ὁ Κυβερνήτης διότι κατέβη εἰς τὸν τάφον, μὲ τρόπον τόσον τραγικόν, ὀφείλει νὰ φέρῃ τὴν εὐθύνην ὅλων τῶν συμβεβηκότων ἐκείνων· ἐκ τοῦναντίου πρέπει ν' ἀποδοθῇ μέγα βάρος εἰς ὅσους ἀνήκει, εἰς τοὺς Κ. Γεννατᾶ καὶ Βιάρων, εἰς μερικοὺς δοκησισόφους, μικροὺς τὸν τε νοῦν, τὰ τ' ἦθη, τὰ τ' ὄμματα καὶ εἰς ἄλλους οἱ ὅποιοι τῷ ἐδείκνυον τὴν ῥομφαίαν των, ὡς τὸ ἀκατα-

μάχητον καὶ τὸ ἰσχυρότερον τῆς παρανομίας ἐπιχείρημα.
 Ἄλλὰ περὶ τούτου θέλομεν ἐπανέλθῃ Ἰσας, ὅταν ὁμιλήσωμεν περὶ τῶν ἐπομένων τόμων· ἄς μὴ παραβιάσωμεν πρὸς τὸ παρὸν τῆς ἱστορικῆς προόδου τὸν χρόνον.

Τὰ πρῶτα γράμματα τοῦ Κυβερνήτου ἀρχίζουσι ἀφ' οὗ καιροῦ αἱ ἐφημερίδες διέδωκαν περὶ τοῦ διορισμοῦ του εἰς τὴν προεδρίαν τῆς Ἑλλάδος. Ὁ Κυβερνήτης γράφων πρὸς τὸν Ἐϋνάρδον, ἀπορεῖ πόθεν ἐδημιουργήθη *cette etrange nouvelle*. "Ὅσοι γνωρίζουσι τῆς ἐκλογῆς τὰ προηγηθέντα καὶ τὰς ἀναφορὰς τὰς πρὸς τὴν Συνέλευσιν ἀπευθυνθείσας, ὄχι βεβαίως ἀπὸ θείαν ἔμπνευσιν τῶν ὑπογραφόντων, δύναται νὰ δυσπιστήσωσιν ἐναντίον τῆς ἀπορίας τοῦ Κυβερνήτου ἀναγινώσκοντος ἐντὸς τῶν ἐφημερίδων κατὰ πρῶτον, τὴν πρόσκλησιν τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ. Ἄλλ' ἢ πρόσκλησις ἐπέδοθη τέλος εἰς τὸν Κόμητα, ὁ ὁποῖος εὐθύς κατακυριεύεται ἀπὸ τὴν ἀναγκαιοτάτην ιδέαν τοῦ νὰ συνδέσῃ τὴν Ἑλλάδα πρὸς τὴν Εὐρώπην. Ἡ ιδέα αὕτη ἦτον εὐτυχῆς. ἦτον ἢ προχειρότερα ἰδέα πρὸς τὸν Κυβερνήτην κατατρίψαντα τὸ στάδιον τῆς ζωῆς του εἰς τὴν διπλωματίαν, διὰ τῆς διπλωματίας νὰ ζητήσῃ τῆς Ἑλλάδος τὴν διάσωσιν· ἦτον ἔγκαιρος διότι, ὅταν ὅλα τὰ ἐσωτερικὰ τοῦ ἱεροῦ ἀγῶνος στοιχεῖα ἐναρκώθησαν ἀπὸ τοὺς κόπους καὶ ἀπὸ τὴν διχόνοιαν, ὧφειλοι ὁ ἀναλαμβάνων τὰς ἡνίας, νὰ φροντίσῃ περὶ ἄλλου σωστικοῦ στοιχείου, ἀνακαλύψαντος ἤδη τὴν ἐπίσημόν του ὑπαρξίν ἐντὸς δημοσίων συνομολογιῶν μεταξὺ ξένων ἐθνῶν.

Ἄλλ' ἢ ἰδέα αὕτη δὲν ἦτον νέα· ἢ ἀποστολὴ πρεσβευτῶν εἰς τὸ συνέδριον τῆς Βερόνης αὐτὸν τὸν σκοπὸν εἶχεν· τὸ ἐν Λοιδίνῳ δάνειον εἰς τοῦτο κατὰ μέγα μέρος ἔτεινε, καθὼς ἀποδεικνύεται ἀπὸ τὰ δημοσιευθέντα γράμματα τῆς διοικήσεως καὶ τοῦ Μαυροκορδάτου (ἰδὲ ἀπολογία Α. Λουριώτου.)

Ἄς ἀκολουθήσωμεν ὁδοιποροῦντα τὸν Κυβερνήτην εἰς Πετρούπουλιν. Ἀπὸ τῆς καθέδρας ταύτης γράφων εἰς τὸν Κ. Α. Στούρτζαν προαναγγέλλει ὅλας τὰς διπλωματικὰς ἐπιτυχίας του. S. M. J. m' accorde ma demission, et daigne approuver la marche que je me propose à suivre, pour reconaitre s' il peut m' être donné d'accepter la place, à laquelle m' appellent les Grecs.

Ἡ φράσις αὕτη εἶναι προανάκρουσμα τοῦ πρὸς τὸν Αὐτοκράτορα γράμματος, ὅπου ἀνακεφαλαιοῦνται αἱ κυριώτεραι ἔννοιαι τῆς μακρᾶς συνομιλίας μετὰ τῆς Α. Μ. Ἡ ἐπιστολὴ περιέχει τὰς βάσεις τῆς συνθήκης τῆς 6 Ἰουλίου 1827 μ' ὅλον ὅτι ἐκ τῆς χρονολογίας της, 3 [15] Ἰουλίου, φαίνεται, ὅτι ἐγράφη πιθανώτατα, πρὶν ἢ κοινοποιήσῃς τῆς συνομολογήσεως ἔλθῃ εἰς τὸν Αὐτοκράτορα· ἀλλ' αἱ ιδέαι, αἱ ὁποῖαι μετεβλήθησαν εἰς ἄρθρα συνθήκης, προϋπῆρχον εἰς τὸν νοῦν τοῦ Ῥωστικοῦ ὑποσργείου καὶ τοῦ Αὐτοκράτορος καὶ ἐπὶ τῶν ιδεῶν τούτων περιστράφησαν αἱ συνδιαλέξεις καὶ τὰ γράμματα τοῦ Κυβερνήτου.

Εἶναι γνωστὸν ὅτι ἡ συνθήκη αὕτη περιεῖχε συμβιβασμὸν τινα μεταξὺ τῆς κυριαρχίας τοῦ Σουλτάνου καὶ τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως, ἐμφαινόμενον διὰ τῆς βασσαλικῆς ὑποτελείας εἰς τὸν Σουλτάνον καὶ διὰ τῆς πληρωμῆς ἐτησίου φόρου.

Ὅποιος ἐσπούδασε τὴν ἐποχὴν ἐκείνην τῆς ἑλληνικῆς καταστάσεως, τὸ ἀνίσχυρον τῆς κυβερνήσεώς της, τὴν ἀπαύδησιν ὅλων τῶν ἀγωνιζομένων, τὴν πείναν κατακυριεύουσαν ὅλας τὰς ἐπαρχίας τῆς Ἑλλάδος τὴν ἀναρχίαν μαζίζουσαν αὐτὰς, καὶ μεταξὺ τοιούτων συμβεβηκότων τὴν ἐν Τριζήνῃ συνέλευσιν συσκεπτομένην καὶ ἐνεργούσαν ὅχι μὲν τὴν δρασηριότητα ἐκείνην, τὴν ὁποῖαν ἀγαπᾷ τις νὰ ἀπαντᾷ εἰς Συνέλευσιν εὐρισκομένην μεταξὺ τῆς πατρίδος ἐν κινδύνῳ, θέλει πεισθῆ ὅτι τῶν συμμάχων ἢ εὐμένεια δὲν ἤμπορῶσε νὰ συνομολογήσῃ τι εὐκταίωτερον ὑπὲρ Ἑλλάδος. Ἀλλ' ὁ Κυβερνήτης ἐντὸς τῆς πρὸς τὸν Αὐτοκράτορα ἐπιστολῆς, ἀποδέχεται μὲ πολλὴν ἀνοχὴν τὰς βάσεις τῆς συνθήκης τῆς 6 Ἰουλίου, δὲν ὑποφέρει αὐτὴν προσωρινῶς ὡς ἀναγκαῖον κακὸν καὶ ἐπ' ἐλπίδι προόδου καὶ μεταβολῆς· ἀλλὰ τὴν ἐπιδοκιμάζει καὶ τὴν δικαιολογεῖ καθ' ὅλα της τὰ μέρη. “ Κατὰ τὴν συνθήκην ταύτην, λέγει ὁ Κυβερνήτης, „ θέλει δεχθῆ καὶ διορίσει ἢ Ἑλλάς προξενικοὺς πράκτορας. Τί θέλουν οἱ Ἕλληνας στερηθῆ; ἀπεσταλμένους φέροντας τὴν ἐπωνυμίαν μινίστρων ἢ πρέσβειων; τὸ ἐπι- „ κίνδυνον παρὰ ὠφέλιμον δικαίωμα τοῦ νὰ

„ συνάπτωσι πολιτικὰς συμμαχίας καὶ τὸ
 „ κλέος τοῦ νὰ ἔχωσι κυβέρνησιν ἀνωτέραν κατὰ τὸν βα-
 „ θμὸν, πλὴν πολυεξοδωτέραν. „ Ἡ φράσις εἶναι περίεργος,
 „ διότι ὡς ἀθύρματα παιδαριώδη, ὡς ἀνωφελῆ καὶ μα-
 „ ταιόδοξα παράσημα θεωρεῖ τὰ ἐπισημότερα τῆς κυριαρχίας
 „ γνωρίσματα δηλ. τὸ νὰ ἔχη τις κυβέρνησιν αὐτόνομον, νὰ
 „ δύναται νὰ συγκοινωνῇ μὲ τὰ ἔθνη διὰ πρέσβεων καὶ νὰ
 „ ἰσχυροποιῇ τὴν ὑπαρξίν του διὰ μέσου τῶν συμμαχιῶν,
 „ τὰς ὁποίας καθιστᾷ ἀναγκαίας ἢ τοποθεσία, τὰ αἰσθήματα
 „ καὶ αἱ κοινωνικαὶ ῥοπαι τῆς πατρίδος μας.

Ὁ Κυβερνήτης παλινωδεῖ ὡς πρὸς τὸν διορισμὸν τῶν
 προξένων, ἐντὸς ὑπομνήματος ἀπευθυνομένου εἰς τὰς τρεῖς
 αὐλὰς ὅπου, 1| 12 Ὀκτωβρίου 1827, ἐκθέτει ἐπιτηδειῶς
 τὰς αἰτίας διὰ τὰς ὁποίας εἶναι ἀνάγκη νὰ διορισθῶσι παρὰ
 τῇ Ἑλληνικῇ Κυβερνήσει *Chargés d'affaires* ἢ *résidents*.

Ἀλλὰ πῶς νὰ τολμήσῃ εὐθύς ἐξ ἀρχῆς νὰ ἐκφράσῃ τὴν
 γνώμην ταύτην εἰς τὸν Αὐτοκράτορα ὁ Κυβερνήτης με-
 μνημένος ὅλα τὰ μυστήρια τῆς Ῥωσικῆς διπλωμα-
 τίας; καὶ ἡ διπλωματία αὐτῆ, ἐξόχως ἐπιτηδεῖα νὰ ἀκολουθῇ
 πρὸ αἰῶνων τὸ αὐτὸ σύστημα, ἤθελε πώποτε ἐνδῶκε νὰ
 δημιουργηθῇ ἐντὸς τῆς Μεσογείου, κράτος ἑλληνικὸν ἰσχυ-
 ρὸν καὶ ἀνεξάρτητον, πρὸς τὸ ὁποῖον ἐδύναντο νὰ ζυγαφῶσιν
 ἐξαίφνης οἱ ὀφθαλμοὶ τῶν Τουρκοκρατουμένων χριστιανῶν,
 μέχρι τούτου πρὸς ἄρκτον βλέποντες, ὑγροὶ ἀπὸ ἐλπίδας
 ἐλευθερώσεως;

Ὁ Κυβερνήτης ὁμολογεῖ πανδήμως πρὸς τὸν αὐτοκρά-
 τορα ὅτι θέλει ἀποκρούσει τὴν ἐκλογὴν τῆς Ἑλλάδος “ ἐὰν
 „ δὲν τῷ δοθῇ ἡ ἐξουσία νὰ ῥυθμίσῃ ἐπὶ τῶν βάσεων τῆς
 „ συνθήκης τοῦ Δονδίνου τὸν τρόπον τῆς μελλούσης
 „ ὑπάρξεως τῆς Ἑλλάδος, ” δὲν περιορίζεται εἰς τοῦτο
 „ ἀλλὰ ζητῶν χρήματα “ χωρὶς βοηθημάτων (λέγει)
 „ στερούμενος ἰσχύος καὶ δυνάμεως, θέλω ἰδῆ τοὺς Ἑλ-
 „ ληνας συρομένους ἀπὸ εἰσηγήσεις ἀπεχθεῖς πρὸς τὸ
 „ σύστημα τῶν τριῶν δυνάμεων, νὰ ἐπιζητῶσι τελείαν τὴν
 „ αὐτονομίαν τῶν τότε θέλω καταφύγει εἰς τὴν πατρίαν
 „ γῆν, ἐντὸς τῆς ἐστίας μου καὶ προβλέπων ἀφεύκτους
 „ κοταστροφὰς, θέλω περιορισθῇ νὰ ἐκπληρῶ τὰ καθή-

» κοντα τῆς φιλανθρωπίας καὶ τῆς θρησκείας πρὸς τὰ
 » πολυπληθῆ θύματα, τὰ ὅποια ἔσονται τότε, περισσοτέρας
 » συμπαθείας ἄξια. »

Ἐντὸς τῆς ἐπιστολῆς ταύτης, ἀποδοκιμάζομεν τὴν τε-
 λείαν πειθηνιότητα δεικνυομένην πρὸς τὴν Α. Α. Μ. ἀπὸ
 μέρους τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους, μὴ λησμο-
 νήσαντος ὅτι ὄλ' οἱ δεσμοὶ του ἐλύθησαν πλέον πρὸς τὴν
 Ῥωσικὴν Μοναρχίαν ἀποδοκιμάζομεν τὴν λεπτομερῆ
 αὐτὴν ἔκθεσιν τῆς πολιτικῆς του διαγωγῆς, διότι πεποι-
 θαμεν, ὅτι ὑπό τινος φράσεις ἀμφιβόλους ὑποκρύπτονται
 συνδιαλέξεις ἔχουσαι σχέσιν ὄχι μόνον πρὸς τὴν ἐξωτερικὴν
 τοῦ ἔθνους ὑπαρξιν ἀλλὰ καὶ πρὸς τὴν ἐσωτερικὴν τῶν θε-
 σμοθεσιῶν διάθεσιν ἀποδοκιμάζομεν τελευταῖον, διότι ὡς
 ὄρον τῆς ἀποδοχῆς τῆς ἐκλογῆς θέτει τὴν ὑπόκρυψιν τοῦ
 Ἑλληνικοῦ λαοῦ εἰς τὴν Σουλτανικὴν ὑποτελείαν.

Καθ' ἣν ἐποχὴν ἡ ἀπειλὴ αὐτὴ ἐπροφέρετο, ἡ σωτηρία τῆς
 Ἑλλάδος ἐκλονεῖτο μὲν ἀλλὰ δὲν ἦτον πάντῃ ἀπηλπισμένη.
 Ὁ πολιτικὸς ὀρίζων τῆς Εὐρώπης ἐκαλύπτετο ἤδη ἀπὸ σύν-
 νεφα· ἡ μεταξὺ Ῥωσσίας καὶ Τουρκίας συνθήκη τοῦ Ἀκ-
 Κερμανίου, ἀντὶ νὰ λύσῃ τὰς μεταξὺ δύο ἔθνῶν διενέξεις, ἐνα-
 πέκρυνεν ἐν ἑαυτῇ ἐναύσματα μελλούσης πυρκαϊᾶς καὶ ὁ
 Κυβερνήτης δὲν τὸ ἠγνόει· ὁ Καραϊσκάκης ἐπιλήσμων ὄλων
 τῶν παρελθόντων του, συνῆψεν εἰς ἓν, ὅλας τὰς ζώσας εἰσέτι ἑλ-
 ληνικὰς δυνάμεις καὶ τὰς καθωδῆγει θριαμβευούσας κατὰ τῶν
 πολεμίων· ὑπὸ τὸν Κοχράνον, ἦρωα τῶν Ἀμερικανικῶν
 ὄχθῶν καὶ ἀνωφελῆ κομπολόγον τοῦ Αἰγαίου, οἱ στόλοι μας
 ὑπέκλυτον καὶ ὀργανίζοντο· τὸ ὑπουργεῖον τοῦ Laferronais
 καὶ Μαρτινιάκ προσφιλὲς εἰς τὴν Ῥωσσίαν καὶ εὐεργε-
 τικὸν βεβαίως εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἐνεκυμονεῖτο τότε· διατί
 αἱ ἀπελπιστικαὶ αὐταὶ ἀπειλαί; διατί ὁ Κυβερνήτης γι-
 νόμενος Κασσάνδρα ἀνιάτων συμφορῶν, ἐπέμενε ἀποφα-
 σιστικῶς, εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς μήπω ἀπαρτισθείσης
 συνθήκης τῆς 6. Ιουλίου;

Πολλοὶ φρονοῦσιν ὅτι ὁ Κυβερνήτης δὲν ἐπεθύμει ἀπέ-
 ραντον τῆς Ἑλλάδος ἐπέκτασιν· διότι μικρὸν κράτος
 ἡμιαυτόνομον, μὲ ὀρέξεις περιορισμένας, μὲ θεσμοὺς μετρι-
 ὄφρονα; ἠδύνατο ν' ἀφεθῆ ἀπὸ τὴν Μοναρχικὴν Εὐρώπην

ὑπὸ τὴν ἰσόβιον κυβέρνησιν Κόμητος· ἀλλὰ τῆς Ἑλλάδος ἀνεξαρτήτου καὶ ἰσχυρᾶς ἤθελε πιθανῶς ἐπιζητήσει τὴν χεῖρα κἀνεὶς μνηστήρ ἐξ οἰκογενείας Βασιλικῆς. Δὲν εἴμεθα ἐκ τῶν πιστευόντων, τὰς τολμηρὰς αὐτὰς μαντεύσεις ἀλλὰ δὲν εἶναι παράξεναι αἱ αἰώνιαί τοῦ Κυβερνήτου θρηνωδίαί περὶ δεινῶν τὰ ὅποια τὸν περιμένουν εἰς τὴν Ἑλλάδα; δὲν εἶναι πιθανὸν ὅτι ἤθελε διὰ τῶν μεμφιμοιριῶν ν' ἀποσβέσῃ τὰς ἐπιθυμίας τῶν ἐποφθαλμιῶντων εἰς τὸν θρόνον τῆς Ἑλλάδος;

Ἡ περὶ τὰ παράπονα ῥοπή τοῦ ἀναφαίνεται εἰς ἄπειρα γράμματα· ἀναφέρομεν ἔν ἐκ πολλῶν, τὸ πρὸς τὴν Lady „ Jersey “ Ce ne sont plus les grandeurs, mais les „ misères humaines et des misères affreuses qui vont „ m' environner, si à l' aide de Dieu il m' est donné de „ justifier la confiance dont les Grecs m' honorent. „

“ Ἐὰν μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ θεοῦ κατωρθωθῆ νὰ δικαιώσω „ τὴν πρὸς ἐμὲ τῶν Ἑλλήνων ἐμπιστοσύνην, θέλω περισοι- „ χισθῶ ὄχι ἀπὸ μεγαλεῖα, ἀλλ' ἀφ' ὅτι αἱ ἀνθρώπιναι συμ- „ φοραὶ ἔχουν φρικωδέστερον. „

Ἐπετρέπετο βεβαίως εἰς τὸν Κυβερνήτην, νὰ ὁμιλῇ περὶ τῶν συμφορῶν τῆς Ἑλλάδος, ἀλλὰ πρὸς ποῖα μεγαλεῖα τὰς ἀντιπαραβάλει; πρὸς τὴν δημοβόρον πλουσιότητα καὶ πρὸς τὴν ματαιώδοξον ἐπίδειξιν τῶν αὐλῶν, ὅπου μεταξὺ μυρίων αὐλικῶν κρυπτόντων τὴν ἰσχύτητα τῆς καρδίας καὶ τοῦ νοός των ὑπὸ στολὴν καὶ πῖλον χρυσοῦφαντον, μόλις εὐρίσκει τις δύο ἢ τρεῖς ἀνδρας, τῶν ὁποίων τὸ στήθος πάλ- λει ἀνδρικὸν παλμόν;

Τὶ μεγαλειότερον, τὶ ἐνδοξότερον ἀπὸ ἔθνος τὸ ὅποιον ὀκτῶ ἤδη ἔτη ἐπιμένει πεινῶν, γυμνητεῦον, καθημέραν θανατούμενον καὶ καθημέραν ἐπιζῶν, φέρον ῥάκη, πλὴν ῥάκη ἐνδοξα, ῥάκη τὰ ὅποια ἡ ἱστορία δὲν ἀνταλάσσει μὲ τὰ χρυσὰ ἐνδύματα ἐπὶ τῶν ὁποίων κρέμανται τὰ χρώματα, οἱ ζευροὶ καὶ τὰ νομίσματα χιλίων βασιλέων.

Εἰς τὸν πρῶτον τόμον ἀπαντῶνται δύο ὑπομνήματα διπλωματικὰ λόγου ἄξια, πολλὰ γράμματα ὅπου ἀναφαίνεται πνεῦμα, ἀττικισμὸς καὶ εὐκολὸς τις διαπραγματεύσεις περὶ πολλῶν καὶ ποικίλλων ἀντικειμένων· ἀλλ' ἐκτὸς τῶν

διπλωματικῶν ἐγγράφων, τὰ ὁποῖα κάλαμος γυμνασμένος, πλήν ὄχι καὶ μεγαλοφυῆς συγγραφῆι, οὐδαμοῦ ἄλλοῦ δὲν εὐρίσκομεν ἐμβρίθειαν κυβερνητικοῦ νοός.

Ὁ Κυβερνήτης ἐξήτει παντὶ σθένει νὰ ὀργανίση ἐκπαιδευτικὸν κατάστημα ἐκτὸς τῆς Ἑλλάδος, ὅπου οἱ ὀρφανοὶ καὶ ἄστεγοι παῖδες ἤθελον καταφύγει εἰς ἄσυλον καὶ εἰς παιδευτήριον, καὶ περὶ τούτου πολλὰ συνδιαλέγεται μετὰ τοῦ Κ. Γ. Τυπάλδου παῖ Μουσοξύδη ἄλλὰ φόβεῖται μήπως τὸ ἑλληνικὸν αἶσθημα, ἡ ἐθνικὴ λιτότης, ἡ γλῶσσα καὶ ἡ θρησκεία λησμονηθῶσιν ἀπὸ τοὺς ξενιτευομένους παῖδας καὶ διὰ τοῦτο ζητεῖ νὰ περιτριγυρίση αὐτὸ ἀπὸ ἄνδρας ἑλληνιστὰς ἐκπαιδεύοντας καὶ ἐνθυμίζοντας εἰς τοὺς νέους τὸν προορισμὸν των. Μεταχειρίζεται πρὸς ἀπόδειξιν τοῦ προβλήματος τούτου ἐπιχειρήματα τείνοντα ὅλα ἐναντίον συζάσεως ἐκπαιδευτηρίου ἐκτὸς τῆς Ἑλλάδος, καὶ ἀποδεικνύοντα ὅτι ἡ πρώτη καὶ ἄφευκτος ἀνάγκη ἦτον ὄχι τοὺς παῖδας νὰ ξενιτεύσῃ εἰς γῆν ἄλλοδαπὴν, ἀλλὰ καθηγητὰς τινὰς ἄλλοδαποὺς νὰ εἰσαγάγῃ εἰς Ἑλληνικὸν καὶ ἐντὸς τῆς Ἑλλάδος συγκροτούμενον παιδευτήριον. Ὅποσα χρήματα ἡ Κυβέρνησις, φίλόκαλοι πολῖται καὶ αἱ φιλελληνικαὶ ἐπιτροπαὶ, κατηνάλωσαν διὰ νὰ διδαχθῶσιν νέοι τινες Ἕλληνες τὸν κομψότερον τρόπον τοῦ δένειν τὸ λαιμοδέτιον καὶ διὰ νὰ ἐπιδεικνύωσι πόδα ζίλβοντα καὶ χορευτικόν;

Μεταξὺ τῶν σχεδίων τοῦ Κυβερνήτου ἦτον ἡ ἔκδοσις Σ υ ν ὄ ψ ε ω ς ἐκ τῆς ὁποίας μερικαὶ προσευχαὶ ἤθελον ἀ φ α ι ρ ε θ ῆ ῖ καὶ ἄλλαι εἰδικαὶ εἰς τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος, εἰς τὴν κυβέρνησίν του, εἰς τοὺς προστάτας του, ἀρμόδιαι εἰς τοὺς δικαστὰς κτλ. ἐπρόκειτο νὰ προστεθῶσι. Τὸ σχέδιον τοῦτο ἦτον εὐφυές. Μεταξὺ τῶν ἀποδεδεγμένων ὕμνων παρὰ τῆς ἐκκλησίας, ὑπάρχουν ἄνδρες θεόπνευστοι, ἀνυψούμενοι τῷ ὄντι μέχρις Οὐρανοῦ διὰ τῆς θεοσεβοῦς μούσης του· ἀλλὰ τινες ἄξιοι σεβασμοῦ διὰ τὴν πίστιν των ἀπόζουν τῆς μισοκαλίας τῶν ἐποχῶν ἐπὶ τῶν ὁποίων ἔγραψαν Διατί ὄλ' αἱ ὀρθόδοξοι ἐποχαὶ νὰ μὴ προσθέτουν κανένα ὕμνον εἰς τὸν Θεόν, κανένα γνώρισμα εὐλαβείας εἰς τὰ ἱερὰ τῆς πίστεώς μας δόγματα; ἐὰν γεννηθῆ μεταξὺ ἡμῶν ὀρθόδοξός τις Δαμαρτίνος, τοῦ ὁποίου ἡ λύρα ἤθελεν ἤχη

λατρείαν πρὸς τὸ δόγμα καὶ ὕμνον πρὸς Θεὸν, ἤθελε στερηθῆ τῆς δόξης τοῦ νὰ κατατάξῃ εἰς τὴν Σύνοψιν τῶν προσευχῶν μερικοὺς στίχους τοῦ; Ἡ εἰδωλολατρεία ἔθνε τὰ ἐκλεκτότερα σφάγια, διατί νὰ μὴ κατευθύνωμεν ὡς θυμίαμα πρὸς Θεὸν τὰ εὐμορφότερα γεννήματα τῆς Θεοσεβοῦς φαντασίας τῶν ποιητῶν μας; (1) Ἄλλ' ἐὰν τὴν ιδέαν ταύτην ἐξέφραξέ ποτε, κατὰ κακὴν του τύχην, ὁ φίλος μου Φαρμακίδης, μία κραυγὴ ἤθελεν ἀκουσθῆ μεταξὺ τῶν σφόδρα εὐσεβῶν τῆς πόλεώς μας. Ἄρον Ἄρον σταύρωσον αὐτὸν ὡς Λουθηροκαλβίνον.

Ἐν τῇ αὐτῇ ἐπισολῇ πρὸς τὸν Κ. Μουσοξύδην 6 | 18 Novembre 1827 σ. 297, ὁ Κυβερνήτης παρακινεῖ τὸν ἐπίσημον φιλολόγον μας, ν' ἀναζητήσῃ εἰς τὰ ἀρχεῖα τῆς Ἐνετικῆς κυβερνήσεως τὰς μενούσας ἐνθυμήσεις περὶ Ἑλλάδος, " ὅχι ,, περὶ τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος, ἀλλὰ περὶ τῆς Ἑλλάδος ,, κατὰ τὸν μεσαιῶνα ἢ ἐπὶ τοῦ κράτους τῶν Ἐνετῶν. ,,

Ἡ γόνιμος αὐτῇ ιδέα ἔμεινε νεκρὰ μέχρι τοῦδε, ἀλλὰ φρονοῦμεν ὅτι θέλει εὑρεθῆ ποτε κἀνεὶς γραμματεὺς τῆς ἐπαιδεύσεως, ἄξιος νὰ γίνῃ ἐκτελεστῆς τοῦ κεφαλαίου τούτου τῆς διαθήκης τοῦ Κυβερνήτου.

Δὲν ἀνήκει εἰς ἡμᾶς νὰ ἐπέξεργασθῶμεν μίαν πρὸς μίαν τῶν ἐπιστολῶν, τὰς ὁποίας ἡ ἄοκνος δραστηριότης τοῦ Κυβερνήτου ἀπεύθυνε παντοῦ, ἐπιζητῶν πρὸ πάντων χρήματα! χρήματα! ἀλλοῦ ἀναλαμβάνων ἱκετικὴν φωνήν, ἀλλοῦ ἐπιπλήττων ἢ παρακελεύων τοὺς ὀκνηροὺς περὶ τὸν πατριωτισμὸν καὶ ἀνερευνῶν εἰς κάθε τόπον, εἰς πᾶσαν γῆν, ποῦ εὑρίσκεται κεκρυμμένος τις πόρος, ὁ ὁποῖος δύναται νὰ χρησιμεύσῃ εἰς παραμυθίαν τῆς πεινώσης Ἑλλάδος. Ἡ ἐπέξεργασία μας θέλει ἐπεκτανθῆ πέραν τοῦ παρόντος φυλλαδίου, ἀλλὰ δὲν θέλει βεβαίως χρονοτριβῆσαι εἰς τὰ ἀσήμαντα συμβεβηκότα καὶ θέλει περιορισθῆ εἰς ὅσας ἐπιστολὰς ἀποκαλύπτουν τί σπουδαῖον καὶ καινόν.

(1) Πρὸς ἀποφυγὴν παρεξηγήσεων ὁμολογοῦμεν ὅτι δὲν ὀμιλοῦμεν περὶ τοῦ Μεσσίου.